

universitas

Split 5. lipnja 2009. / br. 2.

list studenata, istraživača i nastavnika Sveučilišta u Splitu / www.unist.hr

Autoritet pripada riječi

Piše **Duško ČIZMIĆ-MAROVIĆ**

Kad smo pokretali Universitas, na-
dao sam se da ću se u miru baviti
lijepim, dosadnim temama koje ne
zanimaju prevelik broj ljudi - poput novih
knjiga, sveučilišnih projekata za opismen-
javanje studenata i nastavnika, zasnivanja
studentskog kulturnog centra Sveučilišta u
Splitu... No zateklesu nas dramatičnije teme.

Ipak smo uspjeli primjerenu pažnju pos-
vetiti suatavno zanemarenoj prezentaciji
prirodnih znanosti. U aktualnim trvenjima
sa Slovenijom željeli smo pokazati kako je
ozbiljnim, višedecenijskim radom, hrvats-
ka akademska zajednica - u kojoj splitski
profesori međunarodnog prava i splitski
Pravni fakultet igraju jednu od najvažnijih
uloga - osigurala osnovu za principijelne
odluke državnoga vodstva. Započeli smo i
predstavljanje najboljih hrvatskih časopisa,
pozvali smo kompetentne da se odazovu
na poticaj Jakše Miličića koji se još nada
da bi Sveučilište moglo napraviti mnogo
za dugoročno osmišljavanje razvojnih ko-
raka splitskog urbaniteta. Vijesti smo ure-
dili više zaslugom weba kolegice Žaje, nego
suradničkom mrežom koju tek pletemo.

Studenatima je trebalo dati svu zasluženu
pažnju. Ocrtati, ponajprije, osnovne
činjenice (kronologija s nekoliko glavnih
dokumenata na str 6./7.). Prikazati, potom,
barem grube konture alternativne nastave
(str 7./8.) koju su studenti organizirali sami.
Na samo pet stranica (10. - 14.) morali smo
zbiti sve tekstove - u rasponu od apolo-
getskih preko kritičkih do osporavajućih -
koji zavrjeđuju pažnju a kojih na Mreži već
ima za nekoliko tomova velikog formata. Ni
u jednoj od ovih nakana nismo uspjeli biti
dovoljno reprezentativni, no držim da smo
neke orijentacijske točke, i to ne samo za
neupućene, ipak označili. U tu svrhu dugu-
jem objašnjenje o uređivačkim kriterijima
kojima smo se u prikazu studentskog pokre-
ta otpora rukovodili.

Oslobađajuća snaga nenasilja

Nijednog trenutka nisam dvojio treba li
pozdraviti studentsku pobunu. Zbog čega?
Jer je od početka do kraja bila nenasilna.
A značaj nenasilja u ovakvoj civilizaciji
poput naše, napose u zemlji poput Hrvatske,
naprosto nije moguće precijeniti. Čovjek će
se — da bi opstao — jednom morati odreći
svakog nasilja. Jer ako nam je jedinama da-
no da se raširimo svom Zemljom, pripada
nam, jedinama, i briga “da sva bića sretna
budu”.

No to se doima tako nesagledivo dalekim
da se puno vjerojatnijim čini kako ćemo se
prije zaratiti sa vanzemaljcima nego se
odreći nasilja na Zemlji. Pri takvu stanju
stvari još je značajnije kad se i jedan jedini
čovjek odrekne jedne jedine nasilničke geste.
A kad to napravi cijela jedna generacija? U
tom je smislu posve nevažno za što su se naši
studenti ‘borili’. Više od mjesec dana držati
pod ‘okupacijom’ vlastiti fakultet, više od
mjesec dana biti u neprestanu sukobu ne

samo s političkim establišmentom, ne samo
s većinom profesora od kojih ovise njihove
karijere, već biti u sukobu i sa šutljivom
većinom vlastite generacije, a sve to izdržati
bez i jednog jedinog nasilničkog ispada, to
ulijeva nadu u generaciju kojoj se do jučer
spočitavalo da nema prevelikih obzira ni
prema zajednici ni prema budućnosti. Nije
slučajno da se iz krila tog nenasilja rodila
silna energija alternativne ‘nastave’. No
bilo bi nepošteno s analizom ovdje stati.
Bilo bi nepošteno slaviti kulturu nenasilja
a odmahnuti rukom nad svim onim do čega
je tim mladim ljudima stalo.

Prava narav ‘zahtijevanja’

Polazeći od toga da ‘znanje nije roba’, stu-
denti od Vlade zahtijevaju besplatno obrazo-
vanje za svih. Ostavimo trenutak po strani što
se zahtijeva i od koga se zahtjeva, i zadržimo
se na čas na ‘zahtijevanju’ samom. Nekako
ispada da je u svim studentskim pobunama
centralno mjesto imalo upravo ‘zahtijevanje’.
„Budimo realni, tražimo nemoguće“ legen-
darna je parola pariškog Svibnja ‘68. Netko
dovoljno ciničan ovoga je svibnja tu parolu
izvrnuo naopako, valjda po mjeri današnje
nemoći mladih: „Budimo nerealni, tražimo
moguće“

... Ali nigdje nisam pročitao da je ijedan
od učitelja kome su hrvatski studenti povje-
reni, šćepao za revere nekoga od tih mladih
ljudi i mučnuo mu glavom objašnjavajući
kako svaki zahtjev upućen nositeljima moći,
tu moć samo jača, a na račun najbolje snage
prosvjednika. Te da je ono najgore što bi se
našoj djeci moglo dogoditi jeste upravo to da
im te zahtjeve neki lukavi ministar ispuni.
Što preostaje? ‘Budimo realni, stvarajmo
nemoguće’ – ta se parola meni i nekolicini
mojih prijatelja iz razdoblja između ‘68 i ‘71 i
onda i danas činila jednim dostojnim i efikas-
nim odgovorom na neosviješteno ropsku
svijest zahtjevačke politike.

Pozicija Vlade i ministara

O pravoj naravi zahtjeva mnogo se može
naučiti i iz toga kome su upućeni. Ni pravno
politički, ni ekonomsko financijski, ni moral-
no pedagoški Vlada nije prava adresa za stu-
dentske zahtjeve. Pravno politički bi to trebao
biti Sabor. A hoće li znanstveno nastavni
pogon biti dostupan svima, te, što je podjed-
nako važno, hoće li promicati najviše kriterije
kvalitete, to puno više ovisi o unutarnjoj orga-
nizaciji akademske zajednice nego o dobroj
volji Vlade da poveća proračunsku stavku
za iznos školarina. Imamo izvrstan primjer
u nedavnoj povijesti našeg visokoškolvstva.
Anzulovićevo Veleučilište nije palo zbog nje-
gove legendarne bahatosti, nego je njegova
‘bahatost’ bila neposredan rezultat svijesti
da je VEST za sličan studijski standard trošio
manje novca po glavi studenta.

Ma kako to bilo nepopularno reći, Sanader
i Primorac imali su pravo kad su na početku
prosvjeda odgovornost pokušali prebaciti na
‘fakultete’... Napokon, moralno pedagoški je
potpuno nekritički tvrditi kako je politička el-
ita po svojoj brizi za opće dobro za glavu niža od

političke elite. Nijedno istraživanje, tvrdim, tu
tezu ne bi dokazalo. Rukovođen tom ocjenom,
iz tekstova koji slijede pažljivo sam išćepkao
sve osobne invective, u ovoj stvari zaslužene
i nezaslužene, na političke dužnosnike. Ne
branim njih, branim uredničko pravo da
novinu sačuvam za ozbiljne argumente.
Savršeno mi je svejedno odakle će sve stići
optužbe za oportunitizam.

‘Znanje nije roba’?

Stranice koje slijede pune su tekstova u
kojima se slavi jedna višestruko besmislena
parola koja je zahvaljujući kategorijalnom
neredu i pedagoškom nepoštenju naše filo-
zofske elite postala slobodarskom egidom koja
se koči sa zvonika Sv Duje. Naime, znanje jest
roba. Možda još ne kod nas, ali u manje pro-
vincijaliziranim sredinama u kojima položaj
akademske elite nije feudalno nedodirljiv kao
kod nas, svakako jest roba.

Znanje nije roba kada se ne razmjenjuje,
ili kada ga saopćava prosvetljeni guru koji
pritom ne mora napustiti ‘dubine vlastite
ravnodušnosti’. Ali da najtraženiji sofist
današnjice, Slavoj Žižek, drži predavanja
o tome kako ‘znanje nije roba’, ta vrsta ma-
nipulacije mladim ljudima prevršila je svaku
mjeru dobrog akademskog ukusa. U čemu
je tu manipulacija? U tome što geslo ‘znanje
nije roba’ svjedoči o potrebi mladih da pogled
uprave onkraj obzora građanske epohe u kojoj
je tržište - pa i tržište znanja – još uvijek nepre-
vladani horizont slobode. Međutim, u tako
iskrivljenu položaju nitko ne može predugo
držati glavu...

Pa bi umjesto nekritičke podrške jednoj pa-
roli lišenoj svakog smisla osim samomanipula-
tivnog, naši nastavnici trebali pomoći svojim
studentima da slutnju jednoga boljeg svijeta
izoštire na nečemu što se ne može demantirati
pozivom na leksikone političke ekonomije.
Ovdje dotičemo jedan širi problem, pismenost
naime. Misao postoji samo kao izražena. ‘Sred-
stvo’ misaonog izraza je riječ, izgovorena ili
napisana. Tvrdnja da je nevažno upotrebljava
li studentski pokret otpora parole u njihovu
uobičajenom ili pomaknutom značenju, bila bi
krajnje opasna i u seljačkoj, a ne u akademskoj
buni. Što reći o parolama koje ne žele značiti
ono što kažu – poput ‘besplatnog obrazovanja’,
ili parole ‘znanje nije roba’? Jer svi ti izvodi u
kojima se tvrdi kako ‘znanje nije roba’ ne znači
da ‘nije’, nego da ‘ne treba biti’, da ‘besplatno’
ne znači ‘besplatno’ i td., i tome slično, mogu
se svesti na tvrdnju: nije važno kako se nešto
kaže, nego što stvarno znači.

Ili kraće: riječi nisu važne. A ta je tvrdnja
silno opasna. Prvo, onome kome nisu važne
‘riječi’, nije važno ni mišljenje. Zašto se takvi
guraju na funkcije u ‘carstvu znanja’? A drugo,
ako je posve jasno da se pun opseg smisla i
snage jedne parole ne svodi na zbir analitički
dokučivih značenja, jasno je i to da ono, što na-
kon racionalne analize preostaje, ima, istina,
silnu snagu, ali da je tom snagom ne samo
moguće, nego i nužno manipulirati kako bi
imala pun učinak. A narav učinka ovisi o on-
ome tko manipulira...

Rječju: Universitas će poštovati autoritet
Riječi. To je ključni urednički kriterij.

dossier

studentski svibanj 2009.

str. 6.-14.

Natječaj za upis studenata

u prvu godinu sveučilišnih
prediplomskih i integriranih
studija te stručnih studija u
akademskoj godini 2009./2010.

str. 15.-18.

universitas

- list studenata, istraživača i nas-
tavnika Sveučilišta u Splitu ● glavni
urednik: Duško Čizmić Marović
- uređuje: redakcija ● izdavač:
Sveučilište u Splitu
- za izdavača prof. dr. sc. Ivan Pavić,
rektor ● adresa redakcije: Livanjska
5/IV ● tel: 021/ 558 263, fax: 021/ 558
262, mail: universitas@unist.hr

Povelja Erasmus splitskom Sveučilištu

Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency -EACEA), smještena u Bruxellesu, na svojim je mrežnim stranicama objavila popis visokoškolskih ustanova iz Republike Hrvatske i FYR Makedonije kojima je dodijeljena Erasmus sveučilišna povelja, a među kojima je i Sveučilište u Splitu. Ovim dokumentom Sveučilištu je omogućeno sudjelovanje u programu Erasmus, najvećem programu razmjene studenata, nastavnog i nenastavnog osoblja, osmišljenog da podupire ostvarenje europskog prostora visokog obrazovanja, poboljšanjem kvalitete i mobilnosti širom Europe.

Party za studente

Sveučilišna športska udruga organizirala je sredinom svibnja u Hemingway baru party za studente, povodom dodjele nagrada sportskih prvenstava Sveučilišta u Splitu. Pred skoro 2000 studenata dodijeljene su medalje i pehari za mali nogomet, košarku, stolni tenis, šah i vaterpolo.

Predsjednik HAZU-a Moguš na Sveučilištu u Splitu

Na Sveučilištu u Splitu 8. svibnja gostovao je predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) akademik Milan Moguš koji je tom prigodom na Filozofskom fakultetu održao predavanje na temu „Prva hrvatska tiskana knjiga“. U društvu rektora splitskog Sveučilišta prof. dr. sc. Ivana Pavića, razgledao je sveučilišni Kampus na Visokoj te, u pratnji dekana prof. dr. sc. Branka Grčića, zgradu Ekonomskog fakulteta.

Radionica fizike i oceanografije na PMF-u

Prirodoslovno-matematički fakultet organizirao je 22. do 31. svibnja prvi put radionicu iz atmosfere fizike i oceanografije na kojoj su svjetski poznati predavači inovativnim tehnikama podučavanja upoznali studente postdiplomande s novim spoznajama o kojima nisu imali prilike čuti u sklopu formalnih obrazovnih programa. Studenti su, prezentiranjem seminara te uključivanjem u diskusije, aktivno sudjelovali u radionici.

Istraživanje Petra Filipića

U novom broju časopisa Financijska teorija i praksa (1/2009) Instituta za javne financije tiskan je neobično aktualan članak profesora splitske Ekonomije Petra Filipića „Makroekonomija gubljenja statusa redovitog studenta ili fiskalne posljedice (ne) položenog ispita“. Članak je prvi sustavni pokušaj sagledavanja razmjera fiskalnih i nefiskalnih potpora studentima u Hrvatskoj na primjeru Sveučilišta u Splitu. Tajming ovog za sada jedinstvenog istraživanja tako je savršen da je čudo kako profesora Filipića još nitko nije optužio da je upravo on organizirao proteklu studentsku blokadu. Institut za javne financije na tu će temu ovoga mjeseca organizirati okrugli stol, a Universitas će mu posvetiti punu pažnju.

Imagine Cup 2009

Na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje početkom svibnja održano je hrvatsko finale natjecanja Imagine Cup 2009. Pobjednik je ovogodišnjeg natjecanja u Hrvatskoj tim „GeoScout.Net“ s Fakulteta organizacije i informatike iz Varaždina, pa će u srpnju sudjelovati na svjetskom finalu kupa koje se ove godine održava u Kairu u Egiptu.

Robot u Centru za stručne studije

Tvrtka Tapko Technologies GmbH iz Regensburga donirala je Sveučilišnom studijskom centru za stručne studije industrijskog robota velike vrijednosti. Donacija je rezultat suradnje te tvrtke i mr. sc. Predraga Đukića, profesora u Centru. Robot je težak 2 tone, a dimenzije su mu 3x3 metra. Osnovna namjena je postavljanje SMD elektroničkih komponenata na štampane pločice u proizvodnji elektroničkih sklopova. Može se demonstrirati osnovna funkcija, a može se preraditi za manipuliranje nekim drugim dijelovima. Posebna edukativna vrijednost robota je u tome što je ova tehnologija posljednja generacija ove vrste robota kod koje su pokretni, radni dijelovi otvoreni i vidljivi. Kako je robot spoj stroja i računarne tehnike i pokriva područja mehanike, elektronike, informatike i automatike, koristit će se za vježbe na pojedinim kolegijima studija Elektronike i Konstrukcijskog strojarstva: Elektronički elementi, Tehnologija elektromaterijala, Elektronički sklopovi, Automatika, Mehatronika, Robotika te Hidraulika i pneumatika. *Snježana Krželj*

Znanstvena radionica

“Spektroskopija obalnog područja”

Sveučilište u Splitu u suradnji sa Institutom za oceanografiju i ribarstvo (IOR), Institutom za jadranske kulture Splitu (IJK), Mediteranskim institutom za istraživanje života (MedILS), Photon d.o.o. i Hrvatskim hidrografskim institutom (HHI) u Splitu, organizira znanstvenu radionicu “Spektroskopija obalnog područja”, 3.-5. lipnja 2009. u MedILS-u.

Nagrada Essl Tihani Mandušić, studentici UMAS-a

Studentica treće godine Umjetničke akademije u Splitu, Tihana Mandušić, ovogodišnja je dobitnica prve nagrade Essl. Njezine video radove »3:10 za Yumu« i »I dare to you«, između više od 300 radova, međunarodni je žiri odabrao kao najbolje. Nagradu Essl 2009. svake dvije godine mladim umjetnicima srednje i jugoistočne Europe dodjeljuje obitelj Essl, austrijski kolekcionari i vlasnici tvrtke Baumax. Nagrada je ove godine našim umjetnicima dodijeljena po treći put, i to u Gliptoteci HAZU. Osim članova obitelji Essl, u žiriju su sjedili i predstavnici Hrvatske, Češke, Slovačke, Slovenije, Mađarske i Rumunjske. Na razmatranju žirija bili su još radovi 10 studenata likovnih akademija iz čitave Hrvatske, a nakon odabira međunarodnog žirija u ostalih pet zemalja, završna izložba 18 dobitnika održat će se početkom prosinca u Muzeju Essl u Klosterneuburgu pokraj Beča.

OTKRIĆE O UVJETIMA POTREBNIM ZA NASTANAK PLANETA

Splitski astrofizičar Vinković u časopisu Nature

Dejan Vinković, astrofizičar s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Splitu, objavio je u posljednjem broju uglednog stručnog znanstvenog časopisa ‘Nature’ članak o svemirskoj prašini iz koje se stvaraju planeti. Planeti nastaju oko mladih zvijezda iz gustog oblaka plina i prašine koji astronomi nazivaju protoplanetarni disk. U njemu tijekom milijuna godina sljepljivanjem sitnih zrnaca prašine, ne većih od čestica dima cigarete, izrastaju planeti. Dokaze da je tako nastala i Zemlja prije 4,5 milijarde godina pronalazimo u meteoritima i kometima. Upravo kometi, koji nastaju u vrlo hladnim dijelovima protoplanetarnog diska iz smrznutih tvari poput vode, ugljičnog dioksida, metana i slično, već nekoliko desetljeća astronomima nameću jednu zagonetku.

Konkretno, zagonetku predstavljaju čestice kometarne prašine, čija fizikalna svojstva pokazuju da su bile izložene temperaturama od oko 1000 stupnjeva Celzija, što je daleko više od hladnoće u kojoj kometi nastaju pa ih se stoga u kometu ne očekuje.

Nova stranica u istraživanjima

U veliku debatu o ovom paradoksu uključio se i Vinković, otkrivši kako takva prašina može doći iz najtoplijih dijelova diska lebdeći na toplinskom zračenju samog diska. Radi se o dobro poznatom mehanizmu tlaka zračenja, gdje svjetlost „gura“ tijelo koje osvjetljava. Čovjek takav tlak zračenja ne osjeća jer je, u odnosu na česticu prašine, premasivan. Međutim, kod vrlo sitnih zrnaca

ta sila može biti veća i od gravitacije koja drži prašinu u putanji oko zvijezde. Do sada se mislilo da jedino svjetlo zvijezde može stvoriti dovoljno veliku silu na prašinu, a rezultat je bio guranje prašine dublje u disk.

Međutim, proučavajući dijelove diska u blizini zvijezde, gdje postaje toliko vruće da prašina isparava, dostižući pritom temperature od 1000 stupnjeva, Vinković je otkrio kako zrnca veća od mikrometra „osjećaju“ tlak toplinskog zračenja. Kombinacija tlaka zračenja zvijezde i diska podiže prašinu iz diska i „gura“ je prema hladnijim dijelovima. Vinković je ukazao i na činjenicu da se ovakav scenarij uklapa u promatranja protoplanetarnih diskova i kometa te je ovime otvorio potpuno novi scenarij za buduća istraživanja gibanja prašine unutar protoplanetarnih diskova. *(dt)*

STUDENTI ORGANIZATORI U PLANU UKLJUČIVANJE I DRUGIH ZEMALJA REGIJE

Konferencija konzervacije – restauracije

Piše Lana KEKEZ*

Šesta međunarodna konferencija studija konzervacije-restauracije u organizaciji Odsjeka za konzervaciju i restauraciju splitske Umjetničke akademije, održana krajem travnja, nadmašila je sva očekivanja i protekla u izrazito pozitivnoj atmosferi. Organizacija je u potpunosti djelo studenata koji su svojim angažmanom premašili očekivanja svojih profesora i visoko postavili letvicu za buduće konferencije. Sudjelovali su studenti i profesori sa studija konzervacije-restauracije Umjetničke Akademije Sveučilišta u Splitu, Akademije likovnih umjetnosti iz Zagreba i Sveučilišta u Dubrovniku te studija konzervacije-restauracije Akademije za umjetnost i dizajn Sveučilišta u Ljubljani. Kolege iz Ljubljane sudjeluju od 2007. godine i upravo je njihovim uključivanjem konferencija poprimila međunarodni karakter, a jedan od zanimljivijih prijedloga za buduće konferencije je uključivanje i drugih zemalja regije.

Predstavljeni su projekti i istraživanja na kojima se radilo u protekloj godini na sva četiri fakulteta, a obrađene su teme iz konzervacije-restauracije zidnog slikarstva, mozaika, kamena, keramike, štafelajnog slikarstva, papira, tekstila... Dotaknute su teme tradicionalnih tehnologija obrade drva, kopistike, metodologije izlaganja umjetnina te restauracije uporabnih predmeta kao što je lovački nož. Iskorak u načinu izlaganja i pristupu temi napravile su studentice

UMAS-a Petra Perlaini i Martina Kolar, koje su problematiku grafičke dokumentacije u konzervaciji-restauraciji zidnog slikarstva i mozaika obradile kroz izradu filma. Možda i važnija svrha konferencije, međusobno upoznavanje studenata i profesora s različitim institucijama te razmjena iskustava, odvijala kroz posjete zanimljivim lokalitetima u okolici Splita, i neformalno druženje u prostorima Akademije.

* *Apsolventica na Odsjeku za konzervaciju i restauraciju UMAS-a*

Festival znanosti - u spomen na Darwina i Galileja

Sedmi Festival znanosti, održan od 20. do 25. travnja, bio je posvećen 200. godišnjici rođenja Charlesa Darwina, 150. obljetnici objave njegovog ‘Porijekla vrsta’ i Međunarodnoj godini astronomije u kojoj slavimo 400 godina od prvog teleskopa Galilea Galileja. Prva glavna tema bila je evolucija - što je život, kako je nastao, koliko zaista znamo o porijeklu vrsta, porijeklu čovjeka, što je teorija evolucije i koja pitanja pred nas postavlja. Druga je glavna tema bila astronomija, ‘taj ukras znanosti’, koja nas podjednako fascinira novim odgovorima i novim zagonetkama. Festival se održavao u Lošinj, Osijeku, Rabu, Rijeci, Splitu, Starigradu (Paklenica), Zadru i Zagrebu. U Organizacijskom odboru splitskog dijela Festivala bili su: Zoran Dogaš (predsjednik), Nataša Musap i Iva-na Pletković. Uz dječje radionice astronomije i izložbu astrografije održana su brojna predavanja na FESB-u, GAF-u, PMF-u, Medicinskom, Kemijsko-tehnološkom i Kineziološkom fakultetu, Gradskoj knjižnici Marko Marulić te Info-zoni. *(mp)*

INTEGRATIVNA BIOETIKA NOVI PREDMET NA SPLITSKOM MEDICINSKOM FAKULTETU

Splitski pioniri bioetike

U sklopu posljediplomskog studija Medicina i pravo, pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu prvi put u svijetu počeo se predavati predmet Integrativna bioetika čija je osnovna ideja očuvati ljubav prema životu i svijetu. Pojam integrativne bioetike, kao pandan američkom pojmu globalne bio-etike, stvorili su hrvatski bioetičari među kojima prof. dr. Ante Čović, prof. dr. Aleksandra Frković, prof. dr. fra Luka Tomašević, prof.dr. Nada Gosić i prof.dr. Ivan Cifrić.

„Hrvatski bioetičari stvorili su jedan novi pristup toj znanosti i nametnuli ga Europi. Mi sagledavamo bioetiku cjelokupno, interdisciplinarno. To znači da tek sagledavanjem cjelokupne situacije, razna mišljenja i principa, dobijamo cjelovitu sliku i bivamo sposobniji za donošenje konkretnih odluka ili stavova - rekao je fra Luka koji priprema knjigu na ovu temu, napominjući da je ljubav prema životu općenito osnova ovog pristupa.

Cilj ovog studija je osposobiti studente za kompetentno sudjelovanje u radu etičkih i bioetičkih tijela. Ta tijela iznimno su važna u vremenima kada tehnologija sve više izmiče ljudskoj kontroli. Čak su 32 studenta odabrala integrativnu bioetiku, što je velik uspjeh za novi predmet. Predaju im vodeći hrvatski stručnjaci među kojima i prof. dr. Nikola Visković.

Fra Luka otkriva kako se integrativna bioetika trudom naših profesora širi i na okolne zemlje - Bosnu i Hercegovinu, Albaniju, Njemačku.

Merien Ilić

Debata na Peristilu

Veliko finale debatnog turnira "Split 2009. - 4. kolo Hrvatske akademske debatne lige" - održano na Peristilu, okupilo je veliki broj uglednika, građana grada Splita i znatizeljnih turista. Nakon kvalifikacijskih debata na Pravnom fakultetu, u finale su ušla tri tima iz Zagreba te jedan tim iz Beograda (Nebojša Kolundžić i Mladen Šuleić) koji je i odnio pobjedu na zadanu temu "Ovaj dom vjeruje u besplatno školstvo", a u statusu opozicije. Na turniru je ukupno sudjelovalo 80 debatanata iz Rijeke, Zagreba, Splita, Beograda, Mostara i Sarajeva. Organizator, Debatno društvo Sveučilišta u Splitu je studentska udruga koja se bavi debatnom – vještinom argumentiranog raspravljanja, elitnom disciplinom koja je već odavno etabliрана na mnogim poznatim svjetskim i europskim sveučilištima (Oxford, Cambridge, Princeton, Yale...) i dio je njihove prepoznatljivosti. Kako ističe Damjan Vukić, predsjednik Debatnog društva Sveučilišta u Splitu, predstavljaju jednu novu generaciju mladih i perspektivnih ljudi

koja na hrvatskom i engleskom jeziku potiče vještinu uvjeravanja, brzo i jasno organiziranje misli, timski rad i mnoge druge prednosti debate, a koje itekako mogu biti od utjecaja u daljnjem napretku studenata u njihovim budućim karijerama. (ml)

OBLJETNICA DESET GODINA KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA

Četiri stotine teologa i kateheta

Piše **Luka TOMAŠEVIĆ***

Katolički bogoslovni fakultet 15. je svibnja proslavio Dan fakulteta i desetu obljetnicu postojanja. Tom prigodom predstavljena je monografija "Katolički bogoslovni fakultet Sveučiliša u Splitu 1999-2009." te dodijeljene diplome i nagrade najboljim studentima. Diploma je svečano uručena 27-orici studenata, a svjedodžbe je dobilo desetero prvostupnika. Prošle je akademske godine sve

ispite s najvećom ocjenom položio don Pavao Gospodnetić, a najveću prosječnu ocjenu na integriranom filozofsko-teološkom studiju imao je Domagoj Jurčević. Studentica Lidija Piskač je dobila nagradu za seminarski rad "Simone Weil: Ljubav i spoznaja".

Akademiji je prethodilo euharistijsko slavlje koje je u Katedrali predvodio generalni kacelar KBF-a, nadbiskup Marin Barišić, a na akademiji se prisutnima obratio rektor Ivan Pavić koji je podsjetio na katoličke korijene našeg visokoškolaštva, te

izrazio nadu da će KBF odigrati veliku ulogu u razvoju splitskog Sveučilišta. Dekan Luka Tomašević podsjetio je na velik broj knjiga i drugih autorskih radova profesora KBF-a te na činjenicu da je u deset godina postojanja fakultet iznjedrio 400 diplomiranih teologa i kateheta. Na KBF-u sad studira 270 studenata i studentica, a od jeseni kreću posljediplomski studiji - "Kršćanstvo i moderna kultura" te "Povijest teologije i kršćanskih institucija".

**Dekan KBF-a prof. dr. Luka Tomašević*

Henry C. Lee, Dragan Primorac, Šimun Anđelinović i Ivan Pavić

CSI SPLIT OSNOVAN SVEUČILIŠNI STUDIJ FORENZIKE

Šansa za forenzičko liderstvo u regiji

Protekli su dani na Sveučilištu u Splitu bili u znaku forenzike. Najprije je 22. svibnja na Medicinskom fakultetu rektoru uručena dopisnica za Sveučilišni diplomski studij forenzike koji kreće već na jesen. Riječ je o dvogodišnjem diplomskom studiju jedinstvenom ne samo u Hrvatskoj već i široj regiji koja obuhvaća gotovo 90 milijuna stanovnika. Studij će upisivati 90 studenata na tri modula: istraživanje mjesta zločina, kemijsko-molekularnu analizu te 'forenziku i nacionalnu sigurnost', a nakon diplome steći će titulu magistra forenzičkih znanosti. O razlozima, karakteristikama i perspektivi hrvatske forenzike govorio je rektor Sveučilišta u Splitu, Ivan Pavić, voditelji studija Šimun

Anđelinović, Milijan Brkić, zamjenik glavnog ravnatelja policije, Gordan Mršić, načelnik Centra za kriminalistička vještačenja 'Ivan Vučetić', te najvažnija osoba projekta, Dragan Primorac, koji je nastupio u obje uloge, znanstveničkoj i ministarskoj. Govornici su objasnili po čemu je ovaj studij jedinstven. U temelju su mu žrtve Domovinskog rata odnosno njihovi najbliži, koji bez forenzike ni do danas ne bi saznali ništa. Tada je začeta i vrhunska međunarodna suradnja koja je otada samo jačala. Svjesni šanse za forenzičko liderstvo u regiji s više od 90 milijuna stanovnika, svi su hrvatski vrhunski stručnjaci, i sve akademske i stručne institucije, uzele učešća u pripremi ovog

studija. Na kraju, ovaj je interdisciplinarni studij za Sveučilište u Splitu bio dobrodošao poticaj za sveučilišno integriranje najboljih snaga, te primjer razvojnog iskoraka kojim Sveučilište u Splitu nadograđuje svoj identitet.

Uoči znanstvenog skupa ISABS Conference on Human Genome Project, svjetskog kongresa iz područja forenzičkih znanosti, koji se održao od 1. do 5. lipnja u hotelu Le Meridien Lav, na Sveučilištu u Splitu svečano je potpisan Sporazum o suradnji s Institutom forenzičkih znanosti Henry C. Lee Sveučilišta New Haven iz SAD-a. U ime Instituta Sporazum je potpisao jedan od najuglednijih svjetskih forenzičara, prof. dr. Henry C. Lee. (vr)

Mladi i volonterstvo

Odsjek za sociologiju splitskog Filozofskog fakulteta u suradnji s Informativnim centrom za mlade u travnju u Splitu su predstavili sociološku empirijsku studiju „Volonterstvo mladih kao bijeg u stvarnost: akcijsko istraživanje“ autorica Anči Leburčić, Ade Reić i Gorane Bandalović. Studija se bavi društvenim idealom civilnog i održivog društva u kojem će jedna od temeljnih društvenih aktivnosti biti volonterstvo među mladima, istaknula je pročelnica splitskog Odsjeka za sociologiju prof. dr. Anči Leburčić. Promotor studije prof. dr. Nikša Alfiredić naglasio je da se problem pozicioniranja volonterskog rada u našem društvu, zahvaljujući civilnom sektoru, shvatio na ozbiljan način. institucionalni nositelji raznih događanja i volonterskog rada mladih u Splitu i jesu nevladine udruge. Studija ukazuje da bi promjene trebale krenuti od pojedinaca i drugačijeg percipiranja stvarnosti, te djelovanja istraživačke metodologije na mikro sociološkoj razini, tj. u jednoj konkretnoj lokalnoj sredini. Prof. Alfiredić smatra da je iz ove studije moguće i potrebno izvući poruku: „Budite takvi kakvi jeste, uživajte u životu takav kakav je, ali pokušajte barem u tim nekim malim segmentima, bez pokušaja da radite od sebe neka velika čuda, doprinijeti zajednici i potaknuti dijalog...“.

Marija Lončar

Udine: Ljetni seminar

Association of European Border Regions (AEBR), pokrajina Friuli-Venezia-Giulia i sveučilišta u Udinama i Trstu organiziraju ljetni seminar za studente koji planiraju međunarodne studije. Seminar će se održati u Udinama, 13-18. srpnja 2009. god.

Studentski dan sporta

Hrvatski sveučilišni sportski savez u suradnji s lokalnim sveučilišnim sportskim savezima organizira 6. lipnja Studentski dan sporta koji će se odvijati paralelno u Zagrebu, Rijeci i Splitu. Projekt je zamišljen tako da na glavnim trgovima tih gradova studenti prakticiraju pojedine sportove (aerobik, ulična košarka i ulični nogomet) uz sudjelovanje poznatih sportaša, pjevača, političara – promotora studentskog sporta. Poruka projekta je - ulice su mjesto susreta i prijateljstva, a ne nasilja i neprijateljstva!

Studentski dan sporta, kojim se želim promovirati studentski sport i predstaviti ga društvenoj zajednici, postat će redovit u godišnjem kalendaru studentskih događanja. Za pobjednike turnira osigurane su brojne nagrade, a za najboljeg strijelca u uličnom nogometu i pobjednika u natjecanju u tricama u uličnoj košarci, nagrada je put za jednu osobu na Novu godinu u Prag i Budimpeštu.

Videokonferencija o obrazovanju na FESB-u

Okrugli stol na temu "Naukovna osnova (kurikulum) predvisokoškolskih razina odgoja i obrazovanja" održana je 18. svibnja u obliku videokonferencije u videokonferencijskoj dvorani Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu.

Plaćeno stažiranje u SAD-u

Mladi diplomandi i studenti hotelijerstva i ove godine mogu sudjelovati u programu plaćenog stažiranja u SAD-u koji im omogućuje stjecanje radnog iskustva unutar svoje struke. U programu mogu sudjelovati studenti hotelijerstva i turizma ili diplomandi koji su diplomirali u posljednjih 12 mjeseci ukoliko dobro poznaju engleski jezik (dokazano položenim testom ili preporukom profesora engleskog) te da imaju između 20 i 35 godina. Detaljnije informacije: Hospitality Internship-Traineeship Program.pdf

'More naše plavo' Dragana Bolanče i Rajka Naprte

Svečana promocija zbirke propisa 'More naše plavo' autora Dragana Bolanče i Rajka Naprte održana je 15. svibnja u u zgradi Hrvatske akademije u Splitu. Zbirka obasije punih šest knjiga: Sigurnost plovidbe, Brodovi kao plovila, Brodice i jahte kao plovila, Članovi posade broda-pomorci, Pomorsko dobro i Morske luke.

U predstavljanju knjige uz autore su sudjelovali akademik Davorin Rudolf, prof. emeritus. Pravnog fakulteta u Splitu Ivo Grabovac, profesorica Pravnog fakulteta u Splitu dr. sc. Vesna Barić-Punda i profesor pomorskog fakulteta u Rijeci Axel Luttenberger. Zbirci More naše plavo Universitas će posvetiti posebnu pažnju u broju od 1. srpnja 2009., unutar temata o obrazovanju pomoraca.

Ured za transfer tehnologije

Od jeseni prošle godine, Ured za transfer tehnologije (UTT) koji djeluje unutar Odjela za fiziku splitskog PMF-a postao je dio Europske poduzetničke mreže (EEN) Hrvatske (www.een.hr). EEN mreža sastavljena je od gotovo 600 partnerskih organizacija i institucija i pruža odlične kontakte u preko 40 zemalja te povezuje preko 4000 eksperata s područja poduzetništva, inovacija i transfera tehnologije. Kao dio EEN mreže, UTT pomaže ne samo sveučilištima i institutima, već i tvrtkama na području Dalmacije u pronalaženju inovativnih tehnologija te strateških partnera za zajednički razvoj, licenciranje, proizvodnju, tehničku ili komercijalnu suradnju.

Cilj je Ureda pomoći istraživačima Sveučilišta u Splitu u procesu komercijalizacije izuma te potaknuti jaču vezu Sveučilišta i gospodarstva. Jedna od aktivnosti Ureda je stvaranje baze podataka znanstvenika zainteresiranih za suradnju s gospodarstvom koja se može pretraživati na web stranicama Ureda www.utt.hr.

Delegacija mariborskog sveučilišta u Splitu

Delegacija Sveučilišta u Mariboru službeno je posjetila Sveučilište u Splitu 14. svibnja. Riječ je o uzvratnom posjetu organiziranom s ciljem unaprjeđenja suradnje splitskog i mariborskog sveučilišta u nastavnom i znanstvenom radu. Tom je prigodom prof. dr. sc. Ivan Rozman, rektor Sveučilišta u Mariboru, održao predavanje o Erasmus programu.

Gost - kolumnist

Hoćemo menzu na klerikatu!

Piše Ivan PERKOV*

Kao što je poznato, četiri odsjeka Filozofskog fakulteta u Splitu smještena su početkom ove akademske godine u prostorije franjevačkog klerikata na Trsteniku. Klerikat je samo jedno od sedam mjesta na kojima se nalazi Filozofski fakultet. No kako Filozofski nije GAF, ništa od nove zgrade.

Nаша se iskušnja ne svode na to što su četiri, za kritičko mišljenje ponajvažnija studija - filozofija, sociologija, povijest i pedagogija - smješteni u prostorima Crkve, koja istinu ne istražuje nego posjeduje. Za uzvrat što studiramo u ozračju u kome ne treba tražiti put do istine, mi smo prisiljeni tražiti put do fakulteta: davno obećan, normalni put do fakulteta nije još izgrađen. A umjesto prostora koji bi nam poticao duhovnu glad, studiramo u prostoru bez studentske menze. Ne znam treba li napominjati da nemamo ni knjižnicu ni informatičku učionicu koje su nam nužne za kvalitetno ispunjavanje fakultetskih obaveza. Često se događa da u vrijeme predavanja i ispita studente i profesore ometaju zvukovi u rasponu od crkvenih orgulja preko helikoptera s obližnjeg heliodroma, do raznih bušilica.

U početku se obećavalo da će i menza i pristojan put do fakulteta biti izgrađeni brzo ali od toga za sada očigledno nema ništa. Zato razmišljamo o peticiji dekanu Filozofskog fakulteta prof. dr. Josipu Milatu, ali prije toga bismo željeli znati imamo li, i kolika je, potpora ostalih studenata i profesora. Treba naglasiti da tražimo samo studentska prava koja su druge naše kolege već odavno ostvarili. Mislim da je nedopustivo da prosječan student mora trošiti pedesetak kuna dnevno da bi se prehranio, a istovremeno mu x-ica stoji potpuno neiskorištena.

Bez obzira na to što nije posve izvjesno da li bismo za eventualne prekršaje odgovarali vlastima u Hrvatskoj ili u Vatikanu, ne zaboravljamo da Crkvi i osoblju Klerikata moramo pošteno zahvaliti na gostoprimstvu, jer bez njihova se prostora nastava ove godine na naša četiri odsjeka vjerojatno ne bi ni održavala.

* Student sociologije

SPLIT MIND ČASOPIS STUDENATA FILOZOFSKOG FAKULTETA

Literarna oaza Splitskog sveučilišta

Promocija petog broja Split Mind-a održana je prošlog mjeseca u prostorijama Profila, kao i kluba Quasimodo u Splitu. The Split Mind je časopis za književnost i kulturu studenata Filozofskog fakulteta u Splitu. Izlazi jednom godišnje, osnovne rubrike su poezija, proza, eseji i prijevodi, a na svojim stranicama pruža priliku mladim likovnim umjetnicima, fotografima i autorima stripova da predstave svoj rad. Uređuje ga trio - Luiza Bouharaoua, Irena Delonga i Andela Šuste. Neki od osnovnih zadataka časopisa je, ističu urednice, ponuditi informacije o kretanjima u suvremenoj hrvatskoj književnosti te pružiti priliku studentima i mladim autorima platformu da se predstave i na stranicama istog časopisa stanu uz bok s etabliranim autorima.

Specifičnost časopisa je da su svi tekstovi na

hrvatskom, engleskom i talijanskom jeziku.

„Odluka o tiskanju na engleskom i talijanskom jeziku proizašla je iz činjenice da na fakultetu imamo katedre za hrvatski, engleski i talijanski. To nas je nagnalo da pružimo mogućnost studentima s tih katedri da objavljuju radove, prvenstveno prijevode za koje još uvijek smatramo da su naš najveći adut. Ipak, nadali smo se nešto većem angažmanu profesora. Uбудuće bismo voljele privući više profesora i studenata te nastaviti suradnju s autorima s kojima smo do sada uspješno surađivali“, priznaju urednice. Student-ski zbor Filozofskog fakulteta od samog početka financira troškove tiskanja časopisa. Sve ostalo je rezultat pro bono rada, a urednice se nadaju da će njihovu novčanu potporu uživati i dalje te da će im omogućiti da postanu polugodišnjak.

„Ponosni smo na sve autore koje smo dosad tiskali i činjenicu da smo neprestano u koraku s vremenom kad su suvremena književna zbivanja u pitanju. Ipak htjeli bismo biti još aktualniji i dotaknuti se bitnih društvenih tema u našoj rubrici eseji. Također bismo voljeli osigurati bolju distribuciju časopisa“, ističu urednice. (mk)

INICIJATIVE ZNANSTVENI KAFIĆ U LUXORU

Trebamo li obnovljive izvore energije?

Trebaju li Dalmaciji (Hrvatskoj) obnovljivi izvori energije?“ bila je tema prvog ‘Znanstvenog kafića’ u kavani Luxor, u organizaciji udruge Alumni FESB-a, o kojoj su s brojnom publikom polemizirali znanstvenici dr. sc. Frano Barbir i dr. sc. Ranko Goić sa splitskog Fakulteta elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje. Namjera znanstvenih kafića je predstaviti i približiti zanimljive teme iz znanosti široj publici, potaknuti otvorenu diskusiju i time zainteresirati ljude za znanstvene teme, a mlade potaknuti na bavljenje znanosti.

Uvodno predavanje je potaklo vrlo živu diskusiju u kojoj su sudjelovali i predstavnici županije, HEP-a, Zelenih Hrvatske, studenti te ostali građani. Udruga Alumni FESB-a poziva sve zainteresirane za slična događanja da svoje prijedloge tema budućih znanstvenih kafića pošalju putem web stranica <http://ubs.fesb.hr>.

Alumni Fakulteta Elektrotehnike, Strojarsva i Brodogradnje je udruga koja okuplja diplomirane studente i prijatelje FESB-a. Osnovana je 2004. godine s osnovnim ciljevima očuvanja tradicije i promicanja ugleda Fakulteta, promicanja ugleda inženjerske struke, izgradnje i jačanja suradnje između bivših studenata FESB-a. Iako je Alumni filozofija u Hrvatskoj uglavnom nov pojam za većinu studenata, ova udruga pokušava koristiti dobre prakse sličnih udruga u svijetu koje pomažu svojim matičnim fakultetima u marketingu i promociji fakulteta.

Članovi alumni udruga pomažu potencijalnim i trenutnim studentima savjetima pri odabiru studija, tijekom studija i kasnije pri zapošljavanju. Jednom mjesečno organiziraju redovne sportske susrete, najmanje jednom godišnje organiziraju izlete za svoje članove, posjete drugim institucijama, organiziraju različita znanstvena i popularna predavanja sadašnjim i bivšim studentima, sudjeluju i zajednički s fakultetom organiziraju razne konferencije. Godišnja skupština Alumni FESB udruge održana je 28. svibnja na FESB-u, a svi bivši studenti FESB-a u udrugu se mogu učlaniti putem njihovih web stranica. (vp)

PRIKAZ ‘DENTALNA RADIOGRAFIJA I RADIOLOGIJA’ STIPANA JANKOVIĆA I DAMIRA MILETIĆA

Krupan doprinos našoj medicinskoj literaturi

Piše Ilija ŠKRINJARIĆ*

Udžbenik pod naslovom „Dentalna radiografija i radiologija“ predstavlja prvo djelo s tom tematikom u našoj biomedicinskoj literaturi. Potreba za takvim djelom proizlazi iz nastavnih, istraživačkih i kliničkih razloga. Ono je metodički prilagođeno temeljnom predmetu za kojeg je i namijenjeno. Studenti će iz njega moći na pregledan način ovladati bitnim sadržajima za pripremanje ispita, a oni koji će trebati vrlo detaljne informacije o radiološkom pristupu o nekom kliničkom problemu u orofacijalnoj regiji, također će ih naći u knjizi.

Suvremen i moderan udžbenik

Dosada su studenti stomatologije za pripremanje ispita iz stomatološke radiologije bili upućeni na udžbenike opće medicinske radiologije. Ovim se djelom u nas po prvi put studentima nudi cjelovit sadržaj radiologije kraniofacijalnog područja, uključujući i sve aspekte dentalne radiologije i radiografije.

Originalnost djela proizlazi iz

Po prvi put u nas dobivamo cjelovito djelo iz dentalne i orofacijalne rendgenologije u kojem su zastupljeni svi aspekti primjene radioloških tehnika u dijagnostici, planiranju i evaluiranju različitih postupaka stomatološkog liječenja

njegove koncepcije koja uključuje detaljna i bogato ilustrirana poglavlja o radiološkim aspektima dentalne implantologije i forenzičkom značaju stomatološke radiologije. Time su autori posebno obogatili stomatološku stručnu literaturu novim sadržajima koji danas imaju sve veći klinički i praktični značaj.

Suvremena stomatološka praksa nezamisliva je bez radiološke dijagnostike. Dentalna dijagnostika, planiranje i praćenje liječenja često polaze od radiografskog nalaza. Traumatske ozljede zuba i čeljusti, te razne oblike malformacija koštanih i dentalnih struktura moguće je ispravno dijagnosticirati jedino korištenjem neke od radioloških tehnika. Suvremeno implantološko liječenje, planiranje različitih korektivnih kirurških zahvata kod kraniofacijalne regije gotovo je nezamislivo bez primjene različitih suvremenih 3D radiografskih tehnika.

Ovaj udžbenik svojom koncepci-

jom objedinjuje standardne i nove postupke radiografskog prikaza kraniofacijalnog područja: on uključuje standardni 2D radiografski prikaz dentalnih i koštanih struktura, ali donosi informacije i o najnovijim 3D tehnikama. Zbog toga je on suvremen i moderan. Pruža mogućnost stjecanja cjelovitog znanja što ga pružaju suvremene radiološke i druge tehnike prikaza tvrdih i mekih struktura zuba i kraniofacijalne regije. Dugi niz godina korištene različite 2D radiografske dijagnostičke metode danas više ne zadovoljavaju potrebe suvremene dijagnostike i planiranja liječenja.

Danas su nezamislive dijagnostika i planiranje korektivnih kirurških zahvata kod niza kraniofacijalnih malformacija bez 3D prikaza i praćenja kraniofacijalnih struktura. To posebice vrijedi i za dentalno implantološko liječenje. Zbog svega toga, suvremena edukacija doktora dentalne medicine nezamisliva je

bez praćenja dosega radiološke dijagnostike na tom području. Ovaj udžbenik prati takav razvoj discipline i omogućuje stjecanje znanja i ovladavanje dijagnostičkim postupcima što ih omogućuju najnovija tehnološka dostignuća. Zbog toga je ovaj udžbenik suvremen i moderno koncipiran.

Plod velikog truda

Djelo je opsegom i sadržajem vrlo prikladno za dodiplomski studij, ali ono i prelazi okvire udžbenika te će biti važan poticaj daljnjim istraživanjima i razvoju discipline dentalne radiologije i radiografije u našoj zemlji. Autori su u ovo djelo uložili velik trud i iskustvo dugogodišnjeg znanstvenog i kliničkog rada. Po obuhvatnosti i prezentaciji problematike jedinstveno je u našoj biomedicinskoj literaturi, zbog čega će obogatiti našu stomatološku i medicinsku literaturu i znanost, a napose disciplinu dentalne i kraniofacijalne radiologije.

* redovni profesor, predstojnik Zavoda za Dječju stomatologiju Stomatološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

COCHRANE CENTAR MEDICINA UTEMELJENA NA DOKAZIMA

Prvi hrvatski Cochrane simpozij u Splitu

Prvi hrvatski Cochrane simpozij održat će se 27. lipnja 2009. godine na Medicinskom fakultetu u Splitu. Cilj simpozija je promicanje svijesti o Cochrane kolaboraciji i korištenju stima Cochrane knjižnice i sustavnih preglednih članaka. Na simpoziju će gostovati partneri iz Talijanskog Cochrane centra te hrvatski predavači koji se bave medicinom utemeljenom na dokazima. Prvi hrvatski Cochrane simpozij je izvršna prilika za sve zdravstvene djelatnike koje zanima Cochrane knjižnica i medicina utemeljena na dokazima.

Hrvatski ogranak talijanskog Cochrane centra (HOTCC) službeno je osnovan 8. prosinca 2008. pri Medicinskom fakultetu u Splitu i Hrvatskom centru za globalno

zdravlje. HOTCC je dio svjetske neprofitne udruge The Cochrane Collaboration koja se bavi promicanjem medicine utemeljene na dokazima. The Cochrane Collaboration osnovana je 1993., a liječnik koji je nadahnuo osnivanje ove udruge bio je britanski epidemiolog Archie Cochrane koji se borio za sažimanje i kritičko procjenjivanje medicinskog znanja. Radi se o relativno novom konceptu kliničke medicine koji kombinira iskustvo zdravstvenih radnika i želje pacijenata s najkvalitetnijim dokazima o učinkovitosti intervencija u medicini – a sve u svrhu pružanja najprikladnije skrbi bolesnim osobama. Važna aktivnost svjetskih medicinskih stručnjaka okupljenih oko Cochrane inicijative je izrada

sustavnih preglednih članaka o učincima intervencija u zdravstvu koji se objavljuju u Cochrane knjižnici. Osnivanjem Cochrane ogranka Hrvatska se pridružila ekskluzivnom društvu od svega 25 svjetskih Cochrane centara. Inicijativu za osnivanje Cochrane entiteta u Hrvatskoj potaknuli su splitski profesori Ana i Matko Marušić, urednici Croatian Medical Journal-a, a u ekipu koja intenzivno radi na Cochrane aktivnostima pri Medicinskom fakultetu u Splitu spadaju: dr. sc. Livia Puljak, Direktorica HOTCC, Dalibora Rako, prof., Voditeljica ureda, Davor Lukšić, dipl. ing., Voditelj informatičke službe i Ana Utrobičić, prof., Voditeljica Središnje medicinske knjižnice. (vp)

FILOZOFIJA UMA DOMAĆA FILOZOFSKA ZAJEDNICA PRATI SVJETSKE TOKOVE

Svjetski filozofi na konferenciji u Dubrovniku

Piše Gabriela BAŠIĆ*

Međunarodna konferencija pod nazivom »The Hand- An Organ of the Mind« (»Ruka kao organ uma«), koja je okupila brojne ugledne svjetske stručnjake iz filozofije, ali i drugih znanosti, održana je pri Interuniverzitetskom centru (IUC) u Dubrovniku od 1. do 3. svibnja ove godine u organizaciji dr. sc. Zdravka Radmana s Instituta za filozofiju.

Vrijedan doprinos diskusiji pružila su izlaganja neurologa koji su se kroz svoju liječničku praksu susreli s mnogim slučajevima devijantnog funkcioniranja ruke u kombinaciji s urednim radom mozga, što baca sjenu na tvrdnju o ruci kao pukom opslužitelju mozga.

Ovogodišnja je konferencija, izrazito internacionalnog sastava, u odnosu na prošle dvije bila nešto

više interdisciplinarni naravi jer tematizacija uloge ruke, prije svega u umijećima i izvođenju gesta, zanima ne samo filozofsko propitivanje, već i kognitivne znanosti, neuroznanost (medicinu), a kao poseban vidik proučavanja treba istaknuti i onaj umjetnički. Pitanja o odnosu ruke i mozga, koje od njih dvoje ima prvenstvo u izvođenju pokreta, postoji li nešto kao znanje same ruke koje se ne može pripisati mozgu (uočljivo npr. pri promatranju izvedbi glazbenih virtuoza), je li gesta tek vanjski izraz misli ili i sama čini dio misaonog procesa, mogu li se spoznajni procesi protegnuti i izvan granica pojedinog organizma (teza o »produženom umu« extended mind) tek su neka od pitanja koja su bila predmet rasprave i koja su obrađivana u duhu različitih tradicija mišljenja. O privlačnosti ove tematike na-

jbolje svjedoči činjenica da je među slušačima bilo i neurologa dok se u susjednim prostorijama odvijao simpozij iz neurologije.

Filozofija uma kao disciplina koja nastoji odgovoriti na pitanja o odnosu uma i mozga, postojanju svijesti i u neživih bića, ulazi tijela u mišljenju, kao i o mogućnostima simulacije mentalnih procesa (umjetna inteligencija), tj. objasniti fenomene svijesti i mišljenja uopće, ima svoju dugu tradiciju (sve od antičke filozofije), a svojim otvaranjem prema kognitivnoj znanosti u zadnjim se desetljećima nametnula kao jedno od najživljih područja filozofske rasprave. Stoga je pohvalna i ohrabrujuća činjenica da i hrvatska filozofska zajednica na primjeren način prati svjetske tokove.

* Studentica IV. godine Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Diplome «bolonjcima» na Kineziologiji

Točno na prvu godišnjicu svog osnutka i Dan fakulteta, 15. svibnja, Kineziološki fakultet u Splitu organizirao je svoju prvu svečanu promociju profesora fizičke kulture, odnosno profesora kineziologije, te promociju prve generacije „bolonjaca“, završenih sveučilišnih

prvostupnika kineziologije. Osamdesettri diplomanda i pedesetosam prvostupnika došlo je primiti iz ruku svojih profesora svoje diplome, odnosno svjedodžbe.

Sama dodjela diploma i svjedodžbi protekla je u pomalo navijačkoj atmosferi, što je i bilo za

čekivati, jer se radi o fakultetu na kojem vlada atmosfera spontanosti, neposrednosti i neformalnosti, a nadasve bliskosti među kolegama i profesorima, što je sigurno jedno od obilježja po kojima je Kineziološki fakultet u Splitu različit od većine drugih. (jm)

IZAZOVI EUROPE

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP

Financijska kriza i klimatske promjene

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu organizirao je u drugoj polovici svibnja u Bolu na Braču međunarodni znanstveni skup na temu Financijske krize i klimatskih promjena. Predstavljeno je 65 radova iz 24 zemlje svijeta, a uvodna su izlaganja održali prof. Jan Svejnar (SAD), g. Peter Sanfey (UK) i prof. Lučka Kajfež Bogataj (Slovenija).

Ovaj tradicionalni međunarodni znanstveni skup, ove godine prvi put nazvan 'Izazovi Europe', Ekonomski fakultet bijenalno organizira još od 1995. godine pod egidom "Poduzeće u tranziciji". U prvih dvanaest godina okupio je

preko 1000 autora iz 46 zemalja, sa preko 800 znanstvenih radova objavljenih u zbornicima skupa. Neke od ključnih tema proteklih godina bile su: 1995. Ekonomija i politika tranzicije – usporedne analize sa specijalnim osvrtom na Hrvatsku; 1997., 1999. Zemlje u tranziciji – postignuća, problemi i perspektive; 2001. Tranzicijske zemlje na početku 21. stoljeća: tranzicija, integracija, globalizacija i tržišne kontroverze. Pod vodstvom profesora Zlatana Reića, "Poduzeće u tranziciji" izgradilo je neupitni međunarodni ugled i postalo vodeći ekonomski forum u ovom dijelu Europe. (vt)

ISKORAK FILOZOFSKI NA PERISTILU

Humanistika u srcu Grada

Prije nekoliko dana na Filozofski fakultet u Splitu konačno je stigla dobra, dugo očekivana vijest: Fakultet je dobio novi prostor, i to ne bilo kakav, nego prostor na Peristilu, u samom srcu grada. Fakultet na kojem se artikulira kritičko promišljanje dugo je očekivan u Dioklecijanovu gradu. Da bi se, nakon samo pet godina od osnivanja, smjestio u sred srca Dioklecijanove palače. Zaslužno, jer je u tih pet godina postojanja Filozofski fakultet u Splitu osnovao čak četiri istraživačka i nastavno istraživačka centra: Interdisciplinarni centar za mediteranske studije Studia Mediteranea (SMED), Centar za hrvatske studije u svijetu, Centar za istraživanje i razvoj cjeloživotnog obrazovanja (CIRCO), te Centar za mediteranske studije Grga Novak.

Centar Studia Mediteranea

U središtu ove lijepe priče nalazi se Cenatr Studia Mediteranea na čije je ime i program prostor na Peristilu i dobiven. Svrha je ovog Centra okupljanje različitih znanstvenih projekata iz humanističkih i društvenih znanosti, njihovo interdisciplinarno umrežavanje i posredovanje znanja. Time SMED doprinosi da Split i Sveučilište u Splitu u što kraćem roku postanu važnim međunarodnim činiteljima interdisciplinarnih humanističkih studija. Posebna pozornost stavljen je na doktorske studije kao temelje koji trebaju osigurati najvišu kvalitetu razvoja, te izdavaštvo koje je samo po sebi jedan od ključnih kriterija za svjetsko rangiranje Sveučilišta. Višegodišnjom upornošću kolege Joška Božanića i njegova tima, Grad, Sveučilište, MZOŠ i šira zajednica prepoznali su ovaj znanst-

veni i nastavno-istraživački iskorak. Tom prepoznavanju bitno je pridonio dekan Filozofskog Josip Milat, prodekanica Ivana Pavičić Prijatelj i rektor Ivan Pavić. U ovom kontekstu posebnu hvalu zaslužuje gradonačelnik Ivan Kuret koji je prepoznao svu važnost Filozofskog fakulteta i SMED-a te simboliku prostora.

Idući korak – nova zgrada

Na Filozofskom su svi vrlo uzbuđeni glede mogućnosti koje Splitu, humanističkoj akademskoj zajednici, studentima te domaćim i stranim suradnicima nudi prostor u samom središtu Dioklecijanove palače. Prostor nije mali (230 m) pa bi uz dobro osmišljeno uređenje mogao biti dostatan i za mnoge aktivnosti drugih Centara Filozofskog fakulteta, tim prije što se na sveučilišnom kampusu uskoro očekuje polaganje kamena temeljca za prvu zgradu Filozofskog u Splitu.

Nadati se je da će u dogovorima koji traju, u istom prostoru biti nađena rješenja i za ostale uvodno navedene Centre Filozofskog fakulteta. Uz razvoj izdavačke djelatnosti, međunarodnih istraživačkih programa i poslijediplomskih studija, idući iskorak Filozofskog prema zajednici i regiji sastojao bi se u širenju djelatnosti izvan Splita, prema otocima i prostorima koji su stoljećima njegovali humanističke ideje. Na taj bi način Sveučilište u Splitu dobilo posebnu dimenziju i bilo prepoznato ne samo kao buduće središte izvrsnosti, već i kao jedinstven prostor povezanosti kopna i mora, prošlosti i budućnosti, regije i njezine akademske zajednice.

Vjeko Perišić

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

● **20.4.** Studenti započeli blokadu Filozofskog zahtijevajući ukidanje svih oblika plaćanja obrazovanja. Organizirana alternativna predavanja programi, a svake večeri u 20 sati zasjeda plenum i većinom glasova odlučuje o svim daljim akcijama

● **21.4.** Mediji podijeljeni; jedni studentske metode proglašavaju nasilnima, drugi ih drže građanskim iskorakom u nenasilnu borbu za vlastita prava.

● **22.4.** Vijeće Filozofskog fakulteta podržalo zahtjeve i metodu Inicijative, obustavlja se nastava do kraja tjedna, studente podržali i profesori. SSSH podržava studente.

● **23.4.** Blokadi se pridružuju Fakultet političkih znanosti. Ministar Primorac izjavio da ni ministar ni vlada nisu ti koji određuju iznos školarina, već to spada u domenu autonomije visokih učilišta. Podršku fakulteta studentima nazvao licemjernom jer sami određuju i naplaćuju školarine svojim studentima. Rektor Bjeliš podržava studentsku blokadu i traži studentske predstavnike za pregovore. Studenti formuliraju peticiju kojom traže pravo na besplatno obrazovanje.

● **24.4.** Javnost hvali studentske nenasilne i demokratske metode, odbijen koncept predstavničkog pregovaranja.

● **26.4.** Studenti Veleučilišta u Varaždinu pozivaju na bojkot nastave.

● **27.4.** Studentskom štrajku priključili su se i studenti Filozofskog fakulteta u Puli, Fakultet kineziologije i Prava u Splitu, te Veleučilište u Varaždinu, pa u blokadi ukupno 20 fakulteta. Dekan FFZG-a obratio se plenumu te u potpunosti podržao studentsku inicijativu za pravo na besplatno obrazovanje.

● **28.4.** Nasjednici Rektorskog zbora rektori podržali zahtjeve studenata, ali ne i njihove metode. Studenti FFZG-a odbacili prijedlog ministra Primorca da se besplatno obrazovanje omogući uspješnim studentima zatraživši da cjelokupan studij bude besplatan za sve studente koji zadovolje upisne kriterije.

● **29.4.** Prvi plenum održan na Hrvatskim studijima nakon kojega dolazi do pokušaja blokade nastave. Voditelj Hrvatskih studija zaključao zgradu i studente i tako spriječio blokadu fakulteta. Predstavnici studenata FFZG-a na novinskoj konferenciji prenijeli stav koji zagovaraju od početka: u slučaju da ih s fakulteta pokuša otjerati policija pružit će pasivni otpor što znači da će sjediti i čekati da ih odnesu. Preko 200 studenata FPZ-a sastavilo je Deklaraciju i potpisalo 'Peticiju za nastavak normalnog odvijanja nastavnog procesa i prekidanje blokade.'

● **30.4.** Pismo podrške Noama Chomskog. Senat Sveučilišta u Zagrebu traži nastavak nastave, i nadoknadu neodržane.

● **3.5.** Dekan Jurković poziva na prestanak blokade.

● **4.5.** Studenti objavili 'minimalne uvjete za prekid blokade'. Podrška Slavoja Žižeka. Rektor Bjeliš u otvorenom pismu nevalidnim udrugama blokadu ocijenio nelegitimnom jer oduzima akademska prava drugih pa drži da zaključavanje zgrade Hrvatskih studija čuva njihova prava i uvjete za ispunjavanje fakultetskih obaveza.

● **6.5.** U organizaciji NSI na FFZG održana tribina "Protiv besplatnoga visokog obrazovanja" koja je ugostila protivnike studentskih zahtjeva. Na tribini sudjelovali profesori Aleksandar Štülhofer (sociologija), Darko Polšek (etnologija i kulturna antropologija), Nino Raspudić (talijanski jezik i književnost) i Pavel Gregorić (filozofija).

Andrea Zlatar inicirala otvoreno pismo podrške metodama i ciljevima studenata; pismo potpisalo dvjestotinjak profesora i akademskih građana.

● **9.5.** Najavljene alternativne lokacije studenti ocjenjuju kao 'Potemkinov manevar' kojim nadležni žele ostaviti privid 'normalnosti'.

● **11.5.** Počela nastava na alternativnim lokacijama.

Oko 130 profesora i profesorica FFZG-a odbacilo ideju dislocirane nastave i traže hitnu otvorenu sjednicu Vijeća Filozofskog. NSI poziva studente i profesore na bojkot dislocirane nastave. Studenti podržali štrajk javnih službi.

● **15.5.** Plenum odbacio sve modele financiranja studiranja Fakultetske radne skupine jer ne zadovoljavaju ranije postavljene kriterije plenuma.

Oko tisuću nezadovoljnih studenata prosvjeduju na Trgu bana Josipa Jelačića.

Vijeće Filozofskog donosi odluku o održavanju nastave na alternativnim lokacijama, pomoć Katoličkog sveučilišta

● **18.5.** Dekan Miljenko Jurković izjavio da će nastavnici osobno odlučiti o sankcijama za studente koji ne pohađaju nastavu na alternativnim lokacijama.

● **19.5.** Studenti Filozofskog objavili da ne podupiru prijedlog Fakultetskog vijeća poslan ministarstvu jer je restriktivniji od postojećeg.

Prosvjed nastavljaju unatoč mogućim sankcijama.

● **21.5.** Dekan Jurković ultimativno traži prekid blokade do 22. svibnja.

● **22.5.** Na Trgu bana Jelačića performans "Kupujmo hrvatske studente".

● **23.5.** Slavoj Žižek održao predavanje na FFZG-u.

Nakon pet tjedana blokade studenti prosvjednici zagrebačkog Filozofskog fakulteta na plenumu izglasali de-blokadu.

● **26.5.** Fakultetsko vijeće FFZG-a donijelo odluku kojom se opravdavaju izostanci sa nastave za vrijeme blokade.

Ova kronologija jednomjesečne blokade nekoliko značajnih fakulteta u Hrvatskoj pruža tek okvirne informacije. Prenosimo samo osnovne dokumente o zahtjevima i načinu rada Nezavisne studentske inicijative i o reakcijama akademskih i državnih vlasti na njih. Svjesni da mali broj činjenica ne može biti dovoljno reprezentativan, zainteresirane upućujemo na www.slobodnifilozofski.blogger.hr

Prva izjava Nezavisne studentske inicijative

...Jedini javni prostor koji nam je neposredno dostupan prostor je javne ustanove na kojoj se obrazujemo. Pretvarajući ga u prostor za artikulaciju zahtjeva u obranu demokratskih interesa javnosti, preuzimamo svoj dio odgovornosti u obrani općih društvenih interesa od socijalno destruktivnih procesa komercijalizacije i socijalne polarizacije po imovinskom ključu. Kako problem komercijalizacije nije prisu-

tan samu u Hrvatskoj, ova se akcija provodi paralelno sa sličnim akcijama studenata iz cijelog svijeta u sklopu Međunarodnog dana borbe protiv komercijalizacije obrazovanja. Za vrijeme blokade redovne nastave izvodit ćemo vlastiti edukativni program namijenjen studentima i cjelokupnoj javnosti. Sve će se odluke o daljnjem djelovanju donositi zajednički i direktnodemokratski na plenumima.

Zahtijevamo ukidanje svih oblika

uvedenog naplaćivanja visokoga obrazovanja. Porezi koje izdvajamo moraju biti dostatni kao jamstvo elementarnih prava i stečenih institucija socijalne pravde i jednakosti. Pozivamo na solidarnost sve studente i profesore, ali i sve ostale građane jer opće i svima dostupno obrazovanje nije samo u interesu studenata nego i budućnosti cijelog društva.

Ne pristajemo na licitaciju pravima -jednakost nije na prodaju!

Peticija za pravo na besplatno obrazovanje

* Obrazovanje je javno dobro, a ne roba, i kao takvo mora biti dostupno svima, pod jednakim uvjetima. Stoga tražimo pravo na besplatno obrazovanje kroz zakonsko osiguranje potpunog javnog financiranja obrazovanja na svim razinama visokog obrazovanja; bez smanjenja upisnih kvota.

* Tražimo strategijsku prenamjenu sredstava državnog proračuna u sektor obrazovanja vođenu načelima društvene solidarnosti i socijalne osjetljivosti, te idejom da je obrazovanje javno dobro.

* Tražimo transparentnost financiranja cjelokupnog sustava znanosti i obrazovanja.

* Također zahtijevamo da se svi zakoni koji se odnose na znanost i visoko obrazovanje prije upućivanja u saborsku proceduru daju na očitovanje svim znanstvenim i visokoobrazovnim institucijama.

Kodeks ponašanja za vrijeme studentske kontrole nad Filozofskim fakultetom

1. Za vrijeme studentske kontrole nad Filozofskim fakultetom, početkom u ponedjeljak, 20. travnja 2009., ulaz u prostor Fakulteta ostaje slobodan za sve posvim pravilima koja na Fakultetu vrijede i u redovno vrijeme. Nitko ni na koji način ne smije ometati pravo zaposlenika na Fakultetu na dolazak na njihovo radno mjesto. Jedina je aktivnost koju će se blokirati bez iznimke nastavni proces. Profesorima Fakulteta onemogućit će se održavanje predavanja, seminara i kolokvija. S druge strane, u svojim kabinetima slobodno će moći držati konzultacije, ispite, itd.

2. Svi aktivni sudionici preuzimanja kontrole nad Filozofskim fakultetom kao i ostali posjetitelji i zaposlenici istog odnosit će se jedni prema drugima te prema osoblju i imovini Fakulteta s maksimalnim poštovanjem i truditi se da ih se ni na koji način ne ugrozi.

3. Jedina je skupina koja ima pravo fizički spriječiti nekoga u njegovu/

njezinu naumu studentska redarska služba, ali i te intervencije moraju proći u maksimalnom trudu da se sve riješi mirno i bez nasilja. Tek kad predstavnici redara zaključe da sami ne mogu kontrolirati određenu situaciju, na njihov poziv u pomoć im se mogu pridružiti i ostali.

4. Svi bez pogovora slušaju naputke redara. Sloboda kretanja na Fakultetu za vrijeme će ove akcije biti smanjena, ali svi moramo biti svjesni da je za njezino uspješno provođenje to nužno.

5. Svi zakoni Republike Hrvatske i pravilnici Filozofskog fakulteta kojima se zabranjuje konzumiranje droge i alkohola te pušenje na Fakultetu u potpunosti će se poštivati bez ikakvih iznimki.

6. Svi koji primijete da netko krši zadana pravila pozvani su dotičnu osobu na to upozoriti. Ukoliko se s kršenjem pravila nastavi, dužnost im je prijaviti ga najbližem redaru koji će dalje postu-

piti u skladu sa svojim ovlastima.

7. U slučaju policijske intervencije na prostoru Fakulteta pruža se pasivni otpor. Na mjestu na kojem ih je intervencija zatekla svi sjedaju na pod i ne uzvraćaju nasiljem, ni fizičkim, ni verbalnim, bez obzira na vrstu provokacije. S druge strane, jedini način da ih se odstrani s te lokacije jest da ih se doslovno odnese.

8. Sve odluke koje se tiču daljnjeg funkcioniranja studentske kontrole Fakulteta, njezina daljnjeg trajanja ili prekida, unošenja određenih promjena u program, kodeks ponašanja i dr. donose se na svakodnevnom plenumima odlukom većine svih prisutnih. Sudjelovati na plenumu imaju pravosvi zainteresirani - bili oni studenti Filozofskog fakulteta ili ne. Rasprava prije glasovanja na plenumu odvija se u pristojnom i tolerantnom tonu po pravilima koja postavlja moderator plenuma. Odluke donešene na plenumu obvezujuće su za sve.

Zadnja izjava od 24. 5.- otvoreno pismo javnosti

Plenum je sinoć nakon 34 dana odlučio obustaviti blokadu nastave na Filozofskom fakultetu. ... Oni koji svrhu blokade od samoga početka odbijaju uvažiti, njezin prekid objašnjavaju time što je navodno na koncu „postala sama sebi svrhom.“

Takva tumačenja odlučno odbijamo. Odluka o obustavi blokade nije ni čin kapitulacije ni odustajanja. Nije ni čin tobože dugo odgađanog otrjeznjenja i pristajanja na zadanu političku i društvenu nemoć... Odluka o prekidu blokade taktička je odluka, a ne odustanak od zahtjeva zbog umora ili rezignacije... Odbivši ući u igru postavljanja maksimalističkih

zahtjeva od kojih se onda odustaje u zakulisnim pristancima na lažne kompromise, učinili smo to s punom sviješću da time ulazimo u otvoren i potencijalno dugotrajan sukob sa svim čuvarima postojećeg stanja stvari u kojemu je jedina pozicija koja nam se priznaje ona pasivnih promatrača. Obustava blokade ne znači da pristajemo biti ponovno svedeni na pasivne promatrače....

Obustavljamo blokadu u ovome trenutku i zato što ne želimo izlagati dodatnim pritiscima i prijetnjama sankcijama kolege koji se brinu o završetku semestra i načinu da izvrše svoje studentske obaveze. Cijenu za

samovolju i nesposobnost nadležnih ne bi trebali platiti oni koji su joj ionako svakodnevno izloženi na svim razinama. Ponavljamo, međutim, da to nije čin samoukidanja inicijative ili odustajanja. Naši zahtjevi ostaju, kao i plenum kao tijelo koje će odlučivati o daljnjim akcijama u borbi za njihovo ostvarenje.

... Najkasnije na jesen, s kolegama s drugih sveučilišta, poduzet ćemo aktivne korake koji će tu činjenicu jasno podcrtati. Novi zakon o visokom obrazovanju neće nam biti nametnut mimo naše volje.

Ne pristajemo na licitaciju pravima -jednakost nije na prodaju!

Zaključci Rektorskog zbora

28. travnja

1. Rectorski zbor predlaže da se pristupi promjeni zakonske legislative o visokom obrazovanju kojom će se definirati novi sustav studiranja i participiranja u troškovima studiranja... po kome uspješni studenti neće participirati u troškovima studiranja a svim socijalnim kategorijama omogućiti jednak pristup visokom obrazovanju primjenom novoga sustava stipendiranja i kreditiranja studenata.

2. Svi sudionici sustava visokoga obrazovanja do početka akademske godine 2010./2011. zajednički će definirati kriterije uspješnosti. Visoka učilišta koja već imaju definirane modele i kriterije uspješnosti nastaviti će ih primjenjivati i dalje razvijati.

3. Rectorski zbor ne podržava metode kojima se koriste studenti prosvjednici. Rectorski zbor zauzeo je jasan stav da se nastava mora nastaviti. Svi čelnici visokih učilišta dužni su osigurati uvjete za nesmetano održavanje nastave, a studenti i nastavnici dužni su izvršavati svoje akademske obveze. Nastava koja nije održana tijekom prosvjeda mora se nadoknaditi.

4. Provedba Bolonjskoga procesa i daljnje usklađivanje hrvatskoga visokoobrazovnog sustava s europskim visokoobrazovnim prostorom nastaviti će se punim intenzitetom na svim visokim učilištima u Republici Hrvatskoj.

*Aleksa Bjeliš
Predsjednik Rektorskog zbora*

MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I SPORTA

Za novi model financiranja

04. svibnja

Prihvaćanje inicijative Rektorskog zbora za uvođenje novog modela financiranja sustava visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, sukladno dosadašnjem konceptu izgradnje Hrvatske kao "društva znanja" te poduzetim promjenama u cijeloj vertikali obrazovanja, suglasno je s inicijativom Rektorskog zbora te će ubrzati pokretanje postupka donošenja Zakona o sveučilištima te odgovarajućih izmjena i dopuna Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju kojima će se osigurati puna provedba zaključaka donesenih na sjednici Rektorskog zbora, održanoj 28. travnja 2009. godine.

Sukladno spomenutim zaključcima usvojenim na senatima svih sveučilišta u Republici Hrvatskoj, Ministarstvo će na prijedlog Rektorskog zbora imenovati povjerenstvo sastavljeno od predstavnika akademske zajednice, poglavito nastavnika i studenata, koje će u predstojećem razdoblju definirati sustav financiranja studija i studentskih participacija putem kojeg će se poticati uspješnost u studiranju. Pritom će se kao osnovni kriterij uspješnosti utvrditi redovitost u studiranju, čime će se omogućiti besplatan studij onim studentima koji redovito ispunjavaju svoje studentske obveze, koje su utvrđene sukladno Ustavom zajamčenoj autonomiji, od strane samih sveučilišta i njihovih sastavnica.

Posebno ističemo da će se u okviru rada povjerenstva razmotriti i modeli stipendiranja i kreditiranja studenata putem kojih će se svim socijalnim kategorijama omogućiti jednak pristup visokom obrazovanju. Sustav stipendiranja trebao bi se primarno temeljiti na kriterijima izvrsnosti, uz supsidijarnu primjenu socijalnih kriterija, jer bi se time omogućilo dodatno stimuliranje najboljih studenata iz gore navedene kategorije uspješnih, uz adekvatno uvažavanje njihovog socijalnog statusa. S druge strane, sustav studentskih kredita trebao bi omogućiti studentima koji ne ulaze u kategoriju uspješnih, da pod povoljnim uvjetima dođu do sredstava potrebnih za podmirjenje participacije u troškovima studiranja. U svezi s potonjim naglašavamo kako je Ministarstvo u ožujku ove godine započelo pregovore s Europskom investicijskom bankom oko uvođenja novog sustava studentskih kredita. S obzirom na povoljan tijek pregovora očekujemo da će krajem ove godine doći do njihove konkretizacije, što bi značilo da bi do tog vremena trebali biti poznati okviri sustava kreditiranja studenata u Republici Hrvatskoj.

Nadalje, ističemo kako je rok za definiranje sustava financiranja studija i studentskih participacija putem kojeg će se poticati uspješnost u studiranju utvrđen zaključcima Rektorskog zbora sa stajalista Ministarstva prihvatljiv. Uz adekvatni angažman povjerenstva i konstruktivnu participaciju svih dionika sustava visokog obrazovanja držimo kako spomenuti model financiranja može biti spreman za uvođenje do početka iduće akademske godine 2010/2011. Pritom naglašavamo kako će novi zakonski prijedlozi kojima će se definirati predmetna pitanja prije upućivanja u procedu-

ru Hrvatskog sabora biti dostupni na službenim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te će samim time biti podložni javnoj raspravi. Očekujemo, naime, da će i iz javne rasprave proizaći određena kvalitetna rješenja koja će dodatno unaprijediti novi model financiranja sustava visokog obrazovanja prije njegovog konačnog uvođenja početkom iduće akademske godine.

Na kraju, želimo istaknuti da su u razdoblju od 2004. godine do danas ostvarena do sada najveća izdvajanja u sustav visokog obrazovanja. Sustavan rad Ministarstva na povećanju izdvajanja za visoko obrazovanje vidljiv je i iz činjenice da su navedena proračunska sredstva u razdoblju od 2003. do 2009. porasla za 63,2% (više od milijardu kuna). Glede kapitalnih ulaganja na razini Republike Hrvatske u sustav visokog obrazovanja u razdoblju od 2003. do 2009. uloženo je 1,85 milijardi kuna, zaposleno je više od 2700 nastavnika i 2313 znanstvenih novaka, osnovano Sveučilište u Puli, 6 Veleučilišta (Vukovar, Knin, Gospić, Slavonski Brod, Čakovec, Šibenik) te Visoka škola u Virovitici. Sve to je rezultiralo povećanjem broja studenata za više od 40.000, dok se ukupan broj diplomiranih povećao za preko 20%.

Tako je, primjerice, što se tiče kapitalnih ulaganja u pogledu Sveučilišta u Zagrebu, kroz I. i II. fazu kredita, te kroz izravna ulaganja iz državnog proračuna uloženo 918.000.000,00 kn. Pritom se najveći dio kapitalnih ulaganja u Sveučilište u Zagrebu, gledajući pojedinačno po sastavnicama, odnosi na Filozofski fakultet, oko 140.000.000,00 kn i to za izgradnju knjižnice i druge adaptacije prostora. Također, u razdoblju od 2003. do 2009. sa ciljem stvaranja boljih i uspješnijih uvjeta studiranja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu povećan je broj zaposlenih u nastavi, za oko 150 radnih mjesta te 153 znanstvena novaka, čime je gotovo udvostručen broj zaposlenih. Držimo da navedeni podaci dovoljno dobra izražavaju temeljnu javnu politiku izgradnje društva znanja, pri čemu napominjemo kako je nakon velikih pomaka u izgradnji infrastrukture visokog obrazovanja potrebno učiniti sljedeće korake, poput vrednovanja kvalitete rada visokih učilišta te unapređenja sustava financiranja javnih sveučilišta u Republici Hrvatskoj, što je i zapisano u strateškim dokumentima Vlade Republike Hrvatske i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

Radovan FUCHS, državni tajnik

Prodekan zagrebačkog Filozofskog fakulteta Boras 20. 04. poziva prosvjednike da ne ometaju nastavu; za dva dana, 22., fakultetsko Vijeće podržava i cilj i metode studenata. No 4. 05. - nakon zaključaka Rektorskog zbora, i podrške koju je tim stavovima dalo Ministarstvo – i Vijeće poziva studentski plenum da odmah prekine blokadu nastave. Ipak, po prekidu blokade, Vijeće odlučuje da se izostanci s nastave od 20. 04 - 24. 05. neće sankcionirati.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

● **22. 4.** Prvi javni istup Nezavisne studentske inicijative Split u Zavodu HAZU gdje je povodom Dana hrvatske knjige student pročitao govor podrške inicijativama i pozvao na solidarnost i građanski angažman.

● **23. 4.** Na tribini održanoj u klubu «Kocka», uz sudjelovanje tristotinjak studenata, izglasan početak blokade Filozofskog fakulteta u Radovanovoj ulici

● **24. 4.** Splitski ogranak Nezavisne studentske inicijative u petak zauzima zgradu Filozofskog fakulteta u Radovanovoj ulici u Splitu. Studentski zbor splitskog Sveučilišta i udruga „Studenti za studente“ održavaju alternativni prosvjed pred FESB-om u Splitu. Dekan Filozofskog fakulteta izjavio da podržava inicijativu. Predstavnik Nezavisnog sindikata zaposlenika u javnim službama daje punu potporu studentima- III. plenum na FFST najavio i podržao blokadu Kineziološkog i Pravnog fakulteta u Splitu.

● **27. 4.** Blokirana nastava na Pravnom i Kineziološkom fakultetu.

Zajednički plenum na Pravnom fakultetu odbio prijedlog uvođenja besplatnog školovanja za izvrsne i "socijalno potrebite" studente. Prihvaćena deklaracija kojom se naglašava zajedništvo s kolegama svih hrvatskih sveučilišta u ostvarivanju cilja besplatnog obrazovanja.

● **28. 4.** Studenti učiteljskih studija u Splitu započeli tihi prosvjed.

● **29. 4.** Blokirana nastava na UMAS-u

● **4. 5.** Studentski marš - marš potpore (obilazak) fakulteta u blokadi

Službeno deblokiran Kineziološki i Filozofski fakultet u Splitu; Pravni fakultet zaključan

Nastavak blokade Umjetničke akademije u Splitu

Tribina na FESB-u, fakultet je zaključan

160 glasova protiv, 155 za blokadu FESB-a

IX. plenum ispred Pravnog fakulteta u Splitu

Prosvjednici se okupili pred Kineziološkim fakultetom i krenuli marširati, ali ispred svih fakulteta dočekala su ih zatvorena vrata. Pokušali ući u prostorije Pravnog fakulteta, a zatim i Filozofskog fakulteta, te FESB-a, ali to im nije dopušteno. Nastava normalno počela, jedino još UMAS u blokadi.

● **5. 5.** Blokada na UMAS-u polako prestaje. Rektor Ivan Pavić izjavio kako je blokada završena i kako je nastava počela, BLOKADA PARTY! – koncert podrške i solidarnosti.

● **13. 5.** Performans solidarnosti '5 do 12' nastavlja se održavati svakim danom na dnu Marmontove ulice. Edukativno-informativna tribina na Filozofskom fakultetu u Splitu

● **16. 5.** Nezavisna studentska inicijativa Split održala je performans - akciju na Peristilu pod nazivom "Sv. Duje za besplatno obrazovanje". U sklopu akcije dvadeset se studenata popelo na vrh katedrale sv. Duje i razvilo 20-metarski transparent s natpisom 'Znanje nije roba'.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

● **22. 4.** Održani studentski prosvjedi u Rijeci.

● **23. 4.** Blokirani Filozofski fakultet i Akademija likovnih umjetnosti u Rijeci.

● **14. 5.** Dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci prof.dr. Elvio Baccarini dao ostavku, a za vršitelja dužnosti izabran prof.dr. Branko Rafajac, nekadašnji dekan te ustanove.

● **18. 5.** Prekinuta blokada na riječkom Filozofskom fakultetu.

SVEUČILIŠTE U OSIJEKU

● **23. 4.** Blokirani Filozofski, Pedagoški, Učiteljski i Ekonomski fakutet.

● **28. 4.** Bojkot nastave na dislociranom studiju studenata Osječkog sveučilišta u Slavonskom Brodu.

● **8. 5.** Dvjesto studenata u Osijeku tihim čitanjem na Trgu tražilo besplatno obrazovanje.

● **11. 5.** Završila blokada Filozofskog fakulteta.

● **14. 5.** Intervencijom na Sveučilištu u Osijeku policija je u pitanje dovela nepovredivost prostora Sveučilišta zajamčenu zakonom.

SVEUČILIŠTE U ZADRU

● **21. 4.** Studentima u Zagrebu priključuju se studenti Zadarskog sveučilišta.

● **12. 5.** Uprava zaključala vrata fakulteta, postavila plaćene redare, zamijenila bravu na Sveučilišnoj zgradi te obavijestila da se od 13.-og na Sveučilište može samo uz predodjenje valjane studentske iskaznice.

● **19. 5.** Plenum Filozofskog fakulteta u Zadru izglasao deblokadu nastave.

Svi su ‘pobunjenici’ imali programe, no donosimo samo osnovne informacije o onom neusporedivo najbogatijem, sa zagrebačke Filozofije. Kvaliteta programa i kompetencija gostiju govore da ovim prekidom redovna nastave studenti nisu izgubili ništa. Naprotiv. Alternativni program, održavan tijekom svih pet tjedana ‘okupacije’ fakulteta, pokazuje ne samo da su mnogi važni pojedinci studente shvatili ozbiljno, nego i nešto još važnije, da su studenti i same sebe ozbiljno shvatili. Sve to svjedoči o golemoj energiji koju su prosvjedi oslobodili, i za koju se je nadati da prestankom blokade neće biti blokirana.

Svakodnevne aktivnosti:

Svaki su dan po precizno utvrđenom programu održavane: Analiza aktualnih dokumenata; procjena trenutne situacije nezavisne inicijative za besplatno obrazovanje i preporuke za daljnji rad; sastanci grupe za peticiju; međuplenumska suradnja; sastanci o budućnosti plenuma; mini-akcije; tehnička pitanja plenuma; sastanak u vezi strategije prema medijima; te plenum.

Predavanja:

Promocija knjiga ‘Paralaksa’ i ‘Bog na mukama’ Slavoj Žižeka ● Beethovenova 9. simfonija, Krešimir Brlobuš ● Subverzivna afirmacija, Goran Sergej Pristaš ● Javni interes i ‘objektivno novinarstvo’, Trpimir Matasović ● Znanje u (post)modernom društvu, Tomislav Brlek ● Nu-jezik: rat riječima, Nina Power ● Plavo i rozo – socijalizacija i rodne uloge, Jasna Belamarić ● Što povezuje Mozarta, psa, pokret i čokoladu?, predavanje studenata iz zdravstvene psihologije ● Problem reprezentacije Malcolm X-a, film i predavanje, Shaady Shhab Sanuri ● Vera Horvat Pintarić – „O političkom plakatu“ - 37 godina poslije, Klaudio Štefanić ● Povijest jazza; Bez radikalne kritike nema općeljudske emancipacije, Saša Blagus ● Druženje s mađarskim piscem Attilom Bartisem ● Acheronta movebo: Danilo Kiš, Tatjana Jukić ● Društveni pokreti u Hrvatskoj 1971.-2009., Zoran Oštrić ● Higijena i preživljavanje u doba blokade, Hrvoje Tadić ● Pasolinijeva kritika potrošačkog društva + projekcija filma, Luka Bogdanić ● Etika novinarstva, Drago Pils ● Pogled neovisnog novinara na političku situaciju u Hrvatskoj, Vjekoslav Krsnik ● Mjesto čovjeka u Svemiru, Nikola Biliškov ● Muška neplodnost i koncepcije muškosti, Matija Sinković ● Subverzivna sovjetska književnost, Irena Lukšić ● Bolonja – iskustva i rješenja, Zvonko Kovač; Neeuklidska geometrija, Gordan Nogić ● Hrvatski studiji za vrijeme blokade, Dražen Šimleša ● The three Rs: repetition, repetition, repetition + prezentacija knjige Remainder, Tom McCarthy ● Društveni aktivizam i kazalište, Denis Patafta ● Prehrana -središnje sredstvo djelovanja, Zlatko Pejić ● Prijatelji i neprijatelji: paradoksi političkog momenta blokade, Pero Jerkić ● Studentski bunt i postsocijalističko stanje, Tomislav Pletenac ● Europa bez Europe-ja, Aleš Debeljak ● Zauzimanje javnog prostora kao oblik pobune – primjer LGBT zajednice“, Franko Dota ● Neznalčko bivanje ‘moćnika’ -budistička ‘perspektiva, Goran Kardaš ● Aristofan, Lisisstrata i blokada Akropole, Neven Jovanović ● Studenti i Hrvatsko proljeće, Hrvoje Klasić ● Arhe i anarhia, Branko Despot ● Izgradnja mira, društvena promjena i ljudska sigurnost, Lana Vego i Iva Zenzerović ● Prava životinja, Luka Oman ● „Studentski pokret u Kini 1989.“ + projekcija filma: „Tian’an Men 1989 – The Tank Man, Krešimir Jurak ● Slobodarske knjižnice i čitaonice, Marko Strpić ● Lenjin i filozofija ● O dva slogana u studentskom protestu, Janja Stjepanović i Darko Drašković ● Od pobune do promjene (kako? kad? gdje?), Sanja Sarnavka ● Prakse autonomije direktne demokracije i samoorganiziranje zajednice – društveni pokreti u Latinskoj Americi (Meksiko, Gvatemala, Argentina, Bolivija), Gašper Kralj ● Književnost i kritika potrošačkog društva, Maša Kolanović ● Shaken and Stirred: History of the American Student Movements 1960-1970’s”, Mark Metzler Sawin ● Hook to the Chin, Lev Kreft ● Suočavanje s prošlošću - regionalna suradnja na utvrđivanju činjenica o ratnim zločinima, Eugen Jakovčić, Sara Lalić, Vesna Teršelić ● Dileme privatno/javno i spašavanje kapitalizma, Peter Klepec-Kršić ● Revolucionarni sindikalizam - direktnodemokratska metoda radničkog organiziranja, Ratibor Trivunac, ASI ● Zakon o Nacionalnoj zakladi za znanost, visoko školstvo i tehnologijski razvoj RH, Tomislav Pletenac, Civilno djelovanje, Suzana Kunac (B.a.b.e) ● Umjetnost pobune ili društveno angažirana suvremena likovna umjetnost, Frano Dulibić ● Besplatno obrazovanje kao izvor ljubavi i slobode, Ante Lauc ● Znanost i humanizam, Nikola Biliškov ● Proizvodnja autonomnog prostora u Puli, Emil Jurcan - Pulska grupa ● 1968., Hrvoje Klasić ● Problemi s Bolonjom, Bolonja kao problem – po knjizi K.P. Liessmanna ‘Teorija neobrazovanja’, Hrvoje Jurić i Petar Odak ● Studentske okupacije u Grčkoj, Francuskoj i New Yorku, Jelena Kranjec ● Sloboda medija, Sanja Modrić ● Zakon o golf igralištima – otimačina bez premca, Jagoda Munić - Zelena akcija ● Predstavljanje kampanje „Mutna“, Zelena akcija i Pravo na grad ● Komercijalizacija javnog prostora, Tomislav Medak i Marko Sančanin ● Obnovljivi izvori energije, Robert Faber ● Svjetlosno zagađenje, udruga Prototipus ● Svjetska kriza i Balkan, Paul Stubbs ● Nuklearni spin, Robert Faber ● Obrazovanje kao jedina budućnost naroda, Branko Despot ● Slobodna komunikacijska infrastruktura, Marcel Mars, Tomislav Medak ● Ženski studiji – subverzivni kapital, Rada Borić ● Borba za znanje u Srbiji, Tadej Kurepa ● Konzumerizam, Hajrudin Hromadžić, Goran Stojanović ● Cold war, Mark Kramer, Harvard University ● Anarhizam i obrazovanje, Marko Strpić

Subversive film festival

dio svog teorijskog programa premjestio je na Filozofski. Predavanja: Wang Hui, „Debate o našoj budućnosti: promišljanje intelektualnih debata u Kini od 90-ih do danas“, Wang Hui i Minqi Li: „20 godina nakon 1989. – iskustvo i značenje Tiananmena“, Rastko Moćnik, „Trebaju li nam još kapitalisti?“

P: Protiv čega prosvjedujete?

O: Nezadovoljni smo katastrofalnom politikom koja se sistematski provodi na globalnoj i lokalnoj razini, ne samo u obrazovnom sustavu nego i u svim segmentima društva. Iako joj uzroke smještamo u mnogo širi kontekst, izravan povod za akciju pronalazimo u jasnoj namjeri vladajućih struktura za postupnom komercijalizacijom školstva koja predstavlja prvi korak prema potencijalnoj privatizaciji javnih obrazovnih ustanova, tj. vlasništva svih građana. Pravo na obrazovanje temeljno je pravo svakog građanina i svake građanke ove zemlje. Pravima se ne licitira, niti ih se nudi na tržištu.

P: Zašto smatrate da je to loše, zar ne bi tržište trebalo nalagati kriterije izvrsnosti?

O: Loše je zato što takva politika vodi prema dodatnom raslojavanju i polarizaciji društva. Stvara se sve veći jaz između bogatih i siromašnih, privilegiranih i zane-marenih. Smatramo također da su obrasci stvaranja radnih odnosa na temelju tržišne logike posebno pogubni za akademski svijet. Država ne smije prepustiti svoju ulogu privatnim poduzetnicima jer privatizacijom sveučilište postaje ustanova primarno orijentirana na stvaranje profita. To nije i ne smije biti funkcija obrazovnih ustanova. Država sada financira većinu sveučilišta, ali se ne smije miješati u njihovu autonomiju. U slučaju privatizacije nužno bi nestalo i neovisnosti sveučilišta.

P: Spominjete privatizaciju, kakve to ima veze s MZOŠ-om?

O: Ima veze s MZOŠ-om utoliko što je ovaj prosvjed usmjeren primarno prema Vladi RH jer ona raspolaže državnim proračunom. Pitanje postojanja novca za besplatno obrazovanje za sve nije knjigovodstveno prije svega političko pitanje. U trenutku kada se pravo na obrazovanje shvati kao neupitno, pojavljuje se i posve novo pitanje: ne ima li novca ili nema, nego kako ga osigurati. To je onda pitanje fiskalne politike pri čijem rješavanju ljudi kojima je javnost povjerila mandat za skrb o javnim interesima mogu i moraju dokazati svoju vjernost tim interesima i sposobnost da ih zajamče.

P: Koji su vaši ciljevi, za što se zalazete?

O: Zahtijevamo da se novci poreznih obveznika - nas i naših roditelja - upotrijebe u svrhe koje služe javnim interesima. Zahtijevamo da dame i gospoda iz Vlade RH počnu održavati svoja obećanja o takozvanom društvu znanja, koje se sigurno ne može ostvariti ignoriranjem države i prebacivanjem odgovornosti na zakon tržišta. Zahtijevamo da se poštuje temeljno pravo svih građana na javno besplatno obrazovanje i državnu zaštitu s ciljem očuvanja autonomije obrazovnih institucija. Zahtijevamo da se navedeni problemi shvate ozbiljno i da ih se ne percipira kao izoliran slučaj, jer ova je situacija samo odraz šireg društvenog problema u kojemu ljudi i njihova znanja i usluge bivaju svedeni isključivo na funkciju robe. Zahtijevamo besplatna sveučilišta, u koje će država ulagati više a ne manje. Zahtijevamo zapošljavanje onolikog broja profesora na

Odgovori na najčešća

Studentima je prigovarano da su im zahtjevi nepromišljeni, nerazrađeni, nejasni. Odvrćali su da su politički zahtjev sročili jednostavno i beskompromisno radi jače poruke i da bi izbjegli birokratske zavrzlake pregovaranja. Ipak su na svom webu razradili čitav sustav odgovora na najčešća pitanja. Donosimo ih u neizmjenjenoj formi. Vrijedi pročitati!

P: Kako sve to financirati? Jeste li zaboravili nedavni krah svjetskih ekonomija?

O: Nismo zaboravili, upravo se na tu krizu i osvrćemo - ona je, naime, direktna posljedica politike na kojoj neke države diljem svijeta i dalje inzistiraju. ...Privatni je kapital temeljna odrednica neoliberalnog kapitalističkog poretka i nerealno je očekivati samoinicijativno odustajanje privatnih ulagača od kontrole svojih privatnih prćija koje mi navici nazivamo državama. ...Novac kojima su države izbjegle bankrot u stvari je novac poreznih obveznika - naš novac. ... Novac postoji, ali bi na narodu (koji ga zarađuje) trebala ležati odluka kamo će s njime. Na narodu je da prisili države na ravno-pravnu distribuciju (tzv. pritisak odozdo).

P: Koga vi u stvari pozivate na odgovornost?

O: Sve unutar ove hijerarhijske strukture (jer autonomija postoji samo na papiru). Od profesora i dekanâ koji šute o ovim stvarima (ne radi se samo o Filozofskome fakultetu, problem je puno širi) i očekuju da studenti sami vode bitku protiv komercijalizacije obrazovanja, preko Sveučilišta pa do MZOŠ-a te na kraju do same Vlade i Sabora RH koji donose političku odluku o udjelu koji je država spremna uložiti u ostvarenje takozvanog društva znanja, što je očito najobičnija floskula budući za visoko školstvo ne izdvaja više od 2-3 % godišnjeg budžeta.

P: Što mislite postići blokadom Filozofskog fakulteta?

O: Dugoročni je cilj prekid neoliberalizacije ovoga društva (smanjivanje javnih izdvajanja iz proračuna iz čega proizlazi perpetuiranje socio-ekonomske nejednakosti), no svjesni smo mogućnosti da će se realizacija tog cilja učiniti nemogućom ako ne prebacimo sve svoje snage na jedan objedinjujući front. To, drugim riječima, znači da nam je kratkoročni cilj postizanje besplatnog školstva za sve, od osmoljetke do doktorata, tj. javno financiran te javno dostupan obrazovni sustav. Blokadom ujedno namjeravamo senzibilizirati studente i javnost o ovim problemima. Ona će završiti kada i kako god završi, no pritisak općenito ne planiramo popustiti dok god ova dva cilja ostaju neriješena.

P: Tko je organizator?

O: U sklopu Međunarodnog tjedna akcije (protiv komercijalizacije obrazovanja), za organizaciju na lokalnoj razini većim je dijelom zaslužna ad hoc inicijativa studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu, no u duhu ideje neposrednog odlučivanja akciji su se priključili i mnogi članovi raznih studentskih udruga koji su se privremeno odrekli predstavničkog autoriteta te djeluju isključivo kao pojedinci s jednakim pravom glasa kao i svi ostali studenti.

P: Nije li već sama ideja blokade nastave na jednoj obrazovnoj instituciji svojevrstan čin intelektualnog vandalizma, nihilizma i/ili makijavelizma?

O: Ideja blokade nastave nije vođena željom opstrukcije obrazovnog procesa. Upravo suprotno: želimo pružiti studentima mogućnost da se obrazuju, između

sveučilištima koji je predviđen bolonjskim standardima no koji se, međutim, ne provode. Zahtijevamo proširenje smještajnih kapaciteta u studentskim domovima. Zahtijevamo veći broj stipendija, veći broj adekvatnih i funkcionalnih nastavnih prostorija i veće i relevantnije knjižničke fondove. Sustav bi tu trebao biti radi nas a ne obratno!

P: Zar nije prekasno za sve to, zar neće plaćanje studija služiti kao poticaj za njegovo svršavanje u roku?

O: I bajunet u leđima možda može poslužiti kao dobar poticaj za svršavanje posla u roku, ali to ne smije biti opravdanje cilju jer je dotična metoda izrazito nedemokratska i kompromitira svaki deklarativno demokratski sustav koji se njome služi. Osim toga, ne postoji nikakva znanstvena potpora tezi o postojanju veze između samostalnog plaćanja studija i akademskih dostignuća. ... Vilim Ribić, iz Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja navodi studiju “iz koje proizlazi da ne postoji korelacija u uspješnosti među onima koji plaćaju i onima koji besplatno studiraju. Dakle, oni koji plaćaju nisu ništa brži od onih koji ne plaćaju.” (Novi list, 11. 03. 2007.)

P: Ali, zar neće nametanje obveze plaćanja služiti kao lekcija nesavjesnim studentima?

O: Već postoje kontrolni mehanizmi koji sprečavaju ovakve zloupotrebe obrazovnog sustava, a naš angažman u borbi za pravednije društvo ne uključuje poticanje studiranja samo zbog studentskih prava ili bilo koji drugi oblik nesavjesnog odnosa pojedinaca prema budućnosti ove zemlje. Osim toga, ne postoje empirijski podaci o efikasnosti takve pedagogije. Na koncu, ukoliko se ovakav trend poskupljivanja nastavi, posljedica će biti uskraćivanje prava na visoko obrazovanje obiteljima s niskim prihodima te generiranje efekta dužničkoga ropstva za srednju klasu.

P: Mislite li da sve treba biti besplatno (uključujući i postdiplom-ske studije)?

O: Da. Samo tako možemo u “društvo znanja”. Dosadašnje iskustvo pokazalo je da uvođenje školarinâ nije podiglo ionako nisku kvalitetu (humanističkih) postdiplomskih studija. Potrebno je dubinsko restrukturiranje načina njihova izvođenja. Za upisivanje studija trebali bi biti dostatni primjermi ispiti.

pitanja

ostaloga, i o samom obrazovnom procesu u državi koja putem parlamentarnog privida demokracije usmjeruje i katalizira društvena zbivanja primjenjujući raznovrsne metode obmane i pasiviziranja stanovništva. Jedan je od naših ciljeva i poticanje javne rasprave o nekim pitanjima, primjerice o utjecaju rijetko spominjanog međunarodnog ugovora GATS (kojim je dana potpuna sloboda izlaganja našeg cjelokupnog obrazovnog sustava tržištu) na odnos države naspram javnih službi. Tijekom blokade redovne nastave planiramo povezati naš program sa svim ostalim sadržajima kojima ćemo se nastojati dotaknuti gorućih problema obrazovanja, ekonomije, demokracije i slično. Ideja je osigurati studentima vrijeme i priliku da ih se zainteresira za nešto drugo osim pukog mahnitog skupljanja plusova, bodova, potpisa i ocjena – svega onoga o čemu današnja edukacijska mašina isključivo vodi brigu.

P: Zašto blokirate fakultet, a ne idete Ministarstvu?

* Fakultet je javna ustanova; smatramo legitimnim koristiti ga kao sredstvo i mjesto artikulacije javnoga interesa;

* fakultet kao simbolički kapital ima važan značaj kao povijesno povlašteno mjesto artikulacije kritičke misli (i u svijetu i u domaćem kontekstu);

* mislimo da ustanove društveno-humanističkog tipa svoju društvenu funkciju i odgovornost prema društvu ispunjavaju tek kada ustaju kritički protiv procesa koje smatramo socijalno destruktivnim; komercijalizaciju smatramo jednim od tih procesa;

* autonomija Sveučilišta predstavlja stratešku rezervu za artikulaciju pozicija za koje unutar medijskog i institucionalnog prostora drugdje nema mjesta.

P: Zašto ne samo prosvjed?

* zasićenje javnosti formom prosvjeda;

* prelako se apsorpira medijski kao jednokratni spektakl bez konsekvenci;

* jednokratnost same forme protesta dovodi nas u poziciju ovisnosti o parafrazama medija;

* smisao je tribina i stvaranje prostora za artikulaciju vlastitih pozicija bez pada u klišeje medijske

reprezentacije, npr. stereotip o “naivnom pobunjenom studentu” čije “mutne stavove” tek treba prevesti u tobože suvisle parametre politički realnog;

* koristeći tribine kao platforme pokazujemo da smo sposobni do kraja i vrlo jasno artikulirati vlastite političke zahtjeve koji nisu svodivi na patronizirajuću logiku medijskih šablona proizvodnje jednokratnih spektakala i skandala;

* strateški prosvjed stavlja u poziciju podređenosti i čekanja reakcije adresata uz mogućnost beskonačnog odgađanja ili potpunog izostanka odgovora.

P: Zašto plenumi?

* u situaciji gdje formalni reprezentacijski mehanizmi i studentski predstavnici nemaju realne moći osjetno utjecati na pitanja koja se tiču direktno njihova statusa i budućnosti, potrebno je tražiti širu bazu i drugačije načine artikulacije zahtjeva;

* jedina mogućnost demokratske autoregulatorne funkcije koja nam preostaje nakon što se nadiđe institucionalni okvir formalnih studentskih predstavništava jest kroz plenum, tj. direktnu demokraciju.

P: Zašto kolektivni istupi?

* kolektivni istupi formom su primjereniji artikulaciji kolektivnih zahtjeva;

* želimo spriječiti personalizaciju i “profesionalizaciju”;

* ova akcija nije svodiva na situaciju u kojoj važi podjela na figuru vođe i inertnu studentsku masu;

* kolektivne interese je moguće artikulirati bez takvoga unutarnjeg cijepanja i prešutnog sužavanja mogućnosti demokratske participacije u koje potencijalno vodi sama forma reprezentacijskog modela (tj. fiksni profesionalizirani predstavnici kolektivnih interesa);

* u širem društvenom smislu držimo da je važno vratiti dostojanstvo samoj ideji kolektivnih interesa i socijalne solidarnosti, nasuprot agresivnoj reprezentacijsko-medijskoj kulturi kulta individualizma i logike razgradnje i delegitimacije svega što nadilazi kalkulacije izoliranog egoističnog pojedinca > upravo to smatramo ideološki problematičnim modelom reprezentacije društvenih procesa s dalekosežnim političkim posljedicama, među koje spada upravo ukidanje socijalnih prava i institucija

socijalne solidarnosti;

* aspekti delegitimacijske kampanje protiv institucija čuvanja kolektivnih socijalnih interesa su napadi na sindikate, socijalne institucije, zdravstvenu zaštitu itd. preko njihova etiketiranja kao “socijalizma”, što je riječ koja je u medijskom prostoru istovjetna potpunju diskvalifikaciji. Alternativa koja se zauzvrat nudi socijalni je darvinizam u kojemu individualna konzumacija i šoping centri tobože imaju kompenzirati ukidanje institucija socijalne zaštite i kolektivne solidarnosti.

P: Tko vam daje pravo da onemogućujete druge studente, koji nisu uz vas, u redovnom pohađanju nastave?

* upravo zato postoje plenumi - oni su forma koja omogućuje demokratsku participaciju svih zainteresiranih studenata. Odluke plenuma smatramo obvezujućima.

* ne raspoložemo institucionalnim aparatom ili mehanizmima da na drugačiji način ustanovimo stavove i mišljenja većine: plenum je jedini mehanizam autoregulatorne funkcije koji nam stoji na raspolaganju.

P: Nisu li vaše metode na rubu nasilja? Nije li preuzimanje fakulteta nasilan čin?

* držimo da je u odnosu na našu akciju socijalno nasilje koje se sprovodi ograničavanjem mogućnosti pristupa obrazovanju neusporedivo društveno destruktivniji oblik nasilja u ovoj priči;

* komercijalizacija nije vrijednosno neutralan proces nego mijenjanje same društvene svrhe obrazovnih institucija; podčiniti obrazovanje kriteriju profita (i u kamufliranoj, eufemiziranoj varijanti “ekonomske efikasnosti”) znači prešutno ukinuti njegovu primarnu funkciju; makar birokratski artikuliran, to ostaje čin socijalnog nasilja;

* uvođenje financijskog praga direktno onemogućuje velik broj ljudi u realizaciji prava na obrazovanje, pa de facto znači njegovo ukidanje. Novac je oblik društvene moći i socijalna sila - uvesti ga kao kriterij selekcije znači koristiti mehanizme društvene prisile u svrhu društvenog isključivanja i onemogućavanja realizacije važnog prava.

Festival prvih

Internacionalna smotra dostignuća umjetničkih radoznalosti radi pokretanja kreativnih i utopijskih energija, do sada se bavio temama ● Reklamokracija ● GMO i biotehnologija ● Dominacije ● Mine ● Društvena odgovornost kapitala ● Mediji i prava djeteta. Ove je godine umjetničko vodstvo ustupio studentima, i od 18. do 22. svibnja radio na temi ‘Besplatno obrazovanje’ kroz radionice ● 2d računalna animacija ● filmska radionica ● radionica stranih jezika ● kreativno pisanje poezije ● sviranje gitare ● klasični indijski ples kathak (za početnike) ● zongliranje ● radionica komunikacije ● osnovni popravci bicikla ● sviranje džembe ● kung fu ● *Održani performansi*: „Sviće za Bolonju“, „Platno i otisci“, „Kolektivno besplatna slika“, „Izjavi nešto u 30 sekundi“, „Uniforme za besplatno obrazovanje“, „Aula kao turistička atrakcija“.

Studentsko kino:

Održano je je 145 film projekcija, u rasponu od klasike do suvremene nezavisne, angažirane i art produkcije.

Radionice

Obrazovanje u brojkama, Tadeja Barun i Asja Zenko; *Otkrijte čudaka u sebi*, u sklopu Festivala alternativnog kazališnog izričaja; *Radionica entuzijazma*, udruge Umijeće življenja; *Uvod u kontakt improvizaciju* i *‘Kontakt improvizacija’ (plesna)*, Tatjana Srdelić; *Ples u tami (s povezima)*, Gloria; *Super brzi tečaj esperanta*, Kruno Puškar; *King Crimson joga*, Hrc.T (majstor iluzija, obmana i bijelih laži); *Misaona igra GO*, Zvonko Bednjenac; *TranceDance - neo-shamanski plesni ritual*, Marin; *Latinoamerički i standardni plesovi (društveni)*, Dina Crnec; *Jamming*, Želimir Schauer; *No Sikiriki joga*, Hrvoje Tadić; *Suvremeni ples*, Nina Smolčić; *Opuštanje uz alkemičarsko heklanje PVC vrećica*, Maša Žarnić; *Plesna radionica: ‘Pet ritmova’*, Lucija Ana Vragolić; *Trbušni ples*, Katarina Kosić, *Semantički web u praksi*, Tomislav Medak i Marcell Mars; *O direktnoj demokraciji*, Jelena Kranjec; *Kako koristiti masovne medije*, Zoran Oštrić; *O demokratskom odlučivanju*, Valerio Bačak i Jovica Lonča; *„Forum teatar - komunikacija u akciji: suprotstavljanje mišljenja oko inicijative za besplatno školstvo*, Nina Gojić, Vilim Matula, Morana Novosel; *Salsa za početnike*, klub Los Mamberos; *Za moderatore*, Marina Škrabalo i Tea Škokić (CMS); *Javno zagovaranje i lobiranje*: Gordana Bosanac (CMS); *Suvremena umjetnost i aktivizam*, Andreja Kulinić, Dalibor Martinis, Sanja Iveković, Zlatko Kopljar, Silva Kalčić, Nicole Hewit, Nevena Tudor i dr.; *Dramska radionica*, Iva Srnec

Rasprave, debate, tribine

Radikalno obrazovanje: umjetnost – obrazovanje – politika!, Bojana Piškur, Jože Barši ● Seks i Yoga, Swami Brahmajnananda ● simpozij: ‘Middle European Student Indology Conference (MESIC) ● Klub studenata indologije Tarangini ● Simpozij: „Multikulturalnost“, USF – Udruženje studenata filozofije i „Diskrepancija“ – Klub studenata sociologije ● Kako osigurati financije za projekte studentskih udruga – natječaj Studentskog zbora Sveučilišta u Zagrebu, Jure Marinović ● Neoliberalni pristup održivom razvoju – rješenje ili mit?, Robert Faber ● Što je isto, a što je različito – 1968. i danas, Slobodan Snajder ● Mediji i blokade - Dean Duda i Viktor Ivančić ● Utopijski značaj zahtjeva za besplatnim obrazovanjem, Saša Blagus ● Tribina: ‘Refleksije o kapitalizmu’, gosti Maja Breznik, Rastko Močnik i Primož Krašovec ● Kritika podstanarskog življenja, Tatjana Nikolić i Veronika Srzić ● Nejednakost obrazovnih šansi i radnih ishoda u Hrvatskoj: tko(ne) studira, život nakon diplome i što besplatno školstvo ima s tim, Treo Matković ● Okrugli stol: Neoliberalizam: strategije otpora, gosti Srećko Horvat, Mima Simić, Žarko Pačić i Igor Štiks ● Rasprava: ‘Trebamo li promjenu načina predstavljanja blokade medijima?’, Miljenka Čogelja ● Otvorena tribina: Vječni student kao subverzivni element ● Debata: Obavezna predavanja kao sustav kontrole - alternativni modeli? Moderator: Lada Čale Feldman i Mario Kikaš ● Tribina Građanska neposlušnost u demokratskom društvu, Igor Bezinović ● Bolonjski proces i komercijalizacija obrazovanja, Zdravko Brkić i Matija Hlebar ● GATS i globalno rezanje i izdvajanje za javnu službu, Ivana Perica i dr. ● Refleksije o znanosti, L. Centrih, L. Kovačević, T. Pupovac ● Zdravstveni sustav i pravo na zdravlje, Karmen Lončarek, Nataša Škaričić ● Emancipatorno obrazovanje i socijalna dimenzija bolonjskog procesa, Karin Doolan i dr. ● Projekcije uz diskusiju - ‘Uvod u video aktivizam’, Oliver Sertić ● Neoliberalizam, hrvatska tranzicija i ekonomska demokracija, Tomislav Pletenac, Mislav Žitko

Izložbe, nastupi, akcije, performansi

Izložba skulptura ‘Bez naslova’ radovi studenta FFZG-a **Stjepana Milevčića**; Umjetnici na radnom mjestu – izlaganje grupe ABS ‘o kolektivnoj umjetničkoj praksi’ **Alan Alebić, Ivica Blažić i Ivan Skvrce**, grupa ABS; Melodije novca i Primorca, **Boris Dežulović i Predrag Lucić**; Uzmi ili ostavi – akcija besplatne razmjene stvari; SLAM poezija, **M. Kovač, I. Jurić** i drugi; Književno popodne, gosti: **Vlado Bulić, Robert Perišić, Edo Popović, Marinko Pošip, Igor Štiks** i drugi; jutarnja joga; Projekcija ‘Revolt i studentska borba za besplatno školstvo u BIH’, **Gordan Isabegović**

Skripta

Od ostalih aktivnosti za vrijeme blokade treba navesti nekoliko video uradaka (npr, ‘Gdje se krije ministar?’), te jednu od najvažnijih, svakodnevno tiskanje dnevnog lista/letka/biltena formata A3 pod vrlo primjerenim imenom SKRIPTA, koji je sadržavao sve važne odluke Plenuma, dnevnu najavu alternativne ‘nastave’, autorske tekstove, stavove sveučilišnih i državnih tijela. Pregledati na www.slobodnifilozofski.blogger.hr

Studentsko nenasilje budi nadu u evoluciju svijesti

Piše **Benjamin Perasović***

U Hrvatskoj su nastali snažni studentski pokreti – ova činjenica sada će privući pažnju raznovrsnih istraživača, koji će sigurno izdvojiti zanimljive dimenzije i aspekte studentskih djelovanja; od opće razine obrazovanja u kapitalističkim uvjetima komercijalizacije i studentskog suprotstavljanja trendu komodifikacije znanja, preko ustrajnog odbijanja logike koja bi zbog navodno samorazumljivog predstavnštva i glasnogovornništva uz teorije zavjere željela uspostaviti stare obrasce vođa i sljedbenika, neki će se fokusirati na oblike izravne demokracije i uspostavljanje plenuma koji zasjeda svaka 24 sata, neki će analizirati metode poput blokade nastave, drugi posvetiti pozornost činjenici zaposjednutog fakulteta na kojem nema nereda, tulumu, buke, uz manje krađa i veću sigurnost nego u konvencionalnim uvjetima prije blokade, a neki će, na svoju sramotu, laprdati o tome bez da su se udostojili uopće približiti samom fakultetu, djelovanju ili barem nezavisnom i autentičnom izvoru informiranja.

Glavni dojam o studentskom pokretu odnosi se na snažno profiliranu i artikuliranu kulturu nenasilja

Suprotno seksističkim podmetanjima u ovom pokretu žene nemaju podređenu ulogu „tipkačica revolucije“, niti su točne priče o političko stranačkoj pozadini studentskih pokreta. Postoje brojne druge potrebne dimenzije za analizu, no ovdje mi je stalo prikazati studentski pokret iz perspektive nenasilja, nenasilnog djelovanja, nenasilnog rješavanja sukoba, jer to je perspektiva koju je ovaj pokret osnažio iznad svih očekivanja, posebno u svjetlu rastuće nasilničke scene mladih i starih aktera hrvatskog društva.

Argumentima, umjesto ad hominem

Na osnovi vlastitog sudjelovanja u zbivanjima na Hrvatskim studijima, uz često praćenje plenuma na Filozofskom fakultetu, jedan od glavnih dojmova koje imam o studentskom pokretu odnosi se na snažno profiliranu i artikuliranu kulturu nenasil-

ja. Taj miroljubivi, tolerantni, stopostotno nenasilni obrazac toliko je jak da uspijeva uključiti i one aktore koji u nekom drugom kontekstu, izvan studentskog pokreta, nikako ne bi mogli biti predstavnici hrvatskih gandijevskih ratnika strpljivosti, nego bi bacali barem iračke cipele, ako već ne i kamenje na stranu koja nastupa s pozicija moći, vrijeđa ili na neki drugi način pokazuje bahatost i ovosvjetsko, paradigmatičko nasilništvo. Osobno sam nekoliko puta popustio pod pritiskom emocija i prekršio zlatno pravilo nedobacivanja, šutnje i strpljivosti dok drugi govore, pa sam se suočio s prijekorima duplo mladih aktera. Možda će netko pokušati osporiti ovu tezu o kulturi nenasilja, pozivajući se na interpretacije blokade nastave kao nasilničke metode, međutim, takav bi pokušaj bio promašen jer blokada nastave predstavlja oblik štrajka a jednim dijelom i oblik građanske neposlušnosti, bez ikakvog nasilja. Sami studenti su formulirali

svoja pravila i često pozivali na potpuno i dosljedno odbacivanje svakog nasilja, na nultu toleranciju nasilja, sugerirali su pasivni otpor kao odgovor na eventualna ekstremna rješenja od strane sustava, odrekli su se alkohola, buke u kasnim satima, svega što pospješuje nasilničke obrasce ponašanja. Tako je nenasilje postalo karakteristikom ovog kolektivnog djelovanja koje je, između ostalog, obnovilo i one dobre strane akademije kao znanstvene zajednice u kojoj se ljudi uvažavaju međusobno raspravljaju argumentima a ne ad hominem, trude se oko pojmova i diskursa, što postaje skoro patetično i dirljivo u društvu koje je često obilježeno nasiljem, korupcijom i tvrdim obrascima bahatosti.

Buđenje optimizma

Na jednom plenumu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (mislim sedamnaestom) pojavila se grupica studenata koji su bili protiv blokade nastave. Student koji je prvi dobio riječ počeo je vrijeđati skup, govoriti kako je riječ o psihologiji gomile, o samozadovoljnim hvalisavcima i

zaslijepljenim ljudima, a redari su reagirali tek kad mu je netko počeo dobacivati nešto, izveli su, prijateljski, svog kolegu (onog koji je dobio par riječi, a ne onog koji je preko mikrofona vrijeđao) iz dvorane, bez obzira na to što ih je sigurno također uvrijedio bahati stav, savjetujući kolegi koji se nije mogao suzdržati da se ohladi malo, izađe na zrak, dođe k sebi, jer pravilo neometanja drugoga dok govori ne smije biti narušeno.

Uz tu scenu, mislim da ću dugo pamtit moderatora prvog plenuma na Hrvatskim studijima, koji je sve okupljene ustrajno molio da se suzdrže od pljeska, od bilo kakvog izražavanja emocija, i uglavnom u tome i uspijevao.

Naglašeno nenasilni karakter studentskog pokreta budi optimizam i vjeru u evoluciju svijesti, posebno kada se događa unaglašeno nasilničkim uvjetima hrvatskog društva, kako u roditeljskoj kulturi, tako i u dobrom dijelu subkulture mladih.

* Sociolog dr. sc. Benjamin Perasović je docent na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu

Rastko Močnik Studenti odlučuju o prirodi društva budućnosti

Ako se potpuno komercijalizira školstvo ili zdravstvo, bit će to dugoročna stvar i vrlo će se teško kasnije iz toga moći izaći

Analogije sa Sjedinjenim Državama su pogrešne, jer tamo ima toliko novca da se to ne može komparirati s Evropom. Ovdje samo država barata sa sredstvima dovoljnim za financiranje školstva. Također, školstvo koje se plaća u našim uvjetima odmah proizvodi socijalnu diferencijaciju, društvene razlike. To u Americi nije nužno, jer svaki tamošnji student koji je vrijedan novac za svoje školovanje može zaraditi i dodatnim radom na samom univerzitetu. Kod nas univerziteti ne mogu plaćati čak ni novopristigle asistente i cijela se stvar, dakle, jedva reproducira. Stoga su paralele s američkim obrazovnim sistemom besmislene jer su situacije posve drukčije.

(...) Ovaj studentski zahtjev, bez sumnje, odlučuje o prirodi društva u budućnosti. Jer, ako se potpuno komercijalizira školstvo ili zdravstvo, bit će to dugoročna stvar i vrlo će se teško kasnije iz toga moći izaći. Stranke se o tome ne određuju vjerojatno iz više razloga, a meni se posebno važnim čini jedan. A taj je da su sve političke stranke zapravo neoliberalne, da je njihova pozadinska ideologija, njihov background, neoliberalan. S krizom je u svijetu ta ideološka potka diskreditirana, ali kod nas očito još nije. Također, značajan uzrok njihove šutnje je i Evropska unija koja ispotiha već duže vremena radi na privatizaciji školstva.

(...) Studenti su preuzeli vlast na fakultetima, oni su to deklarirali kao privremenu mjeru i uz to su preuzeli neke kompetencije koje izvorno nisu njihove. Znači, tu je prisutno neko minimalno nasilje, istina nikoga nisu lupili, ali ono ipak postoji. Međutim, pitajmo se tko inače ima pravo zaključavati predavaonice i kontrolirati fakultet. Naravno, rukovodstvo fakulteta.

Što je to rukovodstvo napravilo za uvođenje besplatnog obrazovanja? Ništa. Eto, zbog cilja koji su studenti deklarirali, koji je bio pošteno obznajen, oni su primijenili minimalno nasilje koje nije štetilo ama baš nikome. Ili, ako ćemo pravo, štetilo je samo njima samima, jer ne polaze nastavu. Ali to je ipak dobra trgovina, jer se na paralelnim, alternativnim predavanjima oni samobrazuju, a obrazuju

se i kroz cijelu ovu akciju. Znači, to je nasilje bilo opravdano i doista vrlo minimalno.

Legitimitet mu (plenumu) daje vlastita praksa. Ovo što se čuje kao kritika inicijative, da nema lidera, da su subjekti anonimni, da nema individualnosti i samostalnog istupanja (u ime drugih), to su uvijek bile kvadrature kruga. Studenti i studentice su to ovdje uspješno riješili unutar legitimiteta kolektivnog organiziranja.

Jer, lideri su uvijek pojavljuju kao produkt pritiska socijalne psihologije, a oni su uočili tu opasnost i zablokirali je od početka. Idu protiv spontanosti, kao što je netko rekao na plenumu, mijenjaju svoj način mišljenja i ponašanja, kontroliraju i usmjeravaju svoje mišljenje i ponašanje uz mnogo diskusije i deliberacije. To je vrlo inovativno i pokazalo se uspješnim upravo u kritičnim točkama kao što je pojava liderstva i uzurpiranja pokreta od nekih dinamičnijih grupica. To se za mjesec dana nije dogodilo i mislim da je to nevjerojatan uspjeh.

(...) Komercijalno školstvo po definiciji ne može zahvatiti cijelu populaciju, što znači da toliko i toliko ljudi ostaje van sistema. Ekonomski gledajući, to znači da korištenje svih potencijala nije optimalno, a to mi u malim i siromašnim društvima ne možemo priustiti. Drugo, komercijalizirano školstvo neizbježno reproducira klasne razlike. U liberalnom žargonu govori se da ako je netko vrijedan uspjeti će, ali to samo znači da taj netko može prijeći u društvenu elitu i da je klasna reprodukcija otvorena, ali klase ostaju. A postojanje elita i klasnih razlika polarizira cijelo društvo.

Kad ljudi znaju da zbog toga što su im roditelji siromašni ne mogu studirati, to toliko demoralizira dio društva da se nužno stvara margina i da se formiraju grupe mladih ljudi koje nemaju perspektivu i koji će se, prije ili kasnije, početi baviti kriminalom, pribjegavati nasilju, postati apatični i nezainteresirani, pa opet gubimo ionako male društvene resurse i potencijale. Drugo, kako se u takvom okruženju osjećaju privilegirane i vladajuće klase? One se plaše tih masa koje su pune resentimana, iz kojih može prokuljati bijes. Sve je to jako dobra baza za populizme, fašizme i sve ove pokrete jeftinih rješenja. Komercijalizacija truje društvene odnose. Pošto smo mi dugo živjeli u egalitarnističkom društvu, ne prepoznavamo uvijek tu opasnost.

Rastko Močnik je slovenski sociolog, sudionik svih važnijih političkih zbivanja u bivšoj državi. Njegovi radovi i istraživanja na području teorije ideologija, društvenih pokreta, teorijske psihoanalize, semiotike i popularne kulture poznati su i već desetljećima utjecajni u cijelog regiji. Tekst je dio Močnikovog intervjua tjedniku Novosti i H-alter-u.

Prenosimo dijelove tekstova raznih autora objavljenih ili prenesenih tijekom i povodom studentskih prosvjeda na web stranici Slobodnog filozofskog. Po našem sudu radi se o najpregnantnijim iskazima karaktera i dosega proteklih studentskih gibanja. Ujedno, pozivamo zainteresirane na uključjenje u raspravu s temom financiranja visokog obrazovanja te ostalih političkih i društvenih pitanja koja su otvorena studentskim gibanjima prošlog mjeseca.

Borislav Mikulić Perverzni gandhijevski otpor studentskim zahtjevima

Studentska akcija svojim autonomnim procedurama pokazuje da je i zašto je stranačka reprezentacijska politika mrtva

(...) Sadržaj zahtjeva studentske inicijative nije ništa neučeno. Međutim taj “retro”-zahtjev već samim svojim ponavljanjem izražava nekoliko momenata koji mu daju karakter radikalno novog ili zapravo začudnog, jer pretpostavlja ili povlači za sobom fundamentalnu redefiniciju društvenih prioriteta, odnosno reviziju neoliberalističkog karaktera društva, i time podriva psihološki okvir “mogućeg”, “realnog”, “ostvarivog”. Jedan moment jest artikulacija politike obrazovanja kao politike za sve.

To je za mene najradikalniji novum te akcije koji premašuje čak i antikapitalistički sadržaj. Zahtjev nije zapravo antikapitalistički, nego postavlja kapitalizmu pravila igre od kojih je država odustala. To je pravilo “za sve”, dok je socijalna država izručila stara pravila igre na raspolaganje “nekima”.

(...) Isto tako perverzno politički establishment pruža “gandhijevski”, pasivni otpor studentskoj inicijativi. Njihov je stav otpor ne-djelovanjem, ne-vršenjem vlasti, an-arhijom(...) To jasno pokazuje da su političari odlično razumjeli poruku inicijative: studentska akcija svojim autonomnim procedurama pokazuje da je i zašto je stranačka reprezentacijska politika mrtva, i zato odgovor na akciju ne-činjenjem i ne-obraćanjem studentima znači ne-priznavanje studenata kao političkog subjekta.

Ova vlast, kakva jest, ne može djelovati drugačije jer će izgubiti ono posljednje što joj je ostalo – političku kontrolu distribucije javnih sredstava i drugih stranaka. Primorac ne može doći na plenum a da već nije pao samim dolaskom! On jako dobro shvaća da je plenum izraz radikalno druge političke subjektivacije. I rektor Bjeliš je prvog dana blokade izjavio da ne želi doći jer će se naći u “inferiornoj” poziciji. O tome je riječ.

Borislav Mikulić je profesor Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Tekst je izvadak iz intervjua Zarezu.

Časopis 11 teza Paradoks koji to nije

Reći ‘znanje nije roba’ jednako je političkom zahtjevu za ukidanjem znanja kao robe.

Bunt i prosvjed ne pretpostavljaju se samo kao dio studentske kulture, već ključ njihova odgoja i obrazovanja. Naročito na području humanističkih znanosti čiju puninu nikada ne može otkriti sterilan i pasivan primatelj gotovih saznanja. Njegovo aktiviranje tu je dio njegova obrazovanja kao čovjeka i intelektualca. Studentsko prosvjedovanje, baz obzira na svoj sadržaj, u tom je smislu instrument odgoja (shvaćenog u najširem smislu). Istinitost takvih pretpostavki proizlazi iz činjenice kako praktično pokretanje i aktiviranje, ono nazivano borbom za ideale, oslobađa svu silu ličnih potencijala; od, bukvalno, fizičkih do intelektualnih sa svim svojim finesama. Ispravno bi bilo reći naprosto – borba. Jer ideali sa svojim sadržajem tu nužno ostaju sekundarni. Borba sama po sebi atomski je pokretač duha.

(...) Politička radikalnost ovog prosvjeda očituje se u činjenici da su stvarni zahtjevi studenata, sa stanovišta buržoaske racionalnosti sasvim neostvarivi. Neki komentatori naglašavaju kako obrazovanje uvijek košta, jedino je pitanje tko ga plaća. Oni su naravno sasvim ideologizirani jer ne shvaćaju da obrazovanje kao obrazovanje zapravo ne košta ništa. Ili drugačije: tko je platio Aristotelovu školarinu? Obrazovanje košta utoliko ukoliko postoji u obliku kapitala, tj. ukoliko se kupuje, koristi i prodaje. Ukoliko je roba. U tom smislu parola znanje nije roba jedna je od uistinu genijalnih. Iako realno netočnih jer znanje je upravo roba i to čini cijeli problem. Reći znanje nije roba jednako je političkom zahtjevu za ukidanjem znanja kao robe.

Prosvjednici su, očito, svjesni paradoksalnosti cijele situacije i nemogućnosti sporazumijevanja dvaju nepomirljivih principa. No istovremeno su dovoljno inteligentni da komunikaciju održavaju u granicama u kojima je sporazumijevanje prividno moguće: besplatno obrazovanje interpretirano kao obrazovanje koje ne plaća student, tj. plaća ga država; zahtjev za ukidanjem znanja kao robe dobiva naličje zahtjeva za jednakim mogućnostima svih, bez obzira na primanja.

Puni smisao političkog zahtjeva za besplatnim obrazovanjem i ukidanjem znanja kao robe (što znači ukidanje odnosa kapitala i robe kao takve) u sebi, naravno, sadrži zahtjev za socijalnom jednakošću. S druge strane, zahtjev za socijalnom jednakošću, čak i u obliku običnog ukidanja participacije, pojavljuje se kao sasvim iracionalan u kontekstu kapitalističkog društva. Tu otprilike, jezgrovito rečeno, leži sva nesporezumljivost prosvjedika s protivnicima, kao i njihova nepomirljiva suprotstavljenost.

Časopis 11 teza

Gordana P. Crnković Mora li skupo biti dobro?

(...) Samo je postojanje principa visokog obrazovanja kao osnovnog prava svih, a ne samo kao privilegije onih koji to mogu platiti, od neprocjenjive vrijednosti te ga je potrebno čuvati i razvijati.

U Americi trenutno, na primjer, ne postoji ideja zdravstvene zaštite ili osiguranja za sve građane, pa je „normalno“ da pedesetak milijuna ljudi nema nikakvu zdravstvenu zaštitu (većinom ne svojom voljom), a da se drugi nose kako znaju i umiju s mrežom nejasnih zdravstvenih planova od kojih su mnogi parcijalni, a mnogi i komercijalni.

Isto je tako postalo normalno da se taj profit ostvaruje ali zdravlje baš i ne, pa zemlja za zdravstvo po glavi stanovnika ukupno plaća najviše od svih razvijenih zemalja, a dobiva najmanje (toliko o povjerenju u princip „skupo je dobro“).

Gordana P. Crnković je izvanredna profesorica na odsjecima Komparativne književnosti, Slavistike, Filmskih studija i programa književne teorije i kritike na sveučilištu države Washington u Seattleu, Washington.

Boris Buden Umjesto argumenata - drugačiji govor

Pokretač promjene nije u superiornom argumentiranju, nego u sposobnosti da se govori drugačije. (...). Tako i danas pitanje, je li besplatno obrazovanje realno ili ne, nije pitanje objektivnog uvida u stvarnost nego političkog stava prema toj stvarnosti, odnosno pitanje solidarnosti s onima koji su razotkrili antagonistički karakter te stvarnosti i zauzeli svoj jasan stav prema njoj. Za neutralnost je sad prekasno.

Boris Buden je filozof i publicist.

Danijela Dolenec Visoko obrazovanje postalo političko pitanje

Tek se sada vodi borba za prava i mogućnosti u visokom obrazovanju i europske se zemlje različito nose sa tim izazovom.

Dok je prije Drugog svjetskog rata prosječni udio populacije u visokom obrazovanju u SAD-u i zapadnoj Europi bio 3-5%, sredinom 90-ih taj udio je oko 30%. Kao što tvrdi Martin Trow, takva snažna ekspanzija imala je dalekosežne posljedice za sveučilišta, koja se mijenjaju pod pritiskom sve većeg i raznovrsnijeg studentskog tijela.

(...) Snažna ekspanzija sustava visokog obrazovanja ima i bitne političke posljedice

(...). Bitno porasli sustav visokog obrazovanja postaje važno područje javne politike. Zašto se prije 40 ili 20 godina nije vodila rasprava o tome kako financirati visoko obrazovanje? Zato što je tada visoko obrazovanje bilo domena elite i nebitan izdatak za proračun. Velik rast sustava visokog obrazovanja u posljednjih pedesetak godina u europskim zemljama, a u posljednjih dvadesetak godina i u Hrvatskoj, nameće temu financiranja visokog obrazovanja u politički prostor. Na neki način, se tek sada vodi borba za prava i mogućnosti u visokom obrazovanju i europske se zemlje različito nose s tim izazovom. Političko je pitanje žele li društva, a onda njihove vlade, ostvariti demokratizacijski potencijal koji širenje visokog obrazovanja nosi, te ukoliko žele, kako taj cilj planiraju postići. U tom svjetlu treba promatrati i inicijativu studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Studenti aktualiziraju to pitanje, odnosno izražavaju legitiman politički stav prema kojem je visoko obrazovanje prioritet koji kao takav treba biti potican i financiran iz proračuna.

Danijela Dolenec je znanstvena novakinja u Institutu za društvena istraživanja pri Centru za istraživanje i razvoj obrazovanja, tekst je dio njenog intervjua za Zarez

Primož Krašovec Kreacija javnog prostora

Blokada – kreacija javnog prostora u kojemu se unutar autonomnog i demokratskog političkog procesa artikuliraju zahtjevi, a ne molbe

Čin blokade (i kasnija organizacija autonomne i alternativne teorijske produkcije unutar blokiranih fakulteta) između osnovnih neuralgičnih točaka racionalnosti vladanja neoliberalizma napada vladavinu stručnjaka, odnosno menadžment. Pobunjeni studenti i studentice ne trebaju stručnjake i menadžment jer imaju teoriju. Forma protesta uvijek je poziv stručnjacima specijaliziranim za neko područje da nađu prikladno rješenje koje onda službena politika po svojoj milosti ili prizna ili ne. Blokada fakulteta nešto je sasvim drukčije – kreacija javnog prostora u kojemu se unutar autonomnog i demokratskog političkog procesa artikuliraju zahtjevi, a ne molbe.

(...) Različite instance vlasti, od Fakultetskog vijeća i Senata Sveučilišta do Ministarstva, pokušale su studentima nametnuti takvu ili onakvu vrstu kompromisa: školarine po načelu uspješnosti, “linearno” plaćanje školarina, omogućivanje studentskih kredita odnosno naknadno plaćanje školarina... Osnovna je motivacija tih prijedloga bilo uvođenje načela konkurencije u dotad javni sustav obrazovanja. U neoliberalnoj je perspektivi ustrajanje na školarinama nužno jer je, prema toj doktrini, obrazovanje investicija u sebe koja se investitoru nužno isplati kad zbog svojega dobrog obrazovanja dobije bolji posao i veću

plaću u odnosu na manje obrazovane – zbog toga obrazovanje navodno ne smije biti besplatno. Ali – i ovu činjenicu neoliberalni apologeti uvijek prešute – školarine uvode socijalnu selekciju i diskriminaciju. Ako bi svaki pojedinac bio u stanju platiti školarinu, ne bi ni postojali oni manje obrazovani u odnosu na koje se više obrazovanima investicija u obrazovanje isplati. Školarine, dakle, direktno produciraju socijalnu nejednakost.

Primož Krašovec je postdiplomski student sociologije iz Slovenije.

Ozren Pupovac Pravo političko mišljenje iznosi nove mogućnosti

Odbijanjem dijaloga studenti pokazuju iznimnu političku oštroumnost, disciplinu i ustrajnost, što su upravo odlike inventivnosti mišljenja u politici.

Zahtjev studenata, međutim, nije niti sulud, niti utopistički, niti nerealističan. On čak nije niti nedorečen, nego je upravo takav kakav jest, minimalan i kategoričan, razumljiv na temelju vlastite konciznosti i kroz tu konciznost. O čemu se tu radi? Ni o čemu drugom nego o beskompromisnom traženju jednakosti. “Besplatno obrazovanje za sve” u prvome redu znači da niti jedna logika ekonomske računice, odnosno logika tržišne razmjene i profita, ne može poslužiti kao argument za kreiranje institucionalne politike po pitanju pristupa obrazovanju (a po istome ključu i zdravstvu i svemu onome što spada u sferu osnovnih socijalnih prava koje su borbe za jednakost devetnaestog i dvadesetog stoljeća upisale u tkivo takozvane “države blagostanja”). Da je obrazovanje besplatno znači da je ono bezrezervno omogućeno svima, ne kao socijalni kapital u kojega svaki pojedinac ulaže da bi od toga nešto kasnije zaradio, već kao osnovno i univerzalno javno dobro, ono što leži u samoj biti ideje države kao javne stvari koja, izražavajući volju naroda, stupa u službu njegova samorazvoja.

(...) Navodna “nerealnost” studentskog zahtjeva, njegovo argumentativno siromaštvo, ni na koji način ne izražavaju nedostatak političke mudrosti. Upravo suprotno, odbijanjem dijaloga, odbijanjem bilo kakvog kompromisa s administrativnom formulacijom sadržaja, studenti pokazuju iznimnu političku oštroumnost, disciplinu i ustrajnost, što su upravo odlike inventivnosti mišljenja u politici. Jer političko mišljenje, ako je doista mišljenje, a ne tek sud ili mnijenje, ne može biti drugo nego ono što upisuje prekid, ono što na vidjelo iznosi mogućnosti koje su heterogene dominantnom poretku stvari.

Ozren Pupovac je sociolog, autor brojnih studija te član Diskrepancije, Kluba studenata sociologije.

Snježana Husić Kako naplatiti istraživanja?

Usvoji li se u znanosti i visokom obrazovanju tržišna logika, bilo kroz naplatu školarina ili kroz forsiranje “tržišno isplativih” studijskih programa i zanemarivanje svih drugih, prijeti nam strašan scenarij. Bit znanosti i jest istraživanje nepoznatog i nedovoljno poznatog, pa je onda nemoguće predvidjeti kakve bi koristi jednoga dana moglo biti od nečega o čemu danas nemamo pojma ili čak još ne znamo ni da postoji. *Snježana Husić predaje na katedri za književnost Odsjeka za talijanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, prenosimo dio članka iz Zareza.*

Srećko Pulig Nasilje leptira

Zato je nešto drugo sada najvažnije. A to je da na prigovor o nasilnoj prirodi studentskog plenuma, koji da ne poštuje legalne procedure “redovnog” stanja u ustanovi, treba otvoreno odgovoriti kako je to u potpunosti točno. Okupacija nije zakonom predviđena! Niti je u ijednoj ustanovi, koja bi da se bavi studentskom problematikom, predviđeno tijelo direktne demokracije svih okupljenih i zainteresiranih. U plenumu je na djelu revolucionarno protu-nasilje spram nasilja postojećeg, neizdrživo postvarenog, “kupoprodajnog” sveučilišnog i općedruštenog života. Zbog čije je neizdrživosti do revolucionarnog samoorganiziranja i došlo. A kako izgleda to benjaminovsko oslobađajuće “božansko nasilje” na djelu, može se uvjeriti svatko tko sada svrati na FF. Slobodnom parafrazom riječi Miroslava Krleža, koje on svojedobno nije namijenio studentima: ti studentski ispadi su poput leptira pod nogama diluvijalnih nemani. Koji sada moraju otvoriti diskusiju.

Srećko Pulig je suradnik Zareza

PISMO PODRŠKE 332 NASTAVNIKA I DJELATNIKA AKADEMSKIH INSTITUCIJA
TE OSOBA IZ KULTURNE I INTELEKTUALNE JAVNOSTI

Više od građanske neposlušnosti

Poštovani,

zbivanja na hrvatskim sveučilištima dosegla su točku u kojoj sve institucionalne oblike djelovanja moramo smatrati iscrpljenima. Pokazala nam je to blokada fakulteta koja upravo traje. Ona je čin građanske neposlušnosti, akt za kojim su studenti posegli nakon što opetovani zahtjevi da se izmijeni sustav visokog školstva nisu urodili plodom.

Blokada je i više od građanske neposlušnosti: po načinu izvedbe i procesima odlučivanja ona je akt direktne demokracije kakav na ovim prostorima nikada nismo imali prilike vidjeti. Fakulteti pod blokadom vriju, žive, dišu punim plućima; održavaju se predavanja i radionice, analiziraju se mediji, prevode tekstovi, snimaju filmovi i pokreću umjetničke akcije; svaki je takav fakultet jedan veliki praktikum društvenog aktivizma. Ozbiljnost i predanost rasprava na

Po načinu izvedbe i procesima odlučivanja blokada je akt direktne demokracije kakav na ovim prostorima nikada nismo imali prilike vidjeti

plenumima, napori da se na tim višesatnim mnogoljudnim skupovima uspostavi dijalog i održi tolerancija, obrazovanost studenata i jasnoća njihovih stavova – sve je to moralo zadiviti svakog promatrača; nas svakako jest.

*

Mediji posljednjih tjedana pokušavaju odgonetnuti studentski bunt: uspoređuju ga s '68 i '71, tumače ga kao proljetni mladenački hir s nejasnim ciljevima, pitaju se tko vuče konce iz prikrajka. Nije u tome stvar. O ovome se radi: pred naše je društvo stupila mladež potpuno svjesna svoga stava, dovoljno hrabra da taj stav javno iznese, dovoljno mudra da ga obrazloži, i dovoljno lucidna da sve što želi koncentrira u jednu svima razum-

ljivu poruku: obrazovanje mora biti besplatno.

Oni koji su se pred ovom mladeži i njihovom porukom pokazali neosviještenima, nedovoljno hrabrima, nedoraslima i mutnima – jesu u prvom redu institucije: od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa do stručnih vijeća fakulteta. Od tih su institucija studenti zatražili: počnite raditi svoj posao. Ukazali su na krupan društveni problem koji bi nadležni, financirani od svih građana Hrvatske, imali riješiti. Umjesto rješenja svjedočili smo brutalnoj transmisiji pritiska po stupnjevima hijerarhije, pri čemu je početnoj točki transmisije – Rektorskome zboru – isključivo bitna trenutna deblokada fakulteta.

Na geslo „Znanje nije roba“ stupnjevi su se hijerarhije složno

oglušili.

No u općem je interesu da znanje učinimo dostupnim svima, čak i onima koji u troškovima studija ne bi mogli financijski participirati. Jer ukoliko znanje ne bude dostupno svima, ono neće ni služiti svima – služiti će isključivo onima koji su ga stekli. Stjecanje znanja svest će se na korak u osobnoj karijeri (“benefit”). “Opći interes” postat će vrlo, vrlo apstraktan pojam.

*

Ali ovih dana na našim fakultetima opći je interes krajnje konkretan, krajnje opipljiv. Ovih nam dana studenti govore, jasno i glasno, iz dana u dan: znanje ne smije biti privilegija, nego pravo.

I kako je na to reagirala država, koju smo zadužili da zastupa opći interes i čuva prava?

Praznim frazama. Politikantstvom. Pritiscima i prijetnjama. Bahatošću.

Umjesto da je nadležnoga

dužnosnika spustila s visine samovažnosti na sastanke studentskih plenuma (kako bi u otvorenom razgovoru pokušao promijeniti tijek blokade, a možda i vlastita stajališta) – država je odabrala put ignoriranja.

Upravo ovdje, u uznositoj nespremnosti prozvanih institucija na dijalog, u njihovu tvrdoglavu nepriznavanju kritike, ovaj studentski bunt prokazao je ključni problem hrvatskoga društva. Institucije nisu spremne rješavati probleme na koje im društvo ukazuje. Nisu te probleme spremne ni čuti. I ne radi se o osobama, pojedincima: radi se o čitavoj kulturi političkih elita.

Mi, potpisnici ovog pisma, ne želimo biti takvi.

Zato podržavamo studentski bunt, podržavamo i njegove metode i njegove ciljeve, i divimo se njihovoj borbi za akademsku, ali i društvenu budućnost svih nas: za budućnost pristojniju, razumniju, ljudskiju.

8. svibnja 2009.

Univerzitet je mjesto za kritiku, maštu i dosezanje istine u slobodi

Piše Rade Dragojević*

Kako sada stvari stoje, 20. travanj 2009. ipak će ostati upamćen kao datum od nešto većeg značaja nego što bi to htjeli neki od društvenih aktera, koji su kratko po izbijanju studentskog bunta u Zagrebu cijelu stvar lakonski opisali kao samo dobar povod za stvaranje još jedne urbane legende o studentskoj pobuni, od čega na kraju neće biti ništa. Malo morgen!

Naime, tog dana više stotina studenata zagrebačkog Filozofskog fakulteta otpočelo je s protestima, a kako su napisali u svojoj prvoj “Skripti”, u tom svojevrsnom programskom letku, izravan povod za akciju pronašli su “u jasnoj namjeri vladajućih struktura za postupnom komercijalizacijom školstva koja predstavlja prvi korak prema potencijalnoj privatizaciji javnih obrazovnih ustanova, tj. vlasništva svih građana. Pravo na obrazovanje temeljno je pravo svakog građanina i svake građanke ove zemlje”.

Kraće, Nezavisna studentska inicijativa za pravo na besplatno obrazovanje s Filozofskog fakulteta traži besplatno obrazovanje za sve, od osmoljetke do doktorata. Međutim, valja reći da studenti imaju i dugoročni cilj, a to je prekid s neoliberalnim tendencijama u cijelom društvu koje samo perpetuiraju socijalne nejednakosti. Ne misle odustati ni od jednog od ta dva cilja, što govori da će na sceni “ple-sati duže od samo jednog ljeta”.

Establišment u strahu

Gotovo jednako kao i ciljevi, važna je metoda kojom ih studenti pokušavaju ostvariti. Najprije, zauzeli su zgradu na način da

su prekinuli nastavu i kolokvije, dozvoljavajući tek profesorske konzultacije u sobama. Fakultetsko rukovodstvo, baš kao i dobar dio javnosti, spremno je to osudilo smatrajući (u samom početku) kako su ciljevi hvalevrijedni, ali, eto, da način nije dobar, jer da je nedemokratski, nелеgalan, nasilan i sl.

Najveći salto u tom smislu napravio je prodekan za nastavu FF-a Damir Boras koji je, ostavljen u početku posve sam – jer je dekan Miljenko Jurković u Brazilu – da se rve sa studentskim zaključcima, ne shvaćajući širinu i značaj prosvjeda cijelu stvar svojim protuletkom pokušao oštro napasti. U letku je prvog dana ustvrdio da je protest nezakonit, pa čak i neetičan. No samo dan kasnije, prodekan učestvuje aktivno na studentskom plenumu u “sedmici” gdje pred više od sedam stotina prisutnih pobire aplauz, gotovo jednak onome koji dobiva i Borislav Mikulić, profesor s Odsjeka za filozofiju koji otpočeta jasno stoji uz studentske zahtjeve. Još jedan dan kasnije, i Fakultetsko vijeće s istim tim Borasom na čelu otvoreno i nedvosmisleno odlučuje podržati studente te službeno proglasiti prekid nastave do daljnjega.

Bio je to definitivno važan poen za studente.

Inače, inicijativa se odlučila za direktnu demokraciju i odlučivanje na plenumu, skupu svih zainteresiranih studenata, ali i ostalih građana koji se na njemu zateknu. Plenumi se održavaju na kraju svakog dana i donose zaključke za sljedeći dan. Sam pojam “plenum” posebno je razjario državnog tajnika u MZOŠ-u Radovana Fuchsa koji je u HTV-ovom “Otvorenom” na Matu Kapovića, višeg asistenta na FF-u, dreknuo: “Pa šta ste vi, neki Savez komunista, kad imate plenum!”

Doista, plenumi na FF-u slična

Ako pobijedi komercijalizacija u kombinaciji s bolonizacijom, doći će do poništavanja same ideje univerziteta, budući da se u tom kontekstu od studenata, ali i profesora, traži isključivo efikasnost i promptnost u realizaciji programa. Zaboravlja se da sveučilišta nisu mjesta gdje će se netko trenirati samo za biznis, tržište i profit, već da je univerzitet mjesto za kritiku, maštu i dosezanje istine u slobodi

sovjete, oblik direktne demokracije je poznat iz ruskih anarhokomunističkih revolucija iz 1905. i 1917. godine. Od tog slavnog nasljeđa ne treba bježati, ma što god o tome mislila državna birokracija u kojoj, da napomenemo i to, sjede svi oni koji su uredno besplatno studirali u doba tzv. nenarodnog režima i «šušvarice», da bi nam danas prodavali laž kako je besplatno obrazovanje nemoguće i u duhu politike zaborava tvrdili da toga u nas nikada nije bilo.

Todametodološka i terminološka situacija jako vuče “na lijevo” najprije su detektirali poslovično desni internetski forumaši, a zatim i ministarstvo Dragana Primorca, čiji su tajnici i pomoćnici, kao i on sam, odbijali razgovore na najavljenе teme sve dok se od strane studenata ne formira jasna delegacija koja će državi, ovdje oličenoj u resornom ministarstvu, biti identifikabilna. Što ćeš, to je policijska narav države.

Širenje područja borbe

Međutim, plenum odbija personalizirati pobunu i prema pravilima koja su donijeli, oni koji javno istupaju – ne potpisuju se. To je važno iz najmanje dva razloga: minimalizira se mogućnost da se inicijativa korumpira i drugo, depersonalizacija pokreta imuna je

na sirenski zov medija, posebno televizije.

Podrška zagrebačkim studentima se širi. Stiže najprije s vrlo aktivnog zadarskog sveučilišta, na kojem je vodstvo čak predalo ključeve studentima, pa iz Rijeke, pa sa zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti čiji studenti se odlučuju također na blokadu, podupiru ih i sindikati, organizacije iz svijeta...

Ako se vratimo na meritum stvari, dakle na školarine, možemo reći da je šira javnost ovim protestima dobila priliku saznati da prema relevantnim istraživanjima plaćanje školarina nije ni u kakvoj u korelaciji s uspjehom i brzinom studiranja. Također smo saznali da velika većina evropskih zemalja ima potpuno besplatno školovanje, da se u Hrvatskoj broj onih koji plaćaju školarine već kreće prema 60 posto od ukupne studentske populacije. Saznali smo također i to da je prosjek školarine za jednu godinu u nas 950 eura, da je prisutna tendencija rasta školarina, te da ako se ovaj trend ne zaustavi, mogla bi nas zaskočiti potpuna privatizacija visokih učilišta, baš po uzoru na neke druge društvene segmente koji su već privatizirani.

Međutim, apsolutna komercijalizacija univerziteta za sobom bi donijela nevidene posljedice. Evo nekih od njih koji stoje u “Skrp-

ti”: “Takva politika vodi prema dodatnom raslojavanju i polarizaciji društva. Stvara se sve veći jaz između bogatih i siromašnih, privilegiranih i zanemarenih. Smatramo također da su obrasci stvaranja radnih odnosa na temelju tržišne logike posebno pogubni za akademski svijet.

Država ne smije prepustiti svoju ulogu privatnim poduzetnicima, jer privatizacijom sveučilište postaje ustanova primarno orijentirana na stvaranje profita. To nije i ne smije biti funkcija obrazovnih ustanova. Država sada financira većinu sveučilišta, ali se ne smije miješati u njihovu autonomiju. U slučaju privatizacije nužno bi nestalo i neovisnosti sveučilišta.”

Poništavanje ideje univerziteta

Važna posljedica protesta bit će, posve sigurno, i otvaranje ozbiljne rasprave o bolonjskom procesu u obrazovanju. Kako se već moglo čuti, taj proces, a posebno u kombinaciji s gore opisanom komercijalizacijom studija, zapravo poništava samu ideju univerziteta kao takvu, budući da od studenata, ali i profesora, traži isključivo efikasnost i promptnost u realizaciji programa. Zaboravlja se da sveučilišta nisu mjesta gdje će se netko trenirati isključivo za biznis i tržište, ostavljajući pritom jako malo prostora za ono što univerzitet doista čini jedinstvenim, kao mjesto za kritiku, maštu i “dosezanje istine u slobodi”, kako to kaže Branko Despot, jedan od profesora na Filozofskom fakultetu koji je, dodajmo i to, odmah pružio podršku i održao predavanje na alternativnim programima.

* novinar, tekst prenesen iz tjednika Novosti SNV-a

ZAJEDNIČKA IZJAVA HRVATSKIH STRUČNJAKA ZA POLITIKU VISOKOG OBRAZOVANJA

Za radikaln zaokret u sustavu financiranja

U kontekstu financiranja visokog obrazovanja, smatramo važnim upozoriti na brojne rizike za jednakost pristupa visokom obrazovanju u Hrvatskoj koje bi mogla uzrokovati nedovoljno promišljena provedba pojedinih prijedloga zainteresiranih strana:

Studenti: Ukidanje školarina samo po sebi neće omogućiti jednak pristup visokom obrazovanju: Pozdravljamo činjenicu da su studenti diljem Hrvatske kroz nezavisne inicijative pokrenuli proces zagovaranja jednakosti pristupa visokom obrazovanju te smatramo da je nedvojbeno legitimno postaviti zahtjev za ukidanjem školarina u visokom obrazovanju. No, upozoravamo da će bez paralelnog rada na poboljšanju sustava studentske potpore, upisne politike i na otklanjanju nejednakosti u predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju (uvjetovanih ne samo ekonomskim, već i kulturnim i socijalnim faktorima), visoko obrazovanje i dalje ostati nedostupno osobama nižeg socio-ekonomskog statusa.

Vlada: Uspješnost ne može biti jedini kriterij za oslobađanje od plaćanja studija: Obrazovno postignuće nije samo po sebi pravedan kriterij ako uzmemo u obzir da postoji veza između obrazovnog uspjeha i socio-ekonomskog statusa pojedinca. Oslobađanje od

Nedavni studentski prosvjedi samo su jedan od indikatora da je Hrvatskoj potreban radikalno kvalitetniji pristup financiranju visokog obrazovanja. Nadležne institucije, prije svega Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa te javna visoka učilišta, moraju izraditi dugoročna poboljšanja u sustavu financiranja visokog obrazovanja temeljena na dokazivim činjenicama, umjesto da se politika i zakoni financiranja visokog obrazovanja donesu na ishitren način.

plaćanja studija i stipendiranje koji se temelje isključivo na kriteriju uspješnosti dovodi u opasnost da oslobađanje od plaćanja i stipendije ponajprije dobivaju studenti višeg socio-ekonomskog statusa kojima ta pomoć nije potrebna. Potrebno je osnažiti socijalnu komponentu u reguliranju financiranja studenata u sustavu visokog obrazovanja. Također, držimo važnim preispitati kriterije na temelju kojih se alociraju sredstva iz državnog proračuna za visoka učilišta i utvrditi jesu li ti kriteriji utemeljeni na stvarnim potrebama.

Visoka učilišta: Trenutni sustav školarina nije pravedan i nije transparentan: U javnosti se do sada nije raspravljalo o socijalnoj osjetljivosti školarina, kriterijima prema kojima visoka učilišta utvrđuju visinu školarina i jesu li ti kriteriji utemeljeni na stvarnim potrebama, o visini prihoda koje visoka učilišta

stječu putem školarina te o načinu ulaganja prihoda od školarina i vidljivost takvih podataka za javnost. Isto tako, nisu pokrenute rasprave o mogućnostima alternativnih načina stjecanja dodatnih prihoda visokih učilišta, a koji bi smanjili potrebu za prihodima stečenim od participacije studenata u pokrivanju dijela troškova studiranja.

Dugoročno rješenje

Pozivajući se na profesionalna i praktična iskustva sustava koji prepoznaju važnost donošenja relevantnih odluka na temelju podataka prikupljenih preciznim studijama i analizama, predlažemo nadležnim institucijama da poduzmu sljedeće konkretne korake u razdoblju do 2012. godine:

Prikupljanje podataka: Potrebno je utvrditi koliko Hrvatska izdvaja po studentu i koliko studenti izdvajaju tijekom studija kao temelj za

utvrđivanje troškova studiranja; također valja utvrditi koja je socijalna struktura studentske populacije, koji su uzroci nejednakosti u pristupu visokom obrazovanju i u odustajanju od studija te koja je poveznica između socio-ekonomskog statusa i (ne)uspjeha na fakultetu. Apeliramo na važnost naručivanja, poticanja i podupiranja stručnih projekata i analiza o spomenutim pitanjima, a u cilju korištenja prikupljenih podataka za donošenje relevantnih odluka i strategija.

Analiza različitih europskih modela: Potrebno je analizirati različite modele financiranja u svijetu, posebno u zemljama Europske unije, te pronaći najprikladnije primjere dobre prakse i prilagoditi ih hrvatskom kontekstu.

Izrada novog modela financiranja visokog obrazovanja: Na temelju prikupljenih podataka držimo važnim poduzeti sljedeće:

- Oformiti stručni tim domaćih i međunarodnih stručnjaka koji će predložiti najprikladnije modele financiranja za Hrvatsku.

- Oformiti nacionalni odbor za koordinaciju izrade politike financiranja visokog obrazovanja koji će donositi odluke i izabrati najbolji model.

- Kao temeljni demokratski princip legitimacije javnih politika, prije potvrđivanja modela i upućivanja novih zakona u saborsku proceduru, predloženi model financiranja mora biti predmet javnih rasprava

među svim glavnim dionicima.

- Potrebno je pokrenuti izmjenu zakona i podzakonskih akata koji reguliraju financiranje visokog obrazovanja sukladno postignutim dogovorima.

Izrada sustava praćenja i evaluacije novog sustava financiranja. Predložene mjere ugrađene su u prijedlog projekta („Prema pravednom i transparentnom pristupu visokom obrazovanju u Hrvatskoj“) koji je prijavljen na posljednji objavljeni natječaj Europske komisije u okviru TEMPUS projekta.

Projekt je prijavio međunarodni konzorcij koji između ostalog sačinjavaju Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Institut za razvoj obrazovanja, hrvatska sveučilišta i instituti te međunarodni partneri. Budući da sama prijava ne osigurava njegovu provedbu, smatramo važnim da se nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa obveže provesti predložene mjere neovisno o prijavljenom projektu.

Kratkoročno rješenje

Također držimo važnim da šira javnost bude informirana o već pokrenutim inicijativama sličnog karaktera o čemu su upoznate nadležne institucije odnosno njihova operativna tijela, kako bi se racionalizirali naponi i resursi, ali i javnosti prezentirali relevantni po-

nastavak na 14. str.

Studiji u Hrvatskoj: mnogo pitanja, malo odgovora

Piše **Ivan PADJEN***

Jesu li hrvatska sveučilišta doista tako socijalno neosjetljiva kao što to tvrde čak neki od vodećih stručnjaka za sociologiju obrazovanja? Neosjetljivost se, navodno, očituje u činjenici da sveučilišta, odnosno fakulteti naplaćuju od svojih studenata školarinu isključivo ovisno o uspjehu studenata u studiju, naime, tako da fakultet pri upisu u svaku godinu studija napravi redosljed studenata po uspjehu u studiju, pa na tom temelju jednu trećinu najboljih studenata oslobađa školarine, jednoj trećini studenata naplaćuje školarinu razmjerno uspjehu pri upisu u studij ili tijekom prethodne godine studija, a jednoj trećini studenata naplaćuje punu dopuštenu školarinu (5.000 -12.000 kuna)?

Ponajprije, hrvatska sveučilišta ne čine pristup svojim studijima ovisnim isključivo o studijskom uspjehu studenata, nego i o imovnome i drugome socijalnom stanju studenata:

- čak je najviša školarina (12.000 kuna, za studij medicine), mnogo niža od stvarnih troškova studija;
- niz studenata čiji roditelji su sudionici Domovinskog rata oslobodeno je plaćanja školarine;
- svaki student ima pravo na subvencioniranu prehranu;
- desetak posto ukupnog broja studenata ima pravo na smještaj u studentskom domu (gdje plaća simboličnu stanarinu), a mjerilo za

smještaj nije samo uspjeh u studiju nego i imovno stanje.

Uzdržavanje radno sposobnih

Mnogo važnije, netom opisani hrvatski sustav pristupa studijima, danas se pokazuje nedovoljno socijalno osjetljivim, no ne zbog toga što je načelno pogrešno postavljen, nego zbog toga što je postavljen pod pretpostavkama gospodarskog rasta po stopi od 4 do 5 posto godišnje, i odgovarajućeg rasta svih plaća, a ta pretpostavka više nije točna: gospodarstvo pada po stopi nekih tri posto godišnje, a padaju i plaće. Međutim – i to je druga teza ovog teksta – niti postojeći hrvatski, niti bilo koji drugi sličan pristup studijima nije moguće načelno osporiti, jer nitko ne daje i – teško da može dati – valjane odgovore, a pogotovo postići široko prihvaćene odgovore, na sljedeća pitanja:

1. zašto su mladi radno sposobni, a predugo uzdržavani?

Zašto u razvijenim zemljama veoma velik dio mladih u dobi od 18 do 25 ili više godina starosti (oko 30 posto u Hrvatskoj, čak 55 posto u Kanadi), koje je punoljetno i potpuno radno sposobno biva uzdržavano od drugih (roditelja, države itd.) i nitko to ne dovodi u pitanje?

2. zašto radno sposobni ne rade, a glasaju?

Ako postoji valjani razlog da mladi iz točke 1. budu uzdržavani,

Hrvatski sustav pristupa studijima danas se pokazuje nedovoljno socijalno osjetljivim, no ne zbog toga što je načelno pogrešno postavljen, nego zbog toga što je postavljen pod pretpostavkama gospodarskog rasta po stopi od 4 do 5 posto godišnje, i odgovarajućeg rasta svih plaća, a ta pretpostavka više nije točna

koje je moralno i političko opravdanje za to da imaju pravo glasa u odlučivanju – putem izbora i referendum – o tom koliko će opteretiti svoje uzdržavatelje?

3. zašto punoljetnici tuže roditelje zbog uzdržavanja?

Ako mladi iz točke 1. već imaju sporno pravo glasa, zašto u Hrvatskoj imaju još i pravo tužiti svoje roditelje za to da ih uzdržavaju za vrijeme studija? Jedan drugostupanjski sud u RH potvrdio je prvostupanjsku presudu kojom se otac osuđuje na to da poveća iznos uzdržavanja svojoj kćeri staroj 26 godina zbog toga što je ona redoviti student III. godine dodiplomskog studija (iako osoba stara 26 godina može biti redoviti student tek III. godine dodiplomskog ili preddiplomskog studija samo ako je bila više godina nesposobna za rad)?

4. zašto tek manjina završava fax?

Ako je opravdanje toga da drugi uzdržavaju osobe iz točke 1. očekivanje da će osobe iz točke 1. tijekom uzdržavanja u trajanju 3 do 7 godina završiti studije, koji će ih učiniti socijalno mnogo produk-

tivnijima nego što bi bili bez da te studije završe, zašto tako mali broj osoba iz točke 1, koje su godinama uzdržavane, ne završi te studije radi kojih su, navodno, uzdržavane? (u Hrvatskoj sveučilišne studije završi samo između 30 i 40 posto upisanih, podjednako u Njemačkoj, još manje u Italiji.

Izigravanje aristokratskog lifestylea

5. zašto biologijska aristokracija izigrava socijalnu?

Zašto se u hrvatskim sveučilištima ne provode sustavna službena istraživanja o tom koliko studenti vremena provode izvršavajući svoje studentske obveze. Studenti – osim iznimaka kao što su medicinari – ispunjavaju svoje studentske obveze u mnogo manjoj mjeri od one koja je propisana ECTS bodovima. Ne pokazuje li to da je prava funkcija sveučilišnih studija, ne samo u Hrvatskoj nego i većem broju razvijenih zemalja, ta da biologijskoj aristokraciji (osobama u dobi iz tč.1) omoguće da neko vrijeme izigrava socijalnu

aristokraciju.

6. zašto su studenti nekad bili radišniji?

U kojemu su odnosu sljedeći parovi činjenica: s jedne strane, studenti su u SAD prije četrdesetak godina bili mnogo radišniji od kasnijih generacija (npr. student prava mogao je završiti studij samo ako je tjedno studirao najmanje 60 sati; već prije dvadesetak godina, za to mu je bilo dovoljno samo 20-30 sati

7. zašto roditelji nisu više posvećeni djeci?

S obzirom na to da izgledi za stjecanje obrazovanja ovise u daleko najvećoj mjeri o tom što dijete dobije u obitelji, zašto se ne traži prije svega veća snošljivost i veća međusobna potpora bračnih drugova, zato da budu više posvećeni svojoj djeci, te veća javna potpora za najugroženije obitelji, uključivši ne samo veće dječje doplatke roditeljima slabog imovnog stanja, pogotovo onima s više djece, nego i, primjerice, veća javna potpora za dječje jaslice i vrtice, javna organizacija centara za besplatnu dopunsku nastavu matematike i drugih teških školskih predmeta.

Loši lakše napreduju

8. zašto zaostaju plaće sveučilištaraca?

Zašto da hrvatska sveučilišta, u kojima plaće nastavnika i suradnika, koji su najobrazovaniji dio

nastavak na 14. str.

Za radikaln zaokret u sustavu financiranja

nastavak s 13 str.

daci s kojima se već raspolaze.

Paralelno s predloženim dugoročnim mjerama, nadležne bi državne institucije morale razmotriti sljedeće korake koji mogu donijeti važne kratkoročne pomake i na koje je već upozoravao Institut za razvoj obrazovanja tijekom svojih projekata i kampanja:

Povećati broj državnih stipendija za redovite studente slabijega imovinskog statusa na visokim učilištima.

Produljiti instrument dječjeg doplatka na mlade koji su u statusu redovnih studenata kao dodatna potpora obiteljima sa slabijim prihodima. Obitelji boljeg imovinskog statusa već i sad imaju pravo na porezni odbitak za djecu koja su na redovnom studiju, ali je potpora doplatka uskraćena upravo onima koji raspolažu najoskudnijim sredstvima za studiranje.

Hitno u cijelosti ukinuti opor ezivanje stipendija za sve razine studija u Hrvatskoj i inozemstvu za zaklade kojima je dodjeljivanje stipendija temeljna djelatnost.

Zaključni zahtjevi

Nadležne institucije, prije svega Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i javna visoka učilišta, moraju osigurati dase pitanje jednakih mogućnosti postavi kao prioritet u njihovom radu. Predlažemo uspostavu koordinacije glavnih dionika u visokom obrazovanju (vlada, sveučilišta, nastavnici i studenti,

instituti, zaklade, udruge i predstavnici gospodarstva) kojom bi se započeo proces izrade kvalitetnih javnih politika u području visokog obrazovanja. Institut za razvoj obrazovanja spreman je preuzeti ulogu medijatora u takvom participatornom procesu te, uz suglasnost glavnih dionika, organizirati seriju susreta koji bi za cilj imali otvaranje dijaloga o ovoj važnoj temi.

Zajedničku izjavu potpisuju prema abecednom redu sljedeći stručnjaci u području javnih politika i obrazovne politike:

Danijela Dolenec, MSc, znanstvena novakinja, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja

Karin Doolan, MPhil, znanstvena novakinja, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja

Thomas Farnell, MA, voditelj programa, Institut za razvoj obrazovanja

Doc. dr. sc. Vesna Kovač, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Mr. sc. Teo Matković, asistent, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada

Prof. dr. sc. Zdravko Petak, izvanredni profesor, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Doc. dr. sc. Berto Šalaj, prodekan za nastavu, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Mr. sc. Ninoslav Šćukanec, izvršni direktor, Institut za razvoj obrazovanja.

Pogledati na Internet izvor.

Studiji u Hrvatskoj: mnogo pitanja, malo odgovora

nastavak s 13 str.

hrvatskog stanovništva, već godinama stalno zaostaju za plaćama u gospodarstvu, vode u još većoj mjeri nego što to već čine računa o socijalnim uvjetima studija (visina školarina, prava na dom i prehranu itd.), umjesto da o tom vodi računa prvenstveno država?

9. zašto se socijalno ugroženi ne podupiru od djetinjstva?

Ako hrvatska sveučilišta stanu u bitno većoj mjeri od one u kojoj to već čine davati prednost studentima koji su socijalno ugroženiji nad studentima koji su uspješniji u studiju, a zna se da je najbolje vrijeme za podupiranje obrazovnog razvoja socijalno ugroženih ono djetinjstva, a ne studija, neće li korist koja time bude postignuta biti nesrazmjerna šteti koju će pretrpjeti najuspješniji studenti?

10. hoće li još niže pasti vrijednost stručnog znanja?

Ako sveučilišta stanu u bitno većoj mjeri od one u kojoj to već čine davati prednost studentima koji su socijalno ugroženiji nad studentima koji su uspješniji u studiju, neće li još niže pasti vrijednost stručnog znanja, koje se danas u sve većoj mjeri stječe upravo u visokim studijima, a koje današnji menadžeri cijene veoma nisko.

11. hoće li biti privilegirani studenti lošijeg uspjeha?

Ako sveučilišta stanu u bitno većoj mjeri od one u kojoj to već čine davati prednost studentima koji su socijalno

ugroženiji nad studentima koji su uspješniji u studiju, neće li time ponovo i dodatno već u sveučilištu biti pogodovani studenti lošijeg uspjeha u studiju, koji u Hrvatskoj ionako u »stvarnom svijetu« (izvan sveučilišta) lakše napreduju jer su svojim znanjem i navikama bolje prilagođeni jučer partijskim komitetima, danas neoliberalnim korporacijama a uvijek vezama i poznanstvima.

12. hoće li sutra nastavnicima postati oni koji su bili manje uspješni u studiju?

Ako hrvatska sveučilišta stanu u bitno većoj mjeri od one u kojoj to već čine davati prednost studentima koji su socijalno ugroženiji nad studentima koji su uspješniji u studiju, neće li uslijed toga na sveučilištu sutra nastavnicima postati oni koji su bili manje uspješni u studiju?

Mali ili veliki krš

13. zašto da mladi pravnik postane sveučilišni asistent, ako može bolje zarađivati kao odvjetnik?

Tko li će tek sutra biti sveučilišni nastavnici, ako najbolje plaćeni fakulteti prestanu ubirati školarinu za to da njom povećaju svojim nastavnicima i suradnicima plaće za 30 posto i tako privuku ako već ne najbolje svoje studente da postanu sveučilišni asistenti, onda barem one drugorazredne? Jer, zašto da izvrstan mladi pravnik postane sveučilišni asistent, ako kao odvjetnički vježbenik u boljemu odvjetničkom uredu dobiva početničku plaću koju nastavnik filozofskog ili prirodoslovnog fakulteta zarađuje tek kad postane izvanredni profesor?

14. zašto studentske zahtjeve postavljaju »nepotkovani«?

Znanje kao prvorazredna roba

Piše Dragutin LALOVIĆ*

Ako je suditi prema formulacijama ciljeva studentske akcije, na „Slobodnom FPZG“; studentski „pokret otpora“, na našem Fakultetu, zaslužuje pune simpatije i podršku u trostrukom smislu:

1. studenti su s punim pravom nezadovoljni, kako sa svojom posebnom situacijom u obrazovnom sustavu, tako i u globalnom društvenom kontekstu.

2. posve je legitimno takvo višestruko nezadovoljstvo izraziti u demokratskoj političkoj volji da se stanje mora promijeniti, najprije u visokom obrazovanju. Kad je nužno i izravnom demokratskom akcijom „zauzimanja institucija“ kao oblikom efikasnoga „građanskog neposluha“.

3. cilj studentske akcije nije samo uže sindikalni, nego se predstavlja kao apel nositeljima javne vlasti i javnom mnijenju da se, u situaciji globalne krize, najzad osvijeste i započnu ozbiljnije razvojne strategije „Hrvatska kao društvo znanja“.

Za nas politologe – koji se ne možemo zadovoljiti time da budemo samo nezadovoljni i buntovni građani - osnovno je pitanje kako analitički precizno dijagnosticirati nezadovoljavajuće stanje i kritički predložiti primjerenu političku terapeutiku. U predloženom tekstu studentskih zahtjeva, uvjerljivo se i promišljeno odgovara na pitanja

Nismo mi previše nego smo premalo tržišno društvo, premalo u nas prevladavaju kriteriji poduzetništva, marljivosti, inventivnosti i znanja. Znanje i obrazovanje trebaju biti prvorazredne „robe“, koje će na tržištu biti priznate i nagrađene kao takve

kojim se tumače motivi i razlozi nezadovoljstva, tip angažmana i ciljevi i adresati zahtjeva da se stanje promijeni.

Oslonac na Ustav

Ipak, sam mi se tekst čini višestruko analitički nedostatnim. Ukratko:

1) Cijela kritika hrvatskog društva i politike zasniva se na postavkama tzv. građanskog humanizma, koja preko kritike tzv. komercijalizacije obrazovnih obrazaca i standarda smjera totalnom osporavanju logike tržišta i profita, riječju, logike modernoga građanskog društva. Pri čemu se kao osnovica te kritike nudi određenje „prava na obrazovanje“ kao prirodnopravnog pojmljenog „temelnog prava“.

2) Posvojim implikacijama takav je tip kritike poziv na revoluciju, dakle na radikalno osporavanje postojećeg političkopravnog okvira Republike Hrvatske kao ustavne države. Utoliko je ona i utopistička i opasna. Utopistička (ne – utopijska, u pozitivnom smislu otvaranja novih obzora slobode), jer ne nudi realnu alternativu; opasna, jer ne može kontrolirati posljedice svojih

revandikacija.

3) Politički produktivna moguća osnovica studentskog „pokreta otpora“ jest obrana ustava kao suverena protiv njegove zloupotrebe i kršenja, napose od strane nositelja političke vlasti. U tom smislu, čvrst oslanac pruža članak 1 Ustava RH koji Hrvatsku definira kao „demokratsku i socijalnu državu“, te koji pravo na obrazovanje definira u čl. 65 kao jedno od temeljnih „gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava“. Utoliko bi konkretni zahtjevi morali biti konkretizacija ustavnih odredbi da srednje i visoko obrazovanje moraju biti dostupni svima, pod jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima svakog pojedinca.

4) Osnovni zahtjev za „besplatnim školovanjem“ (za studente, dakako) otuda implicira zahtjev da se u životu ostvari ustavna norma, da se najzad afirmira socijalna država sa svim svojim regulacijskim mehanizmima i javnim politikama, koja je u stanju zajamčiti visoki standard uživanja socijalnih, gospodarskih i kulturnih prava svojih građana i građanki. Što je moguće samo onda ako se država kao takva afirmira kao javna i impersonalna vlast, a ne da kao dosad

bude plijen najjačih privatnih, klan- skih i korporativističkih interesa. U smislu: država je svih nas, res publica, a ne cosa nostra!

5) Od politologa se očekuje i sposobnost da ponude takve javne politike, u ovom slučaju obrazovnu politiku, koje će maksimirati razvojne potencijale znanosti i stručnjaka. Po mom sudu, teza „znanje nije roba“, ima sasvim suprotan smisao od onoga koje mu se pripisuje u apstraktnoj humanističkoj retorici. Znanje u nas doista nije roba, ali ne zato što je sve komercijalizirano, nego obrnuto zato što znanje i stručnost nisu primjereno tržišno valorizirani. Nismo mi previše nego smo premalo tržišno društvo, premalo u nas prevladavaju kriteriji poduzetništva, marljivosti, inventivnosti i znanja. Znanje i obrazovanje trebaju biti prvorazredne „robe“, koje će na tržištu biti priznate i nagrađene kao takve.

Prava adresa je Sabor

6) Takve javne politike mogu ponuditi naši politolozi, koji su sposobni za analitičku sintezu teorijskih uvida u karakter hrvatskog društva i države u uvjetima suvremene krize, s jedne strane, i ekspertskog instrumentarija javnopolitičke regulacije, kao preduvjetu izlaska iz krize i maksimiranja hrvatskih razvojnih potencijala, s druge strane.

7) Zasebnu kritičku analizu zaslužuju tzv. bolonjski proces, kako načelno kao ideja, tako i u

Zašto zahtjeve za veća prava socijalno ugroženih na pristup visokim studijima postavljaju prvenstveno studenti koji imaju veoma malu, ili nikakvu, ekonomsku i pravnu nabrazbu, a u pravilu studiraju discipline koje su dva stoljeća držane temeljima za svako sveučilište, tj. filozofije, povijesti, filologije, fizike, kemije itsl.? Je li to samo zbog toga što studenti tih studija nemaju niti ideju o pravnome, ekonomskome, političkome i cjelokupnome socijalnom okviru unutar kojega je (ne) moguće rješavati njihove zahtjeve?

15. tko zna odgovore na sva pitanja?

Hoće li se opet naći netko tko zna odgovore na sva gore navedena pitanja, jer ima opću teoriju povijesti kakvu su imali komunisti, pa napraviti novu revoluciju da u njoj strada novih stotinu ili više milijuna ljudi? Ili će studenti matematike u službi neoliberalnog kapitalizma kazati da je sadašnja kriza samo posljedica ljudske pogreške u računu na inače ispravnome prirodnom zakonu da je svaki čovjek gospodarsko biće koje prirodno teži da skupo proda i jeftino kupi? Ili će studenti mekih disciplina, nevini u prizemno-praktičkom kao što su novac i pravo, pod vodstvom svojih postmodernističkih nastavnika kazati da se ionako ništa ne može znati, a niti napraviti, pa što ne bi onda napravili malo krša? Ili će ujedinjeni anarhistički studenti svih zemalja, koji znaju da se, jer se ništa ionako ne može znati, ne može znati niti to da se ne može ništa napraviti, napraviti veliki krš?

* *redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti i Pravnom fakultetu u Rijeci; tekst prenesen iz Novog lista*

svojoj realizaciji, napose na našem Fakultetu. U takvoj kritičkoj analizi samih studenata može se naći znanstveni i stručni oslonac kod brojnih profesora (primjerice, Zorana Kurelića i Ivana Padjena). Odlučujuće je pitanje: je li problem samo u realizaciji ili je i sama ideja sporna i podložna ozbiljnoj kritičkoj revalorizaciji.

8) Mislim da je odabrani adresat kojemu se upućuju zahtjevi načelno pogrešno prepoznat. Zahtjevi se, naime, upućuju Vladi RH, čime se još dodatno jača njezina arbitražna politička moć, štoviše providencijalna uloga. Ako vlada ne valja tada je treba rušiti, demokratskim sredstvima; ako je pak smatramo barem djelomično sposobnom i legitimnom, tada treba jačati funkciju Sabora, obratiti se njemu kao pravoj adresi, demokratskim ga pritiskom javnosti privesti njegovoj ustavnoj funkciji, da bude najviši organ demokratske države, a ne puki paravan za nekontroliranu moć izvršne vlasti.

9) Oblici izravne demokracije logično upućuju na povezivanje s drugim fakultetima, na povezivanje studenata i nastavnika, na javnopolitičko subjektiviranje sveučilišta kao aktera političkog procesa u nas. To je i najveća usluga koju studenti kolektivno mogu učiniti sebi samima, svojoj budućnosti i perspektivi sveučilišta i društva u cjelini.

* *redoviti profesor na Fakultetu političkih znanosti*

SVEUČILIŠTE U SPLITU

NATJEČAJ ZA UPIS STUDENATA

U I. GODINU SVEUČILIŠNIH PREDDIPLOMSKIH I INTEGRIRANIH STUDIJA
TE STRUČNIH STUDIJA U AKADEMSKOJ GODINI 2009./2010.

VAŽNA NAPOMENA: natječaj za upis na diplomatske studije objavit ćemo prvih dana rujna. Prijave za upis na diplomatske studije podnositi će se od 16. - 30. rujna, a upisi na diplomski studij bit će obavljeni 1. i 2. listopada

Na temelju članka 77. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07) i članka 124. Statuta Sveučilišta u Splitu, Sveučilište u Splitu, sukladno odlukama Senata od 27. veljače i 03. travnja 2009. godine, raspisuje

NATJEČAJ

za upis studenata u I. godinu sveučilišnih preddiplomskih i integriranih studija te stručnih studija u akademskoj godini 2009./2010.

OPĆI DIO

1. Ovim Natječajem određuju se osobe koje u akademskoj godini 2009./2010. ostvaruju prvi put pravo na upis u I. godinu preddiplomskih i integriranih studija te stručnih studija na visokim učilištima Sveučilišta u Splitu u statusu:

- redovitih studenata koji će studirati uz potporu iz državnog proračuna (bez obveze plaćanja školarine),
- redovitih studenata koji će studirati uz djelomičnu potporu iz državnog proračuna (uz obvezu plaćanja školarine),
- stranih studenata (uz obvezu plaćanja školarine)
- izvanrednih studenata (uz obvezu plaćanja školarine)

2. Pravo upisa na studij u statusu redovitih studenata koji će studirati uz potpunu potporu iz državnog proračuna imaju hrvatski državljani i pripadnici hrvatskog naroda s prebivalištem izvan Republike Hrvatske, te strani državljani i osobe bez državljanstva sa stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj.

Prednje pravo pristupnici ostvaruju zavisno o broju postignutih bodova u razredbenom postupku. 3. Izravan upis na studij u statusu redovitih studenata uz potpunu potporu iz državnog proračuna, pod uvjetom da prijeđu razredbeni prag, ostvaruju:

- hrvatski branitelji iz Domovinskog rata,
- HRVI iz Domovinskog rata,
- djeca smrtno stradaloga hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata,
- djeca zatočenoga ili nestaloga hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata,
- djeca 100%-tnog HRVI iz Domovinskog rata prve skupine.

4.Pravo upisa na studij u statusu redovitih studenata koji će studirati uz potpunu potporu iz državnog proračuna imaju osobe sa 60% i više tjelesnog oštećenja uz odgovarajuće rješenje o invaliditetu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, pod uvjetom da prijeđu razredbeni prag.

5. Sve kategorije osoba navedene u prethodnim točkama 2. i 3. dužne su prilikom prijave za razredbeni postupak za upis u I. godinu studija priložiti i rješenje odnosno potvrdu nadležnog tijela o priznatom statusu temeljem kojega ostvaruju gornje pravo.

PRIJAVE ZA RAZREDBENI POSTUPAK

1. Razredbeni postupak za upis u I. godinu sveučilišnih preddiplomskih i integriranih studija te stručnih studija provodi se u I. (srpanjskom) i II. (rujanskom) upisnom roku. Prijave se primaju:

- a) za I. (srpanjski) upisni rok:
 - prijave za I. upisni krug od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. godine
 - prijave za II. upisni krug 20. i 21. srpnja 2009. godine
- b) za II. (rujanski) upisni rok:
 - prijave za III. upisni krug 02. i 04. rujna 2009. godine
 - prijave za IV. upisni krug 14. rujna 2009. godine

Prijave za II. (rujanski) upisni rok primat će se za studije na kojima ostane slobodnih mjesta nakon završenih upisa u srpanjskom upisnom roku. Broj slobodnih mjesta za rujanski upisni rok objavit će se na oglasnim pločama Sveučilišta u Splitu i sastavnicama Sveučilišta na kojima se izvode studiji.

2 Prijave za razredbeni postupak za upis u I. godinu studija pristupnici predaju visokom učilištu na kojemu žele studirati.

Uz prijavu treba priložiti sljedeće dokumente:

- a) domovnicu (Hrvati koji nisu državljani Republike Hrvatske prilažu dokaz o hrvatskoj narodnosti),
- b) rodni list,
- c) svjedodžbu o završnom ispitu i svjedodžbe svih razreda srednje škole u četverogodišnjem trajanju za sveučilišne preddiplomske i integrirane studije, odnosno najmanje u trogodišnjem trajanju za stručne studije (u posebnom dijelu Natječaja utvrđeno je koja je srednja škola u četverogodišnjem ili trogodišnjem trajanju odgovarajuća za upis na sveučilišni, odnosno stručni studij, te uvjeti upisa za pristupnike koji nemaju odgovarajuću srednju školu). Pristupnici koji su srednju školu završili u inozemstvu prilažu i rješenje o priznavanju inozemne školske kvalifikacije. Uz svjedodžbe stečene u inozemstvu prilaže se i potvrda o položenom ispitu iz hrvatskog jezika,
- d) dokaz o uplati troškova razredbenog postupka uplaćenih na žiro račun visokog učilišta, uz naznaku “za razredbeni postupak”.

Prijave se podnose na posebnom obrascu koji se dobije u studentskoj službi visokog učilišta i predaju neposredno ili šalju poštom na adresu visokog učilišta.

Prijave bez traženih priloga neće se razmatrati.

3. Pristupnik koji se prijavljuje za više studija - na više visokih učilišta - predaje preslike izvornih dokumenata svakom od njih. Izvorne dokumente predat će prilikom upisa.

4. Osim dokumenata iz točke 2. pristupnici su obvezni priložiti i dokumente te ispuniti posebne uvjete koje zahtijevaju pojedina visoka učilišta, kako je navedeno u posebnom dijelu ovog natječaja.

TROŠKOVI RAZREDBENOG POSTUPKA ZA UPIS U I. GODINU SVEUČILIŠNIH PREDDIPLOMSKIH, INTEGRIRANIH TE STRUČNIH STUDIJA

1. Sastavnice Sveučilišta u Splitu koje provode razredbeni postupak bez razredbenog ispita (Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje, Kemijsko-tehnološki fakultet, Pomorski fakultet, Pravni fakultet za stručni studij, Sveučilišni studijski centar za studije mora i Sveučilišni studijski centar za stručne studije) - naplaćuju **100 kuna**

2. Sastavnice Sveučilišta u Splitu koje provode razredbeni postupak s razredbenim ispitom (Medicinski fakultet, Ekonomski fakultet, Pravni fakultet za sveučilišni diplomski studij, Katolički bogoslovni fakultet, Umjetnička akademija, Građevinsko-arhitektonski, Filozofski fakultet, Kineziološki fakultet i Međusveučilišni studij mediteranska poljoprivrede) - naplaćuju **200 kuna**

3. Sastavnica Sveučilišta u Splitu koja provodi razredbeni postupak s razredbenim ispitom za dvopredmetne studije (dvopredmetni studiji - Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti) - naplaćuje **200 kuna**

4. Sastavnica Sveučilišta u Splitu koja provodi razredbeni postupak s razredbenim ispitom u slobodnim studijskim kombinacijama dvopredmetnih studija, za svaki pojedini predmet (Filozofski fakultet) - naplaćuje **150 kuna**.

VISINA ŠKOLARINE

1. Visina školarina za akademsku godinu 2009./2010. za studente koji plaćaju školarinu, a koji prvi put 2009./2010. g. upisuju preddiplomski, integrirani i stručni studij (osim specijalističkog diplomskog stručnog studija), određuje se kako slijedi:

- za redovite studente (uključujući i studente strane državljanke te apatriđe):
 - a) 7.000,00 kuna za studije koji se izvode u znanstvenom području društvenih i humanističkih znanosti, odnosno nastavnim područjima društvenih i humanističkih struka (osim studija fizičke kulture), te za studije matematike.
 - b) 8.000,00 kuna za studije koji se izvode u znanstvenom području tehničkih i biotehničkih znanosti, odnosno u nastavnom području tehničkih i biotehničkih struka te za studije fizičke kulture i fizike.
 - c) 10.000,00 kuna za studije koji se izvode u znanstvenom području biomedicine i zdravstva, prirodnih znanosti (osim matematike i fizike), odnosno u nastavnom području struka biomedicine i zdravstva i prirodnih struka, te za umjetničke studije.
- izvanredni studenti plaćaju školarinu proporcionalno postotku upisanih ECTS bodova u odnosu na cijenu iz alineje 1. ove Odluke

RAZREDBENI POSTUPAK I RAZREDBENI ISPIT

1. Izbor pristupnika za upis na visoka učilišta Sveučilišta u Splitu obavlja se na osnovi rezultata razredbenog postupka iskazanih na rang-listama. Pravo na upis steći će jedino studenti koji su prešli razredbeni prag, prema redoslijedu na rang-listi, do popunjenja upisne kvote.

Razredbeni ispiti za studije koji ih provode održavaju se:

- u I. (srpanjskom) upisnom roku od 06. do 11. srpnja 2009. godine
- u II. (rujanskom) upisnom roku od 07. do 09. rujna 2009. godine

2. Visoka učilišta nakon završenog razredbenog postupka obvezno izrađuju rang-liste:

- a) redovitih studenata bez obveze plaćanja školarine, s obvezom plaćanja školarine te stranih studenata,
- b) izvanrednih studenata.

3. Detalji o provođenju razredbenog postupka te o mjestu i vremenu održavanja ispita u posebnom su dijelu ovog natječaja.

4. Na razredbeni ispit pristupnik mora donijeti osobnu iskaznicu ili putovnicu. Razredbenom se ispitu pristupa u određeno vrijeme, prema tekstu natječaja s rasporedom polaganja, bez posebnog poziva.

5. Žalbu na razredbeni postupak pristupnik može podnijeti u pisanom obliku u roku od 48 sati od objave rang-liste dekanu visokog učilišta, osim ako u pravilima Fakulteta nije drugačije utvrđeno. Odgovor na žalbu pristupnik će dobiti u roku od 24 sata od isteka roka za podnošenja žalbi.

UPISI

1. Upisi u prvu godinu sveučilišnih preddiplomskih i integriranih studija te stručnih studija u I. (srpanjskom) upisnom roku provodit će se:

- za I. upisni krug od 13. do 17. srpnja 2009. godine
 - za II. upisni krug 22. srpnja 2009. godine,
- a u skladu s objavljenim uvjetima članica Sveučilišta iz Posebnog dijela ovog natječaja. U II. (rujanskom) upisnom roku upisi će se provoditi:
- za III. upisni krug 10. i 11. rujna 2009. godine
 - za IV. upisni krug 15. rujna 2008. godine.

2. Za upis se obvezno prilažu izvorni dokumenti (navedeni u dijelu prijave za razredbeni postupak za upis u I. godinu studija, točke 2. i 4.), potvrda o prebivalištu i dvije fotografije (3,5 cm x 4,5 cm) za indeks i matični list.

3. Pristupnik koji ne iskoristi pravo na upis u roku u kojem je to pravo stekao, gubi pravo upisa.

4. Pristupnici koji se nisu upisali u I. odnosno III. upisnom krugu na visoko učilište prvog izbora (na kojem su polagali razredbeni ispit), mogu se, ako su prešli razredbeni prag, kako je to navedeno u posebnom dijelu natječaja, u II. odnosno IV. upisnom krugu upisati na visoko učilište istog znanstveno-nastavnog područja na kojem ima slobodnih mjesta (nije popunjena upisna kvota). Prijave za upis u II. upisnom krugu su 20. i 21. srpnja 2009. godine, a upisi 22. srpnja 2009. godine. Prijave za IV. upisni krug su 14. rujna 2009. godine, a upisi 15. rujna 2009. godine. Na pojedinim visokim učilištima moguće je u II. i IV. upisnom krugu upis studenata i s drugih znanstveno-nastavnih područja. Prijavi za upis prilaže se potvrda o rezultatima postignutim na razredbenom postupku koju na posebnom obrascu izdaje visoko učilište na kojem je proveden razredbeni postupak. Upis se provodi na osnovi redoslijeda na rang-listi izrađenoj prema kriterijima za upis u I. odnosno III. upisnom krugu. Detaljni podaci mogu se dobiti na odgovarajućim visokim učilištima.

5. Pristupnici prije upisa obvezno podmiruju troškove upisa koji se uplaćuju na žiro-račun visokog učilišta.

6. Detaljnije obavijesti o provedbi, mjestu i vremenu upisa, objavljene su u posebnom dijelu natječaja.

7. U svakom visokom učilištu mogu se dobiti sve obavijesti vezane za upis i obrasci potrebni za upis.

TROŠKOVI UPISA

Sva visoka učilišta-sastavnice Sveučilišta za troškove upisa i upisnih materijala naplaćuju 350 kuna.

POSEBNI DIO

U posebnom dijelu ovog natječaja navedene su u tablicama upisne kvote, tj. koliko će se studenata moći upisati na pojedine studije određenog visokog učilišta i to:

- Stupac 1- broj redovitih studenata koji studiraju bez obveze plaćanja školarine,
- Stupac 2- redovitih studenata koji studiraju uz obvezu plaćanje školarine,
- Stupac 3- studenata - stranih državljana,
- Stupac 4- broj izvanrednih studenata,
- Stupac 5- ukupan broj studenata

U posebnom su dijelu ovog natječaja također obavijesti pojedinih visokih učilišta o razredbenom postupku i upisu. Detaljniji podaci o programu razredbenog ispita, načinu vrednovanja uspjeha iz srednje škole, vrednovanju posebnih uspjeha i provjeri posebnih sposobnosti, literaturi za razredbene ispite te o upisu mogu se dobiti u odgovarajućem visokom učilištu.

Sastavnice Sveučilišta u Splitu:

EKONOMSKI FAKULTET

Adresa: 21000 SPLIT, Matice hrvatske 31, Tel.: (021) 430-600, Fax: (021) 430-701, URL: http://www.efst.hr, E-mail: referada@efst.hr, Žiro-račun: 2491005-110000117

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	130	370	0	0	500
1.	Ekonomija	30	60	0	0	90
2.	Poslovna ekonomija	80	240	0	0	320
3.	Turizam	20	70	0	0	90
	Stručni studiji:	100	200	0	0	300
1.	Turističko poslovanja	20	80	0	0	100
2.	Managementa malog poduzeća	80	120	0	0	200

PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
Prijave za razredbeni postupak primaju se na adresi Fakulteta od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. godine, radnim danom od 8,30 do 17,00 sati.
Razredbeni ispit održat će se 06. srpnja 2009. godine, s početkom u 9,00 sati na adresi Fakulteta.
Rezultati razredbenog ispita i rang lista objavit će se 07. srpnja 2009. godine u 16,00 sati na oglasnoj ploči i na WEB stranici Fakulteta.
Upisi će se vršiti od 13. do 17. srpnja 2009. godine, prema rasporedu koji će se pravovremeno objaviti.
STRUČNI STUDIJ
Prijave za razredbeni postupak primaju se na adresi Fakulteta od 29. lipnja do 07. srpnja 2009. godine, radnim danom od 8,30 do 17,00 sati.
Testiranje će se provesti 10. srpnja 2009. godine s početkom u 9,00 sati na adresi Fakulteta.
Rezultati razredbenog ispita i rang lista objavit će se 11. srpnja 2009. godine u 16,00 sati na oglasnoj ploči i na WEB stranici Fakulteta.
Upisi će se vršiti od 13. do 17. srpnja 2009. godine, prema rasporedu koji će se pravovremeno objaviti.
Detaljnije informacije o prvom upisu na studijske programe Ekonomskog fakulteta u Splitu objavljuju se u Vodiču za prijavu na razredbeni postupak i upis na studijske programe Ekonomskog fakulteta u Splitu.
Za sve informacije učenici se mogu obratiti osoblju INFO pulta Studentske referade u auli zgrade Fakulteta, svakim radnim danom od 8,30 do 17,00 sati ili na sljedeće načine:
E-mail: referada@efst.hr
Telefoni: (021) 430-790, 430-791, 430-744, 430-754, 430-608 i 430-609.

FAKULTET ELEKTROTEHNIKE, STROJARSTVA I BRODOGRADNJE

Adresa: 21000 Split, Rudera Boškovića b.b.
Tel.: (021) 305 - 777 centrala, (021) 305 - 770 dekanat, (021) 305 - 791, 305 - 790 Studentska služba
Fax.: (021) 463 - 877, URL: http://www.fesb.hr, E-mail: dekanat@fesb.hr
Žiro račun: 2330003-110006777

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	340	175	0	0	515
1.	Elektrotehnika i informacijska tehnologija	160	60	0	0	220
2.	Računarstvo	30	70	0	0	100
3.	Strojarstvo	80	20	0	0	100
4.	Brodogradnja	40	5	0	0	45
5.	Industrijsko inženjerstvo	30	20	0	0	50
	Stručni studiji:	40	180	0	0	220
1.	Elektrotehnika	10	60	0	0	70
2.	Računarstvo	10	60	0	0	70
3.	Strojarstvo	10	30	0	0	40
4.	Brodogradnja	10	30	0	0	40

Prijave na natječaj za upis na preddiplomske i stručne studije u I. razredbenom roku primaju se od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. godine. Za razredbeni postupak pristupnici se prijavljuju neposredno na šalteru Studentske službe Fakulteta od 8:30 do 15:30 sati. Iznimno se prijave mogu poslati preporučenom poštom na adresu Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje - R. Boškovića bb. 21000 Split. Samo one prijave poslane poštom koje su zaprimljene na Fakultetu do 10:00 sati 06. srpnja 2009. godine bit će uključene u razredbeni postupak.
Za preddiplomske i stručne studije, upisi se obavljaju prema rang listama dobivenim na temelju rezultata postignutih na razredbenom postupku. Upisne rang liste objavit će se na oglasnoj ploči te na web stranici Fakulteta 06. srpnja 2009. godine u 12 sati. Upis kandidata po rang listama uz potporu Ministarstva počinje 09. srpnja i traje do 14. srpnja 2009. godine prema rasporedu koji će biti objavljen skupa s upisnim rang listama.
Na kraju svakoga dana za vrijeme upisa (od 09. do 14. srpnja 2009. godine) pomaknut će se crta za onoliko mjesta koliko pristupnika odustane od upisa. Upis po proširenim rang listama vršit će se najkasnije do 15:00 sati dana 15. srpnja 2009. godine. U ponedjeljak, 20. srpnja 2009. godine u 9:00 sati bit će prozivka neupisanih pristupnika radi popunjavanja mjesta do planiranog broja slobodnih mjesta. Pravo upisa ostvarit će samo oni pristupnici koji su prisutni na prozivci. Odmah nakon prozivke obavit će se upis kandidata uz potporu Ministarstva do planiranog broja slobodnih mjesta, te pristupnika po osobnim potrebama (koji plaćaju troškove studija). Upis pristupnika s prozivke obavit će se najkasnije do 23. srpnja 2009. godine u 15:00 sati čime završava I. upisni rok. Ukoliko se nakon završetka upisa u I. upisnom roku, a najkasnije do 24. srpnja 2009., netko od upisanih kandidata uz potporu Ministarstva ispiše, na upražnjeno mjesto bit će, prema rang listi, upisan prvi pristupnik koji se upisao uz plaćanje, a uplaćena školarina će mu biti vraćena.Sve dodatne informacije mogu se dobiti na web stranicama Fakulteta (http://www.fesb.hr), putem telefona ili elektroničkom poštom dekanat@fesb.hr.

FILOZOFSKI FAKULTET

Adresa: Sinjska 2, 21 000 Split
Telefon: Centrala (021) 38 61 22, (021) 48 92 80, (021) 48 86 04, Dekanat (021) 38 41 44, Studentska služba (021) 49 01 50 (Radovanova 13), (021) 38 40 68 (Teslina 12), Tajništvo (021) 38 59 50, Fax: (021) 32 92 88 (Sinjska 2), (021) 48 95 82 (Radovanova 13), (021) 38 55 67 (Teslina 12), URL: http://www.ffst.hr, E-mail: dekanat@ffst.hr, Žiro račun: 2330003-1100066764

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	110	115	10	0	245
1.	Učiteljski studij (jednopredmetni)	30	30	0	0	60
2.	Sociologija (jednopredmetni)	10	15	0	5	30
3.	Hrvatski jezik i književnost (dvopredmetni)	30	35	10	0	65
4.	Engleski jezik i književnost (dvopredmetni)	20	20	0	0	40
5.	Talijanski jezik i književniost (dvopredmetni)	20	30	0	0	50
6.	Povijest (dvopredmetni)	20	20	0	0	40
7.	Povijest umjetnosti (dvopredmetni)	15	10	0	0	25
8.	Filozofija (dvopredmetni)	20	10	0	0	30
9.	Pedagogija (dvopredmetni)	15	15	0	0	30
	Stručni studiji:	20	20	0	0	40
1.	Studij predškolskog odgoja	20	20	0	0	40

Prijave za razredbeni postupak primaju se za prvi (srpanjski) razredbeni rok od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. od 8.00 do 12.00 sati , a za drugi (rujanski) razredbeni rok od 02. rujna do 04. rujna 2009. od 8.00 do 12.00 sati i to kako slijedi:
a) za jednopredmetni studij (Sociologija, Učiteljski studij i Studij predškolskog odgoja) prijave se

primaju u Velikoj dvorani (prvi međukat) u Teslinoj 12;
b) za dvopredmetne studije (Engleski jezik i književnost, Filozofija, Hrvatski jezik i književnost, Pedagogija, Povijest, Povijest umjetnosti, Talijanski jezik i književnost) prijave se primaju u Studentskoj službi u Radovanovoj 13.
Prijave za II. razredbeni rok primat će se samo za studije za koje ostane slobodnih mjesta nakon I. razredbenog roka.
Raspored razredbenih ispita u prvom (srpanjskom) razredbenom roku akademske godine 2009./2010.

DAN	STUDIJ	SAT
06. 07. 2009	Predškolski odgoj	8.00 h
06. 07. 2009.	Sociologija	11.00 h
07. 07. 2009.	Engleski jezik i književnost	8.00 h
07. 07. 2009.	Hrvatski jezik i književnost	11.00 h
07. 07. 2009.	Učiteljski studij	14.00 h
08. 07. 2009.	Filozofija	8.00 h
08. 07. 2009.	Talijanski jezik i književnost	11.00 h
08. 07. 2009.	Pedagogija	14.00 h
09. 07. 2009.	Povijest	8.00 h
09. 07. 2009.	Povijest umjetnosti	11.00 h

Razredbeni ispiti za sve dvopredmetne studije održat će se u Radovanovoj 13.
Razredbeni ispit za jednopredmetne studije održat će se u Teslinoj 12.
Razredbeni ispiti u II. (rujanskom) roku održat će se od 7. do 9. rujna 2009. samo ako ostane slobodnih mjesta za upis studenata u II. razredbenom roku, dok će se raspored razredbenih ispita objaviti na oglasnim pločama i Internet stranici Filozofskog fakulteta u Splitu nakon objave slobodnih mjesta.
Upisi u prvu godinu studija obavit će se za prvi (srpanjski) upisni rok od 13. srpnja do 17. srpnja 2009. i to:
-za jednopredmetne studije pristupnici iznad crte upisivat će se 13. srpnja 2009. od 10.30 do 12.00 sati i 14. srpnja 2009. od 8.00 do 12.00 sati (crta na rang-listi za redoviti studij povlači se ispod imena pristupnika čiji redni broj odgovara broju slobodnih mjesta za upis pristupnika uz potporu Ministarstva).
Pristupnici koji su stekli pravo upisa uz potporu Ministarstva, a ne upišu se u navedenim terminima, gube pravo upisa.
- za dvopredmetne studije svi kandidati dužni su pristupiti prozivci dana 13. srpnja 2009. godine u 8.00 sati i to prema rasporedu koji će biti objavljen na oglasnim pločama Fakulteta. Upis pristupnika koji su stekli pravo upisa na prozivci obavljat će se u sljedećim terminima: 13. srpnja 2009. do 15.00 sati te 14. i 15. srpnja 2009. od 8.00 do 12.00 sati. Pristupnici koji su stekli pravo upisa, a ne upišu se u navedenim terminima, gube pravo upisa.
-pristupnici ispod crte na jednopredmetnom studiju sociologije, integriranom preddiplomskom i diplomskom učiteljskom studiju i stručnom studiju predškolskog odgoja koji su prešli razredbeni prag upisivat će se na temelju prozivke koja će biti 15. srpnja 2009. u 14.00 sati u Teslinoj 12 i to u sljedećom terminima: 15. srpnja 2009. do 16.00 sati i 16. srpnja 2009. od 8.00 do 13.00 sati.
-ukoliko na dvopredmetnim studijima nakon prozivke i prvog upisa ostane slobodnih mjesta organizirat će se i druga prozivka dana 15. srpnja 2009.godine u 13.00 sati, na kojoj će se redom rema rang listi ponuditi kandidatima koji su na listi da se upišu na slobodna mjesta i to u sljedećim terminima: 15. srpnja 2009. do 16.00 sati i 16. srpnja 2009. od 8.00 do 13.00 sati.
-pristupnici koji se nisu upisali na visoko učilište prvog izbora mogu 20. i 21. srpnja 2009. od 8.00 do 12.00 sati predati potvrdu o položenom razredbenom ispitu na drugom visokom učilištu, radi mogućeg upisa na ovaj fakultet. Ovi pristupnici upisivat će se 22. srpnja 2009. od 8.00 do 12.00 sati.
Upisi u prvu godinu studija obavit će se za drugi (rujanski) upisni rok 10. i 11. rujna 2009. ukoliko ostane slobodnih mjesta nakon srpanjskog upisnog roka.
Dodatne informacije o studiju, razredbenom postupku i upisima, pristupnici mogu dobiti u Studentskoj službi (za dvopredmetne studije - Radovanova 13, tel. (021) 49 01 50 i za jednopredmetne studije i stručni studij - Teslina 12, tel. (021) 38 40 68) i na web stranici Fakulteta (http://www.ffst.hr).

GRADEVINSKO-ARHITEKTONSKI FAKULTET

Adresa: 21000 Split, Matice hrvatske 15, Telefon: 021/303-303, 303-375 studentska referada, 021/303-333 centrala, 021/465-117 telefaks, Internet: www.gradst.hr, e-pošta: referada@gradst.hr
Žiro račun: 2330003-110009382, Poziv na broj: 07 1001-19

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	110	25	5	0	140
1.	Gradevinarstvo	80	20	5	0	105
2.	Arhitektura	30	5	0	0	35
	Stručni studiji:	35	35	5	0	75
1.	Gradevinarstvo	35	35	5	0	75

1. PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ ARHITEKTURE
Prijava, razredbeni postupak i upis studenata u prvu godinu Preddiplomskog sveučilišnog studija arhitekture akademske godine 2009./2010. provest će se na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu u Splitu, Matice hrvatske 15.
Prijave se primaju u studentskoj referadi Fakulteta:
I. Ljetni upisni rok, 1. upisni krug: 29. i 30. lipnja 2009.
II. Jesenski upisni rok , 3. upisni krug: 02. rujna - 04. rujna 2009.
Termini održavanja razredbenog ispita:
I. upisni rok
06. srpnja 2009. u 9 sati (TEST 1)
06. srpnja 2009. u 17 sati (TEST 3)
07. srpnja 2009. u 9 sati (TEST 2)
07. srpnja 2009. u 11 sati (TEST 4)
II. upisni rok
08. rujna 2009. u 9 sati (TEST 1)
08. rujna 2009. u 17 sati (TEST 3)
09. rujna 2009. u 9 sati (TEST 2)
09. rujna 2009. u 11 sati (TEST 4)
Rang-lista pristupnika zajedno sa danom i satom upisa bit će objavljena na oglasnoj ploči i web-stranici Fakulteta www.gradst.hr.
Pristupnici koji se ne upišu prema objavljenom rasporedu u navedeni dan i sat gube pravo upisa, a to pravo stječe sljedeći pristupnik na rang-listi.
Žalbu na razredbeni postupak pristupnik može podnijeti u pisanom obliku u roku od 48 sati od objave rang-liste, dekanu Građevinsko-arhitektonskog fakulteta. Odgovor na žalbu pristupnik će dobiti u roku 24 sata od isteka roka za podnošenja žalbi.
Dodatne obavijesti mogu se dobiti u studentskoj referadi, tel. 021/303-303 i 303-375, na oglasnoj ploči Fakulteta, te na www.gradst.hr.
2. PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ GRADEVINARSTVA
Prijava, razredbeni postupak i upis studenata u prvu godinu Preddiplomskog sveučilišnog studija gradevinarstva akademske godine 2009./2010. provest će se na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu u Splitu, Matice hrvatske 15.
Prijave se primaju u studentskoj referadi Fakulteta:
I. Ljetni upisni rok 1. upisni krug: od 30. lipnja –03. srpnja 2009. (9-13 sati).
2. upisni krug: 20. i 21. srpnja 2009. (9-13 sati)
II. Jesenski upisni rok 3. upisni krug: 02. i 04. rujna 2009. (9-13 sati)
4. upisni krug: 14. rujna 2009. (9-13 sati)
U 1. i 3. upisnom krugu upisuju se studenti koji su stekli pravo upisa temeljem rang liste kandidata. U 2. i 4. upisnom krugu upisuju se samo oni studenti koji su stekli to pravo temeljem rang liste na nekom drugom tehničkom fakultetu i brojem ostvarenih bodova (minimalno 30) pri vrednovanja uspjeha srednjoškolskog obrazovanja.
Razredbeni ispit se polaže na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu, Sveučilište u Splitu, Matice hrvatske 15.
Termini održavanja razredbenog ispita:
I. Ljetni upisni rok 1. upisni krug: 9. srpnja 2009. u 10 sati
II. Jesenski upisni rok 3. upisni krug: 7. rujna 2009 u 10 sati
Upisi
1. upisni krug: rang-lista 11. srpnja 2009., upisi 16. srpnja 2009. (10 sati)
2. upisni krug: rang-lista 22. srpnja 2009., upisi 22. srpnja 2009. (10 sati)
3. upisni krug: rang-lista 9. rujna 2009., upisi 10. rujna 2009. (10 sati)
4. upisni krug: rang-lista 15. rujna 2009., upisi 15. rujna 2009. (10 sati)

Pristupnici koji se ne upišu prema objavljenom rasporedu u navedeni dan i sat gube pravo upisa, a to pravo stječe sljedeći pristupnik na rang-listi.

Žalbu na razredbeni postupak pristupnik može podnijeti u pisanom obliku u roku od 48 sati od objave rang liste, dekanu Građevinsko-arhitektonskog fakulteta. Odgovor na žalbu pristupnik će dobiti u roku 24 sata od isteka roka za podnošenja žalbi.

Dodatne obavijesti mogu se dobiti u studentskoj referadi, tel. 021/303-303 i 303-375, na oglasnoj ploči Fakulteta, te na www.gradst.hr.

3. STRUČNI STUDIJ GRAĐEVINARSTVA

Prijava, razredbeni postupak i upis studenata u prvu godinu Stručnog studija građevinarstva akademske godine 2009./2010. provest će se na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu u Splitu, Matice hrvatske 15.

Prijave se primaju u studentskoj referadi Fakulteta:

I Ljetni upisni rok

1. upisni krug: od 30. lipnja – 03. srpnja 2009. (9-13 sati)

2. upisni krug: 20. i 21. srpnja 2009. (9-13 sati)

II. Jesenski upisni rok

3. upisni krug: 02. - 04. rujna 2009. (9-13 sati)

4. upisni krug: 14. rujna 2009. (9-13 sati)

Svim pristupnicima koji su osvojili jedno od prva tri mjesta na državnim natjecanjima iz matematike ili fizike tijekom srednjoškolskog obrazovanja omogućen je direktan upis bez razredbenog ispita.

Razredbeni ispit se polaže na Građevinsko-arhitektonskom fakultetu, Sveučilište u Splitu, Matice hrvatske 15.

Termini održavanja razredbenog ispita:

I. Ljetni upisni rok 1. upisni krug: 9. srpnja 2009. u 10 sati

II. Jesenski upisni rok 3. upisni krug: 7. rujna 2009. u 10 sati

Upisi

1. upisni krug: rang-lista 11. srpnja 2009., upisi 17. srpnja 2009. (10 sati)

2. upisni krug: rang-lista 22. srpnja 2009., upisi 22. srpnja 2009. (10 sati)

3. upisni krug: rang-lista 9. rujna 2009., upisi 11. rujna 2009. (10 sati)

4. upisni krug: rang-lista 15. rujna 2009., upisi 15. rujna 2009. (10 sati)

Žalbu na razredbeni postupak pristupnik može podnijeti u pisanom obliku, u roku od 48 sati od objave rang-liste, dekanu Građevinsko-arhitektonskog fakulteta. Odgovor na žalbu pristupnik će dobiti u roku 24 sata od isteka roka za podnošenja žalbi.

Dodatne obavijesti mogu se dobiti u studentskoj referadi, tel. 021/303-303 i 303-375, na oglasnoj ploči Fakulteta, te na www.gradst.hr.

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

Adresa: Zrinsko-frankopanska 19, 21001 SPLIT, pp. 329, **Tel./fax.:** 021/386-144; **tel.:** 021/308-316; 308-317, **E-mail:** office@kbf-st.hr, **URL:** www.kbf-st.hr, **Broj žiro-računa:** 2360000-1101386150

		1.	2.	3.	4.	5.
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji:	30	5	5	0	40
1.	Filozofsko teološki studij	30	5	5	0	40
	Preddiplomski studiji:	25	5	5	0	35
1.	Teološko-katehetski studij	25	5	5	0	35

Prijavu za razredbeni postupak pristupnici predaju osobno u studentsku službu KBF-a.

Ljetni upisni rok – srpanj 2009.

- prijave za prvi upisni krug od 29. lipnja do 3. srpnja, od 9 do 14 sati,

- razredbeni ispit srijeda 8. srpnja, u 9 sati,

- upisi (prvi upisni krug) 13. srpnja, u 9 sati,

- prijave za drugi upisni krug 20. i 21. srpnja, od 9 do 14 sati,

- upisi (drugi upisni krug) 22. srpnja, u 9 sati.

Jesenski upisni rok – rujan 2009.

- prijave za treći upisni krug od 2. do 4. rujna, od 9 do 14 sati,

- razredbeni ispit utorak 9. rujna, u 9 sati,

- upisi (treći upisni krug) 10. rujna, u 9 sati,

- prijave za četvrti upisni krug 14. rujna, od 9 do 14 sati,

- upisi (četvrti upisni krug) 15. rujna, u 9 sati.

Prema ostvarenim bodovima određuje se mjesto pristupnika na rang-listi razredbenog postupka.

Sve druge podatke o razredbenom ispitu, popis literature za razredbeni ispit možete dobiti u tajništvu ili u studentskoj službi KBF-a u Splitu, svakoga radnog dana od 8 do 14 sati.

Osobe za kontakt: s. M. Maneta Mioč, tajnica, tel: 021 / 386-144; 308 - 317

s. Mariangela Majić, referent za studentska pitanja, tel: 021 / 308-316

KEMIJSKO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

Adresa: 21000 Split, Teslina 10/V, **Telefon:** 021/329-420, Fax: 021/329-461, **e-mail:** dekanat@ktf-split.h **URL:** <http://www.ktf-split.hr/>, **Žiro-račun:** 2330003-1100070918

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	145	35	7	0	187
1.	Kemijska tehnologija	90	15	1	0	106
2.	Kemija	30	5	1	0	36
3.*	Integrirani preddiplomski i diplomski studij Farmacija *	25	15	5	0	45
	Stručni studiji:	50	15	2	0	67
	Stručni studij kemijske tehnologije	50	15	2	0	67
1.	Smjer: Kemijska tehnologija i materijali	20	5	1	0	26
2.	Smjer: Prehrambena tehnologija	30	10	1	0	41

Prijave za razredbeni postupak:

I. Razredbeni rok – srpanj

Prijave za I. upisni krug primaju se od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. godine do 13:00 sati.

Prijave za II. upisni krug primaju se 20. i 21. srpnja 2009. do 13:00 sati.

II. Razredbeni rok – rujan

Prijave za III. upisni krug primaju se od 02. do 04. rujna 2009. godine do 13:00 sati.

Prijave za IV. upisni krug primaju se 14. rujna 2009. godine do 13:00 sati.

Razredbeni postupak za upis u I. godinu preddiplomskih studija kemijske tehnologije i kemije, te stručnog studija kemijske tehnologije provodi se bez razredbenog ispita, ali pristupnik treba ostvariti razredbeni prag temeljem uspjeha u srednjoj školi.

Razredbeni ispit za upis u I. godinu integriranog preddiplomskog i diplomskog studija farmacije se polaže iz matematike, biologije i kemije.

Objava rang liste pristupnika za I. upisni krug će biti 10. srpnja 2009. godine u 12:00 sati, a upisi će se vršiti od 13. do 17. srpnja 2009. godine do 12:00 sati.

Objava rang liste pristupnika za II. upisni krug će biti 22. srpnja 2009. godine u 09:00 sati, a upisi će se vršiti 22. srpnja 2009. godine do 12:00 sati.

Objava rang liste pristupnika za III. upisni krug će biti 09. rujna 2009. godine u 12:00 sati, a upisi će se vršiti 10. i 11. rujna 2009. godine do 12:00 sati.

Objava rang liste pristupnika za IV. upisni krug će biti 15. rujna 2009. godine u 09:00 sati, a upisi će se vršiti 15. rujna 2009. godine do 12:00 sati.

Sve informacije, obavijesti i pisani materijal mogu se dobiti u studentskoj službi Kemijsko-tehnološkog fakulteta u Splitu kao i na Internet stranicama <http://www.ktf-split.hr>

KINEZIOLOŠKI FAKULTET

Adresa: Teslina 6, Split, **Tel:** 021/302-440, tel. Studentske službe: 021/302-444, **Fax:** 021/385-399

e-mail: dekanat@kifst.hr, **e-mail:** upisi@kifst.hr, **URL:** <http://www.kifst.hr>

žiro račun: 2330003-1100399873; **poziv na broj:** JMBG

	1.	2.	3.	4.	5.
Preddiplomski studiji:	35	60	10	0	105
1. Kineziologija	35	60	10	0	105

Razredbeni rok – srpanjski

- Prijave za 1. upisni rok 01.07. do 06.07. do 12,00 sati

- Razredbeni ispit 07. i 08.07. u 08.00 sati

- Upisi od 14.07. do 17.07. do 12,00 sati

- prijave za 2. upisni rok 02. i 04. 09. do 12,00 sati

- Upisi 10.09. i 11.09. do 12,00 sati

Razredbeni rok – rujanski

- Prijave za 2. upisni rok 02. i 04. 09. do 12,00sati

- Razredbeni ispit od 07. do 09. 09.

- Upisi 10.09. i 11.09. do 12,00 sati

Razredbeni ispit – u srpanjskom roku

Prijave - od 01. 07. do 04. 07. do 12,00 sati

Razredbeni ispit – 07. i 09. 07. u 8,00 sati

Privremena lista – 09.07. do 10,00 sati

Žalbe – 10.07. do 10,00 sati, **Uvid u dokumentaciju** – 10.07. u 10,00 sati

Konačna lista – 11.07. do 12,00 sati, **Upisi** – do 17.07. do 12,00 sati

Čitanje ispod crte – 18.07. u 10,00 dati, **Upisi s liste čekanja** – 18.07. do 12,00 sati

Nakon 1. upisnog kruga upis pristupnika s drugih fakulteta vršit će se 22. srpnja do 12,00 sati.

Ako se razredbeni ispit polaže na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu, postignuti rezultati će se priznati pristupniku na Kineziološkom fakultetu u Splitu.

Detalnija objašnjenja o studiju Kineziologije te informacije o upisima možete pronaći na Web stranicama www.kifst.hr.

Sve informacije mogu se dobiti i u Studentskoj službi Fakulteta, telefonom 302-440 ili osobno, u zgradi fakulteta Teslina 6 od 10,00 do 13,00 sati.

MEDICINSKI FAKULTET

Adresa: 21000 Split, Šoltanska 2., **tel:** 021-557-918, 557-930, 557-931, **fax:** 021-557-895

Web stranica-<http://www.mefst.hr>, **office@**mefst.hr, **žiro-račun:** 2330003 - 1100071293

		1.	2.	3.	4.	5.
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji:	70	60	0	0	130
1.	Medicina	50	45	0	0	95
2.	Stomatologija	20	15	0	0	35
	Stručni studiji:	15	90	0	0	105
1.	Fizioterapija	5	20	0	0	25
2.	Sestrinstvo	10	50	0	0	60
3.	Radiološka tehnologija	0	20	0	0	20

Prijave za razredbeni ispit primat će se u Studentskoj referadi Medicinskog fakulteta u Splitu, Šoltanska 2, od 29.06. do 03.07.2009., u vremenu od 9 do 13 sati. Sve prijave uključujući i prijave podnesene poštom moraju prispjeti na Medicinski fakultet u Splitu do 13 sati 03.07.2009. Naknadne prijave neće se uvažavati.

Razredbeni ispitu I razredbenom roku:

- za stručne studije će se održati u utorak, 7. srpnja 2009. u 9 sati,

- za studij Medicine će se održati u četvrtak, 9. srpnja 2009. u 9 sati,

- za studij Stomatologije će se održati u subotu, 11. srpnja 2009. u 9 sati, a u II razredbenom roku u terminu od 07.09. do 09.09.2009.

Upis pristupnika koji su ostvarili pravo na upis na Medicinski fakultet Split obavit će za I upisni krug od 13.7.2009. do 17.07.2009. u vremenu od 10 do 13 sati a za II upisni krug 20. i 21.7.2009. u vremenu od 10 do 13 sati. Upis se provodi u Studentskoj referadi Medicinskog fakulteta u Splitu, Šoltanska 2. Postupak upisa bit će objavljen na oglasnoj ploči Medicinskog fakulteta Split.

Ako nakon 22.07.2009. ostane više upražnjenih mjesta, upis će se obaviti nakon održanog razredbenog ispita u drugom upisnom roku. Prijave za drugi upisni rok primaju se od 02.09. do 04.09.2009.

Upis će se obaviti od 10.09.2009. do 11.09.2009., u vremenu od 9 do 12 sati.

Stručni studij

Upis će se obaviti od 08.07.2009. do 17.07.2009., u vremenu od 9 do 13 sati. Ako ostane više upražnjenih mjesta nakon prvog upisnog roka, upis će se obaviti nakon održanog razredbenog ispita u drugom upisnom roku.

Prijave za drugi upisni rok primaju se od 02.09. do 04.09.2009. Upis će se obaviti od 10.09.2009. do 11.09.2009., u vremenu od 9 do 12 sati.

Detaljne upute o razredbenom postupku mogu se dobiti u Studentskoj referadi Medicinskog fakulteta u Splitu, Šoltanska 2. osobno ili na telefon 021-557-918 (za studij Medicine), 557-930 (za stručne studije) i 557-931 (za studij Stomatologija).

POMORSKI FAKULTET

Adresa: Zrinsko-Frankopanska 38, 21000 Split, **Telefon:** centrala 021/380-762, Studentska služba, lokal 14, **Fax:** 021/380-759, **URL:** <http://www.pfst.hr> **E-mail:** studentska.sluzba@pfst.hr, **Žiro-račun:** 2492008-1100057850

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	140	205	0	165	510
1.	Pomorska nautika	40	55	0	55	135
2.	Brodostrojarstvo	25	30	0	30	85
3.	Pomorske elektroničke i informatičke tehnologije	15	25	0	15	55
4.	Pomorski sustavi i procesi	15	15	0	5	35
5.	Pomorske tehnologije jahta i marina	25	45	0	35	105
6.	Pomorski menadžment	20	35	0	40	95
7.	Pomorska nautika	15	5	0	25	45

Svipristupnici za upis obvezni su prijaviti se za razredbeni postupak.

Prijave za razredbeni postupak primaju se:

LJETNI UPISNI ROK lipanj - srpanj 2009.

prijave za I. upisni krug od 29. lipnja do 3. srpnja

objava rang liste pristupnika nakon razredbenog postupka 8. srpnja

upisi (I. upisni krug) od 13. srpnja do 17. srpnja

(prema objavljenom rasporedu)

prijave za II. upisni krug 20. i 21. srpnja

upisi (II. upisni krug) 22. srpnja

JESENSKI UPISNI ROK rujna 2009.

prijave za III. upisni krug od 2. rujna do 4. rujna

razredbeni postupak od 7. rujna do 9. rujna

upisi (III. upisni krug) 10. i 11. rujna

prijave za IV. upisni krug 14. rujna

upisi (IV. upisni krug) 15. rujna

Razredbenog ispita nema.

Rezultati razredbenog postupka (privremena rang lista pristupnika) objavit će se na oglasnoj ploči i službenoj Internet stranici Fakulteta 8. srpnja (srijeda) u 12:00.

Žalbu na razredbeni postupak pristupnik može podnijeti dekanu Fakulteta u roku od 24 sata od objave rezultata.

Upisi pristupnika, nakon objave konačne rang liste u I. upisnom krugu, obavit će se

od 13. srpnja do 17. srpnja.

Raspored upisa bit će objavljen na službenoj Internet stranici Fakulteta i predstavlja sastavni dio

ovog Natječaja.

Pristupnik koji je ostvario pravo upisa, a ne upiše se do isteka termina za upis, gubi to pravo. Umjesto njega pravo upisa stječe sljedeći pristupnik s rang liste. Na taj način upisivat će se pristupnici dok se ne popuni broj objavljen u natječaju.

Detaljnije obavijesti o prijavama te upisu u I. godinu preddiplomskog i diplomskog studija objavljuju se na oglasnim pločama te Internet stranici Fakulteta i sastavni su dijelovi ovog Natječaja.

PRAVNI FAKULTET

Adresa: 21 000 Split, Domovinskog rata 8, HRVATSKA, **tel.:** Centrala: 021/393-555, Dekanat: 021/393-502, **Fax:** 021/393-597, **URL:** http://law.pravst.hr, **e-mail:** dekanat@pravst.hr, **Žiro-račun:** 2330003-1100030638.

		1.	2.	3.	4.	5.
	Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij:	120	150	5	200	475
1.	Pravni studij	120	150	5	200	475
	Stručni studij:	50	100	5	200	355
1.	Upravnopravni studij	50	100	5	200	355

Prijave za upis u ljetom ispitnom roku na Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava i Stručni upravni studij - primat će se od 29. lipnja do 3. srpnja 2009. godine.

Ako se u ljetnom upisnom roku ne upiše broj pristupnika koji je utvrđen Odlukom o upisu - prijave za jesenski upisni rok primat će se od 2. do 4. rujna 2009. godine.

Razredbeni ispit za INTEGRIRANI PREDDIPLOMSKI I DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ PRAVA održat će se u:

(1) ljetnom upisnom roku dana 7. srpnja 2009. godine u 9,00 sati i

(2) jesenskom ispitnom roku, ako se u ljetnom upisnom roku ne upiše broj pristupnika koji je utvrđen Odlukom o upisu, dana 8. rujna 2009. godine u 9,00 sati.

Rang lista za upis u ljetnom upisnom roku objavit će se 11. srpnja 2009. godine u 10,00 sati na oglasnoj ploči i web stranici Fakulteta. Upis pristupnika obavit će se prema ovom rasporedu:

-13. srpnja 2009. godine u 10,00 sati – redoviti studij (Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij i stručni upravni studij – uz potporu MZOŠ-a);

-15. srpnja 2009. godine u 10,00 sati – redoviti studij (Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij i stručni upravni studij – stuteni koji participiraju u troškovima studija);

-14. srpnja 2009. godine u 10,00 sati – izvanredni studij (Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij prava i stručni upravni studij).

Ukoliko Fakultet ne upiše broj studenata koji je utvrđen Odlukom o upisu na slobodna mjesta mogu se prijaviti pristupnici koji su u razredbenom postupku prešli razredbeni prag na jednom od pravnih fakulteta u Hrvatskoj i Fakultetu političke znanosti u Zagrebu.

Prijave za upis navedenih pristupnika u ljetnom upisnom roku primat će se 20. i 21. srpnja 2009. godine u vremenu od 10,00 do 13,00 sati, a upis pristupnika, koji to pravo steknu, obaviti će se 22. srpnja 2009. godine u 10,00 sati.

Ostale detaljnije obavijesti vezane za upis i studij pristupnici mogu dobiti na Fakultetu u Studenskoj referadi u sobi 26/I, na tel. (021) 393-572/571/570 i na web stranici Fakulteta.

PRIRODOSLOVNO MATEMATIČKI FAKULTET

Adresa: Teslina 12/III, Split, **Tel:** 021/385-133, tel. Studentske službe: 021/385-888, **fax:** 021/384-086 **e-mail:** dekanat@pmfst.hr, **e-mail:** upisi@pmfst.hr, **URL:** http://www.pmfst.hr **žiro račun:** 2330003-1100068831, **poziv na broj:** 02661114

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	240	43	8	0	291
1.	Biologija i kemija	35	5	0	0	40
2.	Matematika	35	5	0	0	40
3.	Matematika i informatika	35	5	0	0	40
4.	Matematika i fizika	15	5	2	0	22
5.	Fizika	30	5	0	0	35
6.	Fizika i informatika	15	5	2	0	22
7.	Inženjerska fizika, termodinamika i mehanika	15	3	2	0	20
8.	Informatika i tehnika	30	5	0	0	35
9.	Informatika	30	5	0	0	35

Prijave za razredbeni postupak

Razredbeni rok – srpanjski

- Prijave za 1. upisni rok od 29.06 do 03.07. do 12,00 sati

- Razredbeni ispit od 06.07. do 09.07.

- Upisi od 09.07. do 16.07. do 12,00 sati

- prijave za 2. upisni rok 20.07. do 12,00 sati

- Upisi 21.07. do 12,00 sati

Razredbeni rok – rujanski

- Prijave za 3. upisni rok 2. i 3. 09. do 12,00 sati

- Razredbeni ispit od 7. do 9. 09.

- Upisi 10.09. do 11.09. do 12,00 sati

- prijave za 4. upisni rok 14.09. do 12,00 sati

- Upisi 15.09. do 12,00 sati

Razredbeni ispit – u srpanjskom roku

Studijske grupe Razredbeni ispit	Studijske grupe Konačna lista
Biologija i kemija 6.07. u 9,00 sati	Biologija i kemija 8.07. do 12,00 sati
Informatika i tehnika 8.07. u 9,00 sati	Informatika i tehnika 10.07. do 12,00 sati
Matematika 7.07. u 9,00 sati	Matematika 9.07. do 12,00 sati
Matematika i informatika 7.07. u 9,00 sati	Matematika i informatika 9.07. do 12,00 sati
Informatika 7.07. u 9,00 sati	Informatika 9.07. do 12,00 sati
Fizika 9.07. u 9,00 sati	Fizika 13.07. do 12,00 sati
Fizika i informatika 9.07. u 9,00 sati	Fizika i informatika 13.07. do 12,00 sati
Matematika i fizika 9.07. u 9,00 sati	Matematika i fizika 13.07. do 12,00 sati
Inženjerska fizika 9.07. u 9,00 sati	Inženjerska fizika 13.07. do 12,00 sati

Upisi

Upisi pristupnika nakon 1. upisnog kruga vršit će se do 16. srpnja do 12,00 sati.

Ako se razredbeni ispit polaže na drugom srodnom fakultetu, postignuti rezultati će se priznati pristupniku na našem fakultetu. Listu fakulteta koji se priznaju za pojedinu studijsku grupu potražite na Web stranicama www.pmfst.hr

Detaljnija objašnjenja o programu studija za svaku studijsku grupu te informacije o upisima možete pronaći na Web stranicama www.pmfst.hr .

Sve informacije mogu se dobiti i u Studentskoj službi Fakulteta, telefonom 385-888 ili osobno, u Teslinoj 12/III od 10,00 do 12,00 sati.

UMJETNIČKA AKADEMIJA

Adresa: Tvrdava Gripe, Glagoljaška b.b., 21000 Split, **Tel:** 021/348-622, **Fax:** 021/348-620 **URL:** http://www.umas.hr, **E-mail:** office@umas.hr, **Žiro račun:** 2330003-1100090996

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	69	22	9	0	100
1.	Glazbena pedagogija	8	4	0	0	12
2.	Glazbena teorija	4	2	0	0	6
3.	Kompozicija	1	1	0	0	2
4.	Glasovir	2	1	0	0	3

5.	Violina	1	1	0	0	3
6.	Viola	2	1	1	0	4
7.	Violončelo	2	1	1	0	4
8.	Klarinet	1	1	0	0	2
9.	Flauta	2	0	1	0	3
10.	Gitara	2	1	1	0	4
11.	Solo pjevanje	2	1	0	0	4
12.	Dizajn vizualnih komunikacija	8	2	1	0	11
13.	Likovna kultura i likovna umjetnost	8	2	0	0	10
14.	Film i video	6	1	1	0	8
15.	Konzervacija-restauracija	8	0	0	0	8
16.	Slikarstvo	5	2	1	0	8
17.	Kiparstvo	5	1	1	0	7
18.	Gluma	6	2	0	0	8

Uvjeti upisa za svaki pojedini studij nalaze se na web stranici Umjetničke akademiji i na oglasnoj ploči na adresi Glagoljaška bb;

Prijave za razredbeni od 1. do 3. srpnja u vremenu od 10.00 do 12.00 u studentskoj referadi na adresi Glagoljaška bb (Tvrdava Gripe), predaja mapa 3. srpnja prema rasporedu kojeg ćemo objaviti na oglasnoj ploči Umjetničke akademije. Umjetnička akademija neće uzimati u obzir prijave i mape pristigle poštom.

Razredbeni ispit održat će se u periodu od 6. do 11. srpnja prema rasporedu koji će biti objavljen na oglasnoj ploči Umjetničke akademije;

Upisi: rang lista kandidata bit će objavljena u ponedjeljak 13. srpnja nakon sjednice Akademijskog vijeća. Upis kandidata koji su zadovoljili na razredbenom ispitu održat će se 13. i 14. srpnja od 10.00 do 12.00 u studentskoj referadi.

Sve dodatne informacije mogu se dobiti na Umjetničkoj akademiji koja je objavila informativne letke na svojim web stranicam www.umas.hr te putem maila referada@umas.hr.

SVEUČILIŠNI STUDIJSKI CENTAR ZA STUDIJE MORA

Adresa: Livanjska 5/III, 21000 Split, **Tel.** 021- 558-214, **Fax.** 021- 558-257, **e-mail** tihana@unist.hr **URL:**www.unist.hr/o-more/, **Žiro-račun:** 2330003-1100025103 poziv na broj 02 680

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	30	10	0	0	40
1.	Biologija i ekologija mora	15	5	0	0	20
2.	Morsko ribarstvo	15	5	0	0	20

LJETNI UPISNI ROK

Prijave za I. upisni krug se primaju od 30. lipnja do 02. srpnja 2009. godine do 12,00 sati;

Rang lista uspješnosti pristupnika će biti objavljena na oglasnoj ploči Centra, Split, Livanjska 5, 08. srpnja 2009. godine do 12,00 sati i na internet stranici Centra: http://www.unist.hr/o-more/;

Upisi za I. upisni krug će se obavljati od 13. do 17. srpnja 2009 godine do 12,00 sati;

Prijave za II. upisni krug se primaju 20. i 21. srpnja 2009. godine do 12,00 sati;

Upisi za II. upisni krug će se obavljati 22. srpnja 2009. godine do 12,00 sati.

JESENSKI UPISNI ROK

Prijave za III. upisni krug se primaju od 02. do 04. rujna 2009. godine do 12,00 sati;

Rang lista uspješnosti pristupnika će biti objavljena na oglasnoj ploči Centra, Split, Livanjska 5, 08. rujna 2009. godine do 12,00 sati i na internet stranici Centra: http://www.unist.hr/o-more/;

Upisi za III. upisni krug će se obavljati 10. rujna 2009 godine do 12,00 sati;

Prijave za IV. upisni krug se primaju 14. rujna 2009. godine do 12,00 sati;

Upisi za IV. upisni krug će se obavljati 15. rujna 2009. godine do 12,00 sati.

U I. i III. upisni krug upisuju se studenti koji su to pravo stekli razredbenim postupkom temeljem rang liste uspješnosti pristupnika, dok u II. i IV. upisni krug upisuju se studenti koji su to pravo stekli razredbenim postupkom temeljem rang liste uspješnosti prijavljenih pristupnika, ukoliko se na I, odnosno III upisnom krugu ne upiše dovoljni broj pristupnika.

SVEUČILIŠNI STUDIJ MEDITERANSKA POLJOPRIVREDA

Studentska referada i Tajništvo studija Institut za jadranske kulture i melioraciju krša - soba 119 **Adresa:** Put Duilova 11, Split; **tel.** 021/43.44.90; **fax.** 021 43.44.91; **e-mail:** office@medp.unist.hr)

		1.	2.	3.	4.	5.
	Preddiplomski studiji:	15	15	0	0	30
1.	Mediterska poljoprivreda	15	15	0	0	30

Prijave i termini za razredbeni postupak

razredbeni rok – srpanjski

Prijave se primaju od ponedjeljka, 29. lipnja do petka, 03. srpnja 2009.

Razredbeni ispit (srpanjski rok) u srijedu, 08. srpnja 2009. godine u 9 sati

Rezultati razredbenog ispita za I. razredbeni rok objavit će se u četvrtak, 09. srpnja 2009.

Upisi će se provoditi u ponedjeljak, 13. srpnja i u utorak, 14. srpnja 2009.

razredbeni rok – rujanski

Prijave se primaju od srijede, 26. kolovoza do petka, 28. kolovoza 2009.

Razredbeni ispit (rujanski rok) u srijedu, 02. rujna 2009. godine u 9 sati

Rezultati razredbenog ispita za II. razredbeni rok objavit će se u četvrtak, 03. rujna 2009.

Upisi će se provoditi u utorak, 8. rujna 2009.

Razredbeni ispit održat će se prema rasporedu koji će se objaviti na Oglasnoj ploči Tajništva studija, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša - soba 119 (adresa: Put Duilova 11, Split).

Sve detaljne podatke i obavijesti o studiju, upisu studenata i razredbenom postupku pristupnici mogu dobiti u Studentskoj referadi i na web stranicama http://www.medp.unist.hr/. Upute objavljene na Oglasnoj ploči Tajništva studija, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, sastavni su dijelovi ovog natječaja. Popis literature i ogledni primjerci ispitnih pitanja iz biologije, kemije i matematike nalaze se na web stranicama Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (http://www.agr.hr/).

SVEUČILIŠNI STUDIJSKI CENTAR ZA STRUČNE STUDIJE

Adresa: 21000 Split Kopilica 5, **Telefon:** Studentska služba (021) 346 886 **Fax:** (021) 346 886, **URL:** http://www.oss.unist.hr, **e-mail:** procelnik@oss.unist.hr **Žiro račun:** 2330003-1100025103 model 02, poziv na broj odobrenja 200

		1.	2.	3.	4.	5.
	Stručni studiji:	120	200	0	240	560
1.	Ekonomija - Računovodstvo i financije	20	40	0	60	120
2.	Ekonomija - Trgovinsko poslovanje	20	60	0	80	160
3.	Elektroenergetika	20	20	0	20	60
4.	Elektronika	20	20	0	20	60
5.	Informacijska tehnologija	20	40	0	40	100
6.	Konstruktorsko strojarstvo	20	20	0	20	60

Prijave za I. upisni krug zaprimat će se od 29. lipnja do 03. srpnja 2009. Upisi temeljem zaprimljenih prijava provest će se od 13. srpnja do 17. srpnja.

Prijave za II. upisni krug zaprimat će se 20. i 21. srpnja, a upisi temeljem zaprimljenih prijava 22. srpnja.

Ukoliko se nakon I. i II. upisnog kruga ne popune raspoloživa mjesta na studijima, raspisat će se III. upisni krug. Prijave za III. upisni krug zaprimat će se od 02. rujna do 04. rujna 2009., a upisi temeljem zaprimljenih prijava provesti će se 10. i 11. rujna. Prijave za eventualni IV. upisni krug zaprimat će se 14. rujna, a upisi 15. rujna. Za sve informacije zainteresirani se kandidati mogu obratiti u studentsku službu Centra, Kopilica 5/1 ili na telefon (021) 346 886.

Za kulturu dijaloga

Na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu začela se polemika o povijesti i statusu politologije u Hrvatskoj. Srž prijetora je razlika u pogledima na na povijest, sadašnjost i budućnost politologije i njene matične institucije, Fakulteta političkih znanosti. Zaiskrilo je na raspravi o knjizi Izlazak iz množine? – stanje hrvatske političke znanosti, Mirjana Kasapović i drugi, FPZ, Zagreb 2007. Profesorica je Kasapović, naime, u svojoj uvodnoj studiji ustvrdila da je politologija u nas bila i ostala “kolonizirana” od strane filozofije, prava, povijesti, sociologije, ekonomije... pa je kao najpreči zadatak vlastite znanosti ocijenila “povratak u jedninu”. A kao glavnu prepreku tom dolaženju k sebi politologije, imenovala je nekolicinu profesora starije generacije, vinovnika i čuvara navedene “kolonizacije”. No dvoje od tih starijih (Dag Strpić i Dragutin Lalović) oštro su se suprotstavili stavovima M. Kasapović. Nastojali su pokazati da je politologija kao samostalna znanost u svojoj “jedinini” odavno priznata, ali da je istovremeno ostala u neraskidivoj “dvojini” s cjelinom društvenih i humanističkih znanosti. Odričući tvrdnjama M. Kasapović znanstvenu utemeljenost i činjeničnu objektivnost, upozorili su da bi posljedice takvog revizionizma FPZ mogle srozati na rang političke škole. Znalci su očekivali ako već ne dijalog, a ono bar zaoštavanje argumenata u korist vlastitih teza. No profesorica Kasapović je dobro znala s kim ima posla pa se ni trenutka nije dala navući na teorijsku raspravu. Nego je “dvojac” proglasila statusno spornim i moralno-politički nepodobnim članovima fakultetske zajednice...

Temu smatramo nacionalno relevantnom: kad se očekivalo da će za rezultate svoga rada zainteresirati i druge, poput Sveučilišta u Splitu npr, FPZ se našao u poziciji koja prijeti autoritetu i politologije, i politologa, i Fakulteta samog. Nije trebalo dugo čekati da se najnižoj razini rasprave pridruže i oni koji meritum spora niti shvaćaju, niti ih zanima, poput I. Z. Čička.

Universitas se smatra pozvanim da pridoneše vraćanju ovako važne teme u obale akademske rasprave. Otvoreni svim mišljenjima koja to ime zaslužuju, u temu se uključujemo tekstom Davorina Žagara.

(dčm)

POLEMIKE O STATUSU POLITOLOGIJE

Kako shvaćamo političko?

Jesu li politolozi općehumanistički stručnjaci ili politički eksperti (tehničari /inženjeri moći)? Dvojbi jednostavno nema, niti ih može biti. Nisu niti jedno ni drugo zasebno, već i jedno i drugo istovremeno, interdisciplinarni politologijski znanstvenici i stručnjaci

Piše: **Davorin ŽAGAR***

Rasprava o “jedinini” ili “množini” svodi se na temeljno integralno pitanje - što je politologija? Pritom nailazimo na dvije vrste odgovora što se koncentriraju u dvije grupacije: grupacija tzv. jednine te grupacija tzv. dvojine (jedinine i množine političke znanosti zajedno) - iako se ovu drugu grupaciju nastoji, po mom sudu bezuspješno, prikazati kao zagovornike isključivo množine. Naime, prva grupacija – jednine – usmjerena je protiv onih koji politologiju navodno ne vide uopće kao samostalnu, već isključivo kao interdisciplinarno područje, i s toga nesposobnu da sama istražuje i donosi relevantne znanstvene sudove, te nužno koloniziranu. Smatram da je riječ o lažnoj optužbi. Naime, dvojba je li politologija samo interdisciplinarno područje, tek skup različitih disciplina (koja se svaka bavi političkim i osvjetljava ga iz različitih aspekata), ili je to pak samostalna znanost s jedinstvenim predmetom istraživanja, odavno je prevladana. Pobijedila je jednina, ali u svojoj dvojnosti (barem za sada). Jesmo li općehumanistički stručnjaci ili politički eksperti (tehničari/inženjeri moći)? Dvojbi jednostavno nema, niti ih može biti. Nismo niti jedno ni drugo zasebno, već smo i jedno i drugo istovremeno, interdisciplinarni politologijski znanstvenici i stručnjaci.

Što je politologija?

Politologija je jedina znanost o političkome i niti jedna druga znanost za svoj temeljni predmet istraživanja nema političko. Ona ne smije niti može biti tek interdisciplinarno područje. Politologija nije puka integrativna znanost u smislu sumiranja svih znanja o političkom iz raznih aspekata, njena primarna funkcija jest dolazak do novih znanja, i to na bazi vlastitih postignuća, ali - ključno za ovu raspravu - i na bazi postignuća iz ostalih društvenih i humanističkih znanosti. Pritom različite druge znanosti potpuno legitimno (i zahvalni smo im na tome kada to čine) postavljaju svoje osnovno područje bavljenja u odnos s političkim.

Pitanje svih pitanja jest sljedeće - kako shvaćamo političko? Možemo ga shvatiti (po mom sudu pogrešno) na politiku u užem smislu, sferu države i vlasti (institucija i sl.) ili na političko kao proces koji prožima sve sfere društvenog života.

Svođenje političkoga na politiku, samo na sferu vlasti i države, a onda i politologe na tehničare moći, znači takvo osiromašenje predmeta političke znanosti koje ne samo da je žalosno, nego je i vrlo opasno!

Opaka služavka moći?

Po tom bi shvaćanju samo politički akteri i procesi, institucije i usko političko djelovanje spadali u politologiju, a sve ono što spada u domenu politologije kao političkog i društvenog mišljenja i djelovanja, rješavanja krucijalnih društvenih problema bilo bi predmet drugih znanosti.

Time bi politologija bila svedena na ulogu opake služavke moći, odustajući i od same ambicije da sama postavlja ciljeve za uspostavljanje te moći kroz političko i društveno djelovanje. Ciljevi se na ovaj način određuju izvanjski, politologija ih sama očito ne može izvesti niti spoznati (kako smatraju pristalice jednine). Ciljevi politike, i politologije kao discipline političkoga, uvijek su vrijednosno obojeni, ne može ih odrediti znanost već filozofija. Već iz ovog prostog uvida vidljiva je zabluda pokušaja razračunavanja s filozofijom. Što je sloboda, pa ako hoćete i što je demokracija temeljna su

pitanja upravo filozofije! Apsolutno uže političko jest jezgro (core) politologije, ali ovako izdvojeno iz humanističkih i društvenih znanosti predstavlja apstrakciju. Bez svog socijetalnog konteksta upotrebljavanja ona postaje potpuno bezvrijedna, neznanstvena te instrumentalizirana od strane drugih disciplina. Politologija jest i mora biti dvostruko fokusirana i na poli-

Studentski zahtjevi: propuštena prilika

Iz perspektive rasprave “jedinine i množine” možemo razmatrati i problematiku studentskih prosvjeda i zahtjeva za besplatnim školovanjem. Prosvjed koji je krenuo s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, prerastao je nakratko u bunt, ako hoćete čak i revoluciju niza visokoobrazovnih institucija, u kojoj prosvjednici neodoljivo podsjećaju na neku vrst provedbe anarhističke ideje (barem na kratki rok).

Premda se prvi set zahtjeva ne doima relevantnim za našu temu, ne može ga se zaobići zbog neracionalnosti zahtjeva za “besplatnim” visokim obrazovanjem. Taj kontradiktorni zahtjev u svojoj je srži i racionalan i opravdan, ali način na koji je artikuliran nije racionalan. Problematično je “besplatno” i problematično je “za sve”. Prije svega treba razumjeti da se ne može govoriti o besplatnom obrazovanju. Ono se uvijek mora naplaćivati zbog notorne i očigledne činjenice da ono košta! Stoga se može govoriti samo o promjeni sustava naplaćivanja, koji bi prešao iz ruku roditelja studenata (ili studenata samih koji uz studij i rađe) u ruke države, ili u trećoj opciji, u ruke poslodavaca koji bi financirali svoju buduću radnu snagu. Drugi aspekt nelogičnosti odnosi se na činjenicu da visoko obrazovanje ne može biti besplatno za sve. Može biti besplatno samo za uspješne studente, pri čemu treba odrediti jasne kriterije uspješnosti.

Sasvim je pak druga stvar sustav nagrađivanja studenata: on smjera obliku studentskih stipendija, nekih oblika studentskih kredita i sl., pri čemu “besplatno” školovanje nužno prethodi sustavu nagrađivanja.

Drugi set zahtjeva usko se odnosi na našu raspravu. Naime, zahtjevi su upereni protiv sustava, «protiv Bolonje», ali u smislu uvjeta (prostora, kadra i sadržaja kolegija), no čini se da su neopravdano pali u drugi plan. Smatram da ih treba shvatiti kao zahtjeve uperene prema kvalitetnom obrazovanju, usmjerene prema vještinama, sposobnostima i kompetencijama za obavljanje određenog posla. No to pred nama otvara iznimno kompleksan i složen (ali ne i nerješiv) problem obrazovanja. Kako ga ustrojiti da što više ostvaruje ciljeve (koje ciljeve?). To je apsolutno ključno pitanje današnjice i znanosti općenito. Moja temeljna, zaključna teza jest da je FPZ «propustio priliku» da upravo izvede revoluciju “odozgo prema dolje” (koja za rezultat ne bi imala intelektualni diletantizam, a za pristaše, čast iznimkama, intelektualne izletnike). Međutim, o kvaliteti Bolonje, kao da nitko iz redova profesora nije želio progovoriti ovako radikalno. Trebao nam je netko drugi da nas aktivira, a bili bismo aktivirani od sebe samih, od strane vlastite discipline, koja je upravo začela pitanje kvalitete obrazovanja. Šteta što smo propustili priliku da pokrenemo lavinu i što će sve ovako završiti neuspješno/ili u najboljem slučaju mnogo manje od poluuspješnog!

tiku/političko i na društvo. Prihvativši jedninu dogodilo bi nam se da naprosto zanemarimo socijalni okvir u kojem politika djeluje, i na koja se ona u krajnjoj konzekvenci i odnosi. Bez političke filozofije, političke sociologije, javnog prava, političke ekonomije, političke antropologije, političke povijesti, ona postaje isprazna, ekskluzivistička, zatvorena. Ovakva minijatura političke znanosti nesposobna je da bi uopće bila znanstvena.

Upućeni na suradnju

Kao “jedinina”, politologija ne bi mogla registrirati, a kamoli rješavati krucijalne probleme današnjeg svijeta. U svojoj misiji prirodno smo stoga upućeni na suradnju s drugim društvenim i humanističkim znanostima u cjelini. Primjerice, akutni problem našega društva predstavlja izazov izlaska iz krize koja nije prije svega ekonomska jer je prouzročena pretežno političkim i inim, a ne ekonomskim faktorima. U jedinini, najprije ne bismo ni registrirali da je uopće riječ o neekonomskim (a primarno političkim faktorima), a kamoli da bi kontekstualno razumjeli vezu političkih i ekonomskih faktora. Kad bismo živjeli u izoliranosti, ne bismo mogli rješavati najveće probleme svojega društva. Ne samo zato što ne bismo bili dorasli, nego jer ih uopće ne bismo opazili, a i kad bismo ih opazili, neznanstveno bi, neisinerijski, pokušavali jednosmjerno naći neke odgovore, nepovezane u cjelinu društvene znanosti. Stoga smo definicijski povezani s drugim sektorima. Štoviše, politologija, kao uostalom i svaka druga društvena znanost, sama predstavlja vezu različitih sektora. Slikovito, mogao bih ponuditi “političko” kao veo koji drži te sektore na okupu, koji ih upućuje na suradnju.

Spoznaja spoznaje

Sasvim zaključno, u svojoj dvojini znanost o politici pozvana je da sudjeluje u rješenju krucijalnih problema moderne države i društva, time je odgovornost sviju nas, a posebno studenata uzdignuta do najviše moguće točke. Paralelno s tim trebala bi biti i naša očekivanja. Međutim, suština problema je što priprema za tako važnu profesiju i iznimna odgovornost nije popraćena visokim očekivanjima kako studenata tako ni profesora. Ta kultura očekivanja u nas očito nije razvijena jer se ni sami kao da ne možemo dogovoriti oko temeljnog predmeta i usmjerenosti naše znanosti u cjelini drugih prvenstveno društvenih i humanističkih pa onda i prirodnih znanosti. Razvijanjem svijesti što se od nas očekuje (a to su po svemu sudeći najviša očekivanja, i odgovornost), svijesti o znanju, i važnosti znanja koje je dano u sustavima koji nisu zatvoreni u strogom smislu, koji su upućeni na međusobne veze, stvaramo društvo znanja, sudjelujemo u samoj njegovoj izgradnji. Djela, a ne riječi!

Nije dovoljno smatrati da je student «stvoren» samo da uči, treba izgraditi potrebu za učenjem, potrebu iz naših očekivanja. Trebamo stvoriti akademskog građanina, intelektualca, koji zna da znanje nije dano u nekim istinama već da je ono dano u alternativama, i vezama sa ostalim znanjima. Spoznaja spoznaje time postaje ključan zadatak oba pola u obrazovnom procesu. Zabluda su svugdje oko nas, međutim posebno naš fakultet mora i može razvijati mogućnosti i puteve kritičkog, analitičkog mišljenja i vještine komunikacije. Čak i u dvojini, bez poznavanja temeljnih epistemoloških, metodoloških, pedagoških i inih pojmova, možemo pasti u zabludu, i vjerovati u nepogrešivost spoznaje. Na taj način možemo instrumentalizirati obrazovanje i političku znanost i suziti njenu funkciju, a znanje poimati tehnokratski, a ne humanistički.

I stoga je legitimno željeti kraljevsku politologiju, sa svom odgovornošću koju u sinergiji s drugim znanostima ona obuhvaća.

**student politologije Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu*

Razgraničenja

Tri su nas nezaobilazna razloga navela na temu razgraničenja na Jadranu. Prvi je principijelni značaj i aktualnost razgraničenja sa Slovenijom. Drugi su dva iznimna udžbenika nastavnika Pravnoga fakulteta u Splitu - Vesne Barić Punde i Davorina Rudolfa mladeg: Pravo mora (dokumenti, mišljenja znanstvenika, komentari) i Rješavanje sporova u međunarodnom pravu mora (dokumenti, sudska praksa, mišljenja znanstvenika, komentari). Treći, ponajvažniji razlog je naše uvjerenje da je u slučaju razgraničenja na Jadranu hrvatska akademska zajednica tako temeljito obavila svoju znanstvenu, pedagošku i nacionalnu zadaću, da je Universitas to odmah morao staviti na barjak kao primjer svima drugima: i drugim članovima akademske zajednice, i ostalim elitama hrvatskoga društva, i Europe – kako onima koji nas moraju ocjenjivati, tako i onima koji nas pokušavaju ucjenjivati. U međunarodnom pravu, osobito u međunarodnom pravu mora, imamo sve: međunarodno priznate, znanstveno produktivne, pedagoški zauzete i nacionalno odgovorne pojedince svih generacija, imamo knjige naših autora koje se koriste i drugdje, imamo institucije ravne svjetskima, a koje u našem dijelu svijeta vidno prednjače. Nije nevažno ni što u svemu tome posebna uloga pripada Pravnom fakultetu u Splitu, i njegovu poslijediplomskom znanstvenom studiju Pomorskog prava i Prava mora. (tn)

Piše Davorin RUDOLF mladi*

Hrvatska je zemlja tradicionalno orijentirana na more, s dugom i razvedenom obalom, s pomorstvom tisućljetne tradicije i gospodarstvom velikim dijelom vezanim uz Jadran. Najvrjedniji resurs te države, iza ljudskoga, jest Jadransko more. Je li današnje vrijeme, koje smatramo civiliziranim, lišeno opasnosti i otimačina među državama radi korištenja toga morskog prostora i ostvarivanja vlasti nad njim? Upotrebe oružane sile više neće biti, ali šikaniranja i nekorektnoga odnosa među državama oslonjenoga na političku ili gospodarsku moć, kao i među ljudima, ima.

Hrvatska je u sporovima o morskim granicama sa svim susjednim obalnim državama, osamostaljenim prilikom raspada bivše SFRJ. Jasnih, “državnih” granica na moru među bivšim jugoslavenskim republikama nije bilo: suverenitet, najvišu vlast, ostvarivala je federacija. Nastankom novih, suverenih država, prilike i odnosi su se izmijenili. Stupilo je na snagu međunarodno pravo, novostvorene države su stekle pravo na međunarodne granice pa morske prostore među njima valja razgraničiti. O tome kako to učiniti, postoje pravna pravila i bogata, gotovo ujednačena praksa. Političkim, volontarističkim, odnosno nepravanim načinom određivanja granica, ne poštuje se civilizacijski doseg – pravo, koje jamči ravnopravnost strana i najpravičnije rješenje lišeno utjecaja odnosa moći.

Utjecaj odnosa moći je uzrok većine sporova vezanim uz razgraničenja. Isudbina već pomalo zaboravljenoga hrvatskoga ZERP-a ukazuje na povijesni problem presudnoga utjecaja toga dominantnog faktora – moći – u međunarodnim odnosima. Zauzdati se može jedino primjenom općeprihvaćenih međunarodnopravnih pravila.

Povijesno-pravni aspekt graničnih sporova

U povijesnom proučavanju hrvatskih morskih granica i odnosa na Jadranskome moru, od dolaska Hrvata na Jadran, istraživač nailazi na teškoće koje najviše obeshrabruju

Zlodusi s ruba Balkana

U sporu sa Slovenijom Hrvatska danas daje skroman ali, obzirom na svoju veličinu, zapažen doprinos civiliziranosti i pravnoj urednosti Europe: inzistira na temeljnim načelima na kojima počiva Europska unija – idealu vladavine prava

– nedostatak podataka i dokumenata. Iz ranoga razdoblja hrvatske prisutnosti na obalama Jadranskoga mora, prvih kneževina i hrvatskoga kraljevstva, nema pouzdanih i jasnih vrela o morskim granicama ili o morskom razgraničenju.

U drevnom povijesnom razdoblju je dominirala sila, a ne pravo.

Prve prepoznatljive i relativno poštivane morske granice u Jadranu nastale su deklinacijom Venecije i usponom Austrije krajem 18. i početkom 19. stoljeća.

Danas najviše zaokupljaju pitanja vezana uz utvrđivanje morskih granica i morsko razgraničenje Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom.

Intrigira i pitanje pune primjene gospodarskoga pojasa (ZERP-a), eventualno proglašenje vanjskoga pojasa i utvrđivanje granica tih prostora, uključujući razgraničenje gospodarskoga pojasa s Italijom i Crnom Gorom.

Nastali problemi su breme povijesnoga naslijeđa, a aktualna vlast nosi odgovornost za njihovo rješavanje na principijelnoj osnovi – prije svega pravnoj.

Zaštićeni ekološko-ribolovni pojas

Otac znanosti međunarodnoga prava, Nizozemac Hugo Grotius (1583.-1618.), humanist, filozof, pjesnik i pravnik, pripadnik škole prirodnoga prava, prvi je izložio revolucionarno načelo *slobode mora*, tj. slobodnu upotrebu mora (plovidbu) i slobodno iskorištavanje živih bogatstava mora i morskoga dna (ribolov, skupljanje školjki) za sve države. U Grotiusovo vrijeme se smatralo da su riblja bogatstva neiscrpnna, pa more, kao zrak ili sunčeva svjetlost, pripada svima.

Zanimljivo je da je Grotiusov najljući oponent, Englez John Selden, ostao u pravnoj povijesti zabilježen kao gubitnik, onaj koji je izuzetno

vješto branio jednu lošu stvar. Loša stvar je, smatralo se, širenje vlasti država na more.

Povijesno gledano, pobjeda je na kraju zapravo pripala Seldenu, jer su se u protekla četiri stoljeća, posebice u modernim vremenima, prilike na svjetskim morima radikalno izmijenile.

Državama s jakim pomorskim flotama odgovarala su što šira morska prostranstva pod slobodnim pravnim režimom iskorištavanja, jer su se obavljajući ribolov nesmetano mogli primaknuti tuđim obalama, a pri vojnim upotrebama mora demonstrirati silu. Nasuprot tome, danas je širenje vlasti država na udaljenija morska područja (do granice od dvjesto milja daleko od obale) prvenstveno prinos ograničenju ribolova i zaštiti okoliša, jer se stranim flotama (koje uobičajeno obavljaju intenzivan i nekontroliran ribolov) ograničava pristup ribolovnim područjima u kojima tradicionalno ribare domaći ribari. U gospodarskim pojasiima je, tako, isključivo pravo korištenja ribljih bogatstava pridržano ribarima obalne države.

Upravo je zabrinutost za ozbiljno devastirana riblja bogatstva u morskim područjima istočnoga Jadrana pokrenula hrvatsku znanost, javnost i politiku na proglašenje gospodarskoga pojasa. U svijetu ga je do sada proglasilo više od stotinu trideset država, jednostrano, zakonima, jer se jedino tako i može proglasiti. Tako je postupila i Hrvatska.

Kritika jednostranog donošenja akta o proglašenju ZERP-a (tako je u nas nazvan “gospodarski pojas”) uslijedila je upravo od onih koji u Jadranu obavljaju prekomjerman ribolov. Prosvjedovala je najprije Italija, premda je ta država i sama jednostrano donijela pravne akte kojima je proširila vlast na područja izvan teritorijalnoga mora, potom - najglasnije - Slovenija, koja je nacionalnim pravnim aktima proglasila slovensko ribolovno more (slovenski gospodarski pojas) i podmorje u području nedvojbeno hr-

vatskoga teritorijalnoga mora i gospodarskoga pojasa (ZERP-a). Javila se i Europske unija, ali s kritikama samo prema Hrvatskoj, jer je Bruxelles zaštitio interese država članica EU. Nažalost, interes je još uvijek najjači pokretač međunarodnih odnosa.

Zbog primarnoga strateškog interesa Republike Hrvatske - uclanjenja u Europsku uniju, i pritiska susjednih država, suspendirana je primjena režima ZERP-a prema ribarima iz država članica EU. U ZERP-u Republike Hrvatske danas nesmetano love ribari država članica Europske unije, naravno i Italije, i obavljaju prekomjerman ribolov.

Smatralo se da će odreknućem od neporecivoga pripadajućeg prava na ZERP Hrvatskoj biti otvoren nesmetan i pravocrtan ulazak u Europsku uniju, ali nije bilo tako.

Razgraničenja morskih prostora sa susjednim državama

Slovenija je, da bi ostvarila svoje teritorijalne pretenzije na moru, jednostrano blokirala pregovore Hrvatske s EU pod izgovorom da je internim aktima prejudicirana hrvatsko-slovenska granica. Ta tvrdnja ne stoji jer su na dan stjecanja samostalnosti, 25. lipnja 1991., Hrvatska i Slovenija izričito izjavile da priznaju naslijeđene granice. Ne može se prejudicirati nešto što je naslijeđeno i zatečeno.

Maksimalistički zahtjevi ujedinjene slovenske političke elite u pogledu razgraničenja s Hrvatskom oslanjaju se na nepotpisani i neratificirani nacrt sporazuma Račan-Drnovšek iz 2001., koji pravno ne obvezuje. Tzv. “pravo na izlazak na otvoreno more” je u međunarodnome pravu nepoznato, a u slovenskoj interpretaciji znači izravan teritorijalni dodir Slovenije, tj. slovenskoga teritorijalnoga mora s otvorenim morem stjecanjem područja Hrvatske (hrvatskoga teritorijalnoga mora). Prema tim zamislima, slovensko teritorijalno more bi bilo šire od 12 nm, što nije dopušteno međunarodnim pravom. Hrvatska, vjerujući u pravne argumente, ustrajava na poštivanju međunarodnoga prava i spremna je spor sa Slovenijom povjeriti bilo kome nepristranom međunarodnom pravosuđnom tijelu, prije svega Međunarodnome sudu pravde u Haagu.

Piše Zvonko GRŽETIĆ *

Hrvatski hidrografski institut (HHI) je znanstveno stručna institucija koja će u bliskoj budućnosti zauzeti još značajnije mjesto jer će postati ključna poveznica aktera vezanih za more s jedne strane, te domaće i stranih administracija s druge strane. Veze između izvršitelja poslova (državnih i privatnih kompanija) i ministarstava tek se usklađuju. Samo Ministarstvo po svojoj funkciji ne može popuniti mnoge praktične aspekte pristupa raznim problemima na moru. Razlozi nisu samo u kadru, već i u potrebi primjene raznih ekspertiza i korištenja originalnih znanstveno obrađenih podloga, karata i podataka. Među stepenica koju u ovom trenutku često popunjava HHI su neki aspekti sigurnosti plovidbe, nautičkog turizma, upravljanja otočnim projektima itd.

Jadran i naša hidrografija

Obavezu razvoja hidrografske djelatnosti ima svaka pomorska zemlja što Hrvatska zasigurno jeste. Djelatnost HHI je održavanje i praćenje baze službenih podataka o moru iz područja navigacije, hidrografije, kartografije, geologije, geofizike, oceanologije, te ustrojavanje i vođenje pomorskog katastra, opisivanje i ucrtavanje geodetski određene granice suvereniteta Republike Hrvatske na moru, te predstavljanje Republike Hrvatske u međunarodnim organizacijama.

Samo uz velike napore i koordinirane akcije država koje ga omeđuju Jadran će ostati sačuvan za buduće generacije. Kao poluotvoreno more, odnosno duboko uvučeni zaljev Sre-

Hrvatski hidrografski institut pojavljuje se u razgraničenjima ribarskih područja, područjima plovidbe, ali i razgraničenjima lokalnih samouprava, kao stručno tijelo koje s ekspertnog stanovišta kartografije dovršava posao koji su pripremili pravnici, povjesničari i drugi znalci specifičnog i često kompleksnog problema koji nastaje u pokušaju razgraničavanja nadležnosti ili suvereniteta

dozemnog mora, Jadran po svojim geografsko-oceanografskim obilježjima spada u ekološki vrlo osjetljivo područje. Osjetljivim ga čini i geopolitni položaj s vrlo frekventnim prometom svih vrsta brodova različitih veličina i vrste tereta. Posljednjih nekoliko godina osim značajnog prometa teretnih brodova, luke i otoci u Jadranu postale su svjetski poznata turistička odredišta za velike put-

ničke brodove. Značajan doprinos u ukupnom pomorskom prometu čini i posebna skupina plovila, tzv. flota brodova i brodica za razonodu. Statistički podaci pokazuju trend stalnog povećanja ukupnog prometa svih vrsta plovila, roba i putnika. Ovakvi pokazatelji ukazuju na potrebu uspostavljanja i jačanja suradnje između zemalja čije obale oplakuje Jadransko more radi donošenja propisa ko-

jima se regulira plovidba i štiti more od onečišćenja. Uloga Hrvatskog hidrografskog instituta u mnogim poslovima vezanim za Jadran posebno je važna jer većinu poslova provodi na moru, prikuplja različite podatke o prostoru i sve to zajedno producira kroz karte, peljare i druge obvezne dokumente za plovidbu brodova.

Upravo iz ovakve djelatnosti HHI proizišao je službeni stav svih važnih tijela međunarodne pomorske zajednice da se hidrografske službe ovlašćuju za održavanje, ucrtavanje i tumačenje i državnih granica na moru. Jedno od značajnih područja rada Hrvatskog hidrografskog instituta od osnutka 1929 g. u Splitu do danas područje praktičnog kartografskog ucrtavanja granica na moru. Pošto smo bili država u stvaranju, i posao prikazivanja svih situacija vezanih

Pravo i politika bez hidrografije ne mogu

Između Hrvatske i Crne Gore je protokolom iz 2002. uspostavljena privremena granica na kopnu i na moru. Protokol je načinjen loše, na štetu Hrvatske. Obveze nisu recipročne. Ne spominje se suverenost Hrvatske nad Prevlakom i Konavlima, pri razgraničenju na moru nije poštovana crta sredine, pa je razgraničenjem privremeno prepušteno Crnoj Gori područje mora od 427 km² (do granice podmorja s Italijom), u hrvatskome moru uz obalu Prevlake uređuju i crnogorski policajci, demilitarizacija je nesrazmjerna. Zbog toga će konačnu granicu, čini se, utvrditi Međunarodni sud pravde u Haagu. O tome su se suglasili premijeri dvaju država.

Ugovorom o državnoj granici između Hrvatske i Bosne i Hercegovine iz 1999. razgraničeni su i morski prostori dvaju država. Ugovor se međunarodnopravno valjano primjenjuje od trenutka potpisivanja, ali ga Hrvatski sabor još nije ratificirao pa nije na snazi. Na nesreću, u Malostonskome zaljevu granica se ne poklapa s granicama nekadašnjih republika - članica bivše jugoslavenske federacije. Bosni i Hercegovini su pripali vrh poluotoka Klek i otočići Mali i Veliki Školj koji su u vrijeme SFRJ pripadali Hrvatskoj. Previdom hrvatskih pregovarača prekršeno je načelo o poštivanju naslijeđenih (bivših međurepubličkih) granica (poznato pod stručnim nazivom *uti possidetis*). To načelo jest dispozitivno (može se mijenjati), ali glede prostora bivše SFRJ njegovo napuštanje čini presedan. U slučaju rješavanja spora pred međunarodnim pravosudnim tijelom, primjenjujući međunarodno pravo i poštujući dosadašnju sudsku praksu, sudsko/arbitražno tijelo bi gotovo sigurno presudnom držalo činjenicu da su ugovor potpisali predsjednici dviju država (!) i potvrdilo bi dogovorenu granicu. U međunarodnim odnosima se smatra da država zna što sve obuhvaća njezin teritorij. Hrvatskoj se tako pruža izbor između dva loša rješenja: ratificirati ugovor i potvrditi teritorijalni ustupak ili izaći pred Međunarodni sud u Haagu i blamirati se.

Specifičnosti razgraničenja sa Slovenijom

Slovenija je država koja je prva priznala Hrvatsku, sutradan nakon proglašenja neovisnosti 25. lipnja 1991. Bili su započeli pregovori o razgraničenju, a već 1993. slovenski "Državni zbor" je usvojio stavove da

morski prostor unutar Piranskoga zaljeva (Savudrijske vale) u cijelosti pripada Sloveniji, te da granicu na moru izvan zaljeva treba povući tako da teritorijalno more Slovenije dobije fizički dodir s otvorenim morem.

Nema zaljeva na svijetu, gdje obale pripadaju dvjema državama, da morski prostor pripada samo jednoj od njih. More je pripadak kopna, i tko ima suverenitet na kopnu, ima ga nad morem. Tako i Hrvatskoj pripada dio morskoga prostora u Savudrijskoj vali.

U interpretaciji dogovora o poštivanju granica zatečenih na dan osamostaljenja u Sloveniji tvrde kako im pripadaju prava naslijeđena iz bivše SFRJ, kada su, kako smatraju, imali "dodir s otvorenim morem".

Nije Slovenija jedina država koja, zbog geografskih okolnosti, ne može imati fizički dodir teritorijalnoga mora s otvorenim morem. Tako i Irak ne može imati dodir s otvorenim morem Arapskoga mora, izraelsko teritorijalno more je zatvoreno teritorijalnim morima Egipta i Saudijske Arabije. U međunarodnom pravu su interesi tih država, i svih drugih, zaštićeni institutom "neškodljivoga prolaska": strani brodovi mogu nesmetano ploviti teritorijalnim morima drugih država bez najave i odobrenja. Uvjet je da ne diraju u mir, red i sigurnost (upušteno, ribarice ne smiju loviti ribu, a ratni brodovi prijetiti oružjem). Tako i Hrvatska stranim brodovima ne smije sprječavati plovidbu u svojem teritorijalnom moru, o čemu do sada nije bilo sporova.

Specifičnost uzroka spora o razgraničenju morskih prostora Hrvatske i Slovenije, zahtjev za dodir s otvorenim morem, je zato, u suštini, iracionalnost.

Kada bi Slovenija imala "izlaz na otvoreno more", Hrvatska bi bila oštećena za preko 160 km² mora i podmorja, računajući od "crte sredine" (za ilustraciju, površina Dugog otoka je 144 km²). Za odstupanje od "crte sredine" se u Hrvatskoj ne vide razlozi: Savudrijska vala je prost zaljev, bez plućina, plovidbenih putova, naftnih nalazišta, hridi i dr. (što bi opravdalo odstupanje od te crte).

"Pravičnost", na temelju koje u Sloveniji žele riješiti spor o morskoj granici s Hrvatskom, je tzv. pravičnost *contra legem*, usuprot pravu – odlučivanje po slobodnom nahođenju suca (arbitra), nevezanog uz pravna pravila.

Međunarodni sud (jedan od glavnih organa Ujedinjenih naroda, koji ima najveće iskustvo u rješavanju

ovakvih sporova), na kojega se poziva Hrvatska i koji bi najkvalitetnije mogao rješavati spor, nije nikada rješavao na temelju načela pravičnosti. Uvijek je primjenjivao pravo.

Slovenija je 2005. eklatantno iskazala teritorijalne pretenzije prema Hrvatskoj donijevši spomenute zakone o zaštićenoj ekološkoj zoni i epikontinentskom pojasu, a 2006. uredbu o ribolovnom moru pod pretpostavkom da već ima "dodir s otvorenim morem".

Tome nije kraj.

Slovenija drži spornim i dijelove kopnenoga teritorija uz slovensko-hrvatsku granicu, zato (kako je napisano u "Beloj knjizi") što su ta područja "na temelju nedavne nepravedne podjele (godine 1945., op. a.) pripala Hrvatskoj". Svjesno se napušta temeljno načelo o poštivanju granica zatečenih 1991.

Čitatelj će, nakon svega, pomisliti kako se radi o "podijeljenoj odgovornosti" za nastali spor zbog hrvatske tvrdoće u stajalištima. Hrvatski pregovarači su slovenskima nudili mnogobrojne ustupke: među ostalim odstupanje od "crte sredine", da se Savudrijska vala podijeli nesrazmjerno - u korist Slovenije, da slovenski ribari smiju ribariti u visini polovice Istre (o ovom posljednjem je postignut i međudržavni ugovor). Stalna popuštanja su u Sloveniji shvaćena kao slabost Hrvatske, pa su se zahtjevi sve više radikalizirali.

Na rubovima Balkana se opet rodio iracionalni nacionalizam. Manifestira se u obliku teritorijalnih pretenzija. Kako sjašiti s "tigra nacionalizma", kako vratiti duha u bocu?

Ustrajanje na poštivanju međunarodnoga prava koristi državama u politički inferiornom položaju, jer je pravo jednako za sve, bez obzira na moć. Valja na tome ustrajati uvijek i ponašati se principijelno, a ne od slučaja do slučaja, različito s obzirom na vlastite interese ili politički (vojni, gospodarski) utjecaj i snagu druge strane u sporu. Glede spora sa Slovenijom, u ovom trenutku povijesti Hrvatska daje skroman, ali s obzirom na svoj utjecaj zapažen doprinos Europi, njenoj civiliziranosti i pravnoj urednosti: inzistira na temeljnim načelima na kojima počiva Europska unija – idealu vladavine prava, koji uključuje, naravno, i međunarodno pravo. Od Europe smo o tom idealu učili. Je li učenik nadmašio učitelja?

**docent na Katedri za međunarodno javno pravo Pravnog fakulteta u Splitu*

Vrijednost Rhenove zadnje inicijative

Pretpostavka da sudske i arbitražne institucije i postupci služe stvati mira u zajednici naroda utemeljena je na ideji da će spor biti depolitiziran, te da će o njemu biti odlučeno na temelju objektivnih pravnih normi valjanih za sve slučajeve istoga tipa te da sudac neće imati interesa za ishod spora, tj. da će biti nepristran

H. Mosler

Piše Vesna BARIĆ PUNDA*

Činilo se da bi posljednja inicijativa Ollija Rehna za rješavanje graničnog problema Hrvatske i Slovenije, predstavljena zainteresiranim stranama 22. travnja ove godine, mogla biti konačan prijedlog koji vodi pravnom rješenju spora. Bio je to odmak od političkog rješavanja granice između dviju država, jer granicu ne bi crtali političari, te potvrda stajališta Europske unije da neriješeni bilateralni sporovi, uključujući granična pitanja, nisu u nadležnosti Unije (istaknuto u pismu Javier Solane, visokog predstavnika EU-a ministrici vanjskih poslova Kolindi Grabar Kitarović od 29. rujna 2006.). Međutim, ni tim prijedlogom još uvijek ne bi bile otklonjene i sve sumnje u postojanje tzv. dvostrukih standarda, jednih kada su u pitanju države članice EU, i onih drugih, koji vrijede za nečlanice. Prisjetimo se, Slovenija je postala članica EU s neriješenim graničnim pitanjem s Hrvatskom (u pregovaračkom postupku sa Slovenijom EU nije uopće zalazila u granični spor). Hrvatskoj su zbog istog spora dovedeni u pitanje i blokirani pregovori o članstvu u Uniji, iako je poznato da su neriješena granična pitanja (ima ih gotovo dvadesetak) između država članica EU, te između njih i država nečlanica, europska realnost danas (primjerice između Španjolske i Maroka, Grčke i Turske, Cipra i Turske, Poljske i Danske, Portugala i Španjolske....).

Pomirbeno rješenje

U ovoj posljednjoj Rehnovoj ponudi predlaže se iznošenje spora pred nepristrano pravosudno tijelo, peteročlanu međunarodnu ad hoc arbitražu – arbitražni sud. Tri člana (predsjednika i dva člana), priznata stručnjaka međunarodnoga prava, sporazumno bi imenovala Hrvatska i Slovenija. U nedostatku dogovora (kada jedna strana sprječava, izigrava ili izbjegava njihovo imenovanje) imenovao bi ih predsjednik Međunarodnoga suda pravde u Haagu, stalnog sudskog tijela Ujedinjenih naroda. Nakon njihova imenovanja, svaka od strana bi imenovala još po jednoga člana. Dakle, za razliku od Haškoga suda gdje se međunarodni spor rješava pred stalnim sastavom sudaca na koji stranke ne mogu utjecati, arbitraža je suđenje pred arbitrima (njihovoga povjerenja) izabranim sporazumom stranaka. O tijekom granice (na kopnu i moru) odlučivalo bi se na temelju pravila i načela međunarodnoga prava (neobjašnjivo bi bilo u me-

đudržavnoj praksi nepozivati se na međunarodno pravo), dok bi se na režim korištenja morskih područja i kontakt(?) Slovenije s otvorenim morem primijenilo međunarodno pravo, pravičnost i načelo dobrosusjedskih odnosa u svrhu postizanja poštenoga i pravednog rješenja.

Ova se inicijativa činila kao pomirbeno, kompromisno rješenje između političkog načina razrješavanja spora kao slovenskog prijedloga, s jedne strane, te hrvatskoga stajališta o rješavanju spora pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu iznesenog i u posljednjem dokumentu, Zaključku Hrvatskoga sabora u vezi graničnog spora s Republikom Slovenijom od 20. veljače 2009. Valja, međutim, podsjetiti da je upravo Slovenija u Mješovitom hrvatsko-slovenskoj komisiji (osnovanoj na temelju bleškog dogovora dvaju predsjednika vlada, Sanadera i Janše 2007.) prva predložila (22. travnja 2008.) Međunarodni sud pravde u Haagu kao instituciju za rješenje graničnoga spora s Hrvatskom.

Samo Hrvatska zainteresirana strana

Odluka arbitraže donosi se glasovima većine i za države bi bila konačna i obvezujuća. Prihvaćanje arbitraže povlači za sobom i obvezu podvrgavanja odluci u dobroj vjeri. Odluka mora biti jasna, dobro formulirana i obrazložena tako da je stranke prihvate ne samo zbog unaprijed preuzete obveze da će je izvršiti nego i zbog "autoriteta" i uvjerljivosti njezina sadržaja i u njoj valjano obrazloženih razloga. Stoga je ovaj prijedlog odista bio korak naprijed u iznalaženju konačnoga rješenja, jer je strankama davao utjecaj na izbor arbitara (davanje veće autonomije volji stranaka u njihovu izboru klasično je obilježje arbitraže), a o granici bi se odlučivalo na temelju načela i pravila međunarodnoga prava koje jedino može biti garancija da se sporno granično pitanje između dviju država ne otvori kao vrela sukoba nekih novih, budućih generacija. No ovaj dosada najuravnoteženiji europski prijedlog prihvatila je, kako stvari stoje, samo Hrvatska. A još uvijek živimo u svijetu u kojemu su sporovi između država neuklonjivi dio realnosti, a uporaba neprikladnoga sredstva rješavanja umanjivala bi i vjerojatnost uspjeha.

** redovita profesorica i pročelnica Katedre za međunarodno pravo Pravnog fakulteta u Splitu; u dva mandata ravnateljica posljediplomskog znanstvenog studija Pomorskog prava i Prava mora Pravnog fakulteta u Splitu*

uz razgraničenja na moru, njihovo rješavanje i prezentiranje specijalistima drugih profesija u grafičkom dijelu pripalo je Hrvatskom hidrografskom institutu.

Razgraničenja i kartografija

Tiho i samozatajno djelatnici instituta surađivali su sa svim voditeljima državnih komisija za granice u RH, ali i Ministarstvom vanjskih poslova i drugim ministarstvima i upravama kada je bilo potrebno prikazati neku situaciju na pomorskoj karti koja je imala veze s razgraničenjima. Tako se HHI pojavljuje i u razgraničenjima ribarskih područja, područjima plovidbe, ali i razgraničenjima lokalnih samouprava, kao stručno tijelo koje s ekspertnog stanovišta kartografije dovršava posao koji su pripremili pravnici, povjesničari i drugi znalci specifičnog i često kompleksnog problema koji nastaje u pokušaju razgraničavanja nadležnosti ili suverenite-

ta. Budući se svaka situacija može promatrati na više načina, eksperti HHI uvijek su davali više različitih inačica mogućeg rješenja problema. Primjer su pregovori o međudržavnim granicama, gdje izmjena već jednog detalja omogućava cijelu seriju mogućih kartografskih prikaza, te se njihov broj kretao i do petnaest i više različitih mogućnosti. A to znači crtanje tematskih karata, svaka sa svojim tumačenjem i logičnim pojašnjenjem raznih struka.

Nakon proglašenja neovisnosti Hrvatska i Slovenija razmišljale su da ne dupliciraju kapacitete u istraživanju i publiciranju podataka o moru. Razgovaralo se o mogućnosti rada Hrvatskog hidrografskog instituta i za potrebe slovenskog dijela Jadrana, za što su date i službene ponude slovenskoj strani. Da bi upravo te naše ponude Sloveniji poslužile da raspiše međunarodni natječaj i krene drugim putem.

Daljnje unapređenje hidrografske djelatnosti (osiguravanje sigurne

plovidbe određenim plovnim područjem) zahtijeva sustavnu hidrografsku izmjeru u prvom redu područja koja su kritična sa stanovišta hidrografsko-navigacijskog osiguranja, bilo zbog nepostojanja adekvatnih karata i planova, ili zastarjelosti podataka (značajni dio Jadrana pokrivaju samo podaci Austrougarskih sondnih listova iz 1912 godine). Pošto su državna sredstva nedovoljna, put izlaza često se nalazi kroz međunarodne projekte i suradnju s drugim državama, pri čemu treba posebno istaknuti podršku kraljevine Norveške. Upravo zahvaljujući podršci kraljevine Norveške, Hrvatski hidrografski institut može se nositi s najjačim pomorskim nacijama i u nekim područjima npr. postupanja kod situacija s brodom u nevolji ima trenutno originalno i možda najbolje rješenje na svijetu.

** dr. sc. Zvonko Gržetić ravnatelj je Hrvatskog hidrografskog instituta Split*

Pravni rukopis za ogled

Piše Maja SERŠIĆ*

Unaprijed treba reći da je nedvojbeno riječ o knjigama koje su mnogo više od klasično priručničke zbirke tekstova. Posebnu im vrijednost daje jedinstvena autorska formula dosljedno provedena kroz dvadeset dva poglavlja Prava mora, te dvanaest poglavlja Rješavanja sporova u međunarodnom pravu mora. Formula je: o svakom pitanju prvo dati relevantan dokument, pa stavove najuglednijih stručnjaka i primjere sudske i državne prakse, a na kraju, i vlastiti komentar.

U Pravu mora s tom iznimno uspješnom formulom autori kreću već iza uvoda u pojmovnu problematiku. Nakon opisa kodifikacije i izvora prava mora, u trećem poglavlju slijede prikazi različitih oblika vlasti koju obalna država ima nad morem. Četvrto se poglavlje bavi prvim morskim pojasom uz obalu – unutrašnjim morskim vodama – u kojem se pravo mora približava pomorskom pravu. Teritorijalno more, pojas o kojem se međunarodnopravna pravila stvaraju već stoljećima, predmet je šestog poglavlja. Analiza započinje definicijom, a zatim se, uz odgovarajuće vrsne karte, bavi problemima polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora. Sedmo, iznimno korisno poglavlje, donosi tekstove ugovora o plovidbi Republike Hrvatske sa susjedima, uz pripadajuće karte odvojene plovidbe u sjevernom i srednjem Jadranu; osmo je posvećeno ribolovu.

Slijedi tema razgraničavanja teritorijalnih mora. Uz međunarodna pravila, tu se navode sve važne presude Međunarodnog suda o razgraničenju i stavovi doktrine o pojedinim pravilima i presudama, te daje pregled teško dostupnih hrvatskih sporazuma o razgraničenju sa susjednim zemljama. Komentari rješenja s Bosnom i Hercegovinom te privremenog dogo-

vora sa Srbijom i Crnom Gorom, prvi su put u hrvatskoj znanstvenoj literaturi. Hrvatsko-slovenski spor o morskoj granici obasiže gotovo pedeset stranica u kojima su po prvi put na jednom mjestu navedeni svi najvažniji dokumenti koji ga prate.

Od desetog do trinaestog poglavlja riječ je o međunarodnim tjesnacima, pravnom statusu otoka, te vanjskom pojasu. Slijedi tema gospodarskih pojaseva s dokumentima i komentarom autora, te tekstom saborske odluke o ZERP-u. Tema epikontinentalnog pojasa donosi dokumente i komentar talijansko-jugoslavenskog sporazuma o razgraničenju epikontinentalnog pojasa iz 1968. Slijede poglavlja posvećena otvorenom moru, zatvorenim ili poluzatvorenim morima, te pravima neobalnih država na morskim prostorima. Najvećoj novini uvedenoj na Trećoj konferenciji UN-a o pravu mora, morskom dnu i podzemlju izvan granica nacionalne jurisdikcije (Zona), koje je proglašeno općim dobrom čovječanstva, posvećeno je osamnaesto poglavlje. Autori opširno uvode u problematiku pravnog statusa i režima Zone, donoseći sve relevantne dokumente.

Devetnaesto i dvadeseto poglavlje upoznaju nas sa zaštitom i očuvanjem okoliša te zaštitom i očuvanjem živih morskih bogatstava na globalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Sakupiti, objaviti i komentirati najvažnije dokumente, konvencije, zakone i propise međunarodnopravne zaštite i očuvanjaorskog okoliša i živih bogatstava, pravi je pothvat, koji je autorima u potpunosti uspio. Dvadeset i prvo poglavlje posvećeno je znanstvenom istraživanju mora, a posljednje, dvadeset i drugo, razvoju i prijenosu morske tehnologije.

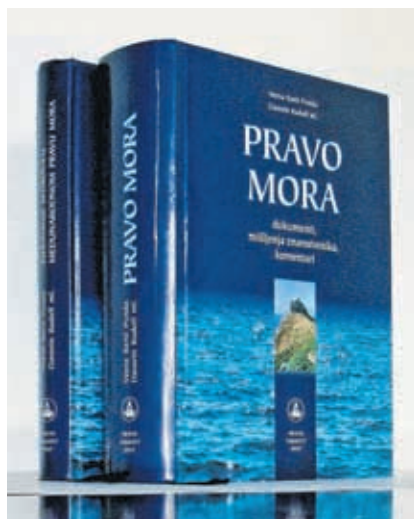
U Rješavanje sporova autori nas uvode kroz osnovne pojmove i termine, te najvažnije globalne međunarodne dokumente. Slijedi dio posvećen Međunarodnom sudu koji uz odred-

be Povelje donosi i njegov Statut i Poslovnik, prvi put preveden na hrvatski, te sve sporove od 1947. do danas iz područja međunarodnog prava mora. Autori nas potom upoznaju sa Stalnim arbitražnim sudom te primjerima sporova. Značajna pažnja posvećena je sporovima o tumačenju i primjeni Konvencije UN-a o pravu mora, a osobito Međunarodnom sudu za pravo mora, s njegovim Statutom i Poslovnikom, također prvi put prevedenim. Slijede razmatranja o arbitraži kako ju uređuje Konvencija UN-a o pravu mora.

U dijelu posvećenom međunarodnoj judikaturi autori analiziraju najvažnije sporove s područja prava mora koji bi mogli biti od značaja za Republiku Hrvatsku u njenim odnosima sa susjedima. Riječ je pretežno o sporovima o razgraničenju, ali ima i drugih relevantnih rješidbi, kao npr. o pravnom statusu mora u zaljevu Fonseca ili npr. u sporu o visini mosta i prolasku plovila Velikim Beltom, između Finske i Danske. Ovo čitko, pregledno i znanstveno utemeljeno poglavlje, koje počiva na iscrpnom istraživanju sudskih rješidbi od 1909. do danas, ogledni je primjer kako izlagati judikaturu.

Nema sumnje, riječ je o literaturi nezaoobilaznoj za rješavanje sporova u pravu mora. Studenti dodiplomskih studija naći će tekstove dokumenata koji će ih podučiti osnovnim postupnim pravilima međunarodnog sudovanja i načelima prava mora iskristaliziranim kroz sudsku praksu, a postdiplomci će svoje znanje produbiti proučavanjem poslovnika međunarodnih sudova te slučajevima iz sudske prakse. Najambiciozniji će biti potaknuti na čitanje cijelih presuda u izvorniku. Očito, uz fakultetske biblioteke ove bi knjige trebala naći mjesta i na stolovima Ministarstva vanjskih poslova i svih koji su uključeni u razgraničenja Republike Hrvatske sa susjednim državama.

Na kraju, čitalac ostaje zadivljen obiljem su-

stavnih, preglednih i znanstveno utemeljenih informacija. Svi koji su predavali pravo mora znaju da je uz klasičan udžbenik neophodan i udžbenički priručnik, koji suhoparnost udžbeničkog teksta prevladava primjerima iz državne prakse, detaljnijim prikazom konkretnih sudskih slučajeva i sudskih pravorijeka, znanstvenim komentarima pojedinih instituta i aktualnih hrvatskih ugovora o razgraničenju, spora o razgraničenju sa Slovenijom, prijedora o ribolovu i gospodarskom pojasu... Sve to i mnogo više od toga pruža ovaj jedinstveni rukopis. Daljnja kapitalna vrijednost rukopisa su odgovarajuće karte i mape, bez kojih se pravo mora ne može izučavati ni na dodiplomskom ni na postdiplomskom stupnju.

Impresivni trud uložen u ove dvije knjige u potpunosti se isplatio.

*redovni profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, predstojnica Katedre za međunarodno pravo

Splitska škola prava mora

Piše Vladimir-Đuro DEGAN*

Ovim dvjema dragocjenim knjigama Split se ponovo afirmira kao važno središte za pravo mora u Hrvatskoj i tu činjenicu valja napose pozdraviti. Taj ugled 'osigurao' je još akademik Davorin Rudolf svojim značajnim djelima. Naime, nakon potpisivanja UN-ove Konvencije o pravu mora koncem 1992., ta oblast međunarodnoga prava iz temelja je revidirana. Rudolfova knjiga Međunarodno pravo mora iz 1985. jedno je od prvih takvih djela u svjetskoj literaturi. Tome je uslijedio Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora iz 1989. koji je i danas pouzdan priručnik iz te oblasti. Na Pravnom fakultetu u Splitu održavaju se uz to u kontinuitetu i poslijediplomski tečajevi iz prava mora kroz koje su prošle mnoge generacije polaznika.

Za čitatelje koji nisu pravnici valja razdvojiti dvije discipline sličnih naziva koje su po sadržaju veoma različite. Pomorsko privatno pravo uređuje odnose pravnih i fizičkih osoba u vezi s pomorskim djelatnostima, poput gradnje broda, vlasništva nad brodom, prijevoza stvari morem, osiguranja broda i tereta, i sl. Naprotiv, međunarodno pravo mora je dio međunarodnoga prava i uređuje odnose između suverenih država na pojedinim morskim prostorima, uključujući razgraničenje tih prostora između susjednih obalnih država. Pitanja koja spadaju u tu drugu disciplinu uvijek pobuđuju veću pozornost javnosti od onih prvih. Tu npr. spada proglašenje ZERP-a od Hrvatske ili njezin spor sa Slovenijom o razgraničenju morskih prostora na Sjevernom Jadranu.

Knjige prof. dr. Vesne Barić Punda i doc. dr. Davorina Rudolfa ml. nadopunjuju postojeće udžbenike iz prava mora. Tim udžbenicima i

brojnim monografskim djelima iz te oblasti Hrvatska je kao mala zemlja iznimno bogata. Ali se to znanje uvijek ne koristi na najbolji način pri donošenju važnih političkih odluka.

Prva knjiga, Pravo mora..., izlaže sve međunarodne i domaće propise u nizu koji se odnose na pojedine dijelove mora, ali i na pitanja poput zaštite i očuvanjaorskog okoliša, zaštite živih morskih bogatstava, znanstvenoga istraživanja mora, te razvoja i prijenosa morske tehnologije. Knjiga je popraćena veoma korisnim geografskim kartama i crtežima što ih je izradio Hrvatski hidrografski institut u Splitu. Sastavljači su uložili veliki trud u odabiru tekstova. Ugovorne tekstove koji su prije bili objavljeni valjalo je podvrgnuti redakciji kako bi se otklonile terminološke neujednačenosti i neadekvatni prijevodi. A za ovu priliku sastavljači su prvi put uspješno preveli na hrvatski jezik i nekoliko opsežnih međunarodnih istrumenata.

Druga knjiga, Rješavanje sporova..., obuhvaća proceduralne propise pri rješavanju sporova iz te oblasti i u nju je trebalo uložiti još veći trud sastavljača. Pisci su se prihvatili iznimno zahtjevnoga posla i za ovu su knjigu prvi put na hrvatski preveli Poslovnik Međunarodnoga suda u Haagu i Poslovnik Međunarodnog tribunala za pravo mora u Hamburgu.

O tome valja dati posebno objašnjenje. U svojoj knjizi Međunarodno pravosuđe još iz 1948. godine, otac međunarodnoga prava u Hrvata Juraj Andrassy sačinio je korektan prijevod Statuta Međunarodnoga suda u Haagu. Ali se ni Andrassy u svoje vrijeme nije usudio prevesti Poslovnik toga suda. Zadatak je veoma složen jer i neki termini vezani uz postupak još nisu korektno prevedeni na hrvatski jezik. Naime, prvi Statut Stalnoga suda međunarodne pravde iz 1920. i prvi njegov Poslovnik iz 1922. redigirani su na francuskom kao radnom jeziku. Svi kasniji tekstovi, uključujući i one Tribunala za pravo

mora u Hamburgu, proizišli su iz njih. Stoga je gotovo nemoguće te tekstove ispravno prevoditi samo s engleskoga originala, a bez njihove usporedbe s francuskim. Naši su prevoditelji uz pomoć lektora savjesno uspoređivali odredbe dvaju poslovnika Suda i Tribunala i davali su ujednačene prijevode svih odredbi koje su potpuno jednake. Potom su napose preveli odredbe koje su u tim instrumentima različite ili nove. Također su ujednačili sve termine na hrvatskom jeziku i morali uvesti neke nove. Time su postigli savršeno upotrebljive tekstove što je na hrvatskom jeziku velika rijetkost.

Svatko, a napose osobe koje odlučuju o pojedinim pitanjima prava mora, imaju u okviru svakoga dijela iz tih dviju knjiga izložene sve konvencijske i domaće propise o pojedinim institutima, npr. o gospodarskom pojasu, ili o zaštiti i očuvanju živih morskih bogatstava, ili o zaštitiorskog okoliša. Uz to, iscrpna materijalna kazala na kraju svake knjige omogućuju brzo snalaženje u toj materiji i upućuju na te institute spomenute u drugim odgovarajućim propisima.

Nastavnicima splitskoga Pravnog fakulteta valja preporučiti da se i dalje trude da iz međunarodnoga prava i prava mora svojim studentima daju više od Pravnoga fakulteta u Zagrebu. Svatko od nas mora nastojati da od sebe da što više i da time pridonosi ugledu svoje ustanove. Naprotiv, oni lijeni i nesposobni uvijek se zaklanjaju za ugled ustanove u kojoj djeluju i time je dugoročno degradiraju. Zdrava kompeticija ovdje je kao i inače veoma poželjna. Ovom knjigom i drugim objavljenim djelima Vesna Barić Punda i Davorin Rudolf ml. dokazali su da spadaju u našu prvu skupinu.

Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u kojemu djelujem već četvrt stoljeća otvoren je na suradnju svim pravnim i pomorskim fakultetima u našoj zemlji. Ali se

njegova suradnja iz prava mora najuspješnije odvija upravo s Pravnim fakultetom u Splitu. Tri su suradnice našega Zavoda svoje doktorske disertacije obranile baš na tome fakultetu: Dora Čorić, danas profesorica pomorskoga prava na Pravnom fakultetu u Rijeci, te naše suradnice Božena Bulum i Marina Vokić Žužul. Ta će se plodna suradnja sigurno nastaviti.

* profesor emeritus Sveučilišta u Rijeci, voditelj Jadranskoga zavoda Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu; član je Instituta za međunarodno pravo (Institut de Droit international), te suradnik (Marco Polo Fellow) Instituta za međunarodno pravo "Put svile" na Xi'an Jiaotong sveučilištu u Kini. Pisac je brojnih knjiga i rasprava iz međunarodnoga prava objavljenih na hrvatskom, engleskom i francuskom

Međunarodno pravo - crta ispod koje se ne ide

Piše **Davor VIDAS***

Dame i gospodo! Veliko mi je zadovoljstvo biti ovdje s vama¹.

Knjiga koja je danas pred vama doista nema osobito velik broj stranica. No ipak, ona je pripremana i pisana u razdoblju od gotovo pet godina.

Moguće je da tanje knjige imaju i svoju praktičnu stranu. U današnjem tempu života, takve knjige imaju nešto bolje izgleda da ih se – stigne cijele pročitati...

Što se tiče ranijih razdoblja, možda nam i ona pružaju neku utjehu. Povijest prava mora zna za jednu knjigu koja je imala još manji broj stranica od ove. Imala je samo 60-ak stranica. Ta je knjiga objavljena prije točno 400 godina, u proljeće 1609. Napisao ju je Hugo Grotius. Naslov joj je bio “Mare liberum” (Sloboda mora). Tom su knjigom s nevelikim brojem stranica, međutim, postavljeni temelji prava mora – temelji na kojima ono počiva i danas. Temelji ne moraju biti opsežni, ali moraju biti čvrsti.

Pritisци na Jadran

Za ovu knjigu koju danas predstavljamo, moramo se nadati da njezina aktualnost ipak neće opstati daljnjih 400 godina. Tema joj je aktualna odveć dugo, gotovo punih 18 godina, i ponekad se čini kao da kraja te aktualnosti nema na horizontu... No ipak, danas predstavljamo knjigu za koju se moramo nadati da će njezina glavna tema, otvoreno pitanje razgraničenja između Hrvatske i Slovenije, biti aktualna – što kraće vrijeme!

Ali se isto tako moramo nadati – i ne samo nadati, već štoviše djelovati, nastojati – da podnaslov ove knjige bude sve aktualniji. Važnost međunarodnog prava za položaj Hrvatske moramo sve jasnije i sve više uvidati, sve glasnije i sve šire isticati.

Mi ovdje govorimo o pitanjima koja su od osobitog interesa i velike važnosti za Hrvatsku. Pri tome ne mislim samo na ovaj, tako akutan, granični spor. Riječ je o mnogo širim i mnogo složenijim pitanjima.

Posljednjih smo godina svjedoci sve većih i većih pritisaka na Jadran. Svjedoci smo sve ozbiljnijeg dovođenja u pitanje prava što ih Hrvatska ima na Jadranu. Ta su prava, kao i njihovo ostvarenje, zaštićena međunarodnim pravom. Ali to ne znači da govorimo o inzistiranju na pravima koja bi bila sama sebi svrhom. Mi govorimo o pravima koja osiguravaju same temelje položaja Hrvatske kao zemlje.

Premda je složenost teme takva da bi se o njoj moglo govoriti nadugačko i naširoko, ja ovdje danas neću govoriti dugo. I o najvećim i o najsloženijim temama, glavne poruke mogu biti kratke i jasne.

Položaj Hrvatske na Jadranu

Položaj Hrvatske na Jadranu, te njezina primorska i pomorska obilježja, sežu u davnu povijest i trajno određuju Hrvatsku kao zemlju i Hrvate kao narod. Ta su obilježja Hrvatske toliko snažno naglašena da ih se dobro vidi iz svih centara moći današnjice.

Tek letimičan pogled na geografsku kartu pokazuje da je Jadran more duboko uvučeno u europsko kopno. Tu Hrvatska pod svojom suverenosti drži čak 6278 kilometara obalne crte, računajući i onu oko više od tisuću otoka. To je 75 posto duljine svih jadranskih obala. Važno je redovito naglašavati duljinu te razvedene i, za sada, još ipak očuvane obale. Jer, dogodi li se veća ekološka katastrofa na moru, Hrvatska je ta koja će snositi krupne posljedice. Pri tome zato treba misliti na svaki pojedini kilometar obale. Sve je to važno ne samo iz ekonomskih i ekoloških, nego i iz demografskih, povijesnih, pa i estetskih, i raznih drugih razloga. Važno je, isto tako, uvijek gledati gdje se ta obala nalazi. Ona je na istočnoj strani Jadrana, kojoj u zaleđu gravitira više razvijenih zemalja. Neke od tih zemalja su bez vlastite morske obale. “Dionice” geopolitičke vrijednost hrvatske jadranske obale time se dižu do visokih iznosa.

Kada danas predlažemo da se izradi Deklaracija o položaju i pravima Hrvatske na Jadranu, imamo na umu da je Hrvatskoj danas potrebna nova, jasna svijest o vlastitu položaju na Jadranu. Više nego na politici i političarima, odgovornost je na hrvatskim intelektualcima – na znanstvenicima i stručnjacima, na znanstvenim i stručnim institucijama – da tu svijest artikuliraju u nepobitnim činjenicama. Jasno, utemeljeno i istinito

Najveća je snaga međunarodnog položaja Hrvatske geostrateška važnost i očuvana priroda jadranskog prostora

Očuvana obala i čisto more su danas, za širu inozemnu javnost, dominantna obilježja prepoznatljivosti Hrvatske kao zemlje. Istodobno se na tom prostoru isprepleću krupni geostrateški interesi, koji bi, osim probitaka, mogli sobom donijeti velike rizike za hrvatsku obalu i more. Stoga Hrvatska doista mora znati odgovarajuće postupati.

Jer, ima li, čak i procentualno, ista značajnija što će Hrvatska sutra unijeti u Europsku uniju, od tih 6278 kilometara obale i otoka, te pripadajućeg mora?! Dok će drugo unositi u promilima, ovdje je riječ o značajnim postotcima, čak i u europskim razmjerima. Europski povjerenik za pomorstvo i ribarstvo više je puta naveo podatke prema kojem zemlje Europske unije imaju ukupnu obalnu crtu od oko 68.000 km. Prema tome, hrvatski bi dodatak od skoro 6300 km obale i za Europu mogao biti velik i značajan.

Zato je, prije svega na razini politike, osobito važno da Hrvatska ne djeluje ili misli tek lokalno, nego da sve više uvida svoj položaj – i u regionalnim i u europskim, pa čak i u globalnim parametrima. Njezina politika mora biti vođena i usmjeravana mnogo više strateški i dugoročno-planski, umjesto dnevno-taktički i kratkoročno.

Mediterranska Hrvatska

Hrvatska je kao zemlja po svojoj relativnoj snazi mala – ali je ona po svojem položaju na Jadranu važna. Taj temeljni nesrazmjer, koji je već do sada osjetila, Hrvatska će sve više uvidati – a mnogi će se potruditi da joj u tome pomognu. Moramo biti svjesni toga da se krupni interesi s obzirom na Jadran, najblaže rečeno, ne podudaraju nužno s onima što ih ima Hrvatska, sa svojom dugačkom, važno smještenom jadranskom obalom. Zato je Hrvatska i nedavno nailazila, a i ubuduće će nailaziti, na teškoće, pa i na krizne situacije na svojem međunarodnom putu.

Iz svih tih razloga, Hrvatska mora sama sebe početi mnogo jače doživljavati kao mediteransku zemlju. Ona mora početi uvidati, i štoviše “nametati” na međunarodnoj razini, svoje središnje obilježje. U svemu tome, kad teškoće nastupe, za hrvatsku je politiku s obzirom na Jadran ključno znati što je balast koji se s broda smije baciti, žrtvovati da bi se plovilo dalje – a što sačinjava osnovnu konstrukciju samoga hrvatskoga broda.

Prava Hrvatske na Jadranu; međunarodno dogovorene i legitimne mjere zaštite Jadrana i očuvanja njegovih resursa; zahtjev za jednakopravnošću i vladavinom prava; zahtjev za određivanjem hrvatskih granica na moru temeljem međunarodnog prava – sve su to nužni dijelovi tog hrvatskog broda, a ne balast koji se u oluji može, dapače, smije, odbaciti. Odbacuje li te

ključne elemente, Hrvatska će u međunarodnoj politici ploviti nošena tek snagom nailazećih valova i promjenama smjera vjetrova, a ne više svojim postavljanjem jedara. Ona će, drugim riječima, gubiti manevarski prostor kojeg joj njezin važan položaj na obali Jadranskoga mora inače može omogućiti. Takvu plovidbu jedna izrazito pomorska nacija sebi ne smije dozvoliti. Kad zapušu jaki vjetrovi, ona mora znati postavljati – a ne tek spuštati jedra!

Naše more i Europa

Budućnost Hrvatske jest u Europskoj uniji. No, Hrvatska tu budućnost neće osigurati odustajanjem od svojih prava na Jadranu. Nedvojbeno je tek da bi Hrvatska na taj način bitno oslabila svoj položaj na Jadranu, a da za uzvrat nema nikakvih garancija što bi time postigla na putu prema Uniji.

Za hrvatske je političare u ovom trenutku ključno uvidjeti da je najveća snaga međunarodnog položaja Hrvatske upravo u geostrateškoj važnosti jadranskog prostora – važnosti hrvatske jadranske obale i otoka, i pripadajućeg mora, koje ona ima pravo i dužnost zaštititi.

U sadašnjoj je situaciji zato potrebno jasno uvidjeti da je hrvatski narod opredjeljen za Europu, ali i za primjenu hrvatskih prava na Jadranu. Za primjenu koja uvažava prava i legitimne interese drugih, ali pri čemu je međunarodno pravo – a ne tek politička snaga – ključni vrijednosni kriterij.

Takvo opredjeljenje hrvatskog naroda sadrži mandat za odgovorno i promišljeno, štoviše strateško vođenje i proeuropske i jadranske politike – uvijek na temelju međunarodnog prava i načela jednakopravnosti. Drugim riječima, onako kako to proklamira i sama Europska unija, čijom bi punopravnom (a ne tek formalnom) članicom Hrvatska jednoga dana željela – i trebala – postati.

Klesanje činjenica

Hrvatsko je ime neraskidivo vezano uz jadransku obalu, otoke i more. Ono je tu, prije skoro tisuću godina, uklesano i u kamenu ploču – u Baščansku ploču – i u njoj je ostalo do današnjeg dana. A danas je Hrvatska, kao samostalna zemlja, u cijelom svijetu prepoznata po svojoj jadranskoj obali i moru. Po važnosti tog prostora, Hrvatska može biti važna i u svijetu međunarodne politike. U kojoj će mjeri ona to biti, to uvelike ovisi o Hrvatskoj samoj.

Jadranski je prostor, bez sumnje, kičma strateškog položaja Hrvatske. Ali ujedno i glavna odrednica njezinog identiteta u svijetu – zemlje danas svuda prepoznate po kristalnom moru i

tisuću otoka rasutih u njemu. Desetak ili petnaestak minuta nije dostatno za iscrpno opisivanje važnosti, ali ni za ocrtavanje ljepote svega toga. Potrebne bi bile tisuće i tisuće minuta. No, ponekad treba biti dovoljna i samo jedna. Jer i jedna minuta mora biti dostatna za ono ključno! Za ono što je pred nama – što bi trebalo biti pred nama. Mi danas moramo klesati činjenice o položaju i pravima Hrvatske na Jadranu – ne više u kamenu, ali niti samo ostavljati ih lako promjenljivim političkim odlukama. Mi smo odgovorni za to da činjenice o položaju i pravima Hrvatske na Jadranu klesemo u svijesti hrvatskog naroda.

U niz je prijelomnih razdoblja, pa i u najtežim trenucima, hrvatska intelektualna elita u ključnim pitanjima uspijevala dotaknuti, probuditi svijest široke javnosti. Ne treba ići daleko u povijest. Prije samo četiri desetljeća je “Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika” pokazala da papir – da svijest – na dulje staze može biti jača i od kamena i od politike.

Danas je Hrvatskoj potrebna nova svijest – jasna svijest o njezinom položaju na Jadranu. Odgovornost je na hrvatskim intelektualcima – na znanstvenicima i stručnjacima, na znanstvenim i stručnim institucijama – da tu svijest artikuliraju u nepobitnim činjenicama. Jasno, utemeljeno i istinito!

Prijedlog

Iz svih tih razloga, ja bih zaključio ove kratke napomene jednim prijedlogom. Prijedlogom da se pristupi izradi jedne nove deklaracije – Deklaracije o položaju i pravima Hrvatske na Jadranu.

Kada danas predlažemo da se izradi takva Deklaracija o položaju – to više ne trebamo raditi kao opreku, nego kao potporu političkim činocima. Isto tako, danas takve prijedloge ne moramo iznositi u tajnosti. Danas se, tek, moramo nadati što većoj javnosti. Javnosti o tome kolika je važnost i koliki je domašaj položaja i prava Hrvatske na Jadranu.

A taj će položaj i ta prava, kad se sve sagleda i zbroji, moći osigurati samo jasna svijest hrvatskog naroda.

** Redovni profesor, direktor Odjela za pomorstvo i pravo mora u Institutu Fridtjof Nansen u Oslu, član je Međunarodnog savjeta Instituta za pravo mora pri američkome Sveučilištu Berkeley te supredsjedatelj Grupe pravnih stručnjaka za Sredozemno more pri Svjetskoj uniji za zaštitu prirode. Autor niza knjiga o pravu mora, zaštiti morskog okoliša i polarnim krajevima objavljenih u Cambridge University Pressu, Kluweru, Martinus Nijhoff – Brilu.*

¹ Govor održan u Ilirskoj dvorani HAZU na promociji knjige Hrvatsko - slovensko razgraničenje

CROATIAN MEDICAL JOURNAL MOST PREMA MEĐUNARODNOJ ZNANSTVENOJ ZAJEDNICI

Najuspješniji hrvatski časopis

Piše Ana Marušić*

CMJ se smatra najboljim hrvatskim medicinskim znanstvenim časopisom¹. Kako se to procjenjuje?

Budući da je znanje svojina cijeloga čovječanstva, tako i znanstvena istraživanja iz neke države ne mogu biti lokalna ili nacionalna, nego nužno pripadaju međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Jedan od pokazatelja važnosti i ugleda časopisa jest njegova prepoznatljivost u globalnoj znanstvenoj zajednici. Ona se mjeri korisnošću njegovih znanstvenih članaka, tj. brojem poziva na te članke u drugim svjetskim časopisima (tzv. čimbenik odjeka ili engleski impact factor). Drugi pokazatelj važnosti časopisa u globalnim razmjerima jest njegovo uključanje u bibliografske baze podataka koje probiru najkvalitetnije časopise. Primjerice, najveća medicinska knjižnica na svijetu, Nacionalna medicinska knjižnica u SAD-u, zaprima više od 24 tisuće različite periodičke literature, a po vrlo strogim kriterijima probire nešto više od 5 tisuća časopisa koji čine PubMed, najveći i najvažniji slobodno dostupni izvor podataka u medicini.

Čimbenik odjeka

CMJ izlazi od 1992. godine i za mali časopis iz male zemlje vrlo je brzo prepoznat u međunarodnoj zajednici, tako da je brzo uvršten u najprestižnije baze podataka, a od 2001. godine ima i svoj čimbenik odjeka, koji je porastao od 0,430 do današnjih 1,174. CMJ se tako nalazi ispred niza uglednih časopisa iz većih i puno bogatijih zemalja, kao što su časopisi iz Velike Britanije, Kanade, Japana i Austrije.

Izbor tema i popis autora, redovito objavljivanje tematskih brojeva u suradnji s uglednim svjetskim časopisima kao što su JAMA, Lancet i BMJ, te čitanost u brojnim zemljama, čine ga "mostom" između medicine u zapadnim visokorazvijenim zemljama i one u takozvanoj znanstvenoj periferiji.

Urednici kao učitelji

Od svojega početka časopis CMJ ima prije svega edukacijsku ulogu. Suradujući s autorima članaka tijekom priprema prvih brojeva u 1992., a posebice s autorima koji su dokumentirali medicinski aspekt rata u Hrvatskoj, vidjelo se da hrvatski liječnici imaju iznimno stručno znanje i vrlo vrijedne podatke za svjetsku medicinsku zajednicu, ali ne i vještine predstavljanja rezultata i pisanja znanstvenog članka. Stoga je časopis, uvođenjem takozvane "prijateljske prerecenzije", postao mentor i učitelj svojim autorima. Njome se istraživačima sa zanimljivim istraživanjem pomaže da rezultate prikažu prema najvišim standardima znanstvenog medicinskog izdavaštva. Na taj način članak postaje tehnički spreman za objektivnu i objektivnu prosudbu u postupku međunarodne ocjene. Da bi provjerio učinkovitost takvog mentorskog pristupa, CMJ je čak proveo istraživanje o tome koliko je urednička pomoć odredila akademsku karijeru autora, te dokazao da sustavan rad urednika s autorom potiče njegov cjelokupni istraživački razvoj.

CMJ u svom edukacijskom radu slijedi primjer i rad Andrije Štampara, koji je za liječnike jednom rekao kako za njih prirodno radno mjesto nisu laboratoriji ili operacijske sale nego ljudska zajednica, a da je liječnik javni radnik i učitelj. Slijedeći načela javnoga zdravstva, CMJ je usmjerio svoje snage na prevenciju – rad s budućim autorima na izobrazbi o metodologiji istraživanja i kritičkog razmišljanja u medicini. Medicinski fakulteti u Hrvatskoj prepoznali su važnost takve izobrazbe i prihvatili uvođenje obveznog predmeta o temeljima istraživanja u medicini i medicini utemeljenoj na dokazima.

Uz dodiplomsku nastavu, CMJ organizira izobrazbu u planiranju i pisanju znanstvenih istraživanja za poslijediplomske studente i liječnike. Radionice o pisanju znanstvenih članaka

CMJ izlazi od 1992. godine i za mali časopis iz male zemlje vrlo je b prepoznat u međunarodnoj zajednici, tako da je brzo uvršten u najprestižnije baze podataka, a od 2001. godine ima i svoj čimbenik odjeka, koji je porastao od 0,430 do današnjih 1,174. CMJ se tako nalazi ispred niza uglednih časopisa iz većih i puno bogatijih zemalja, kao što su časopisi iz Velike Britanije, Kanade, Japana i Austrije

Urednici Croatian Medical Journala (slijeva): Darko Hren (statistika), Ana Ivaniš (pouzdanost autorstva), Marko Kljaković Gašpić (prijelom), Matko Marušić (osnivač i glavni urednik), Ana Marušić (glavna urednica), Dario Sambunjak (stariji urednik), Sjedi Mariana Dyakova, mlada urednica iz Bugarske.

dosad je CMJ organizirao samostalno, uz predavače iz uglednih časopisa Lancet, JAMA, BMJ i svjetske stručnjake. Ove godine je Nacionalna zaklada za znanost prepoznala vrijednost takve edukacije i odobrila sredstva za organizaciju Ljetne škole znanstvene komunikacije, koja će se održati na Medicinskom fakultetu u Splitu od 13. do 17. srpnja ove godine.

Pred okom javnosti

CMJ ozbiljno shvaća i svoju ulogu u društvu. Slijedi tradiciju socijalne angažiranosti medicinskih časopisa, od Thomasa Wakleya, koji je osnovao Lancet 1823., do Hughja Clegga, urednika BMJ-a od 40-ih do 60-ih godina prošlog stoljeća, koji je rekao da je zadaća medicinskog časopisa da teme i probleme koji trebaju promjene drži pred okom javnosti dok javnost te promjene ne zatraži. CMJ svojim člancima, a posebice tematskim brojevima, takve teme aktualizira u Hrvatskoj i širem području jugoistočne Europe, te svojom aktivnošću pridonosi razvoju medicinske znanosti i društva znanja.

CMJ je jedan od pokretača odgovorne provedbe znanstvenog istraživanja u Hrvatskoj, a prvi je časopis u svijetu koji je uveo posebnog urednika za znanstvenu čestitost. Njegovi su urednici sudjelovali u prijevodu 17 etičkih algoritama udruge Committee on Publication Ethics, koji su tako postali dostupni urednicima i autorima u Hrvatskoj na mrežnim stranicama Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

Kroz svoj rad na promociji medicine utemeljene na dokazima, CMJ je sudjelovao u radu međunarodne skupine za revitalizaciju akademске medicine, te kroz nju potaknuo i službenu suradnju Medicinskog fakulteta i Sveučilišta u Splitu sa Sveučilištem u Ottawi (Kanada). Rezultat te suradnje je i nedavna uspostava hrvatskog ureda organizacije Cochrane, koja se bavi sustavnim proučavanjem djelotvornosti intervencija u medicini.

Članstvom u skupini ICMJE (urednici 12 najuglednijih svjetskih časopisa), CMJ aktivno sudjeluje u otvaranju kliničkih pokusa prema javnosti, a u skladu sa zakonskim odredbama i preporukama Europske unije. Trenutno CMJ na Medicinskom fakultetu u Splitu izvodi projekt informacijske tehnologije Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, kojemu je zadatak izrada registra kliničkih pokusa na hrvatskom jeziku, a u suradnji s najvećim svjetskim registrom ClinicalTrial.gov, koji vode nacionalni instituti

za zdravlje (NIH) u SAD-u. Registar kliničkih pokusa koji se odvijaju u Hrvatskoj ne samo da bi pridonio usklađivanju hrvatske medicinske prakse sa svjetskim standardima, nego bi prije svega omogućio bolesnicima i njihovim obiteljima informaciju o istraživanju koje bi moglo pomoći u izlječenju njihove bolesti.

Iznimna aktivnost i rezultati CMJ-a prepoznati su u međunarodnoj znanstvenoj zajednici – CMJ je postao jedan od ključnih čimbenika u određivanju globalnih standarda znanstvenog izdavaštva.

*Redovna profesorica anatomije u trajnom zvanju na Medicinskom fakultetu u Splitu i suurednica Croatian Medical Journala. Prof. Ana Marušić bila je voditeljica svjetskih krovnih uredničkih organizacija – predsjednica World Association of Medical Editors koji okuplja više od 1000 medicinskih urednika, te predsjednica Council of Science Editors, najstarije uredničke udruge, koja okuplja urednike časopisa iz svih znanstvenih područja

Dobri časopisi – Croatian Medical Journal, Politička Misao... Gordogan... Kruh i ruže... Zarez, Le monde Diplomatique (izdanje za Hrvatsku) - jedan su od temeljnih preduvjeta izgradnje viših znanstvenih, duhovnih i etičkih kriterija i Universitas će im posvećivati punu pažnju.

Osobna karta CMJa

Godina rođenja: 1992.; **Glavni urednici:** prof. dr. sc. Matko Marušić (osnivač), prof. dr. sc. Ana Marušić (od 1994. godine); **Vlasnici (izdavači):** Medicinski fakulteti sveučilišta u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu; **Nakladnik:** Medicinska naklada, Zagreb; **Glavno izdanje:** elektroničko, <http://www.cmj.hr>; **Jezik:** engleski; **Indeksiranost:** PubMed/Medline (od 1998.), Web of Science, Current Contents (od 1999.), PubMed Central (od 2007.); **Čimbenik odjeka:** 1,174; **Dostupnost javnosti:** slobodan pristup punom tekstu na mrežnoj stranici časopisa PubMed Central portal hrvatskih časopisa HRČAK (<http://hrcak.srce.hr>); **Broj zaprimljenih članaka:** više od 500 godišnje; **Postotak prihvaćenih članaka za objavljivanje:** oko 12%

Časopisi "u susjedstvu" CMJ na ljestvici čimbenika odjeka u kategoriji "Medicina, opća i interna" citatne baze podataka Journal Citation Records. Kategorija ukupno ima 100 časopisa, a CMJ se nalazi oko sredine ljestvice:

Časopis	Čimbenik odjeka
Danish Medical Bulletin.....	1,394
Journal of Investigative Med.....	1,338
Medicina Clinica-Barcelona.....	1,337
Translational Research.....	1,325
Cleveland Clinic Journal of Med....	1,312
Swiss Medical Weekly.....	1,310
Clinical Medicine.....	1,308
South African Med. Journal.....	1,268
Postgraduate Medical Journal.....	1,218
Croatian Medical Journal.....	1,174
Tohoku Jou. of Exper. Med....	1,133
American Jour. of Chinese Med....	1,122
Journal of Travel Medicine.....	1,048
Jou. of the Royal Society of Med....	1,020
South Medical Journal.....	0,998
Mount Sinai Journal of Med.	0,944
Canadian Family Physician.....	0,933
National Med. Jou. of India	0,889
Wiener Klinische Wochenschrift....	0,885

Članstvo u skupini časopisa koji određuju standarde medicinskog znanstvenog izdavaštva

Od 2004. CMJ je član najuglednije i najmoćnije skupine medicinskih urednika – International Committee of Medical Journal Editors, ICMJE.

ICMJE je poznat i pod nazivom Vancouvera skupina, prema kojoj je naziv dobio sustav pisanja i citiranja referencija u znanstvenim člancima. Od 1979. ta skupina, koja uključuje najmoćnije medicinske časopise, donosi pravila medicinskog izdavaštva. Njihovo najnovije i najvažnije pravilo doneseno je upravo u Hrvatskoj – na sastanku skupine u Cavtatu 2004. godine. Tada je zaključeno da časopisi iz ICMJE neće zaprimati članke o kliničkim istraživanjima ako podaci o tom istraživanju nisu dostupni u javnim registrima, i to prije početka pokusa. To je pravilo izazvalo radikaln zaokret u transparentnosti kliničkih istraživanja i pridonijelo promjenama u zakonodavstvu SAD-a i Europske unije za javnim uvidom u izvođenje i rezultate kliničkih pokusa.

Članovi skupine ICMJE su (abecedno):

Annals of Internal Medicine
British Medical Journal
Canadian Medical Association Journal
Croatian Medical Journal
Journal of the Amer. Med. Association
Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (The Dutch Medical Journal)
New England Journal of Medicine
New Zealand Medical Journal
The Lancet
The Medical Journal of Australia
Tidsskrift for Den Norske Lægeforening (The Jou. of the Norw. Med. Association)
Ugeskrift for Laeger
(Journal of the Dan. Med. Association)
National Library of Medicine, USA,
World Association of Med. Editors, WAME

Znanost i obrazovanje

Danas se u medijima o znanosti govori ili senzacionalistički ili suhoparno, a izostaje kritički no jednostavan, svima razumljiv pristup.

Ipak, znanost bi nas morala zanimati. Prvo, iz svojih plaća za nju svi izdvajamo. Drugo, zastarjelo je shvaćanje da se može biti obrazovan ako pokazujemo interes samo za umjetnosti i društvene, ali ne i prirodne znanosti. Kao i umjetničko ili religijsko iskustvo, tako i znanstveni uvid, čak i sama upitanost pridonosi našem rastu i obogaćivanju. No, tek kroz obrazovanje.

Na izazove opstanka na pragu globalne ekološke krize upozorava nas znanost, koja ljudima ocrta realno mjesto u evolucijskoj nisci. Također, okruženi smo pomagalima i igračkama bez kojih više ne možemo, ali koje sve manje razumijemo. Ali, ne otuđuje nas tehnologija, nego život u svijetu koji ne razumijemo.

Zbog svega navedenog, Universitas popularizaciju znanosti smatra jednim od svojih najvažnijih zadataka.

Festival znanosti, ove godine posvećen evoluciji i astronomiji, pokazao da Sveučilište u Splitu obiluje znanstvenicima i nastavnicima koji ne samo da imaju ljubavi za vlastiti posao, nego i želje i sposobnosti da tu ljubav prenesu i na druge. U sljedećim ćemo brojevima dati više prostora njima, no i mnogima od Vas. Pozivamo Vas da u našim znanstvenim rubrikama sudjelujete svojim priložima i prijedlozima, dajući tako poticaj da se krene na putove koji će mnoge odvesti na mjesta koja još nitko nije u stanju ni zamisliti. (tčm)

Predavanja iz kruga evolucije i astronomije s ovogodišnjeg Festivala znanosti u Splitu:

Nikola Godinović: Kako otkrivamo tajne svemira?; **Ivica Puljak:** Jesmo li sami? Potraga za životom u svemiru; **Davor Mance** LISA Pathfinder – Experiment towards detection of gravitational waves; **D. Mance:** SEIS ExoMars – Seismometers for planetary exploration; **Željko Antunović:** CMS–eksperiment u CERN-u; **Slobodan Bosanac:** Kvantni plin; **Ante Bilušić:** Moderne tehnike oslikavanja atoma; **Dejan Vinković:** Evolucija svemira u kratkim crtama: Od Velikoga praska do planetnoga sustava; **Franjo Sokolić:** Pojam evolucije u znanosti; **Jasna Puizina:** Mitohondrijska Eva i Y–kromosom Adam; **Jadranka Radić:** Ekologija i evolucija; **Davor Juretić:** Evolucija i entropija u okviru doktorskoga studija biofizike u Splitu; **Bojan Žagrović:** Proteini – najmanji strojevi na svijetu; **Matilda Šprung:** Molekularne osnove života; **Vesna Boraska:** Mutacije – pokretačka snaga evolucije; **Tea Bilušić:** Uloga prehrane u evoluciji; **Damir Sekulić:** Jesmo li doista stvoreni za kretanje?; Možemo li brže, jače i više od ovoga (i kolika je cijena)?

Evolucijski ‘rog izobilja’

Biološka evolucija je proces koji nema neki određeni cilj. Ona uopće ne podrazumijeva nužno povećanje složenosti. Dapače, u ovisnosti o situaciji složenost organizama može se povećati, smanjiti ili ostati ista i sva tri trenda su uočena u biološkoj evoluciji. “Vrijeme trajanja” svake pojedinačne vrste na Zemlji uglavnom iznosi nekoliko (2-5) milijuna godina. A da sve kompleksniji organizmi koji nastaju u procesu biološke vrste nisu i sve savršeniji i bolji u umijeću preživljavanja, zorno svjedoče najstariji i najbrojniji organizmi na Zemlji, mikroorganizmi

Piše **Jadranka RADIĆ***

Riječ evolucija potječe od latinskoga glagola *evolvere*, što znači izvaljati, razmotati, razviti. Temeljena na tom značenju, u svakodnevnom govoru evolucija označava svaku vrstu razvitka i podrazumijeva proces postupnog poboljšanja, dakle, shvaćamo je kao proces koji rezultira stvaranjem veće kvalitete ili složenosti. Sam termin “evolucija” nije vezan samo za biologiju, već se koristi i u brojnim drugim područjima, pa tako govorimo o evoluciji jezika, svemira, svijesti itd. Međutim, evolucija u biološkom smislu definira se kao promjena u genetskom materijalu populacija organizama koja se prenosi iz generacije u generaciju. Drugim riječima, to je promjena određenih osobina koja je nasljedna, a te promjene mogu biti kako neznatne tako i goleme, kao što je postanak svih oblika organizama od onih najranijih sićušnih proto-organizama. Kad govorimo o teoriji evolucije, postanku vrsta, uključujući i čovjeka, najčešće smatramo da razumijemo, ako ne detalje teorije, a ono barem njezinu bit. Kao kod mnogih drugih stvari u životu, i u tome obično griješimo.

Evolucija – proces koji ide OD, a ne KA nećemo

Biološka evolucija je proces koji nema neki određeni cilj prema kojem se kreće, dakle nije usmjerena u bilo kojem smislu, pa tako ni prema nastanku sve složenijih i razvijenijih organizama. Ona uopće ne podrazumijeva nužno povećanje složenosti. Dapače, u ovisnosti o situaciji složenost organizama može se povećati, smanjiti ili ostati ista i sva tri trenda su uočena u biološkoj evoluciji. Štoviše, unjoj se ne razlikuju “više” (“više razvijene”, “napredne”) i “niže” (“manje razvijene”, “primitivne”) vrste. Jasno je onda da proces biološke evolucije zapravo nema niti svoj kraj, a ni vrhunac, pa tako ni čovjek nije na vrhu evolucijskog procesa, niti je taj proces završen njegovom pojavom. U stvari, ljudsku vrstu možemo sa stajališta postanka vrsta promatrati samo kao jednu od najmlađih vrsta. Ne može se reći ni da je cilj, a ni rezultat evolucije preživljavanje ili stvaranje savršeno prilagođenih vrsta, kad se uzme u obzir činjenica da je 99% ikada postojećih vrsta izumrlo. “Vrijeme trajanja” svake pojedinačne vrste na Zemlji uglavnom iznosi nekoliko (2-5) milijuna godina. A da sve kompleksniji organizmi koji nastaju u procesu biološke vrste nisu i sve savršeniji i bolji u umijeću preživljavanja zorno svjedoče najstariji i najbrojniji organizmi na zemlji, mikroorganizmi. Ta skupina živih bića, od čijih smo prvih oblika svi mi nastali, postoji već više od 3,5 milijarde godina na Zemlji i niti jedan od kasnije nastalih kompleksnijih oblika organizama nije i ne može ugroziti njihov opstanak. Zapravo,

premda toga većinom nismo svjesni (jer izmiču sposobnosti uočavanja našim ograničenim osjetilima), mi svi živimo u svijetu mikroorganizama. Oni čine najveći broj i najveću ukupnu masu živih bića na Zemlji, a ujedno i najveću bioraznolikost.

Pokretačke sile biološke evolucije

Sve u svemu, biološku evoluciju možda bi se najbolje moglo metaforički opisati kao “rog izobilja”, koji neprestano stvara život u ogromnim količinama i u novim i neponovljivim oblicima. Dva su procesa koji je pokreću, a to su stalno stvaranje varijacija, putem mutacija, prenošenjem gena između populacija ili vrsta i rekombinacijom gena (kod vrsta koje se spolno razmnožavaju), i proces koji nastale varijacije čini široko rasprostranjenim ili rijetkim, putem prirodnog odabira i genske snage ili drifta. Najšire poznata pokretačka sila biološke evolucije jest prirodni odabir, koji daje prednost genima koji povećavaju sposobnost preživljavanja i razmnožavanja. Druga sila koja usmjerava život u nove oblike naziva se genska snaga ili drift, ali za razliku od prirodnog odabira, ona to čini nasumično.

Kod prirodnog odabira glavnu ulogu igra utjecaj sveukupnog okoliša (neživog i živog) na određenu populaciju organizama. Svako biće prilagođava se svom okolišu, a istovremeno i samo utječe na njega i mijenja ga. One populacije koje se

pri tome uspijevaju održati, dakle i razmnožavati, prenose svoj genetski materijal budućim naraštajima. Prirodni odabir još se popularno naziva i „preživljavanje najprilagođenijih“ (ili najspremnijih, najsposobnijih, to je prijevod originalnog engleskog izraza „the survival of the fittest“, premda se u našem jeziku u startu uvriježio pogrešan oblik - „preživljavanje najjačih“).

Važnost suradnje za evoluciju

Vrlo često je bit tog odabira pogrešno shvaćena i tumačena. Preživljavanje najprilagođenijih nikako ne podrazumijeva da su ti koji opstaju čisto fizički najjači, a još manje naj-agresivniji, najveći ili najsebičniji i da su upravo te osobine na neki način evolucijski favorizirane. Dapače, kad malo bolje proučimo živi svijet oko nas, uočavamo da se često razvijaju osobine kao spremnost na suradnju, sposobnost komunikacije, altruizam (zabilježeni osim kod čovjeka i kod mnogih drugih vrsta) i sl. Neke od osnovnih prilagodbi živih bića, koje su ugrađene u temelje svih kompleksnijih organizama, ali i samih ekosustava, nastale su kao rezultat suradnje među živim bićima. Jedan od načina suradnje u živom svijetu naziva se simbioza. Tako su simbiozom prvobitnih jednostavnih jednostaničnih organizama nastale složenije stanice (eukariotske) koje danas izgrađuju sva mnogostanična bića, pa tako i čovjeka. Simbioza

je također važan čimbenik, između ostalog, i u ekosustavu tla gdje se bakterije, gljivice i biljke na taj način međusobno pomažu i osiguravaju jedne drugima bolje uvjete za življenje. Još jedan primjer suradnje i komunikacije jest i sam način funkcioniranja višestaničnih organizama. Naime, u takvim organizmima samo spolne stanice prenose svoj genetski materijal u iduću generaciju, dok ostale, tzv. tjelesne, vrše razne druge funkcije koje čitavom organizmu omogućavaju postojanje (pa tako u konačnici i razmnožavanje). U višestaničnom organizmu je međusobna komunikacija između njegovih stanica jako razvijena i ona omogućava da pojedinačne stanice ne počnu nekontrolirano rasti već da surađuju i osiguravaju uravnoteženo funkcioniranje čitavog sustava. Kad neka stanica prestane normalno komunicirati s ostalima, dolazi do razvoja tzv. malignih bolesti i u konačnici ta bolesna stanica uzrokuje propadanje čitavog organizma. Evolucijski razvoj suradnje, komunikacije i altruističnog ponašanja na tako temeljnim razinama živog svijeta ukazuje na značaj tih osobina za postojanje i opstanak života.

Evolucijski položaj čovjeka

Na pozornici života čovjek se pojavio među zadnjima. Naša vrsta, *Homo sapiens* (lat. razumni čovjek), postoji tek oko 150.000 godina. Ako bismo čitavu povijest života na Zemlji preračunali na jedan dan, to bi bilo prije otprilike pet sekundi. U tom treptaju vremena uspjeli smo napraviti mnogo toga, nažalost, često ne baš u skladu s imenom koje smo sami sebi dali. Mnogi znanstvenici danas upozoravaju da je u tijeku još jedno masovno izumiranje vrsta. Takvih događanja bilo je više tijekom povijesti Zemlje, ali glavni uzročnik ovog današnjeg je, izgleda, u najvećoj mjeri čovjek. Preveliki rast ljudske populacije, pogotovo kad se tome pribroji naša globalna rasprostranjenost, pretjerana potrošnja koja dovodi do iscrpljivanja prirodnih resursa, a uz to i zagađivanje, uzrokuje drastični gubitak bioraznolikosti u svakom smislu (u broju vrsta, genetskoj raznolikosti i samim ekosustavima). Bez obzira na naše pogrešno uvjerenje da smo odvojeni od prirode, pa čak i nadmoćni, za nas vrijede isti zakoni kao i za ostatak živog svijeta. I to što ljudska vrsta trenutno radi svom okolišu nije prvi i jedinstveni događaj, takve situacije se u prirodi opetovano ponavljaju. Zakon prirode kaže da, kad neka populacija na ovaj ili onaj način uništi svoje stanište, a nema mogućnosti preseliti se na neko drugo, time znatno ugrožava, ako ne i onemogućava svoj vlastiti opstanak. Osim ako je dovoljno sposobna prilagoditi se i promijeniti svoje ponašanje. Nadamo se da će čovjek, baš zbog svojih glavnih osobina – inteligencije i svijesti, suosjećanja i moralnosti – ipak shvatiti prirodne procese i zakonitosti i prepoznati i ispraviti greške koje čini. Potencijal koji imamo kao vrsta možemo itekako pozitivno iskoristiti i ne prokockati olako jedinstvenu priliku koju smo dobili u evolucijskom procesu.

* Mr. sc. Jadranka Radić radi u Udruzi za prirodu, okoliš i održivi razvoj ‘Sunce’ u Splitu

TKIVO STVARNOSTI JEDNA OD NAJZAGONETNIJIH ZNANSTVENIH TEMA U POVIJESTI

Od klasične fizike do kvantne teorije

Piše Franjo SOKOLIĆ*

Naslov – “Od klasične fizike do kvantne teorije” – može se shvatiti na barem dva načina. Prvi bi bio povijesni. U kojem se kontekstu pojavila kvantna teorija? U čemu se sastoji ta drastična novina s obzirom na prijašnju fiziku, da se sve ono što je prethodilo progla-si klasičnom fizikom, kao antiteza kvantne?

Drugi bi bio pedagoški. Već je Newtonova fizika neintuitivna, a da i ne govorimo o teoriji relativnosti. Što onda reći za kvantnu teoriju, za koju je Richard Feynman rekao da je nitko ne razumije. Mogu se postaviti sljedeća pitanja: Treba li kvantnu teoriju uopće predavati? Ako je odgovor na ovo pitanje DA, ostaju pitanja: Kako? I kada? Zašto učiti kvantnu teoriju? Prije svega zato što je ona najveći intelektualni iza-zov pred čovjekom 21. stoljeća i drugo, ona je osnova velikog broja tehnoloških pronalazaka suvremenog svijeta.

Najveći intelektualni izazov 21. stoljeća

U čemu je njen izazov? Ta je teorija potpuno različita od svih ostalih znanstvenih teorija, do stupnja da se moralo redefinirati što teori-ja mora biti, da bi joj se moglo pripisati atribut znanstvenosti. Znanost je proizašla iz ljudske potrebe da objasni prirodne fenomene. Vrlo br-zo, ona je napustila pretenziju da kaže zašto se nešto događa i ograničila se na objašnjenje kako se nešto događa. Kvantna teorija je napustila i tu pretenziju. Ona nije ni kauzalna, ni determi-nistička. Kauzalnost znači da svakom događaju prethodi neki uzrok. Kvantna teorija predviđa koji će dio od ukupnog broja čestica doživjeti ne-ku promjenu, ali ne može reći koja će, od dviju određenih čestica, doživjeti tu promjenu prije druge. U klasičnoj teoriji vjerojatnost je poslje-dica nedovoljnog poznavanja svih elemenata si-

Kvantna teorija je nestandardna teorija i predstavlja drastičnu promjenu u odnosu na prijašnje koncepcije znanstvene teorije. Stoga metaforički pristup koji se koristi u popularizaciji najvećeg broja znanosti nije baš efikasan za kvantnu mehaniku, jer fenomeni o kojima ona govori izmiču mogućnostima izražavanja koje nam daju gotovo svi jezici osim matematičkog. Upravo u tome i vidimo izazov da se o njoj ‘govori’.

stema, dok je u kvantnoj teoriji ona intrinzičko svojstvo sistema, koje se ne može izbjeći.

Determinizam znači da iz danog stanja si-stema znamo jednoznačno odrediti njegovo buduće stanje. Schrodingerova jednađba je deterministička, nedeterministički je sam akt mjerenja ili, kako se kaže, redukcija valnog pa-keta. Činom mjerenja sistem je “projiciran” u jedno od stanja u kojem mjerena veličina ima točno određenu vrijednost. No teorija ne predvi-đa koja će to vrijednost biti, već samo daje vjero-jatnost s kojom će se ona pri mjerenju pojaviti, što predstavlja odstupanje od determinizma.

Čin mjerenja općenito predstavlja jedan od osnovnih problema kvantne teorije. Mjerenje modificira sam sistem, nakon mjerenja on više nije ono što je bio. Prema tome mi nemamo in-formacija o sistemu kakav je on kad ga ne “gle-damo”. Mi nemamo pristup sistemu onakvom kakav je on sam po sebi, već samo onakvom kakav je nakon promjene koju je izazvalo mje-renje. To drastično reducira ideju koju možemo imati o objektivnosti vanjskog svijeta. Ono što nam je dostupno samo je svijet modificiran in-terakcijom s mjernim istrumentom. Ono što te-orija predviđa je samo kako će sistem reagirati s eksperimentalnim uređajem, a ne što se s njim događa dok ga mi ne promatramo.

Svijet u magli

Prema tome, naša je spoznaja objektivnog svijeta vrlo ograničena. Subjekt je nerazdvojni

dio svakog akta mjerenja i to ne samo time što koncipira i vrši mjerenje, već i time što mjere-njem modificira objekt ispitivanja. Subjekt i objekt su povezani na nerazdvojni način, tako da je pojam apsolutne objektivnosti doveden u pitanje. Ta ideja ima duboke filozofske posljedicе. Vanjski realni svijet gubi se u magli, preostaje nam samo realnost naših opažanja. Kvantna teorija nam može dati predviđanja koji će biti rezultati naših mjerenja, ali samo preko vjerojatnosti mogućih ishoda. Izgubljena je jed-noznačnost predviđanja rezultata.

Mnogi su znanstvenici doživjeli tu situaciju kao nešto što je fizikalno potpuno neprihvatlji-vo. Paradoksalno je da su među njima bili i mno-gi od onih koji su značajno doprinijeli izgradnji kvantne teorije, kao što su Albert Einstein (1879.-1955.), Max Planck (1858.-1947.), Erwin Schrödin-ger (1887.-1961.), Louis de Broglie (1892.-1987.) i Paul Ehrenferst (1880.-1933.).

Iako rad Maxa Plancka o zračenju crnog ti-jela iz 1900. godine sadrži implicite u sebi ideju kvantizacije a Planck nosi epitet ‘oca kvantne teorije’, sve više povjesničara fizike (Thomas Kuhn) danas pripisuje upravo Einsteinu pri-mat izricanja kvantne hipoteze, u svom član-ku o fotoelektričnom efektu iz 1905. za koji je i dobio Nobelovu nagradu za 1921. godine. I sam je Planck još desetak godina zdušno nastojao eliminirati ideju kvantizacije, jer mu se činila nepotrebna i suprotna ideji na kojoj je sazdana čitava fizika, a to je ideja kontinuiranosti. Put kojim je krenula kvantna teorija radovima Ni-elsa Bohra, Wernera Heisenberga (1901.-1976.),

Maxa Borna (1882.-1970.), Wolfganga Paulia (1900.-1958.) i Pascuala Jordana (1902.-1980.) nije se baš svidio ostalima.

Najvažnije i najdubokoumnije kritike kvan-tne teorije dao je Einstein, a jedna od meta bile su Heisenbergove relacije neodređenosti, koje postavljaju granicu na točnost s kojom može-mo odrediti određena svojstva sistema. Prema Heisenbergu, svojstva čestica su grupirana u parove kao što su položaj i brzina, energija i vri-jeme, orijentacija u prostoru i kutna količina gibanja. Bolje poznavanje jednog elementa tog para smanjuje stupanj poznavanja onog dru-gog, komplementarnog elementa. Primjerice, što preciznije izmjerimo položaj elektrona, to ćemo biti manje u mogućnosti znati njegovu br-zinu. Važno je shvatiti da nepoznavanje navede-nog svojstva ne proizlazi iz nesavršenosti naših mjernih instrumenata, već je, prema kvantnoj teoriji, ono unutrašnje svojstvo prirode.

Einsteinu se to činilo toliko suprotno logici fizike da je smišljao eksperimente koji bi poka-zali da to nužno dovodi do unutrašnjih kontra-dikcija u teoriji. Kada su se svi pokušaji da to postigne pokazali neuspješnima, jer su Niels Bohr i njegovi suradnici uvijek našli rješenje, on je pokušao da pokaže da kvantna fizika nije potpuna teorija, u smislu da sa danim varija-blama ne objašnjava kvantne fenomene na za-dovoljavajući način.

Bog se ne kocka!

Kako bi to pokazao, zajedno sa suradnicima Borisom Podolskym (1896.-1966.) i Nathanom Rosenom (1909.-1995.) smislio je misaoni ek-speriment, koji će ući u povijest pod imenom EPR paradoks. Tako je 1935. u renomiranom časopisu Physical Review izašao članak pod naslovom “Može li se kvantno mehanički opis fizikalne realnosti smatrati potpunim?” O čemu se tu radilo?

Einstein je, naime, prvi uočio da posljedice

DRAGAN POLJAK O IZNIMNOM ZNAČAJU POVIJESTI ZNANOSTI

Razvoj znanosti ovisi i o

Svaka znanstvena teorija, osim objektivnog karaktera koji proizlazi iz opa-žajnog procesa, prikupljanja podataka, eksperimentiranja, matematičkih modela, sadrži redovito i čisto ljudsku priču, sadrži i “zeitgeist”, duh vre-mena u kojima je nastala, socijalne okolnosti, drugim riječima evoluciju jako sličnu onoj biološkoj. Smatram da znanstvenici ne poznaju dovoljno povijest razvoja vlastite struke, ni filozofiju znanosti koja propituje bit ove iznimne i po mnogo čemu posebne, ljudske djelatnosti

događaje koji su doveli do današnjih spoznaja i gledanja na svijet, znaju li “što se uistinu do-gađalo” i jesu li svjesni ograničenja znanstvene metode spoznaje razgovarali smo s Draganom Poljakom.

U kojem je smislu razvoj znanosti sličan evoluciji?

Činjenica na koju je ukazivao Thomas S. Kuhn je da znanost, kad joj se pride iz povijesnih izvora, izgleda bitno drugačije od znanosti koja se iznosi u standardnim udžbenicima, koja je obojena usvojenom znanstvenom pedagogijom i filozofskim opisom znanstvene metode koja je prihvaćena u danoj epohi. Svaka znanstvena te-orija, osim objektivnog karaktera koji proizlazi iz opažajnog procesa, prikupljanja podataka, eksperimentiranja, matematičkih modela, sadrži redovito i čisto ljudsku priču, sadrži i “zeitgeist”, duh vremena u kojima je nastala, socijalne okolnosti, drugim riječima evoluciju jako sličnu onoj biološkoj. Smatram da za znan-stvenici ne poznaju dovoljno povijest razvoja vlastite struke, ni filozofiju znanosti koja propi-tuje bit ove iznimne i po mnogo čemu posebne, ljudske djelatnosti.

Što možemo naučiti iz povijesti znanosti?

Povijest, a pogotovo filozofija znanosti stru-ke su nerijetko potpuno odvojene od aktualne, živuće znanosti. Iako se godinama bavim elek-tromagnetskom teorijom, a u posljednje vrijeme posebno bioelektromagnetizmom, tek uvidom i u povijesni razvoj temeljnih zakona elektroma-gnetizma, na pravi način “osjećam” jednađbe kojima se bavim. Povijest bilo koje ljudske djelat-nosti, po svom karakteru, pa i povijest znanosti, jasnije ukazuje na specifikum sadašnjeg stanja, a onda može oškrinuti, barem malo, i pogled prema budućnosti.

Poznajući povijest znanosti dobiva se uvid u proces nastajanja određene znanstvene di-scipline, kako objektivno-znanstvene, tako i socijalne okolnosti koje su dovele do postoje-ćeg stanja, ali i omogućava se i sagledavanje odbačenih, “pogrešnih ideja” koje su ipak na neki način oblikovale današnji izgled neke znanstvene teorije. Pogled prema unazad i sagledavanje svih iskustava stečenih na putu koje je određena znanstvena disciplina prošla čini svakog znanstvenika bogatijim i zrelijim za buduće staze kojima će koračati.

Razgovarao

Tomislav Čizmić-Marović

Thomas S. Kuhn (1922. - 1996.) jedan je od najcitiranijih autora 20. stoljeća s područ-ja povijesti, odnosno filozofije znanosti. U djelu “Struktura znanstvenih revolucija” iz 1962. predstavio je svoje viđenje razvoja znanosti, koja je prema njemu sličnija evoluciji nego pravocrtnom procesu akumulacije znanja, odnosno nasumičnom, a ne racionalnom pot-hvatu. Uveo je danas široko prihvaćeni pojam paradigme, koja predstavlja skup više ili manje implicitno prihvaćenih pretpostavki o svijetu koji nas okružuje, odnosno okvir unutar kojeg znanstvenici djeluju u određenom trenutku. Ta-ko se može, primjerice, govoriti o aristotelovskoj, njutnovskoj ili kvantnoj paradigmi u fizici.

Kuhn smatra, potkrjepljujući to brojnim primjerima iz povijesti znanosti, da je prijelaz s jedne paradigme na drugu sličniji intuitivnom bljesku u kojem se preslaguju nakupljeni sloje-vi iskustva, nego racionalnoj odluci. Slikovito, taj je prijelaz predstavljen geshtalt-switchem, u kojem u jednom trenutku u istoj slici vidimo lik zeca, a u drugoj patka, no nikada oba.

Prema toj analogiji, znanstvenici koji djeluju unutar različitih paradigmi (obično unutar različitih povijesnih razdoblja, ali ne nužno) praktički žive u različitim svjetovima te se teško ili nikako ne mogu međusobno razumjeti, jer su njihove paradigme nesumjerljive. Nesu-mjerljivost ovdje znači da se ne može reći koja je paradigma “bolja” ili bliža istini, već samo koja bolje objašnjava set trenutno “najvrucih” pitanja u znanosti. Tako je razvoj znanosti vrlo

Dragan Poljak

sličan evoluciji, koja također nema svrhu, već je njezina bit preživljavanje najprilagođenijih.

Prijelaz s jedne na drugu paradigmu je, po-vijesno gledano, sve samo neracionalan, jer je vidljivo da su razlozi prihvaćanja ili odbaciva-nja novih teorija često bili estetske, političke, konformističke ili akcidentalne prirode ili, jed-nostavno, ovisni o tome kojem znanstvenom taboru pripadate. Kad bi znanost napredovala školski, metodom opovrgljivosti, koju zagova-raju logički pozitivisti, do većine znanstvenih otkrića ne bi nikada ni došlo. Znanost je, zaklju-čuje Kuhn, mnogo manje racionalna djelatnost nego što su znanstvenici spremni priznati.

Polemike potaknute Kuhnovim zaključcima i danas se odvijaju nesmanjenom žestinom, a i najljuciji mu protivnici priznaju da je, ako ništa, postavio prava pitanja. Vjerojatno i stoga je na Festivalu znanosti iznimno velik interes ostva-rilo predavanje prof. dr. sc. Dragana Poljaka* s FESB-a, naslovljeno “Kuhnov koncept revolu-cionarne znanosti”.

O tome znaju li znanstvenici dovoljno o povijesti vlastitih disciplina, imaju li uvid u

kvantne teorije narušavaju princip lokalnosti koji je jedan od temelja fizike. Koncept lokalnosti ograničava mogućnost djelovanja silama samo na one objekte koji mogu biti u djelokrugu te sile. Drugim riječima, na česticu mogu djelovati samo polja u toj točki prostora. Međutim, Einstein je shvatio da kvantna teorija, kako je bila formulirana, predviđa međudjelovanje određenih parova čestica trenutno, bez obzira na daljinu, u čemu je on vidio njenu očiglednu nepotpunost.

Zamislimo da su dva fotona ili elektrona proizašla iz nekog zajedničkog procesa, i stoga su opisana istom valnom funkcijom (ma što god to značilo). Tada su te dvije čestice međusobno spregnute (engl. entangled) i mjerenje izvršeno na jednoj utječe i na drugu. Primjerice, u trenutku mjerenja na jednoj od čestica ona se “odluči” za jednu od orijentacija spina, što znači da u tom istom trenutku ona druga poprimi suprotnu orijentaciju.

Misaoni eksperiment pretpostavlja da spregnute čestice kreću na suprotne strane svemira i na taj se način jako udalje jedna od druge. Paradoks je u tome što kvantna teorija predviđa da bi i tada mjerenje izvršeno na jednoj od čestica moralo trenutačno promijeniti stanje one druge, bez obzira što nema poznatog načina na koji bi ta informacija stigla od jedne do druge čestice, niti teorija relativnosti tu mogućnost dopušta. To je, kategorični su tvorci eksperimenta, nemoguće. Prema teoriji relativnosti, naime, niti jedan signal ne može putovati brže od svjetlosti. Zamislimo da promatramo česticu ispred sebe, pa ako je ona spregnuta sa česticom koja se nalazi u nekoj drugoj galaksiji koju upravo netko mjeri, tada će se i čestica pred nama promijeniti iako mi ne vidimo uzrok tome.

Nelokalnost je Einstein ironično nazivao ‘fantomskim djelovanjem na daljinu’, zaključujući da moraju postojati neke još neotkrivene varijable kojima se može objasniti kvantna spregnutost. Iz tog doba datira njegova slavna izjava ‘Bog se ne kocka’, kojom je izrazio uvjerenje da bi se priroda morala moći objasniti lokalnim utjecajima koji se, ako ne izmjeriti, mogu barem identificirati.

No, ono što je bio misaoni eksperiment, nekoliko desetljeća kasnije realizirano je kao

praktični. Nejednakosti, koje je predložio John Bell (1928.-1990.) omogućile su da se on provede, a mjerenja koja su izvršena posljednjih godina nedvojbeno pokazuju da Bellove nejednakosti nisu zadovoljene. Nelokalne, odnosno trenutne veze su moguće a priroda je stvarno nelokalna! Posljedice koje to ima na našu sliku svijeta zaista su ogromne, jer to, de facto, potvrđuje da se događaji ponekad dešavaju ‘sami od sebe’, odnosno da su uzrokovani nelokalno.

Na kraju: znamo li išta?

Što više zadiremo u tajne mikrosvijeta, one nam izgledaju misterioznije i nepojmljivije. Ipak, to nas ne sprečava da te efekte ne koristimo, tako da se danas radi na kvantnoj kriptografiji, kvantnim računalima itd.

Hoće li fizičari budućnosti uspjeti naći koherentniju sliku mikrosvijeta, otvoreno je pitanje. Možda je svijet stvarno takav, zakučast i nedokučiv i svaki put nam izmakne kad pomislimo da smo ga definitivno shvatili. Čini nam se da smo još vrlo daleko od sveobuhvatne i definitivne slike svijeta. Za razliku od fizičara s početka 20-tog stoljeća koji su smatrali da je fizika došla do svih važnih tajni prirode, fizičari današnjice su svjesni nepotpunosti teorija koje im stoje na raspolaganju. Čak i najfundamentalniji pojmovi kao što su vrijeme, postali su još nejasniji u kvantnoj teoriji, primjerice, neki od suvremenih eksperimenata (tzv. kvantni brisači) mogu poništiti ono što se već dogodilo.

Bez dvojbe, možemo reći da ne razumijemo svijet u kojem živimo i da nikad nismo bili zbunjniji nego što smo danas. Vratili smo se na staru Sokratovu konstataciju: Znam da ništa ne znam. Ipak, možda smo nešto bliže odgovoru na staro Einsteinovo pitanje ‘Kocka li se Bog?’ Da, Bog se kocka!

**Prof. dr. sc. Franjo Sokolić voditelj je diplomskog studija nastavnčkog smjera na Odjelu za fiziku splitskog PMF-a. S idejom da se znanost približi široj publici, a osobito srednjoškolskim profesorima prirodoslovlja koje je loše prezentirano i nepopularno među dacima, autor je na PMF-u pokrenuo predavanja-diskusije o kvantnoj mehanici, jednoj od najzagonetnijih znanstvenih tema u povijesti (www.eskola.hdf.hr).*

duhu vremena

Namjera vam je uspostaviti kolegij Povijest elektrotehnike na FESB-u?

Osim uređenog, “probavljenog” i “ispeglanog” znanja koje je nužno da bi se savladala određena struka, želio bih studentima približiti jedan realistični okvir u kojem se znanost istinski razvijala, mahom kroz biografije ljudi koji su stvarali znanost o elektricitetu i u konačnici elektrotehniku, koja je danas temelj naše tehnološke civilizacije. Čini mi se da bi mladim ljudima bilo zanimljivo na jednom mjestu čuti da Ohmov zakon nije bio prihvaćen kao relevantan gotovo dvadeset godina od njegova objavljivanja, da je Kirchhoff svoje zakone otkrio još kao student, da Maxwell - poput Einsteina - nije briljirao u matematici ili pak da jedan James Prescott Joule uopće nije pripadao akademskoj zajednici, već je bio pivski obrtnik. Zato se nadam da će se povijest elektrotehnike predavati na FESB-u kao izborni kolegij.

Što znači da se udžbenici pišu unazad?

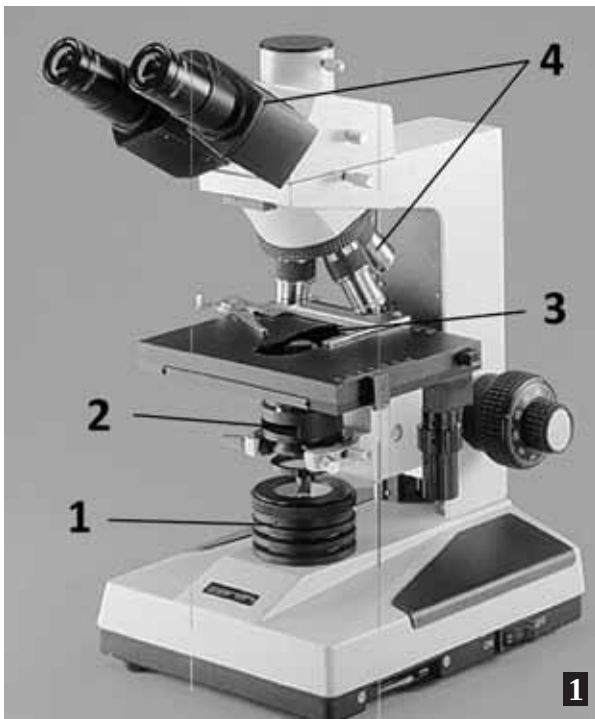
Danas svaki udžbenik klasične elektrodinamike započinje Maxwellovim jednadžbama na kojima počiva cjelovita teorija makroskopskih elektromagnetskih polja. Drugim riječima, svi zakoni klasičnog elektromagnetizma direktno slijede ili se pak dadu izvesti iz ovih jednadžbi. No, povijesno je to izgledalo sasvim drugačije. Uređeni oblik Maxwellove teorije nastupa na samom kraju ere klasične fizike, a sami pojmovi, danas čvrsti i jasni, tijekom povijesnog razvoja bili su nerijetko fluidni i magloviti. Iako je primarno nužno da studenti kroz udžbenike apsolviraju znanstveni state-of-the-art u uređenoj formi, zbog šireg konteksta sagledavanja budućih znanstvenih doprinosa, barem za no-

ve istraživače u području prirodnih i tehničkih znanosti, mislim da bi bilo nužno sagledati kako povijesni, tako i filozofski, pa i sociološki okvir unutar kojeg je određena znanost prihvaćena. Još je Heraklit govorio da su osjetila loši svjedoci, a Einstein tvrdio da tek teorija odlučuje o onome što se može opažati. Iz toga slijedi da je spoznaja u znanosti stvaralački, a ne pasivan čin i da okvir unutar kojega se odvija znanstvena djelatnost nije zanemariv.

Koliko su znanstvena otkrića ovisna o metodici koju u danom povijesnom razdoblju znanstvena zajednica drži “objektivnom”?

Reduktivna, generalizirajuća tendencija znanosti je da se ide prema dubini, ispod pojavnosti do krajnjeg konstituenta tvari, na neki način svodeći biologiju na kemiju, a ovu potom na fiziku. Znanost ili, bolje rečeno, znanstvena metoda kakvu danas poznajemo postoji oko 400 godina. Većina današnjih pristupa negira mogućnost istinskog poimanja suštine objektivnog svijeta. Prošli smo put od aristotelovsko-esencijalističkog poimanja prirodnih pojava do matematičko prediktivnog pristupa, odnosno od pitanja o biti stvari usmjerili smo se na pitanje o ponašanju stvari, ukratko pitanje “zašto?” zamijenili smo pitanjem “kako?”. No, današnji fizikalni dosezi dalje modificiraju srž znanstvene metode, tako da u nekim slučajevima odustajemo čak i od pitanja “kako?”.

**redoviti profesor na FESB-u u Splitu; Adjunct Professor na Wessex Institute of Technology, Southampton, GB; državna nagrada za izuzetno postignuće u znanosti 2004.; autor većeg broja knjiga i znanstvenih radova.*

kako rade stvari

Elektronski mikroskop

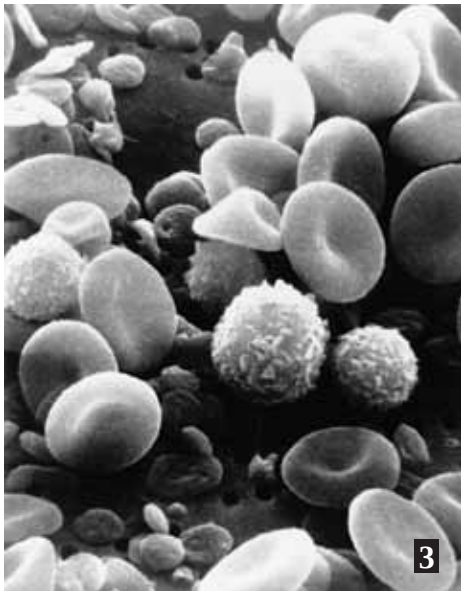
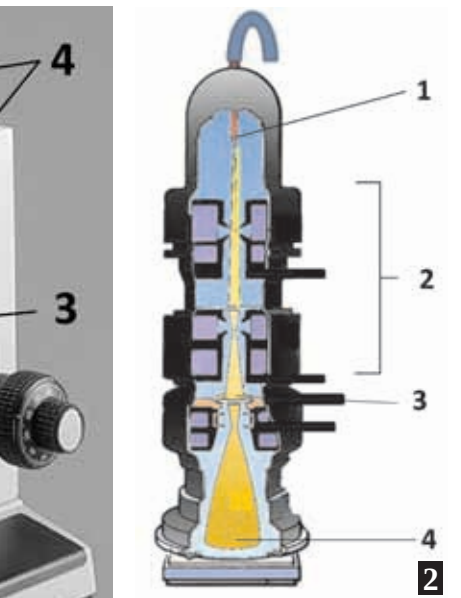
Piše Ante BILUŠIĆ*

Elektronski mikroskop je sitnozor kojim je moguće razlučiti čak i jedan atom. Kako bismo lakše shvatili kako elektronski mikroskop radi, najprije proučimo princip rada optičkog mikroskopa. Izvor svjetlosti kroz sustav leća i filtara obasjava uzorak. Svjetlost koja prođe kroz uzorak se potom sustavom leća i okulara povećava te dovodi do oka promatrača.

Kolika je veličina najmanjeg objekta kojega možemo vidjeti optičkim mikroskopom? Zamislimo snop paralelnih svjetlosnih zraka koje padaju na zastor s otvorom. S druge strane zastora, na zaslonu, vidimo sliku otvora čija je najmanja dimenzija koju možemo razlučiti izravno ovisna o valnoj duljini svjetlosti (vidi objašnjenje uz sliku 2). Valna duljina vidljive svjetlosti leži u intervalu između 380 (ljubičasta svjetlost) i 750 nanometara (crvena svjetlost; nanometar je milijunti dio milimetra), i sa danim veličinama, najmanja veličina otvora koju još možemo razlučiti je nekoliko mikrometara (tisućiti dio milimetra).

Sitnije objekte poput atoma, čija je dimenzija desetinka nanometra, bismo mogli razlučiti tako da ih obasjamo valovima čija je valna duljina mnogo manja od valne duljine svjetlosti. Valna duljina brzih elektrona iznosi oko stotinku nanometra, što znači da bismo, ukoliko uzorak stavimo u mikroskop koji umjesto svjetlosnih koristi elektronske valove, mogli dobiti sliku atoma.

Vodeni ovim idejama, prvi su elektronski mikroskop konstruirali njemački znanstvenici Ernst Ruska i Max Knoll davne 1931. godine. U osnovi je princip njegovog rada vrlo sličan optičkom: umjesto lampe za izvor elektronskog snopa nam služi elektronski top, koji se do uzorka dovodi sustavom elektromagnetskih leća. Elektroni koji međudjeluju s uzorkom se potom ponovno sustavom elektromagnetskih leća dovode do zaslona i detektora koji bilježe brzinu i smjer nailaska pristiglih elektrona. Elektronski top je žica (obično volframova) zagrijana na visoku temperaturu radi čega elektroni dobiju dovoljnu brzinu da je mogu napustiti (to je slično kuhanju vode: njenim zagrijavanjem sve više molekula vode napušta tekućinu i tvori vodenu paru). Po napuštanju volframa žice, elektroni se najprije ubrzaju prolaskom kroz prostor u kojemu postoji električni napon. Naravno da je teško postići da apsolutno svi elektroni imaju brzinu usmjerenu u istome smjeru pa je stoga potrebno njihovu putanju ispraviti posebno dizajniranim elektromagnetima (takozvanim elektromagnetskim lećama). Elektromagnete susrećemo često: na primjer, turbina u sušilu za kosu koja svojom vrtnjom usisava zrak s

jedne strane sušila, tjera ga kroz sustav grijača i zagrijanoga izbacuje na drugu stranu, se okreće iz upravo istih fizikalnih zakona pomoću kojih se ispravljaju putanja elektrona u elektronskom mikroskopu.

Danas postoje dvije osnovne vrste elektronskog mikroskopa: transmisijski i skenirajući. Elektroni su u transmisijskom elektronskom mikroskopu (TEM-u) ubrzani do mnogo većih brzina nego što su u skenirajućem elektronskom mikroskopu (SEM-u). Zato SEM-om možemo vidjeti unutarnju strukturu uzoraka jer je energija elektrona dovoljna da mogu prodrijeti u i kroz uzorak; analizom brzina i kutova otklona elektrona dobijemo izgled unutrašnjosti uzorka. Kod SEM-a elektroni imaju manju brzinu, radi čega imaju i veću valnu duljinu, posljedica čega je manja prostorna razlučivost SEM-a u odnosu na TEM. Elektroni, kada dođu do uzorka, nemaju energiju dovoljnu da prodru kroz njega, nego se odbijaju od njegove površine čime vidimo njen izgled.

**izvanredni profesor na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Splitu*

Pod vodstvom profesora Ante Bilušića i Ivice Luketina, te sponzorstvom Credo banke, skupina od osmero studenata fizike splitskog PMF-a - J. Ivica, M. Jurišić, L. Karbonini, Ž. Kutleša, A. Miletić, I. Novosel, A. Prpić, M. Vojković - izrađuje skenirajući tunelirajući mikroskop (STM). Više o razvoju projekta može se pročitati na stranicama <http://fizika.pmfst.hr/stm/pocetna.htm>.

(Slika 1) Osnovni dijelovi optičkog mikroskopa - Izvor svjetlosti (1), sustav leća i filtara (2) uzorak (3), sustav leća i okulara (4). Primijetimo da je optički mikroskop prikazan na slici 1 podesan za promatranje prozirnih uzoraka ili barem njegovih prozirnih dijelova; želimo li promatrati neprozirne uzorke, tada izvor svjetlosti (1) i sustav leća i okulara (4) moraju biti s iste strane u odnosu na stolić na kojemu se nalazi uzorak.

(Slika 2) Osnovni dijelovi elektronskog mikroskopa - Elektronski top (1), sustav elektromagnetskih leća (2), uzorak (3), sustav elektromagnetskih leća (4).

(Slika 3) Ljudska krv snimljena skenirajućim elektronskim mikroskopom.

KARIJERE MLADI KOJI SU SE POSVETILI ISTRAŽIVAČKOM RADU

Kako uspjeti u znanosti?

Piše **Ivan ĐIKIĆ***

Uključujući se u “Festival znanosti”¹ na prvom bih mjestu želio reći da mi je za vlastiti rad u Hrvatskoj najvažnije bilo postaviti kriterije i ciljeve koji će biti izazovi za rad kroz 5 do 10 godina. Prvi mi je izazov obrazovanje mladih, drugi komunikacija znanosti i društva, a treći praktični znanstveni rad. Na odjelu za imunologiju Medicinskog fakulteta u Splitu radim s prof. Janošom Terzićem, a u Medilsu imamo laboratorij od 6 ljudi gdje također ‘radimo’ znanost. Moj primarni posao je znanost u Frankfurtu, pa u Hrvatskoj po navedenom redoslijedu prioriteta mogu samo volontirati. Spektar naših aktivnosti želim prikazati kroz primjere usmjerene na promociju znanosti kao kreativne discipline u kojoj mladi mogu naći svoju budućnost. Riječju, vlastito iskustvo želim prenijeti na mlade. Naše je društvo takvo kakvo jest, sa puno strukturalnih problema u sustavu, ali mladi su neiskvareni, i ukoliko dobiju šansu pokazat će svoje talente na pravom mjestu. A šanse nisu samo odlazak u inozemstvo! Šanse su i u Hrvatskoj: ukoliko se radi s dobrim, kvalitetnim i predanim ljudima u kojima ćete naći kvalitetne mentore, koji jesu manjina, ali kojih ima na svakom fakultetu.

Talenti i mentori

Talentiranih mladih u Hrvatskoj ima puno više nego kvalitetnih mentora i taj manjak se nekako mora nadoknaditi. Jedan je od najefikasnijih načina da ljude koji su uspjeli u svjetskoj znanosti i karijere ostvarili u inozemstvu, pokušamo vratiti u Hrvatsku, gdje bi s njima, u njihovim vlastitim laboratorijima ili jezgrama, mogli raditi naši talentirani mladi ljudi. Od 2007/08 godine, kod nas u laboratoriju u Frankfurtu na ljetnoj je praksi (3 do 6 mjeseci) bilo devetoro završenih studenata zagrebačkog PMF-a, koji su kod nas radili ili diplomski ili samo učili znanost. Svatko je od njih dobio smještaj i bio plaćen za svoj rad, ali nisu mogli ostati jer je bit ovog programa da moj laboratorij ne popunimo s dvoje-troje studenata, nego da kroz rotacije svakih 3 - 6 mjeseci, kroz nekoliko godina, obučim njih desetak.

Njihova je pak obaveza izgubiti strah da su slabiji od drugih, steći pozitivnu agresivnost i samopouzdanje da se dobrim znanjem mogu natjecati sa svim drugim znanstvenicima u laboratorijima. Na sreću, svi ti mladi ljudi koji su bili u mom laboratoriju pokazali su izvršne kvalitete, svi su dobili odlične doktorate. Nažalost, svi u inozemstvu... Posljedica je to manjka kreativnih sredina u kojima bi oni mogli naći svoju budućnost u Hrvatskoj. Pa su dobili pozicije u Cambridgeu,

Beču, Heidelbergu i osigurali svoju financijsku i znanstvenu karijeru. Jer su došli na odlična mjesta, s plaćama između 2 i 3 tisuće eura mjesečno, što je odlična stipendija. Ipak, to su samo najbolji. Poput Tine Perice koja je na Cambridgeu dobila jednu od samo četiri raspisane stipendije. Kako? Svoju je budućnost trasirala kroz doktorski program na Cambridge-u tako što je na natječaju prezentirala ono što je otkrila u tih nekoliko mjeseci boravka kod nas u Frankfurtu.

Pet ključeva uspjeha

Pet je stvari na koje bih ovdje želio upozoriti jer sam ih osobno iskusio i dobro shvatio koliko su bile važne i za moj uspjeh, i za moje zadovoljstvo u znanosti; ne radi se samo o porivu da uspijete, da nešto otkrijete, radi se o tome da steknete i sačuvate vlastito unutrašnje zadovoljstvo. Jer ono što vas čini sretnima jest to što se ne trebate stalno osvrutati za vanjskim dokazima da nešto vrijedite, nego oslonac imate unutar sebe. Upravo ta mi je kombinacija zadovoljstva i uspjeha omogućila da ostanem fokusiran na znanost a da ne otkližem u menadžerske, političke, ili bilo kakve druge vode.

Prvi uvjet da biste u znanosti bili uspješni jest da imate bazično znanje. U Hrvatskoj, koliko god vam to čudno zvučalo, na fakultetima dobivate jako puno znanja, i u usporedbi sa svijetom naše je bazično znanje visoko.

Međutim, u Hrvatskoj nam fali originalnost. Točnije, nedostaju nam uvjeti koji bi potakli originalnost talentiranih. Trebate izvršne uvjete kako biste svoje vlastito znanje mogli tako koristiti da biste otkrili i stvorili nešto novo. To je taj ‘kreativni pokus’ na koji sam odlučio s onih devet studenata: doveo sam ih u Frankfurt, našli su se u ambijentu gdje ih nije nitko pitao koliko znaju, nego smo ih stavili u jednu ‘kuhinju’ gdje su morali stvarati otkrića. I svi su prošli na tom testu! Znači, ako imate dobro znanje, vaši će vam skriveni talenti omogućiti da iz tog znanja izbije kreativna, originalna ideja. No ni bazično znanje ni originalnost, ni najbolji uvjeti rada nisu dovoljni ako sami niste dovoljno predani i ne želite raditi.

Neophodan je dug i predani rad. Primjerice, to znači da nakon cjelodnevnog kursa u Splitu ostajem raditi do tri ujutro. Ja sam stalno uključen u znanstvene projekte, pokušavam stalno komunicirati sa svojim kolegama i zato smo na neki način brži i uspješniji od drugih. Morate raditi kontinuirano, od početka znanstvene karijere, gotovo svaki dan, i subotu i nedjelju. I to dugotrajno, jer uspjeh ne traje duže od godine dana, nakon toga vas više ne percipiraju kao uspješnoga. U znanosti se morate stalno dokazivati. Ono po čemu nas procjenjuju je zadnji rad. Pogotovo mlade generacije koje ne znaju za vaše radove starije od par godina. Da biste stvarno ostavili svoj pečat i znak unutar velikog opusa koji se zove znanost, uistinu je potrebno dugotrajno i predano stvarati.

Meni se zaista čini da je znatiželja jedna od najboljih crta ljudskosti, ona motivira, tjera na novo, ne da da se zadovoljite onim što ste već otkrili. A ljubav, kao što znate, je osjećaj koji vas puni energijom, nema ništa što bi nam dalo više energije od ljubavi, jednako prema znanosti kao i prema nekoj osobi.

Presudna važnost skromnosti

Neki kažu da su naši ljudi ionako preskromni, no ne slažem se! U Hrvatskoj su oni dobro educirani, govore jezike, imaju gard i u inozemstvu se uvijek vidjelo da imaju samouvjerenosti. Međutim, kako dolaze uspjesi, skromnost postaje sve važnija. Bitno je da tada ostanete skromni, jer uspjeh će vas automatski navesti da počnete razmišljati o novcu, lagodnijem životu i ostalim stvarima koje dolaze s uspjehom. Skromni ljudi ne zaboravljaju da i dalje trebaju biti na predavanjima, razgovarati sa znanstvenicima i svoje odluke i ponašanje ne povezati s direktnim uspjehom, nego ustrajno raditi ono što najbolje znaju, a to je znanost.

Skromnost je pogotovo važna kad krenu nagrade, kad vam nude dobra mjesta na fakultetima, veću plaću i druga primanja. Jer u isto vrijeme traže nešto od vas, i to ne malo. Vi ipak imate neko ime i traže da dio sebe žrtvujete za pogodnosti što vam ih nude. Tada je skromnost itekako važno da biste mogli reći - mene kao znanstvenika stvarno ne zanima moć nad 20

Medils - Split kao centar izvrsnosti

U Medilsu vodim grupu od šest znanstvenika na programu molekularne biologije tumora: Ivana Novak je postdoktorand, završila je doktorat u Švedskoj, Vanja Nagy je doktorirala u New Yorku, Fumio Ikedaje iz Japana, Sanja Blašković i Jelena Korać spremaju doktorat, Shelly Panic iz Philadelphije je naš Lab manager, Duje Burić iz Splita je diplomski student, te prof. Janoš Terzić kao ko-mentor u Splitu omogućava da taj laboratorij kvalitetno radi kad ja nisam ovdje. Sve doktorande ćemo pokušati ubaciti u edukacijski sustav u Splitu, jer je naša želja da Medils kao znanstvena institucija ima sponu prema Sveučilištu u Splitu. Sudbina nam je da zajedno stvaramo Split kao centar izvrsnosti.

To ostvarujemo na različite načine, trend su, primjerice, ulaganja iz inozemstva kojima u Split dovodimo mlade ljude iz Hrvatske i iz inozemstva koji mogu proći vrlo intenzivnu edukaciju. U tjedan dana možete izeducirati 20 mladih za koje mislite da bi mogli biti zvijezde u budućnosti. Sa solidnom sredstvima od FEBS-a ili EMBO-a možemo dovesti najbolje stručnjake za edukaciju mladih, a svi troškovi su pokriveni iz tih europskih udruga.

Krajem travnja u Splitu sudjelovao sam na FEBS praktičnom kursu - Federacija europskih biokemijskih udruženja nam je dala 50 tisuća eura za 7 dana. Izabrali smo 20 studenata, kojima je bilo plaćeno sve, od puta, smještaja, hrane, a oni su bili obavezni biti sedam dana s 12 mentora i asistenata u Splitu gdje smo radili od 9 pa do 2-3 ujutro. Radili su se eksperimenti, održavali okrugli stolovi, gdje smo razgovarali, učili jedni od drugih, i motivirali se međusobno na stvaranje novih ideja. Mnoge europske organizacije će dati veliki novac ukoliko se organizirate i uspijete napraviti dobar program za edukaciju mladih.

Ivana NOVAK, mlada znanstvenica, došla je prije godinu u Medils i počela se baviti autofagijom, tj. procesom čišćenja stanice. Kad bjelančevine završe svoju funkciju, postaju toksične za stanicu. Na sličan način i mitohondriji mogu oštetiti normalno funkcioniranje stanice. Autofagija je jedan od mehanizama kojim se uklanjaju te nakupine isluženih mitohondrija i proteinskih agregata. Membrane u citoplazmi počnu se obavijati oko staničnog smeća sve dok se neki način ne zatvori, fuzira sa lizosomom, u kojem se sve to razgradi. Inače bi došlo do neurodegenerativnih bolesti, Alzheimerove, Huntingtonove bolesti...

Već se 30 godina zna za autofagiju ali ne i za način na koji se ta membrana počne okupljati baš oko određenog mitohondrija. Zašto nije obuhvatila neki drugi? Znači, mora postojati neki selektivni jezik, mehanizam koji će povući tu membranu da se obavlja točno oko oštećenog mitohondrija. Mi smo postavili hipotezu da postoje receptori za autofagiju koji će definirati selektivnost u procesu: neće se jesti sve,

nego samo štetni materijal. I Ivana je otkrila jedan protein koji se nalazi na mitohondrijskoj membrani, koji komunicira sa membranom autofagije, privuče tu membranu i na taj se način cijeli proces dovrši. Važno je naglasiti da je najveći dio ovog eksperimenta napravljen u Splitu u našem laboratoriju za molekularnu biologiju tumora i da je Ivana prvi autor na radu koji upravo šaljemo na objavu.

Rad Koraljke HUSNJAK povezan je s prethodnim. Koraljka je otkrila jedan drugi receptor na proteasomu, čistaču stanica koji nalikuju ogromnoj bačvis ‘rukama’ kojima prepoznaje signale na proteinu koji je završio funkciju pa mora bi-

ti razgrađen. No, prije nego što uđe u ‘bačvu’ mora se razmotati jer je prevelik da bi prošao kroz rupu na čistaču stanice. Ako ovaj čistač zakaže, jedna se bjelančevina veže drugom, trećom... i dobit ćemo proteinski agregat, koji uzrokuje, primjerice, Huntingtonovu bolest. A kad previše naraste, više se ne može razgraditi u čistaču stanice nego preko autofagije. Tako je čistač stanice povezan s autofagijom, kao smetlar s kamionom za odvoz smeća. Koraljka je otkrila drugu ‘ruku’ RPN13, koja je izrazito fiziološki važna. To je bilo bazično otkriće i to smo dokazali na strukturalnom nivou i možemo raditi kemijsku modifikaciju na nivou atoma kako bismo blokirali to djelovanje. U ovom smo projektu

suradivali s četiri laboratorija i objavili dva rada u časopisu Nature.

Magda BIENKO iz Krakowa kao studentica 4. godine biotehnologije (studij traje 5 godina) odlučila je na tri mjeseca doći kod nas u Frankfurt, i početi raditi svoj diplomski. Međutim, proučavala je način na koji ultraljubičaste zrake oštećuju naš DNK materijal i na koji se način oštećenje može ukloniti. Odlučila je ostati još godinu dana u Frankfurtu, a u Krakow je odlazila samo na ispite. Dobila je potvrdu od dekana da ne mora na predavanje, jedino je statistiku u Frankfurtu morala odraditi, a ostalo vrijeme je provela u laboratoriju.

Na ispite je odlazila autobusom do Krakowa, što je 10 sati vožnje, ispit bi položila tijekom jutra ili dana, a istu se večer vraćala u Frankfurt na rad u laboratoriju.

Doktorat je počela raditi 2005. a već je imala objavljen rad u Scienceu! A Science je i meni bio san do prije 5-6 godina. To je primjer potpune požrtvornosti jedne mlade osobe koja je imala i sreću da u pravo vrijeme bude na

Ivan Đikić i Koraljka Husnjak

Ivan Dikić

ili 50 ljudi koji bi radili ispod mene, kao znanstvenika me ne privlači položaj direktora nekog velikog instituta, ako bi mi ta pozicija uzela moje vrijeme od znanosti, vrijeme od mladih s kojima mogu napraviti ono što radim već deceniju - dvije, vrijeme od onoga u čemu sam uspješan i što volim. Stalni sastanci i priče o administrativnim stvarima su velika patnja za one koji vole raditi znanost. I tu mnogi naprave grešku, kada se iz jednog velikog uspjeha u znanosti prebace u skupe aute, umjesto da budu u laboratoriju sa svojim znanstvenicima.

Za one koji se bave fizikom, kemijom, biologijom, najvažnije je znati - nikada neće uspjeti samo u svojoj disciplini. Danas se nijedan projekt ne može dovršiti ukoliko ne uključuje najmanje dvije-tri discipline, a po mogućnosti četiri-pet. Svi radovi koje smo u posljednjih par godina objavili bili su rezultat susreta različitih disciplina - strukturalne biologije, bioinformatike, čiste matematike, computation sciences, biologije, biokemije... Mi surađivati moramo, jer ono što se ovdje zove cjeloživotno učenje i što je često parola bez supstance, u znanosti je svakodnevna stvarnost. K tome, morate se stalno educirati. Ja zadnjih par godina više radim na fizici nego na medicini. Medicinu sam završio, fiziku nisam nikad studirao a moram je razumjeti kako bih bio uspješan znanstvenik.

Par riječi o novcu...

Na samom kraju, nešto i novcu. Znanost je i kreativna i dobro plaćena djelatnost, no samo ako ste na vrhu, ili pri vrhu. U 'bazi', primanja ovise o tome tko vas plaća. Ako vas plaća država sigurno nemate dobra primanja, nažalost, pogotovo na fakultetima. Ovdje moram reći da odluku o smanjenju plaće profesorima i znanstvenicima smatram katastrofalnom. To je najgore što se može napraviti. Amerika, pritisnuta krizom, ulaže milijarde dolara u obrazovanje, u zdravstvo, a kod nas se prvo uzima od onih koji ionako imaju relativno male plaće.

No svi primjeri koje sam danas navodio upućuju na to da se na određenim pozicijama u znanosti već od samoga početka mogu ostvariti relativno visoka primanja. Mi znanstvenici gotovo ništa ne radimo radi novca, ali to ne znači da moramo biti siromašni i 'idealisti' u lošem smislu, koji zanemaruju kvalitetu svoga života radeći samo znanost. Može se solidno zarađivati, imati osiguran život s dobrim prihodima, tako da znanstvenike ne treba uspoređivati s čudacima koji nemaju materijalnih potreba i nesposobni su za normalan obiteljski život. Dakle, vaša znanstvena kvaliteta na dužu će stazu biti direktno ovisna o svim ovim faktorima u koje spada i plaća, standard, količina i kvaliteta slobodnog vremena... Bitna je cjelina tih faktora.

U Hrvatskoj svi pitaju koliko novaca imaš, nikoga ne zanima što si napravio u životu, što radiš sada, s kim surađuješ... U Europi i Americi već se puno više razgovara o kvaliteti života nego o mjesečnim primanjima. S istim se novcem može živjeti na različite načine. Neki žele stvoriti sve više i više novaca, ali mnogi su već shvatili da što imaju više novaca, manje ga mogu potrošiti, život im prođe, djeca su im bogata ali se nisu naučila raditi. Počinje se shvaćati kako nije neophodno imati puno novaca kojeg ne možete potrošiti nego dovoljno novaca da vi i vaša obitelj živite lijepo. Taj će trend doći i do Hrvatske za deset, petnaest godina, ali kao pojedinci možemo to shvatiti i brže.

Što je poruka? Da student koji završi PMF, ili kemiju, ili fiziku, ili medicinu, u vrlo ranoj dobi ima šansu ući u vrhove znanosti ako se složi dobitna kombinacija: bazično znanje – talent – mentorske potpora - okruženje koje oslobađa kreativnost. Pogotovo ako se tome doda golemu količinu predanog rada koji ide ruku pod ruku i sa brigom o cjelini kvalitete vlastitog života i sa brigom za zajednicu i generacije koje tek dolaze.

**redoviti profesor i direktor Instituta za biokemiju na Medicinskom fakultetu Goethe Sveučilišta u Frankfurtu; prvi znanstveni direktor novog CEF instituta u Frankfurtu; izvanredni profesor na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Splitu; voditelj Programa za molekularnu biologiju tumora u MedILSu; aktivni sudinik obrazovnog i znanstvenog sustava u RH; u znanstvenim časopisima objavio više od 120 radova citiranih preko 6000 puta; dobitnik važnih međunarodnih priznanja uključujući nagradu Americkog udruženja za istraživanje raka za izvanredna postignuća u istraživanju tumora*

¹ Autorizirani tekst izlaganja na Festivalu znanosti održanom u Splitu od 20. do 25. travnja "U 'Festival znanosti'", napominje autor, "namjeravao sam se uključiti temom o izazovima u znanosti i malo se dodirnuti medicine, ali sam, pripremajući predavanje, odlučio govoriti o mladima koji su se posvetili znanosti, o tome što ih motivira da uspiju, o uspjesima samim, o načinu rada u našem laboratoriju i o tome kako su uopće došli raditi u naše laboratorije".

'Nikada nije prerano'

Projekt 'Nikada nije prerano' koji sam pokrenuo kako bih pobudio interes za znanost i znanstvene institute kod djece najmlađe dobi zaživio je u Frankfurtu, a volio bih ga dovesti i u Hrvatsku. Program se sastoji u tome da dvaput godišnje djecu iz vrtića i prva četiri razreda osnovne škole pozivamo na otvorene dane instituta. Djeca dođu u institut, postavljaju pitanja, održimo im predavanje, pokažemo im stanice kroz mikroskop, prilagodimo gradivo njihovoj dobi i pokušavamo pobuditi u njima interes za znanost, primjerice, kroz priče o bakterijama. Tako smo jednom, mjesec dana nakon dječje posjete Institutu, od jednog vrtića dobili tortu punu bombona, na koje su djeca nacrtala svoju viziju bakterija, a to je upravo vrsta reakcije kakvu želimo pobuditi, i koja nam govori da smo na pravom putu.

'Nobel ST'

Unutar programa Nobel ST, u Splitu pokušavam dovesti dobitnike Nobelove nagrade. Nobelovci dolaze kako bi održali javno predavanje, te ostali jedan dan sa studentima iz discipline iz koje dolaze, kako bi se družili, pričali, ručali... I da na taj način studenti uvide da se radi o skromnoj i normalnoj osobi od koje se, istovremeno, u nekoliko sati dade puno naučiti.

Prvi je bio Aaron Ciechanover koji je dobio Nobela 2004. za kemiju, jer je prepoznao ubikvitin kao signal da čistač stanice prepozna protein koji mora razgraditi. Održao je izvanredno zanimljivo predavanje o tome zašto naši proteini moraju umrijeti da bismo mi živjeli. Predavanje je trajalo tri sata, no dvorana je bila puna, a ljudi su stajali i vani.

Nobelovac Sir Tim Hunt dolazi u Split 8. i 9. lipnja. On je 2001. dobio Nobela za medicinu, jer je otkrio cikline, 'motor' koji pokreće dijeljenje naših stanica. Kuriozitet je da je to otkriće napravio na jednom kursu kad je sa studentima radio vježbu. Promatrali su što se događa sa proteinima kad se stanica dijeli, a onda su otkrili da se pojedine skupine proteina nakupljaju i degradiraju u cikličkom periodu, te ih nazvali ciklinima. Dakle, pouka je da se nikad ne zna gdje i kada ćete doći do važnog otkrića.

Projekt 'Civitas'

U Hrvatskoj je prije nekoliko mjeseci pokrenut projekt Civitas, znanstvenici i mediji protiv nasilja. Udruga Civitas okuplja stotinjak volontera – novinara, pedagoga, liječnika, dakle različitih struka povezanih sa edukativnim procesom i koji su odradili jako puno projekata. Suradivao sam s njima zadnje 3 godine, a od ove imamo zajednički projekt, gdje želimo znanstvenike i novinare zajedno dovesti u škole.

U svakoj školi (za sada u Zagrebačkoj županiji) koju posjećujemo napravimo izbor od 40 učenika - 20 najtalentiranijih, i 20 sa problemima u ponašanju, fokusiranju, hiperaktivnoj djeci i sl.. Njih 40 moraju proći identičan program, koji se sastoji u tome da odslušaju predavanje znanstvenika o nekoj zanimljivoj temi: znanstvenom procesu, otkrićima, izazovima u znanosti, što god znanstvenik želi pričati. U drugom dijelu programa dolazi novinar, koji djeci priča o medijskoj pismenosti, etici u medijima, i o načinu na koji mladi u 5. ili 6. razredu mogu čitati medije. Mi znamo da nećemo moći promijeniti urednike ili medijske mogule koji kontroliraju informacije, no možemo možda ići obrnutnim putem: djeca moraju razumjeti što je dobra a što loša informacija, barem globalno, i to je ono što im novinari pokušavaju prenijeti. Treći dio programa je posjet tih 40 učenika znanstvenom institutu ili fakultetu, odnosno njihovom laboratoriju. Za sad je kroz program prošlo 1200 djece, evaluacije su fenomenalne, dobili smo ogromnu podršku od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi koje nam je dalo 100 tisuća eura za ostvarivanje projekta.

Svi ljudi koji su radili na projektu su plaćeni, jer odraduju ogromni posao za zajednicu. Radimo jako puno na donacijama, tu je Ministarstvo zdravstva bilo vrlo brzo, a Ministarstvo znanosti nas je odbilo. No, nadam se da ćemo biti uspješniji u drugom pokušaju.

Sada želimo taj program koji funkcionira izuzetno dobro prebaciti i u druge županije.

U Rijeci je već napravljen dobar program, a u Splitu pokušavamo naći dobre i kvalitetne novinare i znanstvenike koji ga mogli odraditi - ne možemo 'pustiti' bilo koga u škole jer je rad s djecom jako osjetljiv. Pokušat ćemo u Splitu preko županije dobiti donacijska sredstva, kako bismo kroz godinu dana provukli 5000 djece kroz program. Onda ćemo moći napraviti adekvatnu evaluaciju, vidjeti koliko smo uspjeli u stvaranju pobuđivanje kreativnosti kod mladih u školama.

Magda Bienko

pravom mjestu, kao i fenomenalan talent. I dan danas ona funkcionira kao potpuno neovisni član laboratorija koji vodi svoje projekte, nedavno sam je promovirao u superpostdoca - iako još nije završila doktorat jer želi dovršiti jedan projekt - pa već prima plaću superpostdoca. Primjer je da se u znanosti može puno postići u vrlo ranoj dobi!

Yonathan DERRIBE LISANU završio je medicinu u Adis Abebi u Etiopiji, u Heidelbergu se upisao na jednoipolgodišnji postdiplomski program, nakon čega se trebao vratiti u Adis Abebu i naći si negdje doktorski program. Međutim javio mi se e-mail porukom, u kojoj se zanimao postoji li u našem laboratoriju mjesto za jednog doktoranda. Bilo je oko

10 navečer, vidio sam da ima relativno dobar životopis, da je zreo kao osoba i razumije znanost, i da je napisao vrlo lijepo motivacijsko pismo. Odgovorio sam mu istu večer, oko 11., i zamolio ga da napiše mali esej o faktoru rasta u živčanim stanicama. Kad sam ujutro došao na posao vidio sam da je već poslao dvije-tri stranice začuđujuće kvalitetnog eseja.

Pitao sam je li imao već napisan esej, on je rekao – ne, napisao sam ga noćas. Odmah sam ga pozvao na intervju, i u roku od jednog sata sam bio uvjeren da će taj čovjek biti vrlo uspješan znanstvenik. Dobio je posao, bez natječaja, bez iščega, samo smo se dogovorili da počne raditi čim bude slobodan. Došao je sljedećeg mjeseca, radi već četiri godine, ima jedno od vrhunskih otkrića

Yonathan Derribe Lisanu

koje je na recenziji u časopisu Science, i nadam se da ćemo ga objaviti uskoro. Zvali su ga na Harvard gdje uskoro odlazi, i siguran sam da će biti jedan od vrhunskih znanstvenika u sljedećih deset, dvadeset godina. Eto kako ljudi iz Adis Abbebe, koji su završili medicinu, do Harvarda mogu doći u četiri godine samo zato što imaju talent, znaju što žele i znaju to naći.

Daniela HOELLER i Kristina HECKER također su radile na nekoliko važnih projekata, ali njihov primjer navodim jer želim nešto reći o budućnosti mladih znanstvenika i obitelji, uzdržavanja djece i života s partnerima. Danielina Maja rođena je između dva projekta, a Daniela je zajedno sa Kristinom nastavila dalje raditi, i objavila je oba rada u vrhunskim časopisima. Dakle, važno je da mladi, pogotovo studentice, shvate da u znanosti, ukoliko ste dobro organizirani, nije nikakva prepreka za uspjeh ukoliko dobijete dijete – jedno, dvoje ili više.

U karijeri je moguće kombinirati i obitelj i znanost, važno je samo da imate dobar

Daniela Hoeller

timski rad, sredinu koja vas podržava, i da vi sami pokazujete motivaciju da ćete rad nastaviti, da se nećete povući iz znanosti. Jer, nakon godinu ili dvije, svi vaši projekti su mrtvi, u kompetitivnoj znanosti nema nitko da će preživjeti ako nije radio godinu ili dvije. Netko drugi će to objaviti vaše projekte prije vas. Tako da je važno znati što želite, kao i surađivati sa drugim članovima laboratorija kako biste mogli odgovorno planirati i kombinirati vlastitu karijeru. Djeca nisu bila strana našem laboratoriju. Kad smo preselili laboratorij iz Švedske u Njemačku, moj je petogodišnji sin Lovro bio glavni i odgovorni za namještanje svih instrumenata, smetajući ljudima koji su radili uokolo, i to ne on sam, nego je u laboratorij dovodio i svoje društvo.

TERITORIJALNI RAZVOJ Smjer budućeg razvoja dalmatinske metropole

Budućnost Splita ili prodor na istok

Piše Jakša Miličić*

Već gotovo 30 godina grad Split nema novih velikih zahvata u programiranju svoga prostornog i inog razvoja¹. Jest da smo prošli pet godina rata i još toliko i duže “glavinjanja” u tranziciji, ali 30 godina je puno, a da se ništa dugoročno programirano ne događa. Prolazimo već dugo period izrazite nemoći Grada i istovremeno grube samovolje u tumačenju sloboda proizašlih iz društvenih promjena. Primjer tome su događanja na divnim prostorima od Žnjana do Stobreča i južno od Jadranske ceste. Kad se jednom to područje izgradi i kompletira, sigurno će predstavljati ugodne dijelove grada, ali s aspekta urbanističko-komunalnog kompletiranja, ti zahvati će biti skupi i neracionalni. I sve dok se taj dio grada ne kompletira, stanovništvo će biti stalno izloženo pomanjkanju sadržaja koje dnevni život treba i traži. To je rezultat neplanske gradnje i razvoja, ali i samovolje faktora u procesu. Sve to dokazuje da je profit ipak samo jedan od motiva koji vode pravom rezultatu.

Dakle, kako se ne bi ponovio “Žnjan” Grad je dužan planirati i pripremiti svoj novi prostorni razvoj.

Kameni međaši: Split 3 i MIS 79

Split je prije 40 godina otpočeo graditi novi dio grada, zapravo čitav gradski kompleks poznat kao Split 3. Taj je program predviđao gradnju 14 tisuća novih stanova u odnosu na ukupno 28 tisuća izgrađenih od Dioklecijana do tog vremena. Split 3 nisu samo stanovi, on je planiran kao novi dio grada, sa svim potrebnim sadržajima. Tome su prethodile dobro osmišljene i provedene predradnje, sve u skladu s tadašnjim najnovijim svjetskim spoznajama. Split 3 je europski koncipiran projekt, a i realiziran je na najracionalniji način. U svemu tome nazire se dobro organiziran Grad sa svim potrebnim institucijama.

Iste godine, 1969., kad je Grad otpočeo realizaciju projekta Split 3, počeo je programirati veliku bitku za dobivanje i realizaciju programa Mediteranskih igara. Taj program je realiziran 10 godina kasnije, dakle 1979. godine, kad su održane Mediteranske igre Split 79. A i od tada je prošlo 30 godina! I Split 3 i MIS 79 kameni su međaši u povijesti razvoja grada Splita. Iz toga se mora izvući jedini mogući poučak: Grad mora imati viziju i program svoga razvoja za barem 20 godina unaprijed. I u tom smislu mora pripremati svoj prostorni razvoj.

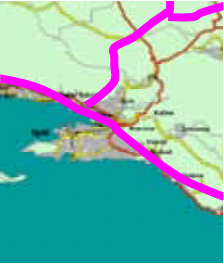
Što je Split u međuvremenu učinio? Izgrađen je “prsten za odvodnju otpadnih voda” po obodu Gradske luke, čime joj je skinut žalosni primat “najveće crne jame na Jadranu”. Ali izvedeni su i određeni važni zahvati u cestovnoj infrastrukturi grada. Posebno se to odnosi na tunel u Dubrovačkoj ulici. I konačno, izuzetno važno, donesen je Generalni urbanistički plan pred gotovo 4 godine. Taj GUP je ispravno definirao strateške zahvate u prostornom razvoju grada. Kad se jednom sve programirano realizira, to će značiti da je Grad, s aspekta sadržaja i funkcija, izbalansirao svoj prostor. To će imati i izuzetan sinergijski značaj, jer će tek tada doći do punog izražaja niz velikih ulaganja koje je Grad imao desetljećima prije. Ali, GUP je orijentiran na postojeće tkivo Grada! Gdje su novi prodori u prostoru i u sadržajima? Nema ih!

Novi razvoj

Danas treba programirati novi razvoj i da bi se sačuvali prostorni resursi kojih je ostalo malo (u užem smislu). Ove procese treba aktualizirati, treba raspravljati s ciljem da se dođe do zaključka. Treba biti efikasan.

U taj proces treba ići

- od Splita osmišljenog po GUP-u
- od Splita u smislu splitske regije koju definira prostor Trogir – Kaštela – Solin – Split – Omiš, te Sinj – Split – Brač – Hvar – Šolta – Vis
- od funkcije Splita u regiji Dalmacije i od mo-

Mjesto budućeg razvoja grada: susret brze ceste Trogir – Solin – Omiš i brze ceste Solin – Sinj.

Grad mora imati viziju i program razvoja za barem 20 godina unaprijed i pripremati svoj prostorni razvoj. U taj proces treba ići od Splita osmišljenog po GUP-u, od splitske regije koju definira prostor od Trogira do Omiša te Sinja, preko Splita do Brača, Hvara, Šolte i Visa, kao i funkcije Splita u regiji Dalmacije i uloge u Europi regija s akcentom na mogućnosti koje nudi Mediteran

gućih funkcija u Europi – regija s akcentom na mogućnosti koje nudi Mediteran

Međutim, prije svega treba poći od uvjerenja i potrebe osmišljavanja procesa decentralizacije države i odgovarajućeg definiranja zadaća i pozicije gradova. Kako se može dogoditi da Zagreb, grad četiri puta veći od Splita, ima gradski proračun koji je 10 puta veći!? Razlog tome nije pamet i racionalnost Zagreba nego koncentracija financijske i druge moći u metropoli. To je posljedica nepametne centralizacije države. Ovo me se pridružuje i europsko načelo koje počiva na filozofiji “Europa – regija”! Proces decentralizacije morat će otpočeti, on neće biti ni lak ni jednostavan. Ali u tome procesu decentralizacije normalno je očekivati da Dalmacija bude jedna od regija Hrvatske. Povijest upravo bilježi da je prije 2000 godina nastala regija Dalmacija kao rezultat reorganizacije Ilirika. Normalno je da Split bude sjedište regije, dakle glavni grad. Svakako će trebati naći načina da se respektiraju ambicije Zadra, Šibenika i Dubrovnika.

Međutim, promatrajući geografsku poziciju Splita, može se uočiti da je on najveći grad na cijeloj obalnoj crti istočne obale Jadrana te dijela Jonskog i Egejskog mora (Trst – Pirej). Na kontinentu su mu najbliži, a veći od Splita, Sarajevo i Zagreb na distanci od otprilike 400 km. Tome velikom području Split može biti zanimljiv samo u mjeri u kojoj može zadovoljiti neke od njihovih potreba. U prvom redu ako i kad bude odgovarajuće spojen modernim cestama prema Bihaću, Banjoj Luci i Zenici. To će probuditi luku, odnosno pomorski promet, ali to će poticati i razvoj mnoštva poslovnih funkcija.

Što Split čini centrom?

U već navedenom smislu treba pobrojati funkcije koje Split već prakticira. Sveučilište je već danas dominantna značajka grada, jer broji gotovo 25 tisuća studenata, na stotine nastavnika od kojih veliki broj s doktoratom znanosti. Ali i s respektabilnom materijalnom osnovom koju većim dijelom čini sveučilišni kompleks objekata i sadržaja. Ovo jest dominantna splitska veličina koja privlači interes studenata i iz daljih geografskih područja. Nadalje, sajamske aktivnosti afirmirane su veličine koje će iz dva dominantna sajamska događanja (na kopnu) godišnje narasti vjerojatno na veći broj sajamskih priredbi, a izuzetno je značajan i Sajam nautike.

Gradska luka je već danas treća na Mediteranu po intenzitetu putničkog prometa. Kad se izgradi još i pomorsko-putnički terminal u sjevernoj luci, onda će i kapaciteti luke znatno porasti. Ali postoje razlozi vjerovanju u mogućnost da splitska gradska luka dosegne rang ishodišne luke za kružna putovanja (home port). U sjevernom dijelu grada, u Kopilici, izgradit će se željeznička stanica za međunarodni promet, ali tu će i funkcionalno biti oslonjen i autobusni ko-

lodvor za međunarodni i međugradski promet. Ovaj prometni centar će najneposrednije biti vezan na pomorsko-putnički terminal koji će se graditi u blizini u sjevernoj luci. Sve će s gradskom lukom biti vezano linijom podzemne željeznice (ona je već izgrađena). Jasno da je ukupna funkcija osmišljena u adekvatnoj povezanosti i sa zračnom lukom. Uz gradsku luku koja služi putničkom i turističkom prometu Split ima i svoju trgovačku luku tzv. sjevernu luku. Tamo su organizirane proizvodne aktivnosti i funkcije pretovarne naravi. Kad se u bliskoj budućnosti izgrade kvalitetne cestovne veze prema Bihaću, Banja Luci i Zenici, ova luka će procvasti. Ali i aktivnosti koje se na nju naslanjaju.

Osim svega navedenog, Split je i centar kulturnih događanja, centar turizma, športski, upravno-administrativni, zdravstveni i industrijski centar. I ovako nabrajajući dolazi se do jedino mogućeg zaključka kako se radi o gradu koji je u mnoštvu svojih funkcija potvrdio sebe u vremenu i prostoru. Ali i predestinirao za nove funkcije. Međutim, ako bi išli nabrajati što Split nema, a mora kao centar imati, došli bi do zaključka da mu sigurno nedostaje financijsko-poslovno-trgovačka funkcija.

Sve one funkcije koje upućuju na Split kao centar regije danas u Splitu i postoje. Ali financijsko-poslovno-trgovačke funkcije nema zato što je logično da u ovako centraliziranoj državi ta funkcija bude vezana za glavni grad Zagreb. Kad se država decentralizira, decentralizirat će se i te funkcije, pa će dio tih aktivnosti biti orijentirane na regionalne centre, pa i na Split. Split, međutim, nema ni adekvatno organizirane trgovine od interesa za građane. Ako građanin Splita danas želi nešto kupiti, putuje u Solin, Kaštela ili Dugopolje. Veseli napredak tih sredina, ali duboko je nelogično da u Splitu od toga nema gotovo ništa. A Split bi trebao imati ne samo trgovački, nego i financijsko-poslovni centar, višestruko veći od Jokera. Jednostavno, gdje locirati splitski “city”

Gdje locirati splitski “city”?

Taj segment grada morao bi biti poslovno i administrativno središte regije, ali i središte splitske aglomeracije. Objekti i sadržaji koji to čine moraju biti locirani tamo gdje se može brzo “stići i uteći”! To se mora locirati na mjestu susreta brze ceste Trogir – Solin – Omiš i brze ceste Solin – Sinj. A to je područje koje počinje sa zonom odlagališta otpada Karepovac preko međuprostora do TTTS-a, prostor TTTS-a do rijeke Žrnovnice, i onda do morske obale u Strožancu. To je površina od oko 1000 hektara. Danas su to još neizgrađeni tereni, njih je “rezerviralo” odlagalište otpada “Karepovac”, TTTS, ali i golferi. To su područja novih mogućih prodora grada za idućih 30 do 50 godina. Ali njih treba na vrijeme zakonskim postupkom rezervirati i već sada treba otvoriti proceduru!

Dakle, ovim razmatranjem dolazi se do zaključka gdje je moguće očekivati budući razvoj grada. Ukupan kompleks ovdje naveden treba idejno osmisлити, a neposredno operativno bi se trebalo pozabaviti samo dijelom koji se odnosi na financijsko-poslovno-trgovačku funkciju. To je onaj dio kompleksa koji se danas po GUP-u naziva Gradski projekt “Karepovac”.

Gradski projekt Karepovac

Taj projekt pokriva oko 400.000 m² terena, od čega je polovina (200.000m²) u funkciji odlagališta komunalnog otpada pod nazivom “Karepovac”. Odlagalište na Karepovcu sa zapreminom od 6.000.000 m³ odložene materije treba apsolutno sanirati, dakle ozdraviti. Ovo je najveći i ključni ekološki problem grada Splita, ali i problem naših susjeda! Jer, “Karepovac” je danas u središtu urbanizirane zone. On mora biti saniran, jer s njim u susjedstvu ne može živjeti nitko! Time se, međutim, ukupna površina “Gradskog projekta Karepovac” (površine 400.000m²) stavlja u neku potencijalnu funkciju. Posebno jer je polovina te površine u vlasništvu Grada.

Već je naglašeno da je na tome području logično locirati financijsko-poslovno-trgovačku funkciju Grada. To je kompleks objekata koji bi zajedno s parkirališnim površinama trebao imati oko 400.000 m² izgrađene bruto površine. To bi morao biti “grad u gradu”. Međutim, to bi zapremilo tek oko 70 do 80.000 m² terena. Razlika do 400.000 m² može se koristiti kao građevno zemljište za razne namjene. Predlažem, primjerice, da se na “ozdravljenom” dijelu terena u površini od oko 100.000 m² izgradi športski centar s dominantno otvorenim terenima, ali i sa športskim dvoranama. Na preostalom dijelu terena u površini od oko 200.000 m², na terenu koji nikad nije bio kontaminiran, predlažem da se izgradi kompletan studentski centar sa 4000 kreveta i društvenim sadržajima te stambeni kompleks od oko 2000 stanova koji bi se gradili po sistemu “poticajne stanogradnje”. Ovdje bi se još trebao izgraditi hotel za športaše te hotel za starije i nemoćne osobe. Financiije potrebne za sanaciju, ali i za izgradnju kompleksa financijsko-poslovno-trgovačke namjene nije problem namaknuti putem partnera koji bi izvodio sanaciju. To bi uostalom mogao biti i uvjet.

Sve ostalo rješava se normalnim poslovnim transakcijama između korisnika, banaka i izvođača. Samo treba htjeti! Ovdje se radi o velikom gradilištu koje bi se realiziralo u periodu 5 do 8 godina u ukupnoj vrijednosti od oko 800 milijuna eura. Realizacija ovog programa osigurava najmanje 3000 novih radnih mjesta. A u decentraliziranoj državi ovo osigurava veliki prihod gradskom proračunu putem ubiranja odgovarajućeg dijela PDV-a. Još se treba naglasiti da upravo zbog ekološkog ozdravljenja svim okolnim nekretninama (samo tereni) na distanci od jednog kilometra od Karepovca osigurava se porast vrijednosti za barem jednu milijardu eura. A i na to se plaća porez.

Ovo su realne splitske mogućnosti, ali i imperativi, a sve nadohvat ruke!

* Redovni profesor u mirovini, osnivač i prvi dekan Građevinskog fakulteta u Splitu; gradonačelnik Splita od 1967. do 1974.

Ovaj tekst donosimo kao poziv za raspravu o urbanom razvoju Splita. Prostorno planiranje razvoja Splita bit će tema broja jednog od prvih jesenskih izdanja Universitas. Redakcija poziva sve zainteresirane da u pripremi ove teme sudjeluju svojim prijedlozima i priložima. Mišljenje i prijedloge autora iznesene u članku smatramo dobrim predloškom za sučeljavanje različitih pogleda.

150 GODINA KULTURNI BRAND S VRHA PJACE

Morpurgo, svjetska knjižara

Piše **Marinko VIDOVIĆ ***

Najveći dalmatinski grad nesumnjivo nije svjetski samo po sportašima i sportskim rezultatima. Konkurentski prijedlozi javljaju se najviše iz područja kulture: jedinstveno očuvana carska Palača, «najstarija katedrala na svijetu»... Neočekivano, tu bi se mogla naći i jedna

mala knjižara, ušavši u svoje treće stoljeće. Kao takva, staroću je, naime, nadmašila ili pak stala uz bok najstarijim i najpoznatijim institucijama takve vrste u svijetu, od kojih je svakako najčuvenija Shakespeare&Company nasuprot katedrali Notre-Dame u Parizu, što je 1951. otvorio Amerikanac George Withman. Uz nju treba spomenuti i londonsku The Travel Bookshop u čiju je filmsku verziju, u uspješnici «Ja u ljubav vjerujem», jednog dana ušla Julija Roberts smantavši ljepotom mladog knjižara Hughu Granta. Znalci knjižarstva znaju još i za «rasadnik ideja» Daunt Books, također u Londonu, kao i brodyway-ski Strand iz 1927. godine koju je posjećivao Andy Warhol.

Začetnik našeg knjižarstva

Splitski kutak za knjige mnogo je stariji od poznatijeg njujorškog. Iduće godine proslavit će 150-godišnji jubilej postojanja i tradicije dugogodišnjeg središta kulturnog i intelektualnog života grada. Riječ je o knjižari na vrhu Pjace koju je davne 1860. otvorio poduzetnik Vid Morpurgo, na kojega Split čuva uspomenu poljanom njegova imena koja se nalazi pred kinom Karaman. Neprekinutu izvornu kulturnu misiju njegove knjižare nastavlja danas tvrtka Škuna pod istim imenom i u istom «uskom i tamnom prostoru». O njenom prvom vlasniku, jednom od najistaknutijih splitskih Židova, o njegovoj ljubavi prema Splitu i

Splitska knjižara koja staroću nadmašuje, ili stoji uz bok najstarijim i najpoznatijim institucijama takve vrste u svijetu, priprema ambiciozne planove za svoj 150-godišnji jubilej – Planovi morpurgovaca uklapaju se u kandidaturu Splita kao grada europske kulture ali i razvojnu ekspanziju splitskog Sveučilišta

neprestanom ulaganju u njegov duhovni i društveni napredak, danas se malo zna i govori.

Vid Morpurgo je počeo je kao 14-godišnji voditelj skladišta knjiga, da bi kasnije bio osnivač prve banke u gradu i pokretač industrije.

Pohađao je Nadbiskupsku gimnaziju, bio začetnik našeg knjižarstva i novinarstva a posebno samozatjna duša hrvatskoga narodnog preporoda. U njegovoj knjižari okupljala su se vodeća imena hrvatskoga književnog, političkog i kulturnog miljea u Splitu radi buđenja svijesti o hrvatskoj narodnosti i jeziku, od Natka Nodila i Filomena Bulata do novijih naraštaja, Tina Ujevića i današnjih literata. Njegova knjižara, prva u nas, sastavni je dio moderne povijesti Splita: za talijanske okupacije spalili su je fašisti, bilo joj je, potpuno nepotrebno, i ime promijenjeno...

Dvorište za književnike

Kroz zelena uska vrata sa zlatnim natpisom, vjernu repliku drvenarije iz 19. stoljeća, danas ulaze ne samo oni koje je zainteresirao određeni naslov u malim vitrinama, nego i ljubitelji koji žele porazgovarati o knjizi, kaže Ines Brekalo, stručna savjetnica u Morpurgo. Morpurgovci su krenuli i u izdavaštvo, s projektom poticanja djece i mladih na pisanje, tražeći na tom tragu snažniju suradnju sa školama i sveučilištem. «Nastojimo prepoznati i razviti današnju kulturnu misiju ovakve knjižare.

U susret jubileju, u današnjem se Morpurgo bave planom zanimljivim i važnim za cijeli grad. Njihova je poduzetnička nakana da slikovito, danas zapušteno dvorište knjižare - i nekadašnje patricijske palače Cambi - smješteno Ispod ure uz zid Dioklecijanove palače - oblikuju kao sastavni dio knjižare. Nije slučajno da su tu mogućnost i potrebu prepoznali i znalci poput akademika Nenada Cambija i Joška

Belamarića, vodećeg splitskog konzervatora, te dosadašnjeg gradonačelnika Kureta. Od takva bi poduzeća veliku i neposrednu korist imali njihovi prvi susjedi - Književni krug, jedan od najvažnijih nacionalnih izdavača, Marulianum, te još uvijek neuseljena podružnica Hrvatskoga društva književnika.

Sveučilišni Morpurgo

«Imamo sve preduvjete, kaže Brekalo, da od Morpurga napravimo prepoznatljiv splitski brend koji bi bio uvršten u kulturnu turističku ponudu, jer on to jest». Planirane kulturne priredbe u sklopu velike obljetnice okupit će odličnike splitskoga kulturnog i javnog života. Producirat će se i 45-minutni dokumentarni film «Život u carskoj palači» prema scenariju Ivice Ursića temeljenom na knjizi Ante Duplancića, na kojem će surađivati Belamarić. Organizirat će se tribine i večeri knjige na kojima će sudjelovati najpoznatiji hrvatski pisci, pjesnici i znanstvenici, večer jazza s jednim od svjetskih jazzista i završni gala-koncert na Pjaci.

«Vjerujemo da će grad Split, Županija i Ministarstvo kulture RH prepoznati važnost čuvanja Morpurgove tradicije i da ćemo zajednički osmisliti program kao dio projekta Split europski grad kulture. Morpurgo je vrijedna kulturna baština i mamac za turiste koji posjećuju Split», ističe Marija Pisac, vlasnica Škune.

Ambicije morpurgovaca uklapaju se i u razvojnu ekspanziju splitskog Sveučilišta koje „odlazeći“ na kampus zasniva nove punktove svoje prisutnosti u najužoj gradskoj jezgri. Čini se da se suradnja neće zaustaviti na donaciji dijela starog namještaja iz dosadašnje zgrade Sveučilišne knjižnice u Zagrebačkoj ulici: u izgledu je i programska suradnja u zajedničku korist gradske i akademske zajednice Splita.

**student ekonomije*

OBNOVLJENA ZLATNA VRATA OPET IMAMO KINOTEKU

Splitski filmski Golden gate

Zahvaljujući investicijskoj strategiji koja se zadnjih godina provodila iz Banovine, najvećma pod ravnanjem gospođe Tamare Visković, brojne adaptacije već postojećih prostora i građevina za potrebe kulturnih djelatnosti u gradu dale su vrlo dobre rezultate. Dobili smo novo Kazalište lutaka u prizemlju secesijskog Hrvatskog doma u Tončićevoj, Galeriju Vidović u klasicističkoj Andrićevoj kući kod Srebrnih vrata, Gradsku knjižnicu «Marko Marulić» u prostorima nekadašnje neugledne betonske «Depadanse» na Bačvicama, dio prostora u još uvijek nedovršenom Domu mladih iz sedamdesetih, Galeriju umjetnina (s nadogradnjom) u Staroj bolnici s konca mletačke uprave, temeljito uređenoj prije nekoliko desetljeća za potrebe danas nepostojećeg Muzeja narodne revolucije... Napokon, prošlog je mjeseca, za Sudamju, nakon deset mjeseci preuređivanja, otvorena

Pučko otvoreno učilište u Splitu još od 1925. traži i nalazi plodne odgovore na izazove kulturno-obrazovnog rada. Najplodniji od svih u čitavom tom dugom razdoblju bila je Kinoteka Zlatna vrata. Odgajala je producente, glumce i redatelje, i više od toga: kao jedino takvo mjesto u Hrvatskoj koje djeluje još od 1971., splitska je Kinoteka preko svjetskih remek djela filma, ključne umjetnosti XX. stoljeća, cijelim generacijama ucijepila svjetske kriterije

obnovljena dvorana splitske Kinoteke. Uz gradsko rukovodstvo, za njeno je dovršenje najzaslužnije ono isto, godinama prozivano vodstvo POUS-a, koji je u Kinoteku uložio i nemala vlastita sredstva. Ponovno privođenje svrsi ovog kultog toposa splitske kulture pobudio je mnogo sentimenta. Taj jedini veliki hram hrvatske filmofilije koji je preživio oluju tranzicije djelujući bez prekida od 1971. godine, odgajao je, kako napisu u Jutarnjem Jurica Pavičić, «producente, glumce i redatelje od generacije rođene pedesetih pa do današnjih dalmatinskih klinaca koji studiraju na ADU»....

Ovom svečanom prilikom

spomenuti se je pokojnih, a nezaobilaznih graditelja splitske Kinoteke: redatelja Ivana Martinca, filologa Vedrana Gliga, prve voditeljice Milke Barać, i sive eminencije dobrog ukusa splitske kulture, osobito filmske, samozatajnog Svemira Pavića.

Svi se slažu da je nova dvorana udobna (projektirao Mario Matić). Opremljena je novom tehnikom i stolicama. Nove stolice, kojih je sad 149, dobile su nova filmska imena koja reflektiraju i ponešto od onoga što se u međuvremenu dogodilo u filmu. Splitska Kinoteka nije filmoteka, nema vlastiti fundus. Njen repertoar već godi-

nama živi od uspješne suradnje s mnogim kulturnim institucijama i distributerima: Hrvatskom kinotekom, Hrvatskim filmskim savezom, Goethe institutom u Zagrebu, Francuskim institutom, Britanskim savjetom, Talijanskim kulturnim centrom i brojnim veleposlanstvima u Zagrebu.

Filmska klasika ostaje temelj Kinoteke, ali nije jedini. U Pučkom otvorenom učilištu svjesni sunjene odgojne i obrazovne uloge, posebno činjenice da novim generacijama filmsku umjetnost treba približiti brojnim izvanrednim programima: recentnim pregledima europskog filma: revijama filmova Europske

unije, programima Međunarodnog festivala novog filma i videa, koji se od 1996. godine redovito održavaju u našoj Kinoteci. Posebnu pozornost splitska Kinoteka pridaje promidžbi hrvatskog filma: klasika, repriža Dana hrvatskog filma, retrospektive filmova splitskih majstora filma, ostvarenja mladih redatelja, programe Kino kluba Split... Od otvorenja nove dvorane već su primjetne nove, narasle ambicije da se obogati program. (ml)

Luka Grubor

Razgovarao
Tomislav Čizmić Marović

Svake godine na Međunarodnoj veslačkoj regati “Sv. Duje” nastupa sve veći broj hrvatskih fakulteta i međunarodnih sveučilišta. Rast konkurencije kulminirao je u posljednje četiri godine sudjelovanjem i najzvučnijih imena u veslačkom svijetu, posada s najvećom tradicijom u domeni sporta uopće; Oxforda i Cambridgea! Ovogodišnjim petim za redom gostovanjem ekipa Oxforda i Cambridgea definitivno su stvoreni temelji jedne nove sportske tradicije; tradicije revanša Boat race – a u čast Svetom Dujmu.

Ideja dovođenja najslavnijih svjetskih osmeraca u grad Sv. Duje potekla je od Tonija Gamulina i Ante Prizmića koji vode sveučilišni sport u Splitu, te Luke Grubora, bivšeg profesionalnog veslača, usko povezanog s našim, ali i stranim veslačkim reprezentativcima. Luka Grubor, rođeni Zagrepčanin, veslačka je legenda Oxforda i olimpijski pobjednik engleskog osmerca 2000. godine na Olimpijadi u Sidneyu. Sedam je godina bio full-time profesionalni veslač na Oxfordu i Imperial collegeu u Londonu. Veslao je u hrvatskoj te jugoslavenskoj juniorskoj reprezentaciji, pa je vjerojatno jedini veslač koji je nastupao za tri države, a na regati Sv. Duje nastupao je u timu Oxforda u utrci na Rivi.

Odakle ideja za dovođenjem najslavnijih svjetskih veslača u Split?

I Oxford i Cambridge tijekom cijelog ljeta dobivaju brojne pozive za gostovanja na raznim regatama i utrkama, što sam za boravka na Oxfordu zaista imao prilike iskusiti i na taj način propotovati čitav svijet. Nakon što sam počeo dio

LUKA GRUBOR VESLAČ ‘UTRKE LEGENDI’ NA REGATI SV. DUJE

Kvaliteta privlači kvalitetu

U inozemstvu je kvaliteta sveučilišnog sporta na određenom sveučilištu u jednakoj mjeri razlog za upis na to sveučilište kao i njegov renome u akademskom smislu. Baš zbog sporta, u mnogim zapadnim zemljama veća je lojalnost sveučilištu nego čak i gradu.

godine raditi i živjeti u Splitu, došli smo na ideju da postojeću regatu Sv. Duje proširimo tako da dovedemo Oxford i Cambridge.

Naime, sve ove godine putovanja nijednom se nije dogodilo da Oxford i Cambridge pošalju svoje najjače ekipe, one se pojave samo na Temzi. Djelomično zato što veslaju za reprezentacije ili iz drugih razloga, ta sveučilišta dođu samo imenom, ali bez najjačih ljudi. No, u Splitu je tajming takav da je teoretski bilo moguće dovesti najbolje, što smo i iskoristili. Regata Sv. Duje točno je četiri tjedna nakon utrke na Temzi, što daje pravu priliku za revanš. Od prve smo godine, 2005. pa nadalje, uspjeli dovesti najjače ekipe obje momčadi i uklopiti ih u tradiciju Sv. Duje. Naime, veslanje je tradicionalno snažno prisutno u Splitu - zadnja regata Sv. Duje održala se 1825. godine, a prva utrka na Temzi 1829., pa su se stvari tako na zanimljiv način obnovile i preklopile, uspjeli smo obnoviti jednu tradiciju, kao i stvoriti jednu novu.

Koliko je veslanje popularno u inozemstvu?

Veslanje je hard-core atletski sport i nije previše prisutan u medijima, pa je često brand Oxforda i Cambridgea prisutniji u veslanju nego sve ostalo, osim Olimpijade, koja je vrh tog sporta. Stoga je izuzetno važno što smo uspjeli od utrke napraviti prvorazredni događaj – dovesti vrhunske veslače, tajmirati utrku da se ona

percipira kao revanš za Temzu, organizirati utrku u centru grada da Splitsani mogu prisustvovati te dovesti olimpijske pobjednike, svjetske prvake, ljude s više medalja s Olimpijada i svjetskih prvenstava, kao i legende splitskog sporta. Niti jedan događaj na koji dolaze Oxford i Cambridge nije se uspio održati pet godina koliko već traje ovaj, a interes je ogroman i sa strane tih sveučilišta, i legendi, i grada Splita, pa već razmišljam o 10. godišnjici, a konačni nam je cilj postati nezaobilazni dio veslačkog kalendara.

Kakvo značenje ima sveučilišni sport u inozemstvu, primjerice Engleskoj, u usporedbi s njegovim značenjem kod nas?

U Engleskoj je sveučilišni sport višestoljetna tradicija jer se uklapa u akademski život. U svakom sveučilišnom klubu, ovisno o sportu, postoje knjige rezultata ljudi, članova i kaptana, predsjednika klubova. U engleskom veslanju nema jačih klubova od sveučilišnih, koji su izvor kandidata za olimpijski tim, isto kao u SAD-u u plivanju. Mnogi poznati treneri radije izabiru trenirati sveučilišne timove nego reprezentaciju – to je standard koji postoji u nekim sportovima - veslanje, plivanje, ragbi, košarka. Kod nas je sveučilišni sport još uvijek u izgradnji, odnosno obnovi, jer ipak treba vremena da sveučilišni klub postane mjesto gdje će sportaši htjeti unapređivati svoje vještine u sportovima.

Kvaliteta privlači kvalitetu. Snažni klubovi postižu dobre rezultate, dobri rezultati privlače kvalitetne sportaše i onda više ne trebate nikakvu promociju. U Oxfordu, gradu veličine Trogira, tri tisuće studenata bavi se veslanjem, toliko veslača nema u cijeloj Hrvatskoj. U inozemstvu je kvaliteta sveučilišnog sporta na određenom sveučilištu u jednakoj mjeri razlog za upis na to sveučilište kao i njegov renome u akademskom smislu. Ako sveučilište ima klub koji je u prvoj ligi, onda će biti više ljudi koji će svoj uspjeh u tom sportu vidjeti kroz upis studija na tom sveučilištu, odnosno upis fakulteta uopće.

Ima li sveučilišni sport budućnost u Hrvatskoj?

Mislim da su vrlo pozitivni koraci u stvaranju i obnavljanju hrvatskog sveučilišnog sporta napravljeni, ali je potrebno vrijeme da ti klubovi ostvare i neke rezultate. Da njihova kvaliteta bude na tolikoj razini da se jedan mladić iz sportskih razloga poželi priključiti prije sveučilišnom nego gradskom klubu, jer je bolji, jači i zato što će unutar njega postići bolje rezultate. Lojalnost sveučilištu se izgrađuje, no za to je potreban kontinuitet. U mnogim zapadnim zemljama veća je lojalnost sveučilištu nego čak i gradu, ljudi nose majice sveučilišta 30 godina nakon što su ih napustili. Sveučilište je u tim zemljama jednostavno obilježje neke osobe, kao visina i težina ili klub za koji navijaš. A iz vlastitog primjera mogu posvjedočiti da je bavljenje sveučilišnim sportom - kroz putovanja, natjecateljski pakao, stjecanje prijatelja i sve drugo što sport čovjeku donosi - toliko upečatljivo iskustvo i da u tolikoj mjeri pojačava lojalnost studenta da svakom sveučilištu mora biti u interesu imati jak sveučilišni sport i na taj način omogućiti cjelokupni život studentu.

TONI GAMULIN OLAKŠATI STUDIRANJE STUDENTIMA SPORTAŠIMA

Aktivno poticati bavljenje studenata sportom

Kako bolje promovirati sveučilišni sport u Hrvatskoj? Zasad su napravljeni prvi koraci.

Prema Zakonu o sveučilišnom sportu u Hrvatskoj, Hrvatski sveučilišni sportski savez postao je pridruženi član Olimpijskog odbora. Svaki grad sa sveučilištem ima svoj sveučilišni sportski savez, a u tim su savezima od nedavno zaposleni profesionalci čija je dužnost razvoj sveučilišnog sporta. Svaka sveučilišna sredina ima svoja natjecanja gdje se natječu pojedini fakulteti u pojedinom sportu, i prvak tog sveučilišta odnosno reprezentacije odlazi na sveučilišno prvenstvo Hrvatske, koje se posljednjih nekoliko godina održava u Puli.

Diplomusom do prve lige

Studenti se natječu u sportovima u kojima ima više od četiri prijavljena sveučilišta. Da bi se smanjio pritisak na taj završni dio turnira, prvi je put od prošle godine organizirano i natjecanje regionalnih liga. Najpopularniji su sportovi veslanje, mali nogomet i košarka – veslanje zbog tradicije, košarka i nogomet jer su i inače najpopularniji sportovi u Hrvatskoj. No, kvaliteta privlači kvalitetu pa je logično da će prvi veći uspjesi sveučilišnog sporta biti i katalizator priključenja novih snaga tim klubovima.

U Splitu su osnovani malonogometni i košarkaški klub Diplomus. Oni bi se trebali početi natjecati od nižerazrednih liga i doći u više razine natjecanja. Neki su već i blizu - ekipa Mislava i Kaštela, klubovi Sveučilišta u Splitu, bile su odnosno jesu u kvalifikacijama za prvu košarkašku ligu. Košarka je inače forte splitskog Sveučilišta, koje je dosad sudjelovalo s ekipom na pet sveučilišnih prvenstava Europe, a na jednom su bili četvrti.

Infrastruktura, financiranje, ECTS bodovi

“Cilj je s pojedinim sportom doći od nižerazredne do prve lige, i tako popularizirati čitav sveučilišni sport – on mora biti sport za sve. Prije toga treba zatvoriti financijsku konstrukciju ulaska u prvu ligu, no to nisu veliki novci. Iako znamo da ne možemo postići rezultate kao u veslanju u Engleskoj ili plivanju u SAD-u, da se sa Sveučilišta regrutira reprezentacija, ukoliko bi Diplomus došao u prvu ligu, siguran sam da bi velik broj ljudi došao gledati i njegove utakmice”, uvjeren je Toni Gamulin, predsjednik Sveučilišne sportske udruge.

Kako ističe Toni Gamulin, osnovni problemi sveučilišnog sporta u Splitu su infrastruktura, dakle, dvorane i igrališta (kao i u cijeloj

Hrvatskoj), nepostojanje sustavnog financiranja sporta te problem ECTS bodova iz tjelesne kulture.

“Samo dva fakulteta imaju ECTS bod iz tjelesnog. Kako napraviti sveučilišnu ekipu ako student nije obavezan doći na tjelesni? Naime, na nekim fakultetima fizičke kulture uopće nema, a negdje nije obavezna. Sveučilišni sport bi se puno bolje promovirao kad bi se o tome povelu računalo, a to je stvar dobre volje. Više od toga, studentima koji su u sportskim ekipama mogao bi se, primjerice, dopustiti 4. ispitni rok ili neka druga olakšica prilikom studiranja. Recimo da ima 50% popusta na plaćanje studija ukoliko je student za osobne potrebe itd.”

Nastoji se, ističe Gamulin, popularizirati sveučilišni sport kroz jake sveučilišne ekipe kako bi se kroz sekundarni cilj, postizanje rezultata, postigao primarni – da se što više ljudi na sveučilištu počne baviti sportom. “Nije problem držati ljude u sportu do 14. ili 15. godine, ali u trenutku kad oni vide da više ne mogu ući u prvu ekipu, prestanu se baviti sportom. No, možda se mogu baviti sveučilišnim sportom i biti u prvoj ekipi svog fakulteta. Ako se na fakultetu nastaviš baviti sportom i ne predeš u sedentarni dio života, probudio si pozitivnu drogu organizma, koja će te ostatak života tjerati na sport i rekreaciju”, zaključuje Gamulin. (zk)

Tri bronze za Sveučilište u Splitu

Sveučilišno športsko prvenstvo održano je u Puli od 15. do 17. svibnja 2009. godine. Nastupale su ekipe Sveučilišta u Osijeku, Zagrebu, Rijeci, Puli, Zadru i Splitu, Veleučilišta u Karlovcu i Vukovaru. Zagrepčani su trijumfirali u stolnom tenisu (muškarci i žene), košarci, futsalu (mali nogomet) i tenisu. Rijecani su bili najbolji u šahu, Osječani u rukometu, a Osječanke u šahu. Ekipe Sveučilišta u Splitu osvojile su tek tri bronze – u košarci, futsalu i ženskom šahu.

Kako ističe Domagoj Ugrin iz Sveučilišne sportske udruge, sa tri bronze ovo je jedno od najneuspješnijih prvenstava za splitsko Sveučilište. “Opravdanje možemo tražiti u činjenici da mnogi studenti koji su se kvalificirali nisu mogli prisustvovati prvenstvu zbog obaveza u matičnim klubovima. Taj nedostatak ključnih igrača posebno se istaknuo u košarci gdje je splitsko Sveučilište kao peterostruki državni prvak prepustilo taj trofej zagrebačkom Sveučilištu. Posebno su nedostajali igrači Mile Karakaš, Marko Kragić i Duje Kaliterna, kao standardni igrači Sveučilišne košarkaške ekipe. Naime, kao ključni igrači KK Kaštela imali su obaveze prema matičnom klubu s kojim su igrali kvalifikacije za 1. ligu i na kraju se uspjeli i plasirati te ostvariti povijesni uspjeh kluba”, objašnjava Ugrin.